C. Suetonii Tranquilli

OPERA OMNIA

Notis illuſtrata.

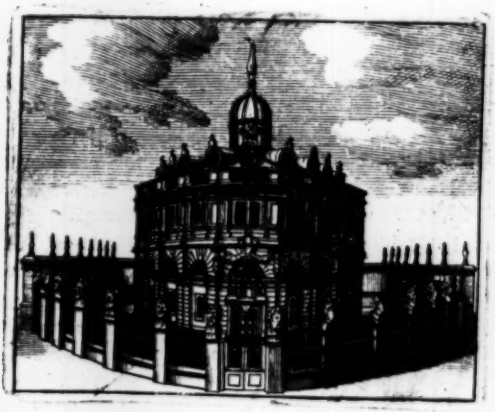

OXONII,

E Theatro Sheldoniano,

MDCXC.

PRÆFATIO.

POst CL. Caſauboni induſtriam, Beroaldi, Torrentii, & aliorum pene infinitos labores, temere quid novi in Suetonium expectes, niſi pro novo habeatur, ea tantum in commentariis appoſuiſſe, quæ ad rem ſunt. Adeo enim probos autores oppreſſit Grammaticorum licentia, ut modeſti haberi poſſint, qui omnis paginæ meliorem tantum partem ſuis Notis inferciunt. Cujus exemplum ſumi poteſt in hoc autore, qui licet XII. Cæſarum res geſtas ſummatim percurrat, quas raro fuſius explicatas invenies; licet totus fere ſit moribus, ingeniis, & interiore vita Imperatorum deſcribendâ, quæ utpote obſervatu dignâ, Grammatici induſtriam plerumque fugiunt, ſinguli tamen commentarii ultra duplam Suetonii molem excreverint. Fateor equidem in autoribus, qui multis retro ſæculis ſcripſere, nonnulla interpretatione indigere poſſe, & in conferendis MSS. non inutilem operam collocari; ſed hæc omnia citra volumen conſiſtunt, nec adeo infælici ſydere literis dediti naſcuntur, quin abſque temporis & pecuniæ diſpendio cum Antiquis verſari liceat. Nec mireris inter annotationes ſæpe autores deliteſcere, cum is ſemper, qui præ manibus ſit, obiter tantum explicandus venit; & conſulto typis mandari videtur, ut occaſionem habeant Critici ſua exonerandi adverſaria; ideoque Antiquos perire nolunt, ne ignotum orbi ſit, quanto judicio ipſi Antiquitatem evolverint. Quamvis interea ea tantum eruunt, quæ ſine eruditorum damno latere poſſunt, & tanquam pica literaria laborarent, utilia aſpernantes, analecta, & rudera literarum, avidius devorant, quæ indigeſte collecta, iterum confuſe regerunt. Inde eſt quod tot libri Notis Variorum onuſti prodeunt, ubi rem omnibus perſpicuam, iteratis ad faſtidium teſtimoniis confirmatum videbis,

bis, aut de re inani, ubi pudenda eſt victoria, acerrime contendi, ſiquando vero nodus vindice dignus occurrit, Nemo eſt, inter iſtos Varios, qui nomen ſuum profitetur, ſed alibi corrupto MS. modo ſuum ſit, religioſe adhærent, & ſæpius minus vero ſimilem lectionem amplectuntur, ut illis nugari liceat, & oſtentare, quanta felicitate, ex iis ſenſum elicere poſſunt, quæ à doctioribus intelligi nequeunt. Alibi vero contra omnium MSS. fidem, infallibilem conjecturam proferunt, & quolibet exemplari reclamante, ita ſcribi oportere contendunt. In hac editione Caſaubonum ſecuti ſumus, hiſtoriæ ubi res exigebat, ex Dione, & Tacito lucem attulimus, & ubique proſpeximus ne quid ſit quod tyrones remoretur, nec alii deſiderent, ſi (quod æquum eſt,) quæ aliena ſunt, ſuis locis velint requirere.

CAII SUETONII

TRANQUILLI

VITA.

C. SUETONIUS TRANQUILLUS patrem habuit Suetonium Lenem, vel, ut habent membranæ veteres, *Lætum*, angusticlavium, qui bello Betriacensi, quo Otho imperium cum vita amisit, decimæ tertiæ legionis tribunum egit. Sub idem ferè tempus, vel non multo post, editum esse in lucem Tranquillum illud argumento est, quod Domitiano Imp. fiscum Judaicum acerrimè agente, adolescentulum, & XX. an. à morte Neronis, adolescentem se ipse nominat. C. Plinio Secundo familiarissimè usus est, quod ex ejus epistolis satis superque liquet, unde & illud discimus, quod hujus amici sui commendatione tribunatum militum adeptus, illum in Cæsennium Sylvanum, propinquum suum, transferre maluerit, quam bellorum turbis implicitus, vitæ hanc tranquillitatem, quam ex literarum cognitione hauriebat, dimittere. Homo quippe scholasticus, & calamo magis quàm militiâ bonus. Ideoque *Magister epistolarum* ab Hadriano Imper. factus, eodem honore postea, dato successore, privatus est, quod apud Sabinam Principis uxorem familiarius egerat quam reverentia domus aulicæ postulabat. Cum parum felix & sterile omnino matrimonium expertus esset, Plinii sui intercessione jus trium liberorum à Trajano impetravit. Ingenio fuit feraciore: Etenim Vopisci judicio, scriptor emendatissimus & candidissimus, cuique familiare fuit amare brevitatem, & non tam verborum ornatum quam rerum veritatem sequi. Plurima eruditionis suæ monumenta reliquit, quorum plerique injuriâ temporum absumta, renatæ pridem literaturæ ætatem non attigêre: Nihil namque eorum præter XII. Cæsares, illustres Grammaticos, & aliquot Rhetores ad nos pervenit. Hæc vero illi scripta tribuuntur à Suida in voce Τραγκυιλλος.

Suet. in Othone cap. 10.
In Domit. cap. 12.
In extremo Ner.
Plin. lib. 3. epist. 8.
Plin. lib. 1. epist. 18.
Spartian. in Hadr. cap. 10.
Plin. l. 10. epist. 96.
In Firmo ad initium.
In Probo cap. 2.

Vitæ

Vitæ XII. Cæſarum, octo Libris.

Περὶ τῶν παρ' Ἕλλησι παιδιῶν, ά. *De luſibus Græcorum*, lib. 1. Ex hoc quædam affert Tzetzes *Chil. VI. hiſt.* 85. & plura Euſtathius in Odyſſ. ῥαψ. ά. Pars forte fuit librorum *Hiſtoriæ ludicræ*, quorum primum laudat A. Gellius, *lib.* 9. *cap.* 7. Librum ejus *De puerorum luſibus* citat & Servius, in V. Æneid.

Περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις θεαμάτων καὶ ἀγώνων, βιβλία β'. *De ſpectaculis & certaminibus Romanorum*, Libri duo.

Περὶ τοῦ κατὰ Ῥωμαίους ἐνιαυτοῦ, ά. *De anno Romano*, Liber unus.

Περὶ τῶν ἐν ταῖς βιβλίοις σημείων, ά. *De Notis*, I.

Περὶ τῆς Κικέρωνος πολιτείας, ά. *De Republica Ciceroniana*. I.

Ἀπολίγει δὲ τῶ Διδύμῳ καὶ ὀνομάτων κυρίων, καὶ ἰδίων ἐθνημάτων, καὶ ὑποδημάτων, καὶ τῶν ἄλλων; εἰς τὴν ἀμφίασιν αὐτῶν. *De nominibus propriis, & de veſtium & indumentorum generibus.* Libri *de genere veſtium* meminit Servius. in VIII. Æneid.

Περὶ δυσφήμων λέξεων, ἅτοι βλασφημιῶν, καὶ ποθὲν ἐκάστη. *De Vocibus ominoſis & imprecationibus.* Hujus libri περὶ βλασφημιῶν etiam mentio fit in Etymologico magno, voce ἀρχολίπας.

Περὶ Ῥώμης, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἠθῶν, β'. *De Urbe Roma, ejuſque inſtitutis ac moribus*, Libri duo.

Στέμματα Ῥωμαίων ἀνδρῶν ἐπισήμων. *Stemmata illuſtrium Romanorum.*

Occurrunt præter hæc, etiam Suetonii

Libri III. *De Regibus*, apud Auſonium, *Epiſt.* 19.

De inſtitutione Officiorum Liber, apud Priſcian. *lib.* 6.

Prætorum libri plures, apud eundem, nam etiam octavum adducit, *lib.* 8.

Suetonii *de Rebus variis* meminere Servius, in VIII. *Æneid.* & Soſipater Chariſius, *lib.* 2. *Inſtit. Gram.*

De vitiis corporalibus, Servius in VIII. *Æneid.*

De illuſtribus Grammaticis & Rhetoribus ſcripta ejus habemus mutila.

Scripſit etiam vitas Poetarum, inter quas Terentii quæ vulgo Donato tribuitur, Horatii & forte quoque Lucani ac Perſii, quæ veteribus gloſſis præfiguntur.

C. SUE-

PROGENIES CÆSARUM, ex Editione *Caroli Patini.*

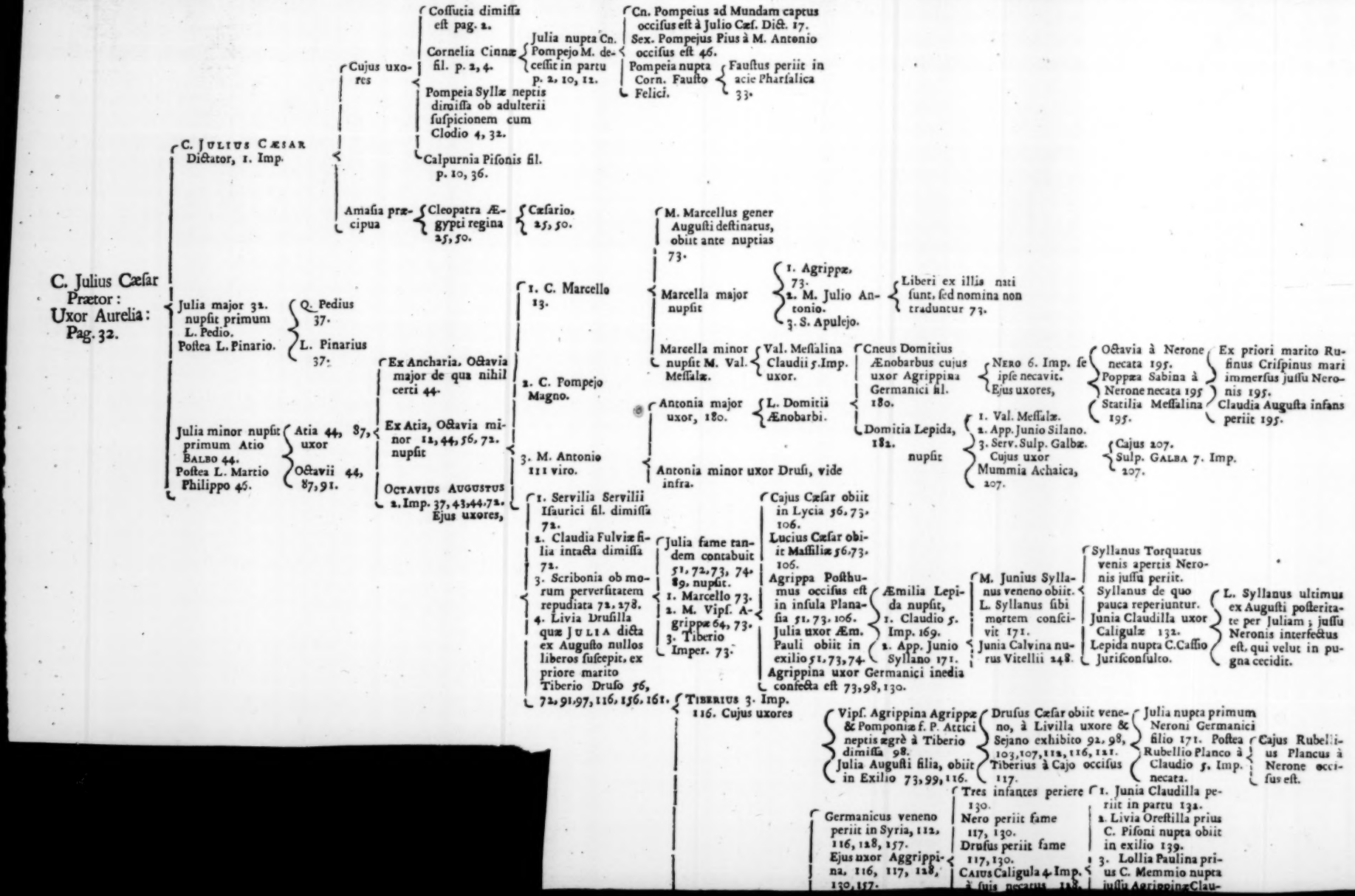

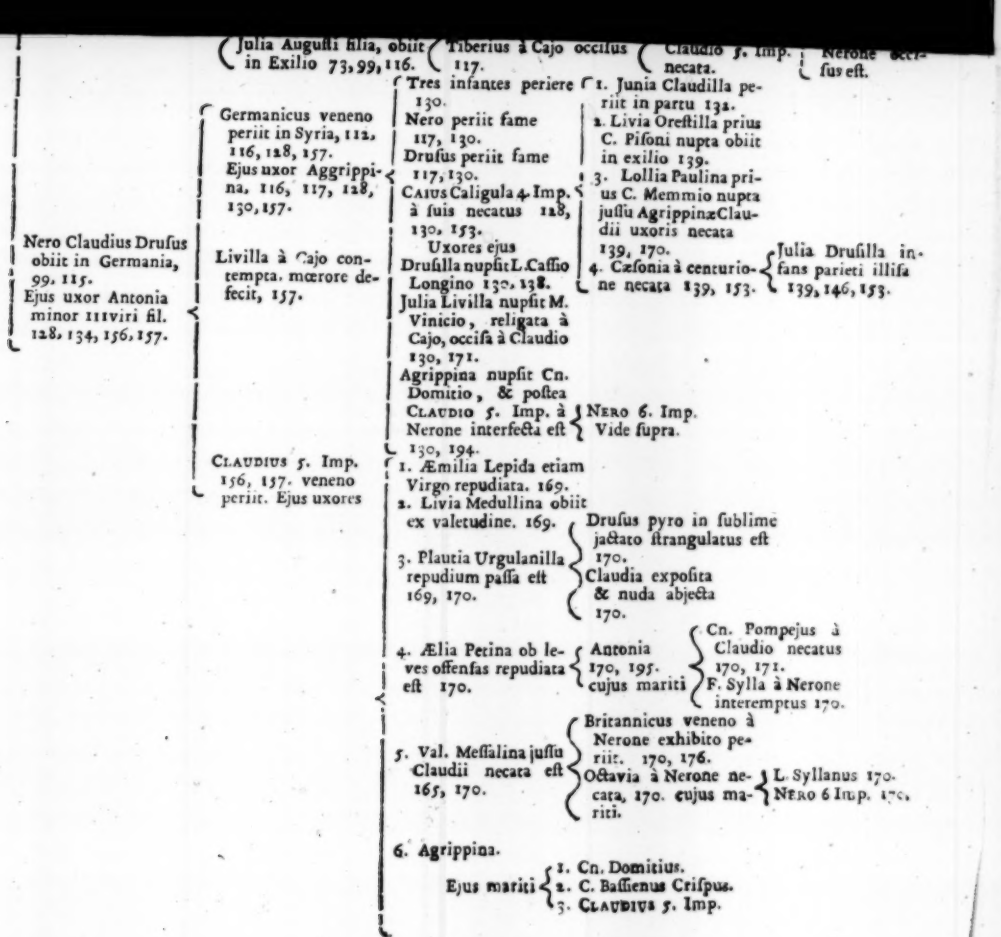
Julia Augusti filia, obiit in Exilio 73, 99, 116.
Tiberius à Cajo occisus 117.
Claudio 5. Imp. necata.
Nerone occisus est.
Germanicus veneno periit in Syria, 112, 116, 128, 157.
Ejus uxor Aggrippina, 116, 117, 128, 130, 157.
Nero Claudius Druſus obiit in Germania, 99, 115.
Ejus uxor Antonia minor IIIviri fil. 128, 134, 156, 157.
Livilla à Cajo contempta, mœrore defecit, 157.
Claudius 5. Imp. 156, 157. veneno periit. Ejus uxores
Tres infantes periere 130.
Nero periit fame 117, 130.
Druſus periit fame 117, 130.
Caius Caligula 4. Imp. à ſuis necatus 128, 130, 153.
Uxores ejus
Druſilla nupſit L. Caſſio Longino 130, 138.
Julia Livilla nupſit M. Vinicio, relegata à Cajo, occiſa à Claudio 130, 171.
Agrippina nupſit Cn. Domitio, & poſtea Claudio 5. Imp. à Nerone interfecta eſt 130, 194.
Nero 6. Imp. Vide ſupra.
1. Junia Claudilla periit in partu 132.
2. Livia Oreſtilla prius C. Piſoni nupta obiit in exilio 139.
3. Lollia Paulina prius C. Memmio nupta juſſu Agrippinæ Claudii uxoris necata 139, 170.
4. Cæſonia à centurione necata 139, 153.
Julia Druſilla infans parieti illiſa 139, 146, 153.
1. Æmilia Lepida etiam Virgo repudiata. 169.
2. Livia Medullina obiit ex valetudine. 169.
3. Plautia Urgulanilla repudium paſſa eſt 169, 170.
Druſus pyro in ſublime jactato ſtrangulatus eſt 170.
Claudia expoſita & nuda abjecta 170.
4. Ælia Petina ob leves offenſas repudiata eſt 170.
Antonia 170, 195. cujus mariti
Cn. Pompejus à Claudio necatus 170, 171.
F. Sylla à Nerone interemptus 170.
5. Val. Meſſalina juſſu Claudii necata eſt 165, 170.
Britannicus veneno à Nerone exhibito periit. 170, 176.
Octavia à Nerone necata, 170. cujus mariti
L. Syllanus 170.
Nero 6 Imp. 170.
6. Agrippina.
Ejus mariti
1. Cn. Domitius.
2. C. Baſſienus Criſpus.
3. Claudius 5. Imp.

Ante Pag. 1.

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER I.

Divus Julius Cæſar.

Breviarium Capitum.

MEMORABILIA adoleſcentiæ Cæſaris. Cap. 1
Stipendia prima Cæſaris. 2
Stipendia ſecunda, & in urbem reditus. 3
Actio contra Dolobellam. Seceſſit Rhodum. Captus à prædonibus. Res geſtæ contra Mithridatem. 4
Tribunatus Militum. 5
Quæſtor Juliam amitam uxoremque Corneliam (in cujus locum Pompeiam ducit) defunctas laudat. 6
Quæſtura in ulteriori Hiſpaniâ. 7
Reditus in urbem ex Hiſpaniâ. 8
Suſpicio conjurationis initæ cum Craſſo, & Sylla. 9
Ædilitas, & varia in ea geſta. 10
Petit ſibi Ægyptum provinciam dari. C. Marii tropæa à Sylla diſjecta reſtituit. 11
Accuſatio C. Rabirii. 12
Pontificatus maximus. 13
Prætura. 14
Geſta in Prætura. 15
Prætura motus, & reſtitutus. 16
Actio ob conjurationem Catilinæ. 17
Ex prætura provinciæ Hiſpaniæ adminiſtratio. 18
Conſulatus cum Bibulo. 19
Geſta in Conſulatu. 20
Calpurniam ducit uxorem, & Juliam ſuam Pompeio tradit. 21
Provincia Gallia ex conſulatu adminiſtrata. 22
Accuſatio geſtorum in conſulatu. 23
Domitius minatur Cæſari, & geſta per eum in Gallia. 24
Alia geſta per eum in Gallia. 25
Mors matris, filiæ, & neptis, & alia per eum geſta. 26
Affinitas cum Pompeio renovata, & alia geſta. 27
Amicitia regum, & provinciarum allecta per eum, cum decreto Senatus contra eum facto. 28
Proviſio contra decretum Senatus. 29
Cauſſæ bellorum civilium. 30
Progreſſus à Ravenna in Rubiconem. 31
Oſtentum factum apud Rubiconem Cæſari dubitanti. 32
Tranſitus Rubiconis, & ejus concio. 33
Adventus in urbem, & alia geſta. 34
Victoria contra Pompeium, Ptolemæum, & quoſdam alios. 35
Cæſaris, & legatorum ſuorum clades. 36
Triumphi. 37
Præmia veteranis, & liberalitates per eum populo exhibitæ. 38
Varia ſpectacula per eum edita. 39
Ordinatio anni, & Faſtorum per eum facta. 40
Senatus, ac officiorum ſupplementum & ordinatio. 41
Sanctiones per eum editæ. 42

Labor

Labor in jure dicendo, & leges per eum editæ. 43
Deſtinatio in ornanda urbe, & imperio ampliando. 44
Statura, & cultus corporis. 45
Habitatio, & ſtructura villarum. 46
Cupiditas circa gemmas, margaritas, & ſigna operis antiqui. 47
Convivia, & domeſtica diſciplina ſuorum. 48
Pudicitia Cæſaris apud Nicomedem regem proſtrata. 49
Luxuria & libido. 50
Luxuria in provinciales matronas. 51
Luxuria in varias reginas. 52
Parcimonia in cibo, & potu. 53
Rapacitas. 54
Eloquentia & ars oratoria. 55
Libri, commentaria, & epiſtolæ per eum editæ. 56
Peritia & labor in armis. 57
Cautela & audacia in expeditionibus. 58
Deſpectus prodigiorum occurrentium. 59
Præliorum aſſumtio, locis, & temporibus inopinatis etiam apud ſuos. 60
Equus Cæſaris inſignis, cum pedibus prope humanis. 61
Virtus in acie inclinata reparanda. 62
Conſtantia & ſeveritas contra Caſſium. 63
Mira evaſio Cæſaris enatantis. 64
Probatio, & diſciplina in milites. 65
De eodem. 66
Coercitio, & cultus militum. 67
Amor & fidelitas militum in Cæſarem. 68
Labor contra ſeditionem militarem. 69
Facilis reconciliatio militum iratorum. 70
Fides, & ſtudium erga clientes. 71
Cultus, & dilectio amicorum. 72
Odiorum facilis remiſſio. 73
Lenitas, & manſuetudo in ulciſcendo injurias illatas. 74
Moderatio, & clementia. 75
Abuſus dominationis, & poteſtatis. 76
Abuſus & arrogantia. 77
Incivilitas, & indignatio. 78
Regni affectatio. 79
Conſpiratorum in eum conjuratio. 80
Prodigia mortem præcedentia. 81
Cædes, & mors Cæſaris. 82
Teſtamentum recitatur. 83
Funereus rogus, & pompa exſequiarum cum luctu publico. 84
Honores Cæſari mortuo per plebem collati. 85
Suſpicio, quam ſuis Cæſar reliquit. 86
Genus illatæ mortis per eum optatum. 87
Ætas Cæſaris, ac ſtella comata: & locus, ac dies mortis. 88
Mors occiſorum Cæſaris. 89

JULIUS CÆSAR DIVUS, [1] annum agens ſextum decimum, [2] patrem amiſit: [3] ſequentibus conſulibus flamen Dialis [4] deſtinatus, dimiſſa Coſſutia, quæ, familia equeſtri, ſed admodum dives, prætextato deſponſata fuerat, Corneliam Cinnæ quater conſulis filiam, duxit uxorem: ex qua illi mox Julia nata eſt: neque ut repudiaret compelli à Dictatore Sylla ullo modo potuit. Quare & ſacerdotio, & uxoris dote, & gentilitiis hæreditatibus multatus, [5] diverſarum partium ha-

1 U. C. 668. Secundum computum Catonianum, quem ubique ſequimur. 2 Qui Piſis, dum matutino calcearetur, repente interiit. Plin. Hiſt. l. 7. c. 53. 3 Erant hi L. Cornelius Scipio Aſiaticus, & C. Norbanus Flaccus. 4 Secundum Plutarch. non inivit. Sed Suetonio, & Velleio Paterculo fidem aſtruunt nummi antiqui, qui exhibent Cæſarem cum albo galero, Flaminis Dialis inſigni. 5 Marianarum. Duæ erant in urbe factiones, altera plebeia, Mariana dicta, altera Syllana, quæ ab optimatibus erat. Educatus Cæſar apud Aureliam matrem, & Juliam amitam, Marii ſenioris conjugem, plebeiæ factioni favit.

bebatur;

bebatur; ut etiam 1 discedere è medio, &, quanquam morbo quartanæ adgravante, prope per singulas noctes commutare latebras cogeretur, 2 seque ab inquisitoribus pecunia redimere: donec per Virgines Vestales, perque Mamercum Æmilium & Aurelium Cottam, propinquos & affines suos, veniam impetravit. Satis constat, Syllam, cum deprecantibus amicissimis & ornatissimis viris aliquamdiu denegasset, atque illi pertinaciter contenderent, expugnatum tandem proclamasse (3 sive divinitus, sive aliqua conjectura) *Vincerent, ac sibi haberent: dummodo scirent, eum, quem incolumem tantopere cuperent, quandoque optimatium partibus, quos secum simul defendissent, exitio futurum: nam Cæsari multos Marios inesse.*

2 Stipendia prima in Asia fecit, M. Thermi Prætoris 4 contubernio: à quo ad accersendam classem in Bithyniam missus, desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ: quem rumorem auxit, intra paucos rursus dies repetita Bithynia, per caussam exigendæ pecuniæ, quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. Reliqua militia, secundiore fama fuit: & à Thermo in expugnatione Mitylenarum coronâ civicâ donatus est.

3 Meruit & sub Servilio Isaurico in Cilicia, sed brevi tempore. Nam Syllæ morte comperta, simul spe novæ 5 dissensionis, quæ per M. Lepidum movebatur, Romam propere rediit. Et Lepidi quidem societate, quanquam magnis conditionibus invitaretur, abstinuit: cum 6 ingenio ejus diffisus, tum occasioni, quam minorem opinione offenderat.

4 Ceterum 7 composita seditione civili, Cornelium Dolabellam, consularem & triumphalem virum, repetundarum postulavit: absolutoque, Rhodum secedere statuit, & ad declinandam invidiam, & ut per otium ac requiem, Apollonio Molonis, clarissimo tunc dicendi magistro, operam daret. Huc dum hibernis jam mensibus trajicit, circa 8 Pharmacusam insulam à prædonibus captus est: mansit-

1 Fugit enim ad Sabinos. Plutar. 2 Vide cap. 74. 3 *Duo genera divinandi, unum artificiosum constans partim ex conjectura, partim ex observatione diuturnâ, alterum naturale, quod animus arriperet aut exciperet extrinsecus ex divinitate*, Cic. l. 2. de Divinat. 4 Ex more Romano, quo inter comites imperatoris ac magistratuum, erant honestiores multi, qui è contubernio prætoris aut contubernales ejus dicebantur. 5 Post mortem Syllæ U. C. 674. dissensio orta est inter Coss. M. Æmilium Lepidum & Q. Lutatium Catulum. Lepidus Acta Syllæ rescindere voluit, adversante Collega Catulo. 6 Socordi, & ad moliendas res novas inepto. 7 Lepidus civile bellum patriæ inferens, à Lutatio Catulo & Cn. Pompeio profligatus, fugâ in Etruriam, inde Sardiniam recessit, ibique morbo & pœnitentiâ interiit, Flor. l. 3. c. 23. 8 Insula ad littus Asiaticum supra Miletum.

que

que apud eos, non sine summa indignatione, prope quadraginta dies, cum uno medico & cubiculariis duobus: nam comites servosque ceteros initio statim ad expediendas pecunias, quibus redimeretur, dimiserat. Numeratis deinde [1] quinquaginta talentis, expositus in litore, non distulit quin è vestigio classe deducta persequeretur abeuntes: ac redactos in potestatem [2] supplicio, quod illis sæpe minatus inter jocum fuerat, adficeret. Vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quo pertenderat, transiit in Asiam: auxiliisque contractis, & præfecto regis provincia expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide.

5 Tribunatu militum, qui primus Romam reverso per suffragia populi honor obtigit, auctores restituendæ tribunitiæ potestatis, cujus vim [3] Sylla diminuerat, enixissime juvit. L. etiam Cinnæ, uxoris fratri, & qui cum eo civili discordia Lepidum secuti, post necem consulis ad Sertorium confugerant, reditum in civitatem rogatione Plotia confecit, habuitque & ipse super ea re concionem.

6 Quæstor Juliam amitam, uxoremque Corneliam defunctas laudavit [4] è more pro Rostris: & in amitæ quidem laudatione, de ejus ac patris sui utraque origine sic refert: *Amitæ meæ Juliæ maternum genus ab regibus ortum, paternum cum Dîs immortalibus conjunctum est. Nam ab Anco Marcio sunt Reges, quo nomine fuit mater: à Venere Julii, cujus gentis familia est nostra. Est ergo in genere & sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent: & cærimonia Deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.* In Corneliæ autem locum Pompeiam duxit, Q. Pompeii filiam, L. Syllæ neptem: cum qua deinde divortium fecit, adulteratam opinatus à P. Clodio: quem inter publicas cærimonias penetrasse ad eam muliebri veste tam constans fama erat, ut senatus quæstionem de pollutis sacris decreverit.

7 Quæstori ulterior Hispania obvenit: ubi cum mandatu prætoris, jure dicundo [5] conventus circumiret, Gadeisque venisset, animadversa apud [6] Herculis templum Ma-

1 Quæ sponte obtulit, piratis non nisi 20. talenta postulantibus, Plutarch. 2 Vide cap. 74. 3 Lege Cornelia lata, ne quis post Tribunatum ullius honoris esset capax. 4 Pro rostris defunctos laudare moris erat, sed, si Plutarcho credimus, è feminis veteres tantum Matronas, non juniores, qualis hæc Cornelia. 5 Loca erant in quibus populi juris dicendi causâ à magistratibus Juridicis congregantur, qualia fuere in Bætica Cæsaris provincia Gades, Corduba, Astigis, Hispalis, Plin. Hist. l. 3. c. 1. 6 Gades Tyri colonia, à quâ deductus Herculis cultus. Curt. l. 4 c. 2, 4.

gni

gni Alexandri imagine, ingemuit: & quasi pertæsus ignaviam suam, quod nihil dum à se memorabile actum esset in ætate, qua jam Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuo efflagitavit, ad captandas quam primum majorum rerum occasiones in urbe. Etiam confusum eum somnio proximæ noctis (nam visus erat per quietem matri stuprum intulisse) conjectores ad amplissimam spem incitaverunt, arbitrium orbis terrarum portendi interpretantes: *quando mater, quam subjectam sibi vidisset, non alia esset quam terra, quæ omnium parens haberetur.*

8. Decedens ergo ante tempus, colonias Latinas de petenda civitate agitantes, adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi Coss. conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob id ipsum retinuissent: nec eo secius majora mox in urbe molitus est.

9. Siquidem ante paucos dies quam ædilitatem iniret, venit in suspicionem conspirasse cum M. Crasso consulari, item P. Sylla & L. AUtronio, post 1 designationem consulatus, 2 ambitus condemnatis, ut 3 principio anni senatum adorirentur: & trucidatis, quos placitum esset, dictaturam Crassus invaderet, ipse ab eo magister equitum diceretur, constitutaque ad arbitrium Rep. Syllæ & AUtronio consulatus restitueretur. Meminerunt hujus conjurationis Tanusius Geminus in historia, M. Bibulus in edictis, C. Curio pater in Orationibus. De hac significare videtur & Cicero in quadam ad Axium epistola, referens, *Cæsarem in consulatu confirmasse regnum, de quo Ædilis cogitaret.* Tanusius adjicit, Crassum, pœnitentia vel metu, diem cædi destinatum non 4 obiisse, & idcirco ne Cæsarem quidem signum, quod ab eo dari convenerat, dedisse. Convenisse autem Curio ait, ut togam de humero dejiceret. Idem Curio, sed & M. Actorius Naso, auctores sunt, conspirasse eum etiam cum Cn. Pisone adolescente: cui ob suspicionem urbanæ conjurationis, provincia Hispania ultro extra ordinem data sit: pactumque, ut simul foris ille, ipse Romæ, ad res novas consurgerent, per Lambranos & Transpadanos: destitutum utriusque consilium 5 morte Pisonis.

1 Ut plurimum hâc ætate designari solent Coss. IX. Kalend. Novembris, inire magistratum Kalendis Januariis. 2 Accusantibus L. Cotta & L. Torquato, qui in eorum locum facti sunt Coss. U. C. 687. 3 *Circiter Nonas Decembris consilio communicato, parabant in Capitolio Kalend. Jan. Cottam, & Torquatum Coss. interficere, eâ re cognitâ in Nonas Febr. eadem transtulerunt, sed neque tum cædes facta est, quod Catilina signum conjuratis prius quam parati essent dederit,* Sallust. & Asconius. 4 Ad statum diem præsto non fuisse, ut *obire vadimonium, obire diem auctionis.* Cicer. 5 *In provinciam, ab equitibus Hispanis, quos in exercitu ductabat, iter faciens, occisus est,* Sallust. Dion. lib. 36. dicit Hispanos imperia ejus injusta nequivisse pati, & propterea interfecisse.

10. Ædi-

10. Ædilis, præter comitium ac forum, basilicasque, etiam Capitolium ornavit porticibus [1] ad tempus extructis: in quibus abundante rerum copia, pars apparatus exponeretur. Venationes autem, ludosque, & cum collega & separatim, edidit: quo factum est, ut communium quoque impensarum solus gratiam caperet: nec dissimularet collega ejus M. Bibulus, evenisse sibi quod Polluci: ut enim Geminis fratribus ædes in foro constituta, tantum Castoris vocaretur; ita suam Cæsarisque munificentiam, unius Cæsaris dici. Adjecit insuper Cæsar etiam gladiatorium munus, sed aliquanto paucioribus, quam destinaverat, paribus. Nam cum [2] multiplici undique [3] familia comparata inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret.

11. Conciliato populi favore, tentavit per partem tribunorum, ut sibi Ægyptus [4] provincia plebiscito daretur: nactus extraordinarii imperii occasionem, quod Alexandrini [5] regem suum, socium atque amicum à senatu appellatum expulerant, resque vulgo improbabatur. Nec obtinuit, adversante optimatium factione. Quorum auctoritatem ut quibus posset modis invicem diminueret, tropæa C. Marii de Jugurtha, deque Cimbris atque Tutanis olim à Sylla dejecta restituit: atque in [6] exercenda de sicariis quæstione, eos quoque sicariorum numero habuit, qui proscriptione ob relata civium Romanorum capita, pecunias ex ærario acceperant: quanquam exceptos [7] Corneliis legibus.

12. Subornavit [8] etiam qui C. Rabirio perduellionis diem diceret: quo præcipuo adjutore, aliquot ante [9] annos L. Saturnini seditiosum tribunatum senatus coercuerat: ac forte judex in reum ductus, tam cupide condemnavit, ut

1 Temporariis, tamdiu duraturis, donec spectacula peragerentur. 2 Cæsar Ædilis 320. paria gladiatorum dedit. Plutarch. 3 Tota illa Gladiatorum manus, quæ sub uno erat lanista, *familia* dicebatur, unde hic auctor dicit lanistam *patrem familiæ*. Calig. cap. 26. & Domit. c. 10. 4 Hic provincia accipitur pro quacunque publici muneris procuratione, nondum enim Ægyptus proprie dicta erat provincia, ut patet ex cap. 35. 5 Ptolemæum Auletem, Cleopatræ patrem, qui, quod ingenti pecuniâ consumta ut Rex atque socius P. R. appellaretur, eam vi ab Ægyptiis extorqueret, regno pulsus, Romam venit P. Corn. Lentulo & Q. Cæcilio Metello Coss. U. C. 695. petens ut in regnum restituatur. Dion, lib. 39. 6 Cæsar post Ædilitatem factus est Judex quæstionis, qui vicarius prætoris perinde ac ille quæstionem exercere dicitur, quod ceteris privatis judicibus non convenit. 7 Cornelius Sylla dictator U. C. 673. tulit legem de sicariis, cujus hoc unum est caput, Judex quæstionis cum iis judicibus, qui ei obvenerint, de ejus capite quærito, qui hominem occiderit, &c. Eâ lege excepti erant, qui proscriptione Syllanâ cives Romanos interfecerant. 8 T. Labienum. 9 Nempe 36. Dion, l. 37. Saturninus eodem anno interfectus quo natus C. Cæsar.

ad

ad populum provocanti nihil æque ac judicis acerbitas profuerit.

13. Depoſita provinciæ ſpe, Pontificatum maximum petiit, non ſine profuſiſſima largitione. In qua reputans magnitudinem æris alieni, cum mane ad comitia deſcenderet, prædixiſſe matri oſculanti fertur, domum ſe niſi Pontificem non reverſurum. Atque ita potentiſſimos [1] duos competitores, multumque & ætate & dignitate antecedentes, ſuperavit; ut plura ipſe in eorum tribubus ſuffragia, quam uterque in omnibus, tulerit.

14. Prætor creatus, detecta conjuratione Catilinæ, ſenatuque univerſo in ſocios facinoris ultimam ſtatuente pœnam, ſolus municipatim dividendos, cuſtodiendoſque publicatis bonis, cenſuit. Quin & tantum metum injecit aſperiora ſuadentibus, identidem oſtentans quanta eos in poſterum à plebe Romana maneret invidia, ut Decimum Silanum conſulem deſignatum non piguerit, ſententiam ſuam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut gravius atque ipſe ſenſiſſet exceptam: obtinuiſſetque adeo, tranſductis ad ſe jam pluribus, & in his Ciceronis conſulis fratre, niſi labantem ordinem confirmaſſet M. Catonis oratio. Ac ne ſic quidem impedire rem deſtitit, quoad uſque manus equitum Romanorum, quæ armata præſidii cauſſa circumſtabat, immoderatius perſeveranti necem comminata eſt: etiam ſtrictos gladios uſque eo intentans, [2] ut ſedentem una proximi deſeruerint, [3] vix pauci complexu togaque objecta protexerint. Tunc plane deterritus, non modo ceſſit, ſed etiam in reliquum anni tempus Curia abſtinuit.

15. Primo Prætoræ die Q. Catulum de refectione Capitolii [4] ad diſquiſitionem populi vocavit, rogatione promulgata, qua curationem eam in alium transferebat. Verum impar optimatium conſpirationi, quos, relicto ſtatim novorum conſulum [5] officio, frequentes obſtinatoſque ad reſiſtendum concurriſſe cernebat, hanc quidem actionem depoſuit.

16. Cæterum Cæcilio [6] Metello Trib. pleb. turbulentiſſimas leges adverſus collegarum interceſſionem ferenti, au-

1 Q. Catulum Lutatium principem Syllanæ factionis & Servilium Iſauricum, Plutarch. 2 Senatorum in curiâ hic mos fuit cavere ne homini obnoxio aſſiderent. 3 E quibus Plutarch. nominat Curionem. 4 An populus Catulo, vel aliis potius reficiendi, quod igni conſumtum erat, Capitolii curam demandare vellet. 5 Honorificâ novorum Coſſ. deductione. 6 Metellus legem promulgavit, ut Pompeius copias tranſportaret in Italiam, urbemque adventu ſuo quaſi Catilinæ cauſâ periclitantem ſervaret; quod in ſpeciem dicebatur, cum revera eo lex ſpectaret, ut Remp. dederet Pompeio, atque ei imperium traderet. Plutarch. Cato Minor.

ctorem

ctorem propugnatoremque ſe pertinaciſſime præſtitit: donec ambo adminiſtratione Reip. decreto patrum ſummoverentur. Ac nihilo minus permanere in magiſtratu, & jus dicere auſus, ut comperit paratos qui vi ac per arma prohiberent, dimiſſis lictoribus, abjectaque prætexta, domum clam refugit, pro conditione temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo poſt ſponte & ultro confluentem, operamque ſibi in aſſerenda dignitate tumultuoſius pollicentem, compeſcuit. Quod cum præter opinionem eveniſſet, ſenatus ob eundem cœtum feſtinato coactus, gratias ei per primores viros egit: accitumque in curiam, & ampliſſimis verbis collaudatum, in integrum reſtituit, [1] inducto priore decreto.

17. Recidit rurſus in diſcrimen aliud, inter ſocios Catilinæ [2] nominatus, & apud Novium Nigrum Quæſtorem à L. Vettio Indice, & in ſenatu à Q. [3] Curio: cui, quod primus conſilia conjuratorum detexerat, conſtituta erant publice præmia. Curius è Catilina ſe cognoviſſe dicebat: Vettius etiam chirographum ejus Catilinæ datum pollicebatur. Id vero Cæſar nullo modo tolerandum exiſtimans, cum implorato Ciceronis teſtimonio, quædam ſe de conjuratione ultro ad eum detuliſſe docuiſſet, ne Curio præmia darentur, effecit. Vettium [4] pignoribus captis, & direpta ſuppellectile male multatum, ac pro Roſtris in concione pene diſcerptum, conjecit in carcerem: [5] eodem Novium Quæſtorem, quod compellari apud ſe [6] majorem poteſtatem paſſus eſſet.

18. Ex prætura ulteriorem ſortitus Hiſpaniam, retinentes creditores interventu [7] ſponſorum removit: ac [8] neque more, neque jure, antequam provinciæ ornarentur, profectus eſt: incertum, metune judicii, quod [9] privato parabatur; an quo maturius ſociis implorantibus ſubveniret. Pacataque provincia, pari feſtinatione, non exſpectato ſucceſſore, ad triumphum ſimul conſulatumque deceſſit. Sed cum edictis jam

1 Revocato. Inducere, eſt ſtylo per ceras ducto interlinere, & memoriam ſcriptorum obliterare. 2 Ubi de criminibus agitur, nominatos dicunt eos qui rei facti ſunt, & poſtulati. Sic appellare pro accuſare. 3 Qui Catilinæ conſilia per Fulviam Ciceroni prodidit. Salluſt. Plutarch. 4 Cum multæ nomine ob falſum indicium pignora caperentur, in turba ſupellex tota direpta ſit. 5 In carcerem, vel eodem modo multatum. 6 Poteſtas major, Conſulatus, Prætura; Minor, Quæſtura, Cenſura, Ædilitas, Cæſarem ergo Prætorem ad Quæſtorem Vettium deferri, (id enim eſt *compellari*) non oportebat. 7 Craſſus intervenit pro Cæſare, ſponſione 830 talentorum facta contra importunos creditores. Plutarch. 8 Facta provinciarum ſortitione, antequam proficiſcerentur qui ſortiti fuerant, ſolebat ſenatus pro cujuſque provinciæ ratione modum formamque præſcribere, quæ cum fierent, *ornari Provincia*, ornari etiam prætores ipſi, proconſuleſque dicebantur paſſim apud Cicer. 9 Poſt exactam præturam.

comitiis

comitiis ratio ejus haberi non posset, nisi 1 privatus introisset urbem, & ambienti ut 2 legibus solveretur, multi contradicerent, coactus est triumphum, ne consulatu excluderetur, dimittere.

19. E duobus consulatus competitoribus, L. Luceio, M. que Bibulo, Luceium sibi adjunxit: pactus ut is, quoniam inferior gratia esset, pecuniaque polleret, nummos de suo 3 communi nomine 4 per centurias pronuntiaret. Qua cognita re, optimates, quos metus ceperat, nihil non ausurum eum in summo magistratu, concordi & consentiente collega, auctores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente eam largitionem è Rep. fieri. Igitur cum Bibulo consul creatus est. Eandem ob caussam opera optimatibus data est, ut provinciæ futuris Coss. minimi negotii, id est, 5 silvæ callesque decernerentur. Qua maxime injuria instinctus, omnibus officiis Cn. Pompeium assectatus est, offensum patribus, quod Mithridate rege victo, 6 cunctantius confirmarentur acta sua: 7 Pompeioque M. Crassum conciliavit, veterem inimicum ex consulatu, quem summa discordia simul gesserant: ac societatem cum utroque iniit, ne quid ageretur in Rep. quod displicuisset ulli è tribus.

20. Inito honore, primus omnium instituit, ut tam senatus, quam populi diurna 8 acta conficerentur, & 9 publicarentur. 10 Antiquum etiam retulit morem, ut quo mense fasces non haberet, accensus ante eum iret, lictores pone sequerentur. Lege autem Agraria promulgata, 11 obnuntiantem

1 Nemini, qui cum imperio provinciali esset, nisi aut triumpharet, aut imperium deponeret, urbem introire licebat. 2 Iis legibus, quæ nolebant nisi à præsente peti posse Consulatum, nec nisi ab absente triumphum, Plutarch. 3 Lucei & Cæsaris. 4 Hac ætate omnia venalia erant apud Romanos, usos τοῖς διαδόταις, ὡς ἰσχυσαν σωτῆρας. Plutarch. Et candidati ad conciliandos suffragatores, per centurias tribusque nummos dividebant, cui negotio præpositi *divisores* appellabantur. 5 Ad infrigendam Cæsaris potentiam, decrevit senatus illi cum collega provincias inglorias, nempe silvas, callesque latrociniis suspectas muniendi: cum enim paucis ibi copiis opus esset, minus erat à Cæsare metuendum. 6 Cato Lucullus, quem paulo superbius in Asiâ tractaverat, Metellus, cujus sororem repudiaverat, prohibuere ne Pompeii decreta à senatu confirmarentur, uti largitionem illam dari militibus, quam se daturum susceperat. Dion. l. 37. p. 52. 7 Pompeius & Crassus Coss. in omnibus rebus dissidentes Remp. pene labefactaverunt. Crassus senior Pompeio honores invidit, Pompeius Crassi divitiis. Apud patres potentior Crassus, apud plebem Pompeius. Appian. Plutarch. in vitis Pompeii & Crassi. 8 Cum per dies singulos res gestæ scribuntur, ea acta dicebantur. 9 Actorum publicationem Augustus abrogavit. Augusti vita, c. 36. 10 Liv. l. 3. c. 33. de *Decemviris*, *Decimo die singuli jus populo reddebant: eo die penes præfectum juris fasces duodecim erant; collegis novem singuli accensi apparebant.* 11 Obnuntiare dicuntur Augures, vel Magistratus, cum aliquid mali ominis viderent, quod prohibeat ne quid eo die cum populo agi posset.

collegam armis foro expulit. Ac poſtero die in ſenatu conqueſtum, nec quoquam reperto qui ſuper tali conſternatione referre, aut cenſere aliquid auderet, qualia multa ſæpe in levioribus turbis decreta erant, in eam coëgit deſperationem, ut quoad poteſtate abiret, domo abditus nihil aliud quam per edicta obnuntiaret. Unus ex eo tempore omnia in Rep. ad arbitrium adminiſtravit: ut nonnulli urbanorum, cum quid per jocum teſtandi gratia ſignarent, non *Cæſare & Bibulo*, ſed *Julio & Cæſare* Coss. actum ſcriberent, bis eundem præponentes, nomine atque cognomine: utque vulgo mox ferrentur hi verſus,

Non Bibulo quidquam nuper ſed Cæſare factum eſt:
Nam Bibulo fieri conſule nil memini.

1 Campum Stellatem majoribus conſecratum, agrumque Campanum ad ſubſidia Reip. vectigalem relictum, diviſit 2 extra ſortem, ac xx. millibus civium, quibus terni pluresve liberi eſſent. 3 Publicanos remiſſionem petentes, tertia 4 mercedum parte relevavit: ac ne in locatione novorum vectigalium immoderatius licerentur, propalam monuit. Cetera item quæ cuique libuiſſent, dilargitus eſt, contradicente nullo, ac, ſi conaretur quis, abſterrito. M. Catonem interpellantem extrahi curia per lictorem, ducique in carcerem juſſit. L. Lucullo liberius reſiſtenti tantum calumniarum metum injecit, ut ad genua ultro ſibi accideret. 5 Cicerone in judicio quodam deplorante temporum ſtatum, P. Clodium inimicum ejus fruſtra jam pridem 6 à patribus ad plebem tranſire nitentem, eodem die, horaque nona, transduxit. Poſtremo in univerſos diverſæ factionis induxit Vettium præmiis, ut ſe de inferenda Pompeio nece ſolicitatum à quibuſdam profiteretur, productuſque pro Roſtris auctores ex compacto nominaret; ſed uno atque altero fruſtra, nec ſine ſuſpicione fraudis nominatis, deſperans tam præcipitis conſilii eventum, intercepiſſe veneno indicem creditur.

1 Agri Campani partem optimam Liv. l. 9. c. 44. 2 Non ſorte ductâ, ſed viginti virorum arbitrio diviſio facta eſt, Dion, l. 38. p. 59. 3 Equites Romanos, qui vectigalia conduxerant, Dion. ibid. 4 Penſitationum, quas pro vectigalium locatione dabant. 5 Quæ Cicero Collegam ſuum Antonium defendens de Reip. conditione queſtus eſt circiter horam diei ſextam, homines improbi ad Cæſarem detulerunt; quibus cum ſe perſtringi ſentiret, perfecit, ut ejuſdem diei horâ nonâ, inimicus ejus Clodius, per adoptionem C Fonteii, *à patribus ad plebem*, i.e. ex patricia familia in plebeiam tranſiret. Cic. pro Domo. 6 Clodius cum perficere non poſſet, ut patricii fierent Tribuni Pl plebeio homini in adoptionem ſe dedit, ut fieri poſſet Tr. Pl. ob expellendum ab urbe Ciceronem.

21. Sub idem tempus Calpurnium L. Piſonis filiam, ſucceſſuri ſibi in conſulatu, duxit uxorem: ſuamque Juliam Cn. Pompeio collocavit, repudiato priore ſponſo Servilio Cæpione, cujus vel præcipua opera paullo ante Bibulum impugnaverat. Ac poſt novam affinitatem Pompeium primum rogare ſententiam cœpit, cum Craſſum ſoleret: eſſetque conſuetudo, ut quem ordinem interrogandi ſententias conſul Kalendis Januariis inſtituiſſet, eum toto anno conſervaret.

22. Socero igitur generoque ſuffragantibus, ex omni provinciarum copia Gallias potiſſimum elegit, cujus emolumento, & opportunitate, idonea ſit materia triumphorum. Et initio quidem Galliam Ciſalpinam, Illyrico adjecto, lege 1 Vatinia accepit: mox per ſenatum, Comatam quoque: veritis patribus ne ſi ipſi negaſſent, populus & hanc daret. Quo gaudio elatus, non temperavit, quin paucos poſt dies frequenti curia jactaret, invitis & gementibus adverſariis adeptum ſe quæ concupiſſet: proinde ex eo inſultaturum omnium capitibus, ac negante quodam per contumeliam, *Facile hoc ulli* 2 *feminæ fore*, reſponderit, quaſi alludens, *In Aſſyria quoque regnaſſe Semiramin, magnamque* 3 *Aſiæ partem Amazonas tenuiſſe quondam.*

23 Functus conſulatu, C. Memmio Lucioque Domitio prætoribus, 4 de ſuperioris anni actis referentibus, 5 cognitionem ſenatui detulit: nec illo ſuſcipiente, triduoque per irritas altercationes abſumto, in provinciam abiit, & ſtatim quæſtor ejus in 6 præjudicium aliquot criminibus arreptus eſt. Mox & ipſe à L. Antiſtio Tribuno plebis poſtulatus, 7 appellato demum collegio, obtinuit, 8 cum Reip. cauſſa abeſſet, reus ne fieret. Ad ſecuritatem ergo poſteri temporis, in magno negotio habuit obligare ſemper annuos magiſtratus, & è competitoribus, non alios adjuvare, aut ad honorem pati pervenire, quam qui ſibi recepiſſent propugnaturos abſentiam ſuam: cujus pacti non dubitavit à quibuſdam juſjurandum atque etiam ſyngraphan exigere.

24. Sed cum L. Domitius conſulatus candidatus palam

1 Vatinius Tr. Pl. legem tulit, ut Cæſari in quinquennium Galliarum Provincia una cum Illyrico demandaretur. 2 Ad impudicam Cæſaris adoleſcentiam refertur.

3 Minoris ſc. Juſtin. lib. 2. c. 4. *Majore parte Europa ſubacta, Aſia quoque nonnullas civitates occupavere.* 4 Multa enim Conſulatu ſuo contra Leges, & auſpicia geſſiſſe exiſtimabatur.

5 Ut qualia geſſerat, Senatus cognoſceret, & corrigeret. 6 Quæſtore damnato, de Cæſare idem ſperari poterat, ob parem utriuſque cauſam; præjudicium enim vocabant, quod veluti exemplum eſſet, ad quod cauſa ſubſequens decideretur.

7 Provocante ad ceteros è collegio Tribunos. 8 Lex Memmia vetabat eos qui Reip. causa abeſſent, reos fieri. Valerius l. 3. c. 7.

minaretur, Cos. ſe effecturum quod 1 prætor nequiſſet, ademturumque ei exercitum: Craſſum, Pompeiumque in urbem provinciæ ſuæ Lucam extractos, compulit, ut detrudendi Domitii cauſſa, conſulatum alterum peterent: & ut in quinquennium ſibi imperium propagaretur, perfecitque utrumque. Qua fiducia ad legiones quas à Rep. acceperat, alias privato ſumtu addidit: unam etiam ex Tranſalpinis conſcriptam, vocabulo quoque Gallico: (2 Alauda enim appellabatur;) quam diſciplina cultuque Romano inſtitutam & ornatam, poſtea univerſam civitate donavit. Nec deinde ulla belli occaſione, ne injuſti quidem ac periculoſi, abſtinuit, tam fœderatis quam infeſtis ac feris gentibus ultro laceſſitis: adeo ut ſenatus quondam legatos ad explorandum ſtatum Galliarum mittendos decreverit, ac 3 nonnulli dedendum eum hoſtibus cenſuerint. Sed proſpere decedentibus rebus, & ſæpius & 4 plurium quam quiſquam unquam dierum ſupplicationes impetravit.

25. Geſſit autem novem annis, quibus in imperio fuit, hæc fere. Omnem Galliam, quæ à ſaltu Pyrenæo Alpibuſque & monte Gebenna, fluminibus Rheno & Rhodano continetur, patetque circumitu ad bis & tricies centum millia paſſuum, præter ſocios ac bene meritas civitates in provinciæ formam redegit, eique quadringenties in ſingulos annos ſtipendii nomine impoſuit. Germanos, qui trans Rhenum incolunt, primus Romanorum, ponte fabricato aggreſſus, maximis affecit cladibus. Aggreſſus eſt & Britannos, ignotos antea: ſuperatiſque pecunias & obſides imperavit. Per tot ſucceſſus ter, nec amplius, adverſum caſum expertus: in Britannia, claſſi vi tempeſtatis prope abſumta: & in Gallia, ad Gergoviam legione fuſa: & in Germanorum finibus, Titurio & Aurunculeio legatis per inſidias cæſis.

26. Eodem temporis ſpatio matrem primo, deinde filiam, nec multo poſt neptem amiſit. Inter quæ conſternata P. Clodii cæde Republ. cum ſenatus unum Cos. nominatimque Cn. Pompeium fieri cenſuiſſet, egit cum Tribunis plebis collegam ſe Pompeio deſtinantibus, id potius ad populum ferrent, ut abſenti ſibi, quandoque imperii tempus expleti

1 Conatu enim irrito retuliſſet de actis Cæſaris in Conſulatu.

2 Plin. Hiſt. lib. II. c. 37. *Avis Galerita appellata quondam* (quia apicem habet in capite ad ſimilitudinem Galeæ) *poſtea Gallico vocabulo etiam nomen legioni dederat Alauda.* Ex Plinii verbis apparet, quia galeis eſſent milites inſtructi, nomen legioni datum, quia Galli galeam alaudam vocant. 3 Cato in ſenatu cenſuit, Cæſarem hoſtibus dedi, qui pro civitate perfidiam expiaret. 4 Plutarchus quindecim dierum ſupplicationes ei decretas ait; ipſe vero in Commentariis, viginti.

cœpiſſet

coepiſſet, petitio ſecundi Conſulatus daretur: ne ea cauſſa maturius, & imperfecto adhuc bello decederet. Quod ut adeptus eſt, altiora jam meditans, & ſpei plenus, nullum largitionis, aut officiorum in quenquam genus publice, privatimque omiſit. Forum de manubiis inchoavit: cujus area ſuper HS. millies conſtitit. Munus populo, epulumque pronuntiavit in filiæ memoriam, quod ante eum [1] nemo. Quorum ut quam maxima exſpectatio eſſet, ea quæ ad epulum pertinerent, quamvis macellariis oblocata, etiam domeſticatim apparabat. Gladiatores notos, ſicubi [2] infeſtis ſpectatoribus dimicarent, [3] vi rapiendos reſervandoſque mandabat. Tyrones neque in ludo, neque per laniſtas, ſed in domibus per equites Romanos, ac etiam per ſenatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epiſtolis ejus oſtenditur, ut diſciplinam ſingulorum ſuſciperent, ipſique dicta exercentibus darent. Legionibus ſtipendium in perpetuum duplicavit. Frumentum, quoties copia eſſet, etiam ſine modo menſuraque præbuit: ac ſingula interdum mancipia & prædia viritim dedit.

27. Ad retinendam autem Pompeii neceſſitudinem ac voluntatem, [4] Octaviam ſororis ſuæ neptem, quæ C. Marcello nupta erat, [5] conditione ei detulit, ſibique filiam ejus in matrimonium petiit, Fauſto Syllæ deſtinatam. Omnibus vero circa eum, atque etiam parte magna ſenatus, [6] gratuito, aut levi fœnore obſtrictis, ex reliquo quoque ordinum genere vel invitatos, vel ſponte ad ſe commeantes, uberrimo congiario proſequebatur: libertos inſuper ſervuloſque cujuſque, prout domino patronove gratus quis eſſet. Tum reorum, aut obæratorum, aut prodigæ juventutis ſubſidium unicum ac promtiſſimum erat: niſi quos gravior criminum, vel inopiæ luxuriæve vis urgeret, quam ut ſubveniri poſſet à ſe: his plane palam bello civili opus eſſe dicebat.

28. Nec minore ſtudio reges atque provincias per terrarum orbem adliciebat: aliis captivorum millia dono offerens: aliis citra ſenatus populique auctoritatem, quo vellent,

1 Nempe in honorem feminarum. Nam antea Fauſtus Syllæ filius, in honorem defuncti patris ludos gladiatorios exhibuit, populoque præbuit epulum. Dion, l. 37. p. 53. 2 Et proinde magno diſcrimine ne occidi juberentur dimicantes. 3 Diſcrimini ſurripiendos, non miſericordiâ, ſed ut ſibi reſervatis iis, munus ſuum gladiatorium, quod magnificentiſſimum parabat, inſtrueret. 4 *Octavias, Octaviam minorem, & Auguſtum ex Atiâ tulit. Atia M. Atio Balbo & Julia ſorore C. Cæſaris genita eſt.* Auguſt. c. 4. 5 Ut ita Octavia nuberet Pompeio, ſi ſibi daretur filia Pompeii: utitur tamen autor *Conditione* pro pactione nuptiarum, & ſponſaliorum. Claud. c. 26. & Galba. c. 5. 6 Pecuniis nullo fœnore creditis.

& quoties vellent, auxilia ſubmittens: ſuperque Italiæ, Galliarumque & Hiſpaniarum, Aſiæ quoque & Græciæ potentiſſimas urbes præcipuis operibus exornans: donec attonitis jam omnibus, & quorſum illa tenderent, reputantibus, M. Claudius Marcellus Cos. edicto præfatus [1] de ſumma ſe Rep. acturum, retulit ad ſenatum ut ei ſuccederetur [2] ante tempus: quoniam bello confecto pax eſſet, ac dimitti deberet victor exercitus: [3] & ne abſentis ratio comitiis haberetur, quando nec plebiſcito Pompeius poſtea abrogaſſet. Acciderat autem, ut is legem de jure magiſtratuum ferens, eo capite quo à petitione honorum abſentes ſummovebat, ne Cæſarem quidem exciperet, per oblivionem: ac mox lege jam in æs inciſa, & in ærarium condita corrigeret errorem. Nec contentus Marcellus provincias Cæſari & [4] privilegium eripere, retulit etiam, ut colonis, quos rogatione Vatinia Novumcomum deduxiſſet, civitas adimeretur: quod per ambitionem & [5] ultra præſcriptum data eſſet.

29. Commotus his Cæſar, ac judicans, quod ſæpe ex eo auditum ferunt, difficilius ſe principem civitatis à primo ordine in ſecundum, quam ex ſecundo in noviſſimum detrudi, ſumma ope reſtitit, partim per interceſſores Tribunos, partim per Servium Sulpicium alterum conſulem. Inſequenti quoque anno, C. Marcello, qui fratri patrueli ſuo Marco in conſulatu ſucceſſerat, eadem tentante, collegam ejus Æmilium Paulum, Cajumque Curionem violentiſſimum Tribunorum [6] ingenti mercede defenſores paravit. Sed obſtinatius cum omnia agi videret, & deſignatos etiam Coss. [7] è parte diverſa, ſenatum literis deprecatus eſt, ne ſibi [8] beneficium populi adimeretur: aut ut ceteri quoque imperatores ab exercitibus diſcederent: confiſus, ut putans, facilius ſe, ſimulatque libuiſſet, veteranos convocaturum, quam Pompeium novos milites. Cum adverſariis autem [9] pepigit, ut dimiſſis octo legionibus, Tranſal-

1 De ſummo Reip. negotio. 2 Antequam finiretur alterum quinquennium, quo ſibi prorogari imperium in provincia obtinuerat. 3 Senſus, abſentis Cæſaris non eſſe rationem habendam, quia Pompeius legi ſuæ, qua, à petitione honorum abſentes ſubmovebat, non derogaſſet, plebiſcito, quod tamen oportuit, ſed propria tantum autoritate eam in ærarium jam relatam correxiſſet. 4 Plebiſcitum quo ſoli Cæſari conceſſum fuerat abſenti petere Conſulatum. 5 Pluribus, quam publico decreto permiſſum eſſet. 6 Curionem enim ære alieno, quod erat ſexcenties H S. liberavit, & P. Æmilio mille & quinquaginta talenta donavit. Appian. & Plutarch. 7 E factione Pompeiana. 8 Privilegium à populo conceſſum, ut abſentis ſui ratio haberetur in petitione Conſulatus. 9 Paciſci voluit. Nam mox ſequitur, *adverſariis negantibus ullam ſe de Rep. facturos pactionem.* Hoc verbum accipiendum, ut J. C. loquuntur, ſine effectu.

pina-

pinaque Gallia, duæ ſibi legiones, & Ciſalpina provincia, vel etiam una legio cum Illyrico, concederetur, quoad Cos. fieret.

30. Verum neque ſenatu interveniente, & adverſariis negantibus, ullam ſe de Rep. facturos pactionem, tranſiit in citeriorem Galliam: conventibuſque peractis, Ravennæ ſubſtitit, bello vindicaturus, ſi quid de [1] tribunis plebis intercedentibus pro ſe gravius à ſenatu conſtitutum eſſet. Et prætextum quidem belli civilium armorum hoc fuit: cauſſas autem alias fuiſſe opinantur. Cn. Pompeius ita dictitabat, quod neque [2] opera conſummare quæ inſtituerat, neque populi expectationem, quam de adventu ſui fecerat, privatis opibus explere poſſet, turbare omnia ac permiſcere voluiſſe. Alii timuiſſe dicunt, ne eorum, quæ primo conſulatu 3 adverſus auſpicia legeſque & interceſſiones geſſiſſet, rationem reddere cogeretur: cum M. Cato identidem, nec ſine jurejurando, denuntiaret delaturum ſe nomen ejus, ſimul ac primum exercitum dimiſiſſet: cumque vulgo fore prædicarent, ut, ſi privatus rediiſſet, Milonis exemplo circumpoſitis armatis cauſſam apud judices diceret. Quod probabilius facit Aſinius Pollio, Pharſalica acie cæſos profligatoſque adverſarios proſpicientem, hæc eum ad verbum dixiſſe referens; *Hoc voluerunt: tantis rebus geſtis C. Cæſar condemnatus eſſem, niſi ab exercitu auxilium petiiſſem.* Quidam putant captum imperii conſuetudine, penſitatiſque ſuis & inimicorum viribus, uſum occaſione rapiendæ dominationis, quam ætate prima concupiſſet. Quod exiſtimaſſe videbatur & Cicero, ſcribens de officiis tertio libro, ſemper Cæſarem in ore habuiſſe Euripidis verſus, quos ſic ipſe convertit;

Nam ſi violandum eſt jus, regnandi gratia
Violandum eſt: aliis rebus pietatem colas.

31. Cum ergo ſublatam Tribunorum interceſſionem, ipſoque urbe ceſſiſſe nuntiatum eſt, [4] præmiſſis confeſtim clam cohortibus, ne qua ſuſpicio moveretur, & ſpectaculo publico per diſſimulationem interfuit, & formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, conſideravit, & ex conſuetudine convivio ſe frequenti dedit. Dein poſt Solis occaſum, mulis è proximo piſtrino ad vehiculum junctis, occultiſſimum iter modico comitatu ingreſſus eſt: & cum luminibus

1 Curione, Antonio, Caſſio, qui ex urbe ad Cæſarem profugerunt. 2 Forum de manubiis, cujus ſupra mentio, & alia opera publica perficere. 3 Vide c. 20. 4 Præmiſit Hortenſium cum cohortibus, ad Ariminum occupandum, quæ urbs Italicarum prima è Gallia venientibus.

exſtinctis

exſtinctis deceſſiſſet via, diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto, per anguſtiſſimos tramites pedibus evaſit: conſecutuſque cohortes ad Rubiconem flumen, qui provinciæ ejus finis erat, paulum conſtitit: ac reputans quantum moliretur, converſus ad proximos, *Etiam nunc*, inquit, *regredi poſſumus: quod ſi ponticulum tranſierimus, omnia armis agenda erunt.*

32 Cunctanti oſtentum tale factum eſt. Quidam eximia magnitudine & forma in proximo ſedens, repente apparuit, arundine canens: ad quem audiendum, cum præter paſtores, plurimi etiam ex ſtationibus milites concurriſſent, interque eos & æneatores, rapta ab uno tuba profiluit ad flumen: & ingenti ſpiritu claſſicum exorſus, pertendit ad alteram ripam. Tunc Cæſar, *Eatur*, inquit, *quo Deorum oſtenta & inimicorum iniquitas vocat. Jacta alea eſt*, inquit.

33 Atque ita trajecto exercitu, adhibitis Tribunis plebis, qui pulſi ſupervenerant, pro concione fidem militum, flens, ac veſte pectore diſciſſa, invocavit. Exiſtimatur etiam equeſtres cenſus pollicitus ſingulis: quod accidit opinione falſa. Nam cum in alloquendo exhortandoque, ſæpius digitum [1] lævæ manus oſtentans, affirmaret ſe ad ſatisfaciendum omnibus, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſſet, annulum quoque æquo animo detracturum ſibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit quod viſu ſuſpicabatur: promiſſumque jus annulorum cum millibus quadringenis, fama diſtulit.

34. Ordo & ſumma rerum quas deinceps geſſit, ſic ſe habent. Picenum, Umbriam, Etruriam occupavit: & L. Domitio, qui per [2] tumultum ſucceſſor ei nominatus, Corfinium præſidio tenebat, in deditionem redacto, atque dimiſſo, ſecundum [3] ſuperum mare Brundiſium tetendit, quo Coss. Pompeiuſque confugerant, quam primum transfretaturi. Hos fruſtra per omnes [4] moras exitu prohibere conatus, Ro-

1 *Romani annulum geſtabant in digito ſiniſtra manus, qui minimo eſt proximus, quod ab eo uno digito, nervus tenuiſſimus ad Cor hominis perveniat, & propterea eum potiſſimum digitum tali honore decorandum qui continent, & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis videretur.* Aul. Gell. lib. 10. cap. 10. 2 U. C. 703. C. Claudio Marcello & L. Cornelio Lentulo Coſſ. Senatus conſultum factum eſt, ut Cæſar ante certam diem exercitum dimitteret, Galliaque ejus provincia decreta eſſet L. Domitio, Senatus conſulto. M. Antonius & Q. Caſſius intercedunt. 3 Mare Adriaticum. *Superum* dictum, reſpectu Tyrrheni maris quod *Inferum* appellatur. 4 Per ea omnia, quæ Pompeium transfretaturum morari poſſent: ab utraque enim parte Brunduſini portus molem atque aggerem jaciebat; item rates duplices quoquo verſus triginta pedum collocabat, quas terra atque aggere contegebat, turreſque in illis binorum tabulatorum excitabat. Pompeius tamen paratâ profectione naves ſolvit, in Epirumque tranſmiſit. *Caſ. Comm.*

mam

mam iter convertit, [1] appellatiſque de Rep. patribus, validiſſimas Pompeii copias, quæ ſub tribus legatis M. Petreio, & L. Afranio, & M. Varrone in Hiſpania erant, [2] invaſit: profeſſus ante inter ſuos, *ire ſe ad exercitum ſine* [3] *duce, & inde reverſurum ad ducem ſine exercitu.* Et quanquam obſidione Maſſiliæ, quæ ſibi in itinere portas clauſerat, ſummaque frumentariæ rei penuria retardante, brevi tamen omnia ſubegit.

35. Hinc urbe repetita, in Macedoniam tranſgreſſus, Pompeium per quatuor pene menſeis [4] maximis obſeſſum operibus, ad extremum Pharſalico prælio fudit: & fugientem Alexandriam perſecutus, ut occiſum deprehendit, cum Ptolemæo rege, à quo ſibi quoque inſidias tendi videbat, bellum ſane difficillimum geſſit: neque loco, neque tempore æquo, ſed hieme anni, & intra mœnia copioſiſſimi ac ſollertiſſimi hoſtis, inops ipſe rerum omnium, atque imparatus. Regnum Ægypti victor, Cleopatræ fratrique ejus minori permiſit: veritus [5] provinciam facere, ne quandoque violentiorem præſidem nacta, novarum rerum materia eſſet. Ab Alexandria in Syriam, & inde Pontum tranſiit, urgentibus de Pharnace nuntiis: quem Mithridatis Magni filium, ac tunc [6] occaſione temporum bellantem, jamque multiplici [7] ſucceſſu præferocem, intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conſpectum venit, horis, una profligavit acie, crebro commemorans Pompeii felicitatem, cui præcipua militiæ laus, de tam imbelli genere hoſtium contigiſſet. Dehinc [8] Scipionem ac Jubam, reliquias [9] partium in Africa refoventeis, devicit: [10] Pompeii liberos in Hiſpania.

36. Omnibus civilibus bellis nullam cladem, niſi per legatos ſuos, paſſus eſt: quorum [11] C. Curio in Africa periit: [12] C. Antonius in Illyrico in adverſariorum devenit poteſtatem:

1 In curiam vocatis, veluti cum his conſultaturus de ſumma Reip. 2 Quos ad Ilerdam Hiſpaniæ citerioris civitatem ſuperavit. 3 Tanquam Petreius, Afranius, & Varro non eſſent ſcientes rerum bellicarum, neque veri duces appellandi. 4 A mari ad mare circa Dyrrachium Cæſar mille & ducentorum ſtadiorum vallo circumducto intercludere eſt conatus. 5 Provinciæ fieri dicuntur, quando bello ab Italiâ regiones acquiruntur, ad eaſque gubernandas mittuntur Romani migiſtratus. 6 Erant enim Romana arma civilibus bellis occupata. 7 Nam Cn. Domitio Calvino victo, ac Ponti finibus expulſo, Bithyniâ & Cappadociâ occupatis, ad minorem Armeniam occupandam animum adjecerat. 8 Pompeii ſocerum. 9 Pompeianarum. 10 Cneum & Sextum Pompeios. 11 Curio ad Bagradam fluvium cum duabus legionibus, præter pauciſſimos, qui cum Aſinio Uticam confugerant, à Jubâ cæſus eſt. 12 Cum in Illyrico caſtra poſuiſſet, à Cæſare juſſus occupare fauces maris Adriatici, ab Octavio Libone, Pompeii legato circumventus eſt, & fame cogente deditionem facere coactus.

P. Dolabella

P. Dolabella classem in eodem Illyrico, Cn. Domitius Calvinus in Ponto exercitum amiserunt. Ipse prosperrime semper, ac ne ancipiti quidem unquam fortuna, præterquam bis dimicavit: semel [1] ad Dyrrachium, ubi pulsus; non [2] instante Pompeio, negavit eum vincere scire: iterum in [3] Hispania ultimo prælio, cum desperatis rebus, etiam de [4] consciscenda nece cogitavit.

37. Confectis bellis, quinquies triumphavit, post devictum Scipionem quater eodem mense, sed interjectis diebus: & rursus semel post superatos Pompeii liberos. Primum & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, novissimum Hispaniensem, [4] diverso quemque apparatu & instrumento. Gallici triumphi die, Velabrum prætervehens, pene curru excussus est, axe diffracto: ascenditque Capitolium ad [5] lumina, quadraginta elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus. Pontico triumpho inter pompæ [6] fercula trium verborum prætulit titulum, VENI. VIDI. VICI. non acta belli significantem, sicut cæteri, sed celeriter confecti notam.

38. Veteranis [7] legionibus prædæ nomine in pedites singulos, super bina sestertia, quæ initio civilis tumultus numeraverat, in equites vicena quaterna millia nummûm dedit: assignavit & agros, sed non [8] continuos, ne quis possessorum expelleretur. Populo præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, trecenos quoque nummos, quos pollicitus olim erat, viritim divisit: & hoc amplius, centenos pro [9] mora. [10] An-

1 Ubi Pompeius Cæsaris milites in fugam versos usque in castra prosequitur, victor haud dubie futurus, si victoriam sequi voluisset: quod cum neglexisset, Cæsarem dixisse, *Bellum eâ die finem habiturum fuisse, si Hostes victoriâ uti scivissent.* 2 Victoriam prosequente. 3 Apud Mundam depugnans adversus filios Pompeii, ubi eo desperationis venerat, ut victoriâ potius diceret, *se plerumque pro victoria, tunc autem primum pro vitâ decertasse.* 4 *Gallici apparatus ex citro, Ponticus ex acantho, Alexandrini testudine, Africi ebore, Hispaniensis argento rasili constitit.* Velleius. lib. 2. cap. 56. Per apparatus intelligit, fercula, simulachra, imagines, reliquamque triumphorum pompam. 5 Antiquissimi moris fuit sive privatim, sive publice læti aliquid obtigisset, luminibus accensis appensisque gaudium testari. 6 Hoc nomine significantur simulachra oppidorum, & Deorum, spolia hostium, coronæ, machinæ, pegmata, & id genus alia, quæ *ferri* solent in pompâ triumphali. 7 Legit Casaub. *Veteranis legionibus prædæ nomine, in pedites singulos (super bina sestertia, quæ initio civilis tumultus numeraverat) vicena: in equites quadragena millia nummum dedit.* 8 Sed aliis atque aliis locis. 9 Tanquam usuram procrastinationis solveret, quod præmia promissione tardius essent reddita. 10 Vectigal annuæ habitationis. Cæsar iis qui mercedem pro habitatione solvebant, remisit eam pensionem, Romæ manentibus mercedis annuæ usque ad bina millia nummum: in Italiâ per municipia habitantibus usque ad summam quingenum sestertiorum, supra hanc summam de suo conductores solvebant.

nuam

nuam etiam habitationem Romæ uſque ad bina millia nummûm, in Italia non ultra quingenos ſeſtertios remiſit. Adjecit epulum ac 1 viſcerationem, & poſt Hiſpanienſem victoriam duo prandia. Nam cum prius parce, neque pro liberalitate ſua præbitum judicaret, quinto poſt die aliud largiſſimum præbuit.

39. Edidit ſpectacula varii generis: munus gladiatorium, ludos etiam 2 regionatim urbe tota, & quidem per omnium linguarum hiſtriones: item circenſes, athletas, naumachiam. 3 Munere in foro depugnavit Furius Leptinus ſtirpe prætoria, & Q. Calpenus ſenator quondam actorque cauſarum. 4 Pyrrhicam ſaltaverunt Aſiæ Bithyniæque principum liberi. 5 Ludis Decimus 6 Laberius eques Romanus 7 mimum ſuum egit: donatuſque 8 quingentis ſeſtertiis, & annulo aureo, 9 ſeſſum in quatuordecim e ſcena per orcheſtram tranſiit. Circenſibus, 10 ſpatio circi ab utraque parte producto, & in gyrum 11 Euripo addito, quadrigas bigaſque & equos deſultorios agitaverunt nobiliſſimi juvenes. 12 Trojam luſit turma duplex, majorum minorumque puerorum. Venationes editæ per dies quinque: ac noviſſime pugna diviſa in duas acies: quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commiſſis. Nam quo laxius dimicaretur, ſublatæ metæ, inque earum locum bina caſtra ex adverſo conſtituta erant. Athletæ, ſtadio ad tempus extructo in regione Martii campi certaverunt per triduum. Navali prælio in minore 13 Codeta deſſo lacu, biremes

1 Viſceratio, eſt carnis crudæ diſtributio, quæ fieri ſolebat vel in ſolenni feſtivitate, vel in funere excellentioris perſonæ. 2 Per regiones, ut quælibet Urbis regio ſuos ac veluti peculiares ludos haberet. Erat autem Roma diviſa in Regiones quatuordecim. Plin. Hiſt. lib. 3. cap. 5. 3 Publico gladiatorum certamine. 4 *Motus Pyrrhices imitatur flexus corporum, quibus tela plagaque vitantur, declinando, concedendo, exiliendo in altum, humique ſe contrahendo: contrarior item geſtus imitatur quibus contra alios quicquam infertur, ſagittando, jaculando, feriendo, Plato.* l. 7. de legibus. 5 Spectaculis Comœdiarum, & tragœdiarum. 6 Inſignis mimorum ſcriptor. vid. Gell. l. 16. c. 7. & l. 17. c. 14. 7 Suum poëma mimicum. 8 Cenſu, & inſigni dignitatis equeſtris. 9 Tranſivit è ſcena, *in qua mimum ſuum egerat*, per Orcheſtram, *imam theatri partem, infra equeſtria, unde Senatores ipſi ſpectabant*, ſeſſum (i. e.) *ut ſederet*, intra quatuordecim *gradus Equitibus aſſignatos.* 10 *Circum maximum extruxit, longitudine trium ſtadiorum, latitudine unius: cum adificiis jugerum quaternum, ad ſedem ducentorum ſexaginta millium.* Plin. Hiſt. l. 36. c. 15. 11 Tenui aquarum fluvio in Euripi ſpeciem deducto. 12 Trojæ ludus ab Aſcanio in Italiam venit, celebratus in Circo à pueris majoribus, & minoribus turmatim congredientibus. Vide Virg. lib. 5. 13 *Codeta appellatur ager trans Tyberim, quod in eo virgulta naſcantur ad caudarum equinarum ſimilitudinem.* Feſtus.

ac

ac triremes, quadriremesque, Tyriæ & Ægyptiæ classes, magno pugnatorum numero conflixerunt. Ad quæ omnia spectacula tantum undique confluxit hominum, ut plerique advenæ aut inter vicos, aut inter vias tabernaculis positis manerent: ac sæpe præ turba elisi exanimatique sint plurimi: & in his duo senatores.

40. Conversus hinc ad ordinandum Reip. statum, [1] fastos correxit, jam pridem [2] vitio Pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos, ut neque messium feriæ æstati, neque vindemiarum autumno competerent. Annumque ad cursum Solis accommodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset: & intercalario mense sublato, [3] unus dies quarto quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in posterum ex Kalendis Januariis nobis temporum ratio congrueret, inter Novembrem ac Decembrem mensem, interjecit duos alios: fuitque is annus, quo hæc constituebantur, xv. mensium cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat.

41. Senatum [4] supplevit, patricios adlegit: prætorum, ædilium, quæstorum, minorum etiam magistratuum numerum ampliavit: [5] nudatos opere censorio, aut sententia judicum de ambitu condemnatos, restituit. Comitia cum populo partitus est: ut exceptis consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronuntiarentur: pro parte altera, quos ipse [6] edidisset. Et edebat per libellos circum tribus missos scriptura brevi, *Cæsar dictator illi tribui. Commendo vobis illum, & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant.* Admisit ad honores & proscriptorum liberos. Judicia ad duo genera judicum redegit, equestris ordinis ac senatorii: Tribunos ærarios, quod erat [7] tertium, sustulit. Recensum po-

1 De hâc anni correctione, vide Macrob. l. 1. Saturnal. c. 13. Solinum. c. 3. Censorinum de die natali, Scaligerum: & Lydiati tractatum de variis annorum formis. c. 17, 18. 2 Cum apud Sacerdotes intercalandi potestas esset, nonnunquam superstitionis causâ intercalatio omissa est, interdum in gratiam publicanorum, plures quam oportebat, interdum pauciores dies intercalabant. 3 Is dies quarto quoque anno definente post septimum Calendas Martias intercalatur, quo anno dicitur bis, sextus dies ante Calendas Martias: unde dies Bissextus, & annus bissextilis. 4 Senatorum numerum civilibus bellis imminutum 5 Ordine, aut loco motos Censoriâ potestate: Censores sic notabant cives, Senatorem è senatu ejecere, Equitem equo publico multabant; Plebeium fecere ærarium. 6 Sylla proscriptorum liberos, & nepotes honorum petitione privarat. 7 Gracchus legem tulit, ut Equites judicarent, Sylla ut tantum Senatorius ordo: dein Aurelius Cotta, ut senatores, Equites, ac Tribuni ærarii simul judicarent.

puli

puli, nec 1 more, nec 2 loco solito, sed vicatim per dominos 3 insularum egit: atque ex viginti trecentisque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum quinquaginta retraxit. Ac ne qui novi cœtus recensionis causa moveri quandoque possent, instituit, quotannis in demortuorum locum ex his qui recensiti non essent, 4 subsortitio à prætore fieret.

42. Octoginta autem civium millibus in transmarinas colonias distributis, ut exhaustæ quoque urbis frequentia suppeteret, sanxit, Ne quis civis major annis viginti, minorve XL. qui sacramento non teneretur, plus triennio continuo Italia abesset; neu quis senatoris filius, nisi contubernalis, aut comes magistratus, peregre proficisceretur: neve hi qui pecuariam facerent, minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent. Omnesque medicinam Romæ professos, & liberalium artium doctores, quo libentius & ipsi urbem incolerent, & ceteri appeterent, civitate donavit. De pecuniis mutuis, 5 disjecta novarum tabularum exspectatione, quæ crebro movebatur, decrevit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent, per æstimationem possessionum, quanti quasque ante civile bellum comparassent, 6 deducto summæ æris alieni, si quid usuræ nomine numeratum, aut perscriptum fuisset: qua conditione quarta pars fere crediti deperibat. Cuncta collegia, præter 7 antiquitus constituta, distraxit. Pœnas facinorum auxit: & cum locupletes eo facilius scelere se obligarent, quod integris patrimoniis exsulabant, parricidas, ut Cicero scribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multavit.

43. Jus laboriosissime ac severissime dixit. Repetundarum convictos etiam ordine senatorio movit. Diremit nuptias prætorii viri, qui digressam à marito post biduum statim duxerat, quamvis sine probri suspicione. Peregri-

1 Per censores, & publicos scribas. 2 Campo Martio. 3 Insulæ, sunt domus nullis connexæ ædificiis cohærentibus, uti insulæ sunt in mari loca discreta à continenti. 4 Subsortitio à prætore fieri dicitur, cùm factâ judicum rejectione, Prætor in locum eorum qui rejecti fuerant, subsortitur alios, quibus judicum numerus legitimus compleatur, consimiliter, per sortem quasi secundam eligerentur è non recensitis in locum recensitorum demortuorum, acciperentque frumentum. 5 Novæ tabulæ dicuntur, quando debitores creditas cum usuris pecunias creditoribus persolvere non coguntur, & abolitis prioribus debitis novæ tabulæ conficiuntur, quæ res nunquam fere nisi tumultu, & in perturbata Rep. fieri consuevit. 6 Voluit Cæsar ex ære alieno, & ex ipsâ sorte deduceretur, quicquid usuræ nomine numeratum fuisset. 7 Numa primus plura collegia sive sodalitia in civitate constituit, quæ per artes pleraſque distinxit, ea L. Julio, & C. Marcio Coss. U. C. 688. sublata, post novem deinde annos à P. Clodio restituta, & nova ex omni face urbis adjecta.

narum

narum mercium portoria inſtituit. Lecticarum uſum, item conchyliatæ veſtis, & margaritarum, niſi certis perſonis, & [1] ætatibus, perque [2] certos dies, ademit. Legem præcipue [3] ſumtuariam exercuit: diſpoſitis circa macellum cuſtodibus, qui obſonia contra vetitum retinerent, deportarentque ad ſe, ſubmiſſis nonnunquam lictoribus atque militibus: qui ſi qua cuſtodes fefelliſſent, jam adpoſita è triclinio auferrent.

44. Jam de ornanda inſtruendaque urbe, item de tuendo ampliandoque imperio, plura ac majora in dies deſtinabat. In primis Martis templum, quantum nuſquam eſſet, exſtruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiæ ſpectaculum ediderat: theatrumque ſummæ magnitudinis Tarpeio monti accubans. Jus civile ad certum modum redigere, atque ex immenſa diffuſaque legum copia, optima quæque & neceſſaria in pauciſſimos conferre libros. Bibliothecas Græcas & Latinas, quas maximas poſſet, publicare, data M. Varroni cura comparandarum ac digerendarum. Siccare Pomptinas paludes: emittere Fucinum lacum: viam munire à mari ſupero per Apennini dorſum ad Tiberim uſque: perfodere [4] Iſthmum: Dacos, qui ſe in Pontum & Thraciam effuderant, coërcere: mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec niſi ante expertos aggredi prælio. Talia agentem atque meditantem mors prævenit: de qua prius quam dicam, ea quæ ad formam & habitum, & cultum, & mores, nec minus quæ ad civilia & bellica ejus ſtudia pertineant, non alienum erit ſummatim exponere.

45. Fuiſſe traditur excelſa ſtatura, colore candido, teretibus membris, ore paulo pleniore, nigris vegetiſque oculis, valetudine proſpera: niſi quod tempore extremo, repente animo linqui, atque etiam per ſomnum exterreri ſolebat. Comitiali quoque morbo bis inter res agendas correptus eſt. Circa corporis curam moroſior, ut non ſolum tonderetur diligenter, ac raderetur, ſed velleretur etiam: ut quidam exprobraverunt: calvitii vero deformitatem iniquiſſime ferret, ſæpe obtrectatorum jocis obnoxiam expertus. Ideo-

1 *Prohibita lecticis margaritiſque uti, qua nec viros nec liberos haberent, & minores eſſent annis quinquaginta quinque.* Euſeb. ad Olymp. 183. 2 Idus, & Calendas, & dies feſtos. 3 Quæ & cibaria Lex dicta, quæ præſcribit impenſam & comprimit ſumtum in cibis emendis, qualis fuit *Lex Fannia, qua ludis Romanis, & Plebeiis & Saturnalibus, & aliis quibuſdam diebus in ſingulos dies centenarii inſumi conceſſit.* Vide Gell. l. 2. c. 24. & Macrob. 2. Saturn. c. 13. 4 Corinthiacum, quem etiam Demetrius, Caligula, Nero, omnes infelici auſpicio effodere tentarunt. 5 Curioſior, diligentior, ac pene moleſtus.

que

que & deficientem capillum revocare à vertice assueverat: & ex omnibus decretis sibi à senatu populoque honoribus, non aliud recepit aut usurpavit libentius quam jus laureæ perpetuo gestandæ. Etiam cultu notabilem ferunt. Usum enim [1] lato clavo ad manus fimbriato, nec ut unquam aliter quam super eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura. Unde emanasse Syllæ dictum, optimates sæpius admonentis, *ut male præcinctum puerum caverent*.

46. Habitavit primo in Suburra modicis ædibus: post autem pontificatum maximum, in Sacra via domo [2] publica. Munditiarum lautitiarumque studiosissimum multi prodiderunt. Villam in Nemorensi à fundamentis inchoatam, magnoque sumtu absolutam, quia non tota ad animum ei responderat, totam diruisse, quanquam tenuem adhuc & obæratum. In expeditionibus [3] tessellata & sectilia pavimenta circumtulisse.

47. Britanniam petisse spe margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus. Gemmas, toreumata, signa, tabulas operis antiqui semper animosissime comparasse: servitia recentiora politioraque, immenso pretio, & cujus ipsum etiam puderet, sic ut rationibus vetaret inferri.

48. Convivatum assidue, per provincias duobus tricliniis: uno, quo sagati palliative; altero, quo togati cum illustrioribus provinciarum discumberent. Domesticam disciplinam in parvis ac majoribus rebus diligenter adeo severeque rexit; ut pistorem, alium quam sibi panem convivis subjicientem, compedibus vinxerit: libertum gratissimum, ob adulteratam equitis Romani uxorem, quamvis nullo querente, capitali pœna adfecerit.

49. Pudicitiæ ejus famam nihil quidem præter Nicomedis contubernium læsit, gravi tamen & perenni opprobrio, & ad omnium convitia expositio. Omitto Calvi Licinii notissimos versus,

Bithynia quicquid
Et pædicator Cæsaris unquam habuit.

Prætereo actiones Dolabellæ & Curionis patris: in quibus eum Dolabella *pellicem reginæ, spondam interiorem regiæ*

1 Tunicâ laticlaviâ, manicas ad manus usque habente (quâ viros uti Romæ indecorum erat) eaque fimbriatâ. 2 Cautum fuit Romanorum legibus, ut Pontifex maximus in domo publice possessâ habitaret. Dion, l. 58. 3 Tessellata pavimenta sunt, quæ tessellis, i.e. calculis quadratis in varios colores tinctis strata sunt, sectilia, quæ, sectis marmorum crustis ex diversi generis & coloris marmoribus, non tinctis. Hæc circumtulit inter sarcinas, ut iis prætorii sui solum sterneret.

lecticæ,

lecticæ, ac Curio *ſtabulum Nicomedis*, & *Bithynicum fornicem* dicunt. Miſſa etiam facio edicta Bibuli, quibus proſcripſit collegam ſuum, *Bithynicam reginam: eique regem antea fuiſſe cordi, nunc eſſe regnum.* Quo tempore, ut M. Brutus refert, Octavius etiam quidam, valetudine mentis liberius dicax, conventu maximo cum Pompeium regem appellaſſet, ipſum reginam ſalutavit. Sed C. Memmius etiam [1] ad cyathum & vinum Nicomedi ſtetiſſe objecit, cum reliquis exoletis, pleno convivio, accubantibus nonnullis urbicis negotiatoribus, quorum refert nomina. Cicero vero non contentus in quibuſdam epiſtolis ſcripſiſſe, à ſatellitibus eum in cubiculum regium eductum, in aureo lecto, veſte purpurea decubuiſſe, floremque ætatis à Venere orti, in Bithynia contaminatum: quondam etiam in ſenatu defendenti Nyſæ cauſſam, filiæ Nicomedis, beneficiaque regis in ſe commemoranti, *Remove*, inquit, *iſtæc oro te: quando notum eſt, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis.* Gallico denique triumpho milites ejus inter cetera carmina, qualia currum proſequentes joculariter canunt, etiam vulgatiſſimum illud pronunciaverunt:

Gallias Cæſar ſubegit, Nicomedes Cæſarem:
Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

50. Pronum & ſumtuoſum in libidines fuiſſe conſtans opinio eſt, plurimaſque & illuſtres feminas corrupiſſe: in quibus Poſtumiam Servii Sulpicii, Lolliam Auli Gabinii, Tertullam M. Craſſi, etiam Cn. Pompeii Muciam. Nam certe Pompeio, & à Curionibus patre & filio & à multis exprobratum eſt, quod *cujus cauſſa poſt tres liberos exegiſſet uxorem, & quem gemens Ægiſthum appellare conſueſſet, ejus poſtea filiam potentia cupiditate in matrimonium recepiſſet.* Sed ante alias dilexit M. Bruti matrem Serviliam: cui & proximo ſuo conſulatu ſexagies HS. margaritam mercatus eſt: & bello civili ſuper alias donationes, ampliſſima prædia [2] ex auctionibus haſtæ [3] nummo addixit. Cum quidem pleriſque vilitatem mirantibus, facetiſſime Cicero, *Quo melius*, inquit, *emtum ſciatis*, [4] *Tertia deducta eſt*: exiſtimabatur enim Servilia, etiam filiam ſuam Tertiam Cæſari conciliare.

1 *Ad cyathum ſtare*, i. e. pincernam eſſe. 2 Venditionibus publicis bonorum. Nam haſtæ ſubjiciebant, quæ publice venundabantur. 3 Pretio viliſſimo. *Genus erat donationis, in quâ quando aliquid donabatur, nummum dabant ut emiſſe viderentur.* Porphyrion, in Horat. 4 Tertia pars pretii imminuta eſt, obliquè autem innuit Tertiam, Serviliæ filiam, à matre in cubiculum Cæſaris deductam.

51. Ne

51. Ne provincialibus quidem matrimoniis abſtinuiſſe, vel hoc diſticho apparet, jactato æque à militibus per Gallicum triumphum:

Urbani ſervate uxores, mœchum calvum adducimus.
Aurum in Gallia effutuiſti: heic ſumſiſti mutuum.

52. Dilexit & reginas, inter quas Eunoën Mauram, Bogudis uxorem; cui maritoque ejus, plurima & immenſa tribuit, ut Naſo ſcripſit: ſed maxime Cleopatram, cum qua & convivia in primam lucem ſæpe protraxit, & eadem nave 1 thalamego pene Æthiopia tenus Ægyptum penetravit, niſi exercitus ſequi recuſaſſet. Quam denique accitam in urbem, non niſi maximis honoribus præmiiſque auctam remiſit: filiumque natum appellare 2 nomine ſuo paſſus eſt. Quem quidem nonnulli Græcorum ſimilem quoque Cæſaris & forma & inceſſu tradiderunt. M. Antonius agnitum etiam ab eo, ſenatui adfirmavit: quæ ſcire C. Matium, & C. Oppium, reliquoſque Cæſaris amicos: quorum C. Oppius, quaſi plane defenſione ac patrocinio res egeret, 3 librum edidit, *Non eſſe Cæſaris filium, quem Cleopatra dicat.* Helvius Cinna Trib. pleb. pleriſque confeſſus eſt, habuiſſe ſe ſcriptam paratamque legem, quam Cæſar ferre juſſiſſet, cum ipſe abeſſet, uti uxores liberorum quærendorum cauſſa, 4 quas & 5 quot vellet ducere liceret. Ac ne cui dubium omnino ſit, & impudicitiæ eum, & adulteriorum flagraſſe infamia, Curio pater quadam eum oratione, *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellat.

53. Vini parciſſimum ne inimici quidem negaverunt. Verbum M. Catonis eſt, *Unum ex omnibus Cæſarem ad evertendam Rempubl. ſobrium acceſſiſſe.* Nam circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet, ut quondam 6 ab hoſpite conditum oleum, pro viridi appoſitum, adſpernantibus ceteris, ſolum etiam largius dicat appetiſſe: ne hoſpitem aut negligentiæ, aut ruſticitatis videretur arguere.

54. Abſtinentiam neque in imperiis neque in magiſtratibus præſtitit. Ut enim quidam monumentis ſuis teſtati ſunt, in Hiſpania à proconſule, & à ſociis pecunias accepit, 7 emendicatas in auxilium æris alieni: & Luſitanorum quædam

1 Thalamegus navis à Philopatore, Ægypti rege primum fabricata, qua Nilum & Ægypti foſſas navigaret, eo uſu ut intra thalamum in regia eſſe videretur. 2 Dictus eſt Cæſario. Dion. l. 47. p. 345. 3 Ut oſtenderet falſo ſuum teſtimonium ab Antonio allegari. 4 Quia non cum omnibus jus fuit connubii, puta cum ea quæ eſſet ſanguine propius juncta, cum peregrina, cum liberta, aut ſerva. 5 Quia legibus Rom. non permiſſa Polygamia. Primus omnium Romanorum Antonius duas ſimul habuit uxores. Plutarch. 6 Valerio Leone Mediolanenſi. 7 More mendicantium expetitas ad ſeſe ære alieno levandum.

oppida, quanquam nec imperata detrectarent, & advenienti portas patefacerent, diripuit hostiliter. In Gallia [1] fana templaque Deûm donis referta expilavit: urbes diruit, sæpius ob prædam quam ob delictum: unde factum ut auro abundaret, [2] terniscque millibus nummûm in libras [3] promercale, per Italiam provinciasque divenderet. In primo consulatu tria millia pondo auri furatus è Capitolio, tantundem inaurati æris reposuit. Societates ac regna pretio dedit: ut qui uni Ptolemæo prope sex millia talentorum sui Pompeiique nomine abstulerit. Postea vero evidentissimis rapinis ac sacrilegiis, & onera bellorum civilium, & triumphorum ac munerum sustinuit impendia.

55. Eloquentia militarique re aut æquavit præstantissimorum gloriam, aut excessit. Post accusationem Dolabellæ, haud dubie principibus patronis annumeratus est. Certe Cicero ad Brutum oratores enumerans, negat *se videre cui Cæsar debeat cedere*: aitque eum *elegantem, splendidam quoque, ac etiam magnificam ac generosam quodammodo rationem dicendi tenere*. Et ad Cornelium Nepotem de eodem ita scripsit: *Quid? oratorum quem huic antepones eorum qui nihil aliud egerunt? Quis sententiis aut acutior, aut crebrior? Quis verbis aut ornatior, aut elegantior?* Genus eloquentiæ duntaxat adolescens adhuc Strabonis Cæsaris secutus videtur: cujus etiam ex oratione, quæ inscribitur *Pro Sardis*, ad verbum nonnulla transtulit in [4] *Divinationem* suam. Pronuntiasse autem dicitur voce acuta, ardenti motu gestuque, non sine venustate. Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur: ut *Pro Q. Metello*: quam non immerito Augustus existimat magis ab [5] actuariis exceptam, inde subsequentibus verba dicentis, quam ab ipso editam. Nam in quibusdam exemplaribus invenio, ne inscriptam quidem *Pro Metello*, sed, *quam scripsit Metello*, cum ex persona Cæsaris

1 Ita distinguit, quia non omnes sacræ ædes seu fana, sunt templa, quæ propriè sunt loca per Augures constituta: sic ædes Vestæ non erat templum. Gell. l. 14. c. 7. 2 Cæsar adeo auro abundavit, ut divenderet; artim in Italia, partim in provinciis singulas libras auri promercalis tribus millibus nummûm, i. e. ut in singulas auri libras, septem argenti, & selibra penderetur. Plinius frequens est in hoc genere locutionis, ut *pretium est in libras decem*, i. e. libra ejus rei venditur decem assibus: *pretium est in libras quinque*, i. e. libra venditur quinque nummis.

3 Promercale, est quod præter usui suo necessaria pater familias venale habet. 4 Sic prima in Verrem, Divinatio dicitur, *quia non de facto quæritur & conjecturâ, sed de futuro; qua est divinatio, uter debeat accusare, Cicero an Cæcilius. Alii ideo putant divinationem dici, quod injurati judices in hâc causâ sedeant, ut, quod velint, præsentire de utroque possint. Alii, quod res agatur sine testibus, & sine tabulis, & his remotis argumenta sola sequantur judices, & quasi divinent.* Asconius in Verrem. 5 Notariis, qui acta scribebant, & actiones oratorum inter dicendum excipiebant.

sermo

sermo sit, Metellum seque adversus communium obtrectatorum criminationes purgantis. *Apud milites* quoque *in Hispania*, idem Augustus orationem esse vix ipsius putat: quæ tamen duplex fertur: una, quasi [1] priore, habita prælio: altera, [2] posteriore: quo Asinius Pollio ne tempus quidem concionandi habuisse eum dicit, subita hostium incursione.

56. Reliquit & rerum suarum Commentarios, Gallici civilisque belli Pompeiani. Nam Alexandrini, Africique & Hispaniensis, incertus auctor est. Alii enim Oppium putant, alii Hirtium: qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum suppleverat. De commentariis Cæsaris Cicero in eodem Bruto sic refert: *Commentarios scripsit valde quidem probandos: nudi sunt, recti & venusti, omni ornatu orationis, tanquam veste detracta: sed dum voluit alios habere parata unde sumerent, qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui illa volunt calamistris inurere, sanos quidem homines à scribendo deterruit.* De iisdem commentariis Hirtius ita prædicat: *Adeo probantur omnium judicio, ut prærepta, non præbita facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra, quam reliquorum est admiratio. Ceteri enim quam bene atque emendate, nos etiam quam facile atque celeriter eos perscripserit, scimus.* Pollio Asinius parum diligenter, parumque integra veritate compositos putat: cum Cæsar plerasque & quæ per alios erant gesta, temere crediderit: & quæ per se, vel consulto, vel etiam memoria lapsus, perperam ediderit: existimatque rescripturum & correcturum fuisse. Reliquit & *De analogia* libros duos, & *Anticatones* totidem: ac præterea poëma quod inscribitur *Iter*. Quorum librorum primos, in transitu Alpium, cum ex citeriore Gallia, conventibus peractis, ad exercitum rediret: sequentes, sub tempus Mundensis prælii fecit: novissimum, dum ab urbe in Hispaniam ulteriorem IIII. & XX. die pervenit. *Epistolæ* quoque ejus *ad senatum* exstant, quas primum videtur ad paginas & formam memorialis libelli convertisse, cum antea Coss. & duces nonnisi [3] transversa charta scriptas mitterent. Exstant & *ad Ciceronem*, item *ad familiares* domesticis de rebus: in quibus si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo literarum ordine, ut nullum verbum effici posset: quæ si quis investigare & persequi vellet, quartam elementorum literam, id est, *d* pro *a*, & perinde reliquas commutet. Feruntur & à puero, & ab adolescentulo, quædam scripta: ut *Laudes Herculis*, tragœdia

1 Ad Cordubam. 2 Ad Mundam. 3 Ut in libelli formam commode complicari posset, & idcirco transversa, quia cum simplici pagina uterentur, transverso folio scribebant, ut plura complecterentur.

Oedipus, item *Dicta collectanea*, quos omnes libellos vetuit Auguſtus publicari, in epiſtola quam brevem admodum ac ſimplicem, ad Pompeium Macrum, cui ordinandas bibliothecas delegaverat, miſit.

57. Armorum & equitandi peritiſſimus, laboris ultra fidem patiens erat: in agmine, nonnunquam equo, ſæpius pedibus anteibat, capite detecto, ſeu ſol, ſeu imber eſſet. Longiſſimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus, meritoria rheda, centena paſſuum millia in ſingulos dies: ſi flumina morarentur, nando trajiciens, vel innixus inflatis utribus, ut perſæpe nuntios de ſe prævenerit.

58. In obeundis expeditionibus, dubium cautior an audentior. Exercitum neque per inſidioſa itinera duxit unquam, niſi perſpeculatus locorum ſitus: neque in Britanniam tranſvexit, niſi ante per [1] ſe portus & navigationem, & acceſſum ad inſulam exploraſſet. At idem obſeſſione caſtrorum in Germania nuntiata, per ſtationes hoſtium, Gallico habitu penetravit ad ſuos. A Brundiſio Dyrrachium inter oppoſitas claſſes hieme tranſmiſit. Ceſſantibuſque copiis, quas ſubſequi juſſerat, cum ad accerſendas fruſtra ſæpe miſiſſet, noviſſime ipſe clam noctu parvulum navigium ſolus obvoluto capite conſcendit: neque aut quis eſſet ante detexit, aut gubernatorem cedere adverſæ tempeſtati paſſus eſt, quam pene obrutus fluctibus.

59. Ne religione quidem ulla à quoquam incepto abſteritus unquam vel retardatus eſt. Cum immolanti aufugiſſet hoſtia, profectionem adverſus Scipionem & Jubam non diſtulit. Prolapſus etiam in egreſſu navis, verſo ad melius omine, *Teneo te*, inquit, *Africa*. Ad eludendas autem vaticinationes, quibus felix & invictum in ea provincia [2] fataliter Scipionum nomen ferebatur, deſpectiſſimum quendam ex Corneliorum genere, cui ad opprobrium vitæ [3] Salutioni cognomen erat, in caſtris ſecum habuit.

60. Prælia non tantum deſtinato, ſed ex occaſione ſumebat: ac ſæpe ab itinere ſtatim, interdum ſpurciſſimis tempeſtatibus, cum minime quis moturum putaret: nec niſi tempore extremo ad dimicandum cunctantior factus eſt. Quo ſæpius viciſſet, hoc minus experiendos caſus opinans: nihilque ſe tantum acquiſiturum victoria, quantum auferre calamitas poſſet. Nullum unquam hoſtem fudit, quin caſtris quoque exueret: ita nullum ſpatium perterritis dabat. An-

1 Cæſar ipſe aliter ſcriptum reliquit; nempe præmiſiſſe C. Voluſenum cum longa nave. 2 Vetuſto quodam vaticinio confidebant adverſarii, quo declarabatur fatale eſſe Scipionum generi, ſemper in Africâ vincere. 3 Cognomen illud traxit à mimo, quem vultus & morum ſimilitudine retulit.

cipiti

cipiti prælio equos dimittebat, & in primis ſuum, quo major permanendi neceſſitas imponeretur, auxilio fugæ erepto.

61. Utebatur autem equo inſigni, pedibus prope humanis, & in modum digitorum ungulis fiſſis: quem natum apud ſe, cum haruſpices imperium orbis terræ ſignifica e domino pronuntiaſſent, magna cura aluit: nec patientem ſeſſo is alterius, primus aſcendit: cujus etiam [1] inſtar proæde Veneris genetricis poſtea dedicavit.

62. Inclinatam aciem ſolus ſæpe reſtituit, obſiſtens fugientibus, retinenſque ſingulos, & contortis faucibus converſos in hoſtem, & quidem adeo plerumque trepidos, ut [2] aquilifer moranti cuſpide ſit comminatus: alius in manu detinentis reliquerit ſignum.

63. Non minora illa conſtantiæ ejus, imo majora etiam indicia fuerunt. Poſt aciem Pharſalicam, cum præmiſſis in Aſiam copiis, per anguſtias Helleſponti vectoria navicula trajiceret, L. Caſſium partis adverſæ cum decem roſtratis navibus obvium ſibi, neque refugit: & cominus tendens, ultro ad deditionem hortatus, ſupplicem ad ſe recepit.

64. Alexandriæ, circa oppugnationem pontis, eruptione hoſtium ſubita compulſus in ſcapham, pluribus eodem præcipitantibus cum deſiliſſet in mare, nando per c c. paſſus, evaſit ad proximam navem, elata læva, ne libelli quos tenebat, madefierent: paludamentum mordicus trahens, ne ſpolio potiretur hoſtis.

65. Militem neque à moribus neque à fortuna probabat, ſed tantum à viribus: tractabatque pari ſeveritate atque indulgentia: non enim ubique ac ſemper, ſed cum hoſtis in proximo eſſet, coërcebat: tum maxime exactor graviſſimus diſciplinæ, ut neque itineris neque prælii tempus denuntiaret: ſed paratum & intentum momentis omnibus, quo vellet, ſubito educeret. Quod etiam ſine cauſſa plerumque faciebat, præcipue pluviis & feſtis diebus. [3] Ac ſubinde obſervandum ſe admonens, repente interdiu vel nocte ſubtrahebat augebatque iter, ut ſerius ſubſequentes defatigaret.

66. Fama vero hoſtilium copiarum perterritos non ne-

1 Effigiem conſimilem, & magnitudine parem. 2 Ut aquilifer minatus ſit Cæſari ſe detinenti, haſtili quo aquila geſtatur, cujus pars poſterior mucronata, qua terræ infigitur. 3 Senſus eſt, Cæſarem frequenter milites admoniſſe, ut ſe obſervarent, hoc eſt, cuſtodirent, ac ſpecularentur, ne quoquam ſe ſubducerent; qui deinde ſolitus erat ſe repente ſubtrahere è conſpectu militum, ita ut ab illis quæreretur.

gando, minuendove, sed insuper amplificando, ementiendoque confirmabat. Itaque cum exspectatio adventus Jubæ terribilis esset, convocatis ad concionem militibus, *&itote*, inquit, *pauciſſimis his diebus regem adfuturum cum* x. *legionibus, equitum* xxx. *levis armaturæ* c. *millibus, elephantis* ccc. *Proinde desinant quidam quærere ultra, aut opinari, mihique qui compertum habeo, credant: aut quidem vetuſtiſſima nave impoſitos, quocunque vento, in quaſcunque terras jubebo avehi.*

67. Delicta neque observabat omnia, neque pro modo exsequebatur: sed desertorum ac seditiosorum & inquisitor & punitor acerrimus, connivebat in ceteris. Ac nonnunquam post magnam pugnam atque victoriam, remisso officiorum munere, licentiam omnem passim lasciviendi permittebat: jactare solitus, *milites suos etiam unguentatos bene pugnare posse*: nec *milites* eos pro concione, sed blandiori nomine *commilitones* appellabat: habebatque tam cultos, ut argento & auro politis armis ornaret: simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in prælio essent metu damni. Diligebat quoque usque adeo, ut audita [1] clade Tituriana, barbam capillumque [2] summiserit: nec ante demserit, quam vindicasset. Quibus rebus & devotissimos sibi, & fortissimos reddidit.

68. Ingresso civile bellum, centuriones cujusque legionis singulos equites è [3] viatico suo obtulerunt: & universi milites gratuitam & sine frumento stipendioque operam, cum tenuiorum [4] tutelam locupletiores in se contulissent. Neque in tam diuturno spatio quisquam omnino desivit: plerique capti concessam sibi sub conditione vitam, si militare adversus eum vellent, recusarunt. Famem & ceteras necessitates, non cum obsiderentur modo, sed & si alios ipsi obsiderent, tantopere tolerabant, ut Dyrrachina munitione Pompeius, viso genere panis ex herba, quo sustinebantur, *cum feris sibi rem esse* dixerit: amoverique ocius, nec cuiquam ostendi, jusserit: ne patientia & pertinacia hostis, animi suorum frangerentur. Quanta fortitudine dimicaverint, testimonio est, quod adverso semel apud Dyrrachium prælio, pœnam in se ultro depoposcerunt: ut consolandos eos magis imperator, quam puniendos habuerit. Ceteris præliis innumeras adversariorum copias, multis partibus ipsi

1 Q. Titurius Sabinus, & L. Aurunculeius ab Ambiorige in Eburonibus cæsi sunt. Cæsar. l. 5. de bello Gallico. 2 Ad longitudinem nutriverit. 3 Ex ea pecuniâ, qua futura expeditione usuri erant, singuli stipendium unius equitis ultro detulere. 4 Pecuniosis militibus inopum in se sumtus & onera transferentibus.

pauciores,

pauciores, facile ſuperaverunt. Denique una ſextæ legionis cohors præpoſita caſtello, quatuor Pompeii legiones per aliquot horas ſuſtinuit, pene omnis confixa multitudine hoſtilium ſagittarum: quarum centum ac triginta millia intra vallum reperta ſunt. Nec mirum; ſi quis ſingulorum facta reſpiciat, vel Caſſii Scævæ centurionis, vel C. Acilii militis, ne de pluribus referam. Scæva, excuſſo oculo, transfixus femore & humero, centum & viginti ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam portæ commiſſi caſtelli retinuit. Acilius navali ad Maſſiliam prælio, injecta in puppem hoſtium dextra, & abſciſſa, memorabile illud apud Græcos [1] Cynægiri exemplum imitatus, tranſiluit in navem, umbone obvios agens.

69. Seditionem per x. annos Gallicis bellis nullam omnino moverunt, civilibus aliquas: ſed ut celeriter ad officium redierint: nec tam indulgentia ducis, quam auctoritate. Non enim ceſſit unquam tumultuantibus, atque etiam obviam ſemper iit. Et nonam quidem legionem apud Placentiam, quanquam adhuc in armis Pompeius eſſet, totam cum ignominia miſſam fecit: ægreque poſt multas & ſupplices preces, nec niſi exacta de ſontibus pœna, reſtituit.

70. Decumanos [2] autem Romæ cum ingentibus minis, ſummoque etiam urbis periculo, miſſionem & præmia flagitantes, ardente tunc in Africa bello neque adire cunctatus eſt, quanquam deterrentibus amicis, neque dimittere: ſed una voce, qua *Quirites* eos pro militibus appellaret, tam facile circumegit & flexit, ut ei *milites* eſſe confeſtim reſponderint: & quamvis recuſantem ultro in Africam ſint ſecuti: ac ſic quoque ſeditioſiſſimum quemque & prædæ & agri deſtinati tertia parte multavit.

71. Studium & fides erga clientes, ne juveni quidem defuerunt. Maſintham nobilem juvenem, cum adverſus Hiempſalem regem tam enixe defendiſſet, ut Jubæ regis filio in altercatione barbam invaſerit, [3] ſtipendiarium quoque pronunciatum, & abſtrahentibus ſtatim eripuit, occultavitque apud ſe diu: & mox ex prætura proficiſcens in Hiſpaniam, inter officia proſequentium, faſceſque lictorum, lectica ſua avexit.

72. Amicos tanta ſemper facilitate indulgentiaque tractavit, ut C. Oppio comitanti ſe per ſilveſtre iter, correptoque

1 Militis Athenienſis, qui in bello Perſico ſimili pertinaciâ uſus eſt.
2 Decumani, ſunt decimæ legionis milites.
3 Hiempſal à Maſintha ſtipendia exegerat. Re ad Senatum delatâ, Maſintha Romam venit, Hiempſal filium Jubam mittit, ubi magna contentione actum eſt, diviſis Senatorum ſtudiis: vicit tandem Juba, & Maſintha pronuntiatus eſt Jubæ ſtipendiarius.

ſubita

ſubita valetudine, & in diverſorio, quod unum erat, loco ceſſerit: ac ipſe humi ac ſub divo cubuerit. Jam autem rerum potens, quoſdam etiam infimi generis ad ampliſſimos honores provexit. Cum ob id culparetur, profeſſus eſt palam, *ſi graſſatorum & ſicariorum ope in tuenda ſua dignitate uſus eſſet, talibus quoque ſe parem gratiam relaturum.*

73. Simultates contra nullas tam graves excepit unquam, ut non occaſione oblata libens deponeret. C. Memmii, cujus aſperrimis orationibus non minore acerbitate reſcripſerat, etiam ſuffragator mox in petitione conſulatus fuit. C. Calvo poſt famoſa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, ultro ac prior ſcripſit. Valerium Catullum, a quo ſibi 1 verſiculis de Mamurra perpetua ſtigmata impoſita non diſſimulaverat, ſatisfacientem, eadem die adhibuit cœnæ: hoſpitioque patris ejus, ſicut conſueverat, uti perſeveravit.

74. Sed & in ulciſcendo natura leniſſimus: piratas a quibus captus eſt, cum in ditionem redegiſſet, quoniam, ſuffixurum ſe cruci ante juraverat: 2 jugulari prius juſſit, deinde ſuffigi. Cornelio Phagitæ, cujus quondam nocturnas inſidias æger ac latens ne perduceretur ad Syllam, vix præmio dato evaſerat, nunquam nocere ſuſtinuit. Philemonem 3 a manu ſervum, qui necem ſuam per venenum inimicis promiſerat, non gravius quam ſimplici morte puniit. In P. Clodium Pompeiæ uxoris ſuæ adulterum, atque eadem de cauſſa pollutarum cerimoniarum reum, teſtis citatus, negavit ſe quidquam comperiſſe: quamvis & mater Aurelia, & ſoror Julia, apud eoſdem judices, omnia ex fide retuliſſent. Interrogatuſque, cur igitur repudiaſſet uxorem, *Quoniam*, inquit, *meos tam ſuſpicione quam crimine judico carere oportere.*

75. Moderationem vero clementiamque, cum in adminiſtratione, tum in victoria belli civilis, admirabilem exhibuit. Denuntiante Pompeio, pro hoſtibus ſe habiturum, qui Reipub. defuiſſent: ipſe medios & neutrius partis ſuorum ſibi numero futuros pronuntiavit. Quibus autem 4 ex com-

1 Mamurra Formianus, præfectus fabrorum in Gallia, Cæſaris, cum quo conſuetudinem ſtupri habebat, liberalitate, tantas accepit pecunias, ut ſolus aliquot provinciarum opes poſſidere videretur, de quo Catullus, *Quis hoc poteſt videre, quis poteſt pati, niſi impudicus & vorax, & helluo Mamurram habere, quod Comata Gallia habebat unctì, & ultima Britannia?* & in alio Hendecaſyllabo, *Pulchre convenit improbis cinædis, Mamurræ pathicoque, Cæſarique.* 2 Ne ſi vivos cruci affixiſſet, longiore torqueret cruciatu. 3 Scribam, amanuenſem, cujus *manu* ad literas ſcribendas utebatur. 4 Pompeio, dum amicus fuit, coram aut per literas commendante.

mendatione

mendatione Pompeii, [1] ordines dederat, poteſtatem tranſeundi ad eum omnibus fecit. [2] Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus, cum aſſiduo inter utraſque partes uſu atque commercio, Afranius ac Petreius deprehenſos intra caſtra Julianos ſubita pœnitentia interfeciſſent, admiſſam in ſe perfidiam non ſuſtinuit imitari. Acie Pharſalica proclamavit, *ut civibus parceretur* : deincepſque nemini non ſuorum quem vellet unum partis adverſæ ſervare conceſſit: nec ulli periiſſe, niſi in prælio reperiuntur, exceptis duntaxat Afranio & Fauſto & L. Cæſare juvene : ac ne hos quidem [3] voluntate ipſius interemtos putant: quorum tamen & priores poſt impetratam veniam rebellaverant: & Cæſar libertis ſerviſque ejus ferro & igni crudelem in modum enectis, beſtias quoque ad munus populi comparatas contrucidaverat. Denique tempore extremo etiam quibus nondum ignoverat, cunctis in Italiam redire permiſit, magiſtratuſque & imperia capere. Sed & ſtatuas L. Syllæ atque Pompeii à plebe diſjectas, repoſuit. Ac ſi qua poſthac aut cogitarentur gravius adverſus ſe, aut dicerentur, inhibere maluit, quam vindicare. Itaque & detectas conjurationes, conventuſque nocturnos, non ultra arguit, quam ut edicto oſtenderet, eſſe ſibi notas: & acerbe loquentibus ſatis habuit pro concione denuntiare, ne perſeverarent. [4] Aulique Cæcinæ criminoſiſſimo libro, & Pitholai carminibus maledicentiſſimis, laceratam exiſtimationem ſuam, [5] civili animo tulit.

76. Prægravant [6] tamen cetera facta, dictaque ejus, ut & abuſus dominatione, & jure cæſus exiſtimetur. Non enim honores modo nimios recepit, ut [7] continuum conſulatum, perpetuam dictaturam, [8] præfecturamque morum, inſuper prænomen imperatoris, cognomen patris patriæ, ſtatuam inter reges, ſuggeſtum in orcheſtra : ſed & ampliora etiam humano faſtigio decerni ſibi paſſus eſt : ſedem auream in Curia & pro Tribunali, [9] thenſam & ferculum Circenſi pompa, templa, aras, ſimulacra juxta Deos, [10] pul-

1 Ducendi ordinis dignitatem. Ordo ſexagenos habuit milites, duos centuriones, & vexillarium unum. Liv. l. 8. c. 8. 2 *Motis deditionis conditionibus.* i. e. mentione factâ conditionum, ſicut paulo poſt *motam regni conditionem.* 3 Sed diſſenſione in exercitu ortâ interfectos. 4 Hic exilio multatus, propter librum adverſus Cæſarem. Cicero Epiſt. Famil. l. 6. Ep. 7. 5 Æquo & remiſſo, quali eſſe inter cives decet. 6 Præponderant, graviora ſunt, i.e. virtutibus vitia majora. 7 Qui tamen ſecundum leges fuit annuus, nec eundem magiſtratum quiſquam capere poterat, niſi decem annis interjectis. Cicero l. 3. de Legibus, c. 2. 8 Dion ſcribit, Cenſoris appellatione abſtinuiſſe, quia id parum honorificum exiſtimaretur. 9 Sacrum vehiculum, quo ſimulachra deorum portantur. 10 Pulvinaria, ſunt lectuli diis dicati, in quibus illorum ſimulachra reclinari ſolebant.

vinar,

vinar, [1] flaminem, [2] Lupercos, appellationem menſis è ſuo nomine. Ac nullos non honores ad libidinem cepit, & dedit. Tertium & quartum conſulatum titulo tenus geſſit, contentus Dictaturæ poteſtate decretæ cum conſulatibus ſimul: atque utroque anno binos conſules ſubſtituit ſibi in ternos noviſſimos menſes: ita ut medio tempore comitia nulla habuerit, præter Tribunorum & Ædilium plebis, præfectoſque pro prætoribus conſtituerit, qui pro ſe res urbanas adminiſtrarent. Pridie autem Kalend. Januarias repentina conſulis morte ceſſantem honorem in paucas horas [3] petenti dedit. Eadem licentia ſpreto patriæ more, magiſtratus in plures annos ordinavit. Decem prætoriis viris conſularia ornamenta tribuit. Civitate donatos, & quoſdam è ſemibarbaris Galiorum recepit in curiam. Præterea monetæ, publiciſque vectigalibus, [4] peculiares ſervos præpoſuit. Trium legionum, quas Alexandriæ relinquebat, curam & imperium Rufini liberti ſui filio, exoleto ſuo, demandavit.

77. Nec minoris impotentiæ voces propalam edebat, ut T. Ampius ſcribit: *Nihil eſſe Remp. appellationem modo, ſine corpore, ac ſpecie. Syllam neſciſſe literas, qui Dictaturam depoſuerit. Debere homines conſideratius jam loqui ſecum, ac pro legibus habere quæ dicat.* Eoque arrogantiæ progreſſus eſt, ut haruſpice triſtia & ſine corde exta ſacro quodam nuntiante, *futura* diceret *lætiora, cum vellet: nec pro oſtento ducendum, ſi pecudi cor defuiſſet.*

78. Verum præcipuam & inexpiabilem ſibi invidiam hinc maxime movit: Adeuntes ſe cum plurimis honorificentiſſimiſque decretis univerſos patres conſcriptos, ſedens pro æde Veneris genitricis excepit. Quidam putant retentum à Cornel. Balbo, cum conaretur aſſurgere: alii, ne conatum quidem omnino, ſed etiam admonentem C. Trebatium, ut aſſurgeret, minus familiari vultu reſpexiſſe. Idque factum ejus tanto intolerabilius eſt viſum, quod ipſe triumphanti, & [5] ſubſellia Tribunitia prætervehenti ſibi, unum è collegio Pontium aquilam non aſſurrexiſſe adeo indignatus ſit, ut proclamaverit, *Repete ergo à me Aquila Remp. Tribunus:* & nec deſtiterit per continuos dies quidquam cuiquam, niſi ſub exceptione polliceri, *ſi tamen per Pontium Aquilam licuerit.*

1 Sacerdotem ſingulis Diis Romani aſſignare ſolebant, quem Flaminem nuncupabant, *Duſque aliis alii ſacerdotes, omnibus pontifices, ſingulis Flamines ſunto.* Cic. 2. de Leg. c. 8. 2 Erant duo ordines Lupercorum, Fabiani, & Quintiliani, his tertius in honorem Cæſaris additus eſt, Julianus appellatus. Dion, Lib. 44. initio. 3 Caninio, de quo Cicero. *Vigilantem habemus Cos. Caninium, qui in conſulatu ſuo ſomnum non vidit.* 4 Proprios, cum antea monetæ Triumviri monetales, vectigalibus publicani præficerentur. 5 In quibus Tribuni triumphum ſpectaturi conſederunt.

79. Adjecit

79. Adjecit ad tam insignem despecti senatus contumeliam, multo arrogantius factum. Nam cum sacrificio Latinarum revertente eo, inter immodicas ac novas populi acclamationes, quidam è turba statuæ ejus coronam lauream [1] candida fascia præligatam imposuisset: & Tribuni plebis, Epidius Marullus, Cæsetiusque Flavus coronæ fasciam detrahi, hominemque duci in vincula jussissent, dolens seu parum prospere motam regni mentionem, sive, ut ferebat, ereptam sibi gloriam recusandi, Tribunos graviter increpitos, potestate privavit: neque ex eo infamiam affectati etiam regii nominis discutere valuit, quanquam & plebei regem se salutanti, *Cæsarem se, non Regem esse* responderit: & Lupercalibus, pro Rostris à consule Antonio admotum sæpius capiti suo diadema repulerit, atque in Capitolium Jovi Opt. Max. miserit. Quinetiam varia fama percrebuit, migraturum Alexandriam vel Ilium, translatis simul opibus imperii, exhaustaque Italia delectibus, & procuratione urbis amicis permissa: proximo autem senatu L. Cottam Quindecimvirum sententiam dicturum: ut, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos, nisi à rege, non posse vinci, Cæsar rex appellaretur.

80. Quæ causa conjuratis maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset. Consilia igitur dispersim antea habita, & quæ sæpe bini ternive ceperant, in unum omnes contulerunt: ne populo quidem jam præsenti statu læto, sed clam palamque detrectante dominationem, atque assertores flagitante. Peregrinis in senatum allectis, libellus propositus est [2] *Bonum factum. Ne quis senatori novo curiam monstrare velit.* & illa vulgo canebantur,

Gallos Cæsar in triumphum ducit: iidem in curia
Galli bracas deposuerunt, latum clavum sumserunt.

Q. Maximo suffecto, trimestrique consule Theatrum introeunte, cum lictor [3] animadverti ex more jussisset, ab universis conclamatum est: [4] *Non esse consulem eum.* Post remotos Cæsetium & Marullum Tribunos, reperta sunt proximis comitiis complura suffragia, consules eos declarantium. Subscripsere quidam L. Bruti statuæ, *Utinam viveres.* Item ipsius Cæsaris statuæ: *Brutus, quia reges ejecit, consul primus factus est: Hic*

1 Quod regium erat insigne. Plutarchus vertit Διάδημα Βασιλικόν.
2 Veteres hæc duo verba, aut initiales literas. B. F. boni ominis causâ edictis suis præponere soliti sunt.
3 Mos erat, ut, theatrum introeunte Consule, lictor admoneret populares, ut *animadverterent*, cederentque adventanti consuli, & assurgentes cum plausu exciperent.
4 Utpote non suffragiis popularibus è more Romano creatum, sed à Cæsare in tres menses subrogatum.

quia

quia consules ejecit, rex postremo factus est. Conspiratum est in eum à LX. amplius, C. Cassio, Marcoque & Decimo Bruto principibus conspirationis. Qui primum cunctati utrumne illum in campo per comitia tribus ad suffragia vocantem partibus divisis è ponte dejicerent, atque exceptum trucidarent : an in Sacra via vel in aditu theatri adorirentur : postquam senatus Idibus Martiis in Pompeii curiam edictus est, facile tempus & locum prætulerunt.

81. Sed Cæsari futura cædes evidentibus prodigiis denuntiata est. Paucos ante menses cum in colonia Capua deducti [1] lege Julia coloni, ad extruendas villas sepulcra vetustissima disjicerent, idque eo studiosius facerent, quod aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant : tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus, inventa est, conscripta literis verbisque Græcis, hac sententia, *Quandoque ossa Capyis detecta essent, fore ut Iulo prognatus, manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiæ cladibus vindicaretur*. Cujus rei, ne quis fabulosam aut commenticiam putet, auctor est Cornelius Balbus, familiarissimus Cæsaris. [2] Proximis diebus equorum greges, [3] quos in trajiciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos & sine custode dimiserat, comperit pertinacissime pabulo abstinere, ubertimque flere. Et immolantem haruspex Spurinna monuit, caveret periculum quod non ultra Martias Idus proferretur. Pridie autem easdem Idus, avem regaliolum, cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ se inferentem, volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ, ibidem discerpserunt. Ea vero nocte cui inluxit dies cædis, & ipse sibi visus est per quietem interdum supra nubes volitare, alias cum Jove dextram jungere. Et Calpurnia uxor imaginata est, collabi fastigium domus, maritumque in gremio suo confodi : ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Ob hæc simul & ob infirmam valetudinem diu cunctatus, an se contineret, & quæ apud senatum proposuerat, agere differret : tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes ac jam dudum opperientes destitueret, quinta fere hora progressus est : libellumque insidiarum indicem, [4] ab obvio quodam porrectum, libellis ceteris quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus, commiscuit

1 A Julio Cæsare latâ, in primo suo consulatu, qua Campanum agrum viginti millibus civium, extra sortem diviserat. 2 Mortem Cæsaris proxime antecedentibus. 3 Cæsar transiturus Rubiconem equos opposuit, qui exciperent impetum aquarum, ut ita pedites fractis undarum viribus infra tuto transirent ; hos equos tanquam victoriæ & felicitatis autores conservavit. 4 Ab Artemidoro Cnidio, Græcæ eloquentiæ professore.

Dein

Dein pluribus hostiis cæsis, cum litare non posset, introiit curiam, spreta religione: Spurinnamque irridens, & ut falsum arguens, quod sine ulla noxa Idus Martiæ adessent: quanquam is *venisse quidem eas* diceret, *sed non præteriisse*.

82. Assidentem conspirati, specie officii circumsteterunt, illicoque Cimber Tullius, qui primas partes susceperat, quasi aliquid rogaturus, propius accessit: renuentique, & gestu in aliud tempus differenti, [1] ab utroque humero togam apprehendit: deinde clamantem, *Ista quidem vis est*; alter Cassius adversum vulnerat, paullum infra jugulum. Cæsar Cassii brachium arreptum graphio trajecit: conatusque prosilire, alio vulnere tardatus est. Utque animadvertit undique se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvit: simul sinistra manu [2] sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus & viginti plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Etsi tradiderunt quidam, M. Bruto irruente dixisse, Και σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον; Exanimis diffugientibus cunctis aliquamdiu jacuit, donec lecticæ impositum, dependente brachio, tres servuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, ut Antistius medicus existimabat, lethale ullum repertum est, nisi quod secundo loco in pectore acceperat. Fuerat animus conjuratis, corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, acta rescindere: sed metu M. Antonii consulis, & magistri equitum Lepidi, destiterunt.

83. Postulante ergo L. Pisone socero, testamentum ejus aperitur, recitaturque in Antonii domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lavicano suo fecerat, [3] demandaveratque virgini Vestali maximæ. Q. Tubero tradit, hæredem ab eo scribi solitum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium civilis belli, Cn. Pompeium, idque militibus pro concione recitatum. Sed novissimo testamento tres instituit hæredes sororum nepotes, C. Octavium ex [4] dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante reliquo: in ima cera C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit: pluresque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur, nominavit: D. Brutum etiam in secundis hæredibus.

1 Quod signum erat adoriendi Cæsarem. 2 Vestem circa pectus sinuatam. 3 More Romanorum, qui testamenta fidelioris custodiæ causâ deponebant in templis, quorum illud Vestæ erat religione primum. 4 Hæreditas dividi solet in duodecim uncias, quæ assis appellatione continentur. Unde dicuntur hæredes instituti ex asse, qui totam hæreditatem adeunt; ex dodrante, quibus tres quartæ, seu novem unciæ, assignantur.

Populo

Populo hortos circa Tiberim publice, & viritim trecenos ſeſtertios, legavit.

84. Funere [1] indicto, rogus exſtructus eſt in Martio campo, juxta Juliæ tumulum: & pro Roſtris aurata [2] ædes ad ſimulachrum templi Veneris Genetricis collocata: intraque lectus eburneus, auro ac purpura ſtratus: & ad caput tropæum, cum veſte in qua fuerat occiſus. [3] Præferentibus munera, (quia ſuffecturus dies non videbatur,) præceptum eſt ut omiſſo ordine, quibus quiſque vellet itineribus urbis, portaret in campum. Inter ludos cantata ſunt quædam ad miſerationem, & invidiam cædis ejus, accommodata ex Pacuvii [4] Armorum judicio:

Men' me ſervaſſe, ut eſſent qui me perderent?

Et ex Electra Attii alia ad ſimilem ſententiam. Laudationis loco conſul Antonius per præconem pronuntiavit Sen. conſ. quo omnia ei divina ſimul atque humana decreverat: item jusjurandum, quo ſe cuncti pro ſalute unius adſtrinxerant: quibus perpauca à ſe verba addidit. Lectum pro Roſtris in Forum magiſtratus & honoribus functi detulerunt. Quem cum pars in Capitolini Jovis [5] cella cremare, pars in curia Pompeii, deſtinaret, repente duo quidam gladiis ſuccincti, ac bina jacula geſtantes, ardentibus cereis ſuccenderunt: confeſtimque circumſtantium turba virgulta arida, & cum ſubſelliis tribunalia, quicquid præterea [6] ad domum aderat, congeſſit: deinde tibicines & ſcenici artifices veſtem, quam [7] ex inſtrumento triumphorum ad præſentem uſum induerant, detractam ſibi, atque diſciſſam, injecere flammæ, & veteranorum militum legionarii, arma ſua quibus exculti funus celebrabant. Matronæ etiam pleræque ornamenta ſua quæ gerebant, & liberorum bullas atque prætextas. In ſummo publico luctu, exterarum gentium multitudo, [8] circulatim ſuo quæque more lamentata eſt: præcipueque [9] Judæi, qui etiam noctibus continuis buſtum frequentarunt.

1 Indictivum funus veteres dixere, ad quod per præconem evocabantur. 2 Senſus eſt, ædes facta eſt, ad ſimilitudinem ædis, quæ Veneri genitrici dicata erat. Per ædem intelligit pegma in foro extructum, ut ibi collocaretur Cæſaris corpus, dum laudatio peragereturque. 3 Moris erat, ut ad funera nobilium celebranda, in rogum conjicerentur munera multifaria à dilectoribus. 4 Fabulæ cujus argumentum erat diſceptatio armorum Achillis, inter Ulyſſem & Ajacem. 5 Pars templi ſecretior, & quam ingredi fas non erat. 6 Præferentium munera ante mentionem feciſſet. 7 Ex apparatu triumphali, quo uſi fuerant in actione ludorum triumphalium Cæſaris. 8 Per vices vel in gyrum. 9 Judæi bello Alexandrino egregiam Cæſari operam navabant, unde à Cæſare in eam gentem multa collata beneficia. Joſeph. Antiq. l. 14. c. 14.

85. Plebs

85. Plebs ſtatim à funere, ad domum Bruti & Caſſii cum facibus tetendit: atque ægre repulſa, obvium ſibi [1] Helvium Cinnam, per errorem nominis quaſi Cornelius is eſſet, quem graviter pridie concionatum de Cæſare, requirebat, occidit: caputque ejus præfixum haſtæ circumtulit. Poſtea ſolidam columnam prope xx. pedum lapidis Numidici in foro ſtatuit: ſcripſitque, Parenti Patriæ. Apud eandem longo tempore, ſacrificare, vota ſuſcipere, controverſias quaſdam interpoſito per Cæſarem jurejurando [2] diſtrahere, perſeveravit.

86. Suſpicionem Cæſar quibuſdam ſuorum reliquit, neque voluiſſe ſe diutius vivere, neque curaſſe quod valetudine minus proſpera uteretur: ideoque & quæ [3] religiones monerent, & quæ renuntiarent amici, neglexiſſe. Sunt qui putent conſilium eum [4] noviſſimo illo Senat. conſ. ac jurejurando, etiam [5] cuſtodias Hiſpanorum cum gladiis ſectantium ſe, removiſſe. Alii è diverſo opinantur, inſidias undique imminentes ſubire ſemel confeſſum ſatius eſſe, quam cavere ſemper. Alii ferunt dicere ſolitum, non tam ſua, quam Reip. intereſſe uti ſalvus eſſet, ſe jam pridem potentiæ gloriæque abunde adeptum: Remp. ſi quid ſibi eveniret, neque quietam fore, & aliquanto deteriore conditione civilia bella ſubituram.

87. Illud plane inter omnes fere conſtitit, talem ei mortem pene ex ſententia obtigiſſe. Nam & quondam cum apud Xenophontem legiſſet, Cyrum ultima valetudine mandaſſe quædam de funere ſuo, aſpernatus tam lentum mortis genus, ſubitam ſibi celeremque optaverat. Et pridie quam occideretur in ſermone nato ſuper cœnam, apud M. Lepidum, quiſnam eſſet finis vitæ commodiſſimus, repentinum inopinatumque prætulerat.

88. Periit ſexto & quinquageſimo ætatis anno: atque in Deorum numerum relatus eſt, non ore modo decernentium, ſed & perſuaſione vulgi. Siquidem ludis, quos primo conſecratos ei hæres Auguſtus edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam ho-

1 Helvius Cinna, audiens Cæſarem in foro cremari, honoris causâ eo ſe contulit: ſed cum in tumultum vulgi incidiſſet, pro Cinna prætore, (cum ipſe tribunus eſſet,) qui pridie illius diei Cæſarem in concione proſciderat, facto impetu cæſus eſt. 2 Dirimere, diſſolvere. 3 Haruſpicum reſponſa, prodigia, inſomnia, ceteraque præſagia cædis imminentis. 4 Quo ſenatus illi divina ſimul ac humana omnia decreverat, & jurejurando ſe ad tutandam totis viribus illius ſalutem obſtrinxerat.

ram.

ram. Creditumque est, animam esse Cæsaris in cœlum re-
cepti, & hac de caussa simulacro ejus in vertice additur stel-
la. Curiam, in qua occisus est, obstrui placuit: Idusque Mar-
tias 1 parricidium nominari: ac ne unquam eo die senatus age-
retur.

89. Percussorum autem fere, neque triennio quisquam am-
plius supervixit, neque 2 sua morte defunctus est. Damnati
omnes, alius alio casu periit: pars naufragio, pars prælio, 3 non-
nulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem violaverant, in-
teremerunt.

1 Tanquam parens patriæ illo die fuisset interfectus. 2 Ex communi lege naturæ. 3 Ut Brutus & Cassius.

C. SUE

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER II.

D. Octavius Cæsar Augustus.

Breviarium Capitum.

ORIGO prosapiæ majorum Octavii. 1. 2
Pater Octavii. 3
Mors patris. 4
Tempus, & locus nativitatis Octavii. 5
Locus ubi nutritus fuit. 6
Nomina & cognomina cum caussis ipsorum. 7
Brevis totius vitæ, & gestorum descriptio. 8
Quinque bella civilia per eum gesta. 9
Bellum Mutinense, & alia gesta. 10
Idem, & mors Consulum. 11
Secta optimatium per eum deserta. 12
Bellum Philippense, & imperium Cum Antonio divisum. 13
Bellum Perusinum. 14
Pœna inflicta captivis in bello Perusino. 15
Bellum Siculum, & alia gesta. 16
Bellum Actiacum, & Alexandrinum. 17
Gesta per eum in Ægypto. 18
Conjurationes, & conspirationes contra eum. 19
Bella externa per eum gesta. 20
Provinciæ per eum domitæ, & item aliæ in amicitiam receptæ. 21
Janus per eum clausus, nec non triumphi, & ovationes. 22
Clades duæ in Germania illi illatæ. 23
Disciplina circa rem militarem. 24
Gesta circa rem militarem. 25
Consulatus, & alia per eum gesta. 26
Gesta in officiis Triumviratus, & Tribunitiæ potestatis. 27
Cogitatio resignandi Imperium, & ornatus urbis. 28
Opera publica per eum, & alios instructa. 29
Divisio urbis, templa & viæ per eum instauratæ, & Tiberis ampliatus. 30
Gesta per eum in Pontificatu maximo 31
Correctio, & reformatio abusuum & excessuum. 32
Modus, & mos in jure dicendo. 33
Leges per eum sancitæ, & aliæ retractatæ. 34
Reformatio Senatus, & modus conveniendi. 35
Idem. 36
Officia per eum excogitata. 37
Bellica virtus per eum honorata. 38
Ratio vitæ exacta per eum ab unoquoque equite Romano. 39
Quædam ordinationes circa rempublicam. 40
Liberalitas. 41
Severitas in reprimendis populi voluptatibus indiscretis. 42
Spectacula varii generis per eum edita. 43
Ordo subselliorum in spectaculis. 44

Loca, & tempus unde ipse spectacula cernebat. 45
Ordinatio Italiæ per eum facta. 46
Ordinatio aliarum provinciarum. 47
Ordinatio regnorum. 48
Ordinatio legionum, & militum. 49
Epistolæ, quomodo signatæ & datæ. 50
Clementia, & civilitas. 51
Honores ei collati, & spreti per eum. 52
Idem, & gesta civilia. 53
Patientia in contradicentes. 54
Libelli famosi contra eum facti. 55
Moderatio, & civilitas in agendo. 56
Dilectio Rom. erga eum. 57
Honor collatus per senatum, populumque Romanum. 58
Honores collati per singulares cives Romanos. 59
Cæsareæ urbes conditæ Ædis Jovis Olympici ejus genio dicare destinata. 60
Interior, & familiaris vita. 61
Sponsæ, & uxores. 62
Julia filia. 63
Nepotes ex Julia 64
Infortunium circa sobolem descendentium. 65
Receptio, & cultus amicitiarum. 66
Severitas, & clementia erga libertos. 67
Infamia dedecorum primæ juventutis. 68
Adulterium, & libido. 69
Cœna, quâ discumbunt apparatu Deorum convivæ. 70
Aleæ lusus per eum dilectus. 71
Continentia, & habitationes. 72
Parcimonia supellectilis, & vestimentorum. 73
Convivia, & cœnæ. 74
Celebratio festorum & solennium dierum. 75
Cibi, & comedendi horæ. 76
Vini parcissimus. 77
Qualis circa somnum. 78
Statura corporis, & membrorum. 79
Maculæ, & membra invalida corporis. 80
Infirmitates. 81
Cultus corporis in via, & itinere. 82
Exercitia. 83
Eloquentia, & ars oratoria. 84
Libri, & opuscula per eum edita. 85
Stylus, & genus loquendi. 86
Usurpatio quorundam sermonum. 87
Orthographia, & modus scribendi. 88
Peritia, & usus Græcarum literarum cum benigna audientia aliorum. 89
Observatio religionum. 90
Observatio somniorum. 91
Observatio auspiciorum. 92
Observatio peregrinarum cærimoniarum. 93
Septemdecim præsagia, per quæ ejus felicitas prænosci potuit. 94
Prodigia, quæ post necem Julii ipsi Augusto evenerunt. 95
Prodigia, per quæ præsensit eventum bellorum suorum. 96
Ostenta mortem prænuntiantia. 97
Caussæ infirmitatis, & gesta in eadem. 98
Mors, & gesta per eundem. 99
Dies mortis, & ætas, & exequiæ. 100
Testamentum, & suprema voluntas. 101

---

origo prosapiæ majorum Octavii

1. GENTEM Octaviam Velitris præcipuam olim fuisse, multa declarant. Nam & vicus celeberrima parte oppidi jam pridem Octavius vocabatur: & ostendebatur ara Octavio consecrata, qui bello dux finitimo, cum forte Marti rem divinam faceret, nuntiata repente hostis incursione,

sione, [1] semicruda exta rapta foco prosecuit: atque ita prælium ingressus, victor rediit. Decretum etiam publicum exstabat, quo cavebatur ut in posterum quoque simili modo exta Marti redderentur, [2] reliquiæque ad Octavios referrentur.

2. Ea gens à Tarquinio Prisco rege, inter Romanas gentes allecta in senatum, mox à Ser. Tullio in patricias transducta, procedente tempore ad plebem se contulit: ac rursus magno intervallo per D. Julium in patriciatum rediit. Primus ex hac magistratum populi suffragio cepit C. Rufus. Is [3] quæstorius Cneum & Caium procreavit: à quibus duplex Octaviorum familia defluxit, conditione diversa. Siquidem Cn. & deinceps ab eo reliqui omnes functi sunt honoribus summis. At Cajus ejusque posteri, seu fortuna, seu voluntate, in equestri ordine constitere, usque ad Augusti patrem. Proavus Augusti secundo Punico bello, stipendia in Sicilia Tribunus militum fecit, Æmilio Pappo imperatore. Avus municipalibus [4] magisteriis contentus, abundante patrimonio, tranquillissime senuit. Sed hæc alii. Ipse Augustus nihil amplius quam equestri familia ortum se scribit, vetere ac locuplete, & in qua primus senator pater suus fuerit. M. Antonius libertinum ei proavum exprobrat [5] restionem, è pago Thurino: avum [6] argentarium. Nec quidquam ultra de paternis Augusti majoribus reperi.

3. C. Octavius pater à principio ætatis, & re & existimatione magna fuit: ut equidem mirer, hunc quoque à nonnullis argentarium, atque etiam inter divisores [7] operasque campestres proditum. Amplis enim innutritus opibus, honores & adeptus est facile, & egregie administravit. Ex prætura Macedoniam sortitus, fugitivos, residuam Spartaci & Catilinæ manum, Thurinum agrum tenentes, in itinere delevit, negotio sibi in senatu extra [8] ordinem dato. Provinciæ præfuit, non minore justitia quam fortitudine. Namque Bessis

1 Nondum de more percoctas victimæ carnes è foco rapide accepit, earumque *prosecias* (i. e. *partem extorum prosecandam, & Diis porriciendam*) Marti obtulit, & in aram injecit adolendas, quod videret in illa subitâ hostium incursione, moram cum periculo conjunctam, & satius esse vel semicruda exta prosecare, quam sacrificium relinquere. 2 Extorum, quibus vescebantur post immolatas prosecias. 3 Functus quæsturâ. 4 Administrationibus, & officiis sui municipii, quæ magistratus nomine non dignatur autor. 5 Qui funes venales circumferre solitus. 6 Argentarii dicuntur pecuniosi homines, qui quæstum faciunt, aut permutandis pecuniis, aut fœnerandis. 7 *Operas campestres* vocat eos, qui in campo Martio candidatis inserviebant. Qui sint divisores vide c. 19. Cæsar. 8 Ordinaria Octavii provincia fuit Macedonia, quam sortitus fuerat.

ac Thracibus magno prælio fusis, ita socios tractavit, ut epistolæ M. Tullii Ciceronis extent, quibus Q. fratrem eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asiæ administrantem, hortatur & monet, imitetur in promerendis sociis vicinum suum Octavium.

4. Decedens, Macedonia, prius quam profiteri se candidatum consulatus posset, morte obiit repentina, superstitibus liberis, Octavia [1] majore, quam ex Ancharia: & Octavia minore, item Augusto, quos ex Atia tulerat. Atia M. Atio Balbo, & Julia sorore C. Cæsaris, genita est. Balbus paterna stirpe Aricinus, multis in familia senatoriis imaginibus, à matre Magnum Pompeium arctissimo contingebat gradu: functusque honore præturæ inter xx. viros agrum Campanum plebi Julia lege divisit. Verum M. Antonius despiciens etiam maternam Augusti originem, proavum ejus Afri generis fuisse, & modo unguentarium tabernam, modo pistrinum Ariciæ exercuisse, objicit. [2] Cassius quidem Parmensis quadam epistola, non tantum ut pistoris, sed etiam ut nummularii nepotem, sic [3] taxat Augustum, [4] *Materna tibi farina: siquidem ex* [5] *crudissimo Ariciæ pistrino hanc finxit manibus* [6] *collybo decoloratis Nerulonensis mensarius.*

5. Natus est Augustus, M. Tullio Cicerone, & Antonio Coss. IX. Kal. Octobris, paullo ante solis exortum, regione Palatii, ad Capita bubula: ubi nunc sacrarium habet, aliquanto postquam excessit, constitutum. Nam ut senatus Actis continetur, cum C. Lectorius adolescens patricii generis, in deprecanda graviore adulterii pœna, præter ætatem atque natales, hoc quoque patribus conscriptis allegaret se esse possessorem, ac velut ædituum soli, quod primum D. Augustus nascens attigisset, peteretque donari, quasi proprio suo, ac peculiari Deo: decretum est ut ea pars domus consecraretur.

6. Nutrimentorum ejus ostenditur adhuc locus in avito

1 Hæc muliebrium nominum ratio usitata fuit apud Romanos, ut si una filia tantum esset, ea familiæ nomine appellaretur nullo prænomine, aut cognomine addito, ut *Tullia Ciceronis*: si duæ, nomen familiæ *majoris & minoris* nomine distinguebant: si plures, ex ordine nascendi, Prima, Secunda, &c. appellabantur. 2 Scriptor tragœdiarum, qui post fractas Antonii opes, Athenas se contulit, ubi Augusti jussu interfectus. 3 Maledictis tangit 4 *Materna tibi farina*, ex stirpe materna habes avum, Aricinum pistorem, *siquidem Nerulensis mensarius*, avus tuus paternus, *ex crudissimo Aricia pistrino hanc finxit*, i. e. farinam sumsit, è crudissimo pistrino Aricino, nempe uxorem duxit pistoris, & ex ea farina finxit, & formavit patrem suum Octavium. 5 Innuit crudelitatem pistoris in servos pistrinenses. 6 Tractatione quotidiana nummorum: Collybum est, quod pro pecuniarum permutatione solvitur.

suburbano,

ſuburbano, juxta Velitras permodicus, & cellæ penuariæ inſtar: tenetque vicinitatem opinio, tanquam & natus ibi ſit. Huc introire niſi neceſſario & caſte, religio eſt; concepta opinione veteri, quaſi temere adeuntibus horror quidam & metus obiciatur: ſed & mox confirmata eſt. Nam cum poſſeſſor villæ novus, ſeu forte, ſeu tentandi cauſſa cubitum ſe eo contulit: evenit, ut poſt pauciſſimas noctis horas exturbatus inde ſubita vi, & incerta, pene ſemianimis cum ſtrato ſimul ante fores inveniretur.

7. Infanti cognomen Thurino inditum eſt, in memoriam majorum originis: vel quod in regione Thurina, 1 recens eo nato, pater Octavius adverſus fugitivos rem proſpere geſſerat. Thurinum cognominatum, ſatis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam ejus æream veterem, ferreis ac pene jam exoleſcentibus literis, hoc nomine inſcriptam: quæ dono à me 2 Principi data inter cubiculares colitur. Sed & à M. Antonio in epiſtolis per contumeliam ſæpe Thurinus appellatur: & ipſe nihil amplius quam *mirari ſe* reſcribit, *Pro opprobrio* 3 *nomen prius ſibi objici.* Poſtea C. Cæsaris, & deinde Augusti cognomen aſſumſit: alterum, teſtamento 4 majoris avunculi: alterum, Munatii Plancı ſententia: cum quibuſdam cenſentibus, Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem urbis, prævaluiſſet, ut Auguſtus potius vocaretur, non tantum novo, ſed etiam ampliore cognomine: quod loca quoque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, auguſta dicantur, ab auctu, vel ab avium 5 geſtu, 6 guſtuve, ſicut etiam Ennius docet, ſcribens.

Auguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma eſt.

8. Quadrimus, patrem amiſit: duodecimum annum agens, aviam Juliam defunctam pro concione laudavit. Quadriennio poſt virili toga ſumta, militaribus donis triumpho Cæſaris Africano donatus eſt, quanquam expers belli propter 7 ætatem. Profectum mox avunculum in Hiſpanias, adverſus Cn. Pompeii liberos, vixdum firmus à gravi valetudine, per hoſtibus infeſtas vias, pauciſſimis comitibus, naufragio etiam facto, ſubſecutus, magnopere demeruit, ap-

1 Quod caute accipiendum, ſiquidem eo tempore Auguſtus annum agebat tertium. 2 Imp. Adriano, cujus epiſtolarum magiſter fuit. 3 Nomen prius, eſt cognomen, quod infans habuerat, pridem autem habere deſierat. 4 *Major avunculus*, eſt frater aviæ, uti *patruus magnus* frater avi. Cæſar frater erat Juliæ, ex quâ genita eſt Atia, mater Auguſti. 5 Ex obſervatione quomodo aves in volando ſe *gererent*. 6 Quia aves paſtæ augurium ratum fecere. 7 Quia minores ſeptendecim annis ſtipendia non fecerunt.

probata cito etiam morum indole ſuper itineris [1] induſtriam. Cæſare poſt receptas Hiſpanias, expeditionem in Dacos, & inde in Parthos, deſtinante, præmiſſus Apolloniam, ſtudiis vacavit: Utque primum occiſum eum, hæredemque ſe comperit, diu cunctatus, an proximas legiones imploraret, id quidem conſilium ut præceps immaturumque omiſit: cæterum, urbe repetita, hæreditatem adiit, dubitante matre, vitrico vero Marcio Philippo conſulari multum diſſuadente. Atque ab eo tempore exercitibus comparatis, primum cum M. Antonio, Marcoque Lepido, dein tantum cum Antonio per duodecim fere annos, noviſſime per quatuor & XL. ſolus Rempub. tenuit.

9. Propoſita vitæ ejus velut ſumma, partes ſigillatim, neque per tempora, ſed per [2] ſpecies, exſequar: quo diſtinctius demonſtrari cognoſcique poſſint. Bella civilia quinque geſſit: Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinum, Siculum, Actiacum. Ex quibus primum ac noviſſimum adverſus M. Antonium: ſecundum adverſum Brutum & Caſſium: tertium adverſum L. Antonium Triumviri fratrem: quartum adverſus Sex. Pompeium, Cn. filium.

10. OMNIUM bellorum initium & cauſſam hinc ſumſit, nihil convenientius ducens quam necem avunculi vindicare, tuerique acta. Confeſtim ut Apollonia rediit, Brutum Caſſiumque, & vi, nec opinantes, &, quia præviſum periculum ſubterfugerant, legibus aggredi, reoſque cædis abſentes deferre ſtatuit. Ludos autem victoriæ Cæſaris non audentibus facere quibus obtigerat id munus, ipſe edidit. Et qua conſtantius cetera quoque exſequeretur, in locum Trib. plebis forte demortui, candidatum ſe oſtendit: quanquam patricius, [3] necdum ſenator. Sed adverſante conatibus ſuis M. Antonio conſule, quem vel præcipuum adjutorem ſperaverat, [4] ac ne publicum quidem & tranſlatitium jus ulla in re ſibi ſine pactione graviſſimæ mercedis impertiente, ad optimates ſe contulit: quibus eum inviſum ſentiebat, maxime quod D. Brutum obſeſſum Mutinæ, [5] provincia à Cæſare data, & per ſenatum confirmata, expellere armis niteretur. Hortantibus itaque nonnullis, percuſſores ei ſubornavit. Ha fraude deprehenſa, periculum invicem metuens, veteranos

1 Ab Oſtia ad *Herculis* columnas navigavit ſeptem diebus. *Plin.* l. 19. proœmio. 2 Ut alio loco bellica geſta, alio politica, alio Oeconomica dicantur. 3 Lex erat, uti nemo *Tribunus* eſſe poſſet, niſi qui antea *Senator*. 4 Jus publicum quod omnibus patet, tranſlatitium, ordinarium, & quotidiano uſu poſitum. Antonius Auguſto vulgaria officia, & ab omnibus paſſim uſurpata, negavit. 5 Citeriore Hiſpaniâ, quam Antonius à populo per plebiſcitum ſibi dari impetravit.

simul & in suum ac Reip. auxilium, quanta potuit largitione, contraxit. Jussusque comparato exercitui pro prætore præesse, & cum Hirtio ac Pansa, qui consulatum acceperant, D. Bruto opem ferre, demandatum bellum tertio mense confecit duobus præliis. Priore, Antonius eum fugisse scribit: ac sine paludamento equoque post biduum demum apparuisse: sequenti, satis constat non modo ducis, sed etiam militis functum munere: atque in media dimicatione, aquilifero legionis suæ graviter saucio, aquilam humeris subiisse, diuque portasse.

11. Hoc bello cum Hirtius in acie, Pansa paulo post ex vulnere, periissent, rumor increbuit, ambos opera ejus occisos: ut Antonio fugato, Rep. consulibus orbata, solus victores exercitus occuparet. Pansæ quidem adeo suspecta mors fuit, ut Glyco medicus custoditus sit quasi venenum vulneri indidisset. Adjicit his Aquilius Niger, alterum è consulibus, Hirtium, in pugnæ tumultu ab ipso interemtum.

12. Sed ut cognovit, Antonium post fugam à M. Lepido receptum, ceterosque duces, & exercitus, consentire pro patribus, caussam optimatium sine cunctatione deseruit, ad prætextum mutatæ voluntatis dicta factaque quorundam calumniatus: quasi alii se *puerum*, alii *ornandum* 1 *tollendumque* jactassent: ne aut sibi, aut veteranis 2 par gratia referretur. Et quo magis pœnitentiam 3 prioris sectæ approbaret, Nursiones grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos, extorres egit oppido: quod Mutinensi acie interemtorum civium tumulo publice exstructo adscripserant, *Pro libertate eos occubuisse.*

13. Inita cum Antonio & Lepido societate, Philippense quoque bellum, quanquam 4 invalidus atque æger, duplici prælio transegit: quorum priore castris exutus, vix ad Antonii cornu fuga evaserat. Nec successum victoriæ moderatus est: sed capite Bruti Romam misso, ut statuæ Cæsaris subjiceretur, in splendidissimum quemque captivum, non sine verborum contumelia sæviit. Ut quidem uni supplicium sepulturam precanti respondisse dicatur, *Jam istam in 5 volucrum fore potestatem*, alios, patrem & filium, pro vita rogantes, sortiri vel dimicare jussisse, ut alterutri concederetur:

1 Ambiguum est *tollendi* verbum: aut enim significat, laudibus tollere, aut, in quem sensum Octavius cepit, de medio tollere & occidere. *Hoc est illud tempus, quo Cicero, insito amore partium Pompeianarum, Cæsarem laudandum, & tollendum censebat, cum aliud diceret, aliud intelligi vellet.* Velleius. 2 Præmia digna. 3 Quando partes optimatium secutus fuit. 4 Ex hydrope. Plin. l. 7. c. 45. 5 Quæ discerpta cadavera, intra sua corpora tanquam intra sepulchrum recondent.

ac

ac ſpectaſſe utrumque morientem, cum patre, qui ſe obtulerat, occiſo, filius quoque voluntaria occubuiſſet nece. Quare ceteri, & in his M. Favonius, ille Catonis æmulus, cum catenati producerentur, imperatore Antonio honorifice ſalutato, hunc fœdiſſimo convitio coram proſciderunt. Partitis poſt victoriam officiis, cum Antonius Orientem ordinandum, ipſe veteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandos recepiſſet: neque veteranorum, neque poſſeſſorum gratiam tenuit: alteris, pelli ſe, alteris, non pro ſpe meritorum tractari querentibus.

14. Quo tempore [1] L. Antonium, fiducia conſulatus quem gerebat ac fraternæ potentiæ, res novas molientem, confugere Peruſiam coëgit, & ad deditionem fame compulit: non tamen ſine magnis ſuis & ante bellum & in bello diſcriminibus. Nam cum ſpectaculo ludorum, gregarium militem in XIV. ordinibus ſedentem excitari per apparitorem juſſiſſet, rumore ab obtrectatoribus dilato, quaſi eundem mox & diſcruciatum necaſſet: minimum abfuit quin periret, concurſu & indignatione turbæ militaris. Saluti fuit, quod qui deſiderabatur repente comparuit incolumis ac ſine injuria. Circa Peruſinum autem murum ſacrificans, pene interceptus eſt à manu gladiatorum, quæ oppido eruperat.

15. Peruſia capta, in plurimos animadvertit: orare veniam, vel excuſare ſe conantibus, una voce occurrens, *Moriendum eſſe*. Scribunt quidam, trecentos ex dedititiis electos, utriuſque ordinis, ad aram divo Julio exſtructam, [2] Idibus Martiis hoſtiarum more mactatos. Exſtiterunt qui traderent, conſpecto eum ad arma iſſe, ut occulti adverſarii, & quos metus magis quam voluntas contineret, facultate L. Antonii ducis præbita, detegerentur: devictiſque his, & [3] confiſcatis, promiſſa veteranis præmia perſolverentur.

16. Bellum [4] Siculum inchoavit in primis, ſed diu traxit, intermiſſum ſæpius: modo reparandarum claſſium cauſſa, quas tempeſtatibus duplici naufragio, & quidem per æſtatem amiſerat: modo pace facta, flagitante populo, ob [5] intercluſos

1 Is Cos. U. C. 611. frater M. Antonii, cujus uxor Fulvia, ſe pro Conſulibus geſſit, & ortâ diſcordiâ ob agrorum in Italia partitionem veteranis factam, contra Cæſarem bellum movit. *Semper alias piiſſimum ingenium L. Antonii, Fulvia gladio cincta virilis militiæ uxor agitabat.* Florus l. 4. c. 7. 2 Quo ſcilicet die Cæſar in ſenatu occiſus. 3 Fiſco adjudicatis. Fiſcus eſt Principis. Ærarium publicum, Populi Romani. 4 Adverſus Sextum Pompeium Magni filium per ſeptem annos circiter geſtum. U. C. 710. incipit Sextus in Hiſpania tum latitans emergere, & Aſinium Pollionem prælio fudit. U. C. 718. à Cæſare Lepidi copiis adjuto debellatur. 5 Sexto Pompeio obtinente Siciliam cellam penariam Reip. & mare infeſtum habente.

commeatus

commeatus, famemque ingraveſcentem: donec navibus ex integro fabricatis, ac xx. ſervorum millibus manumiſſis, & ad [1] remum datis, portum Julium apud Bajas, immiſſo in Lucrinum & Avernum lacum mari, effecit. In quo cum hieme tota copias exercuiſſet, Pompeium inter Mylas & Naulochum ſuperavit: ſub horam pugnæ, tam arcto repente ſomno devinctus, ut ad dandum ſignum ab amicis excitaretur. Unde præbitam Antonio materiam putem exprobrandi, *Ne rectis quidem oculis eum adſpicere potuiſſe inſtructam aciem, verum ſupinum, cœlum intuentem, ſtupidum cubuiſſe: nec prius ſurrexiſſe, ac militibus in conſpectum fuiſſe, quam à M. Agrippa fugatæ ſint hoſtium naves.* Alii dictum factumque ejus criminantur, quaſi claſſibus tempeſtate perditis exclamaverit, *etiam invito Neptuno victoriam ſe adepturum*: ac die Circenſium proximo ſolenni Pompæ ſimulacrum Dei detraxerit. Nec temere plura ac majora pericula ullo alio bello adiit. Trajecto in Siciliam exercitu, cum partem reliquam copiarum continenti repeteret, oppreſſus ex improviſo à Demochare & Apollophane, præfectis Pompeii, uno demum navigio ægerrime effugit. Item cum præter Locros Rhegium pedibus iret, & proſpectis biremibus Pompeianis terram legentibus, ſuas ratus, deſcendiſſet ad littus, pene exceptus eſt. Tunc etiam per devios tramites refugientem ſervus Æmilii Paulli, comitis ejus, dolens proſcriptum olim ab eo patrem Paullum, & quaſi occaſione ultionis oblata, interficere conatus eſt. Poſt Pompeii fugam, collegarum alterum M. Lepidum, quem ex Africa in auxilium evocarat, ſuperbientem xx. legionum fiducia, ſummaſque ſibi partes terrore ac minis vindicantem, ſpoliavit exercitu: ſupplicemque conceſſa vita, Circeios in perpetuum relegavit.

17. M. Antonii ſocietatem ſemper dubiam & incertam, reconciliationibuſque variis male [2] focillatam abrupit tandem. Et quo magis degeneraſſe eum à civili more approbaret, teſtamentum, quod is Romæ etiam de Cleopatræ liberis inter hæredes nuncupatis reliquerat, aperiendum recitandumque pro concione curavit. Remiſit tamen hoſti judicato [3] neceſſitudines, amicoſque omnes: atque inter alios C. Soſium & Tr. Domitium, tunc adhuc Coss. Bononienſibus quoque publice, quod in [4] Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam fecit conjurandi cum tota Italia pro partibus ſuis. Nec

1 Non in pœnam, ſed ſimpliciter intellige factos remiges. 2 Male firmatam. Proprie *focillare* eſt, lanâ appoſitâ fauces fovere. 3 Neceſſarios, & affines. Senſus eſt, Auguſtum permiſiſſe, ut omnes neceſſarii & familiares Antonium hoſtem judicarum ſequi poſſent. 4 Mos fuit, ut quilibet populus ac natio Roma ſuum patronum haberet.

multo

multo post navali prælio apud Actium vicit, in serum dimicatione protracta, ut in navi victor pernoctaverit. Ab Actio cum Samum insulam in hiberna se recepisset, turbatus nuntiis de seditione militum, præmia & missionem poscentium, quos ex omni numero confecta victoria Brundisium præmiserat, repetit Italiam, tempestate in trajectu bis conflictatus: primo inter promontoria Peloponnesi atque Ætoliæ: rursus circa montes Ceraunios: utrobique parte [1] Liburnicarum demersa: simulque ejus in qua vehebatur, fusis armamentis, & gube naculo diffracto. Nec amplius quam septem & xx. dies, donec desideria militum ordinarentur, Brundisii commoratus, Asiæ Syriæque circuitu Ægyptum petit: obsessaque Alexandria, quo Antonius cum Cleopatra confugerat, brevi potitus est. Et Antonium quidem seras conditiones pacis tentantem, ad mortem adegit, viditque mortuum. Cleopatræ, quam servatam triumpho magnopere cupiebat, etiam [2] Psyllos admovit, qui venenum ac virus exsugerent: quod periisse morsu aspidis putabatur. Ambobus communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici jussit; Antonium juvenem, majorem de duobus Fulvia genitis, simulacro D. Julii, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. Item Cæsarionem, quem ex Cæsare Cleopatra concepisse prædicabat, retractum è fuga supplicio affecit. Reliquos Antonii reginæque communes liberos, non secus ac necessitudine junctos sibi & conservavit, & mox pro condition cujusque sustinuit ac fovit.

18. Per idem tempus, conditorium & corpus Magni Alexandri, cum prolatum è penetrali subjecisset oculis, corona aurea imposita ac floribus aspersis veneratus est: consultusque, num & Ptolemæum inspicere vellet, [3] *Regem se voluisse* ait *videre, non mortuos.* Ægyptum, in provinciæ formam redactam, ut feraciorem habilioremque annonæ urbicæ redderet, fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere deterst. Quoque Actiacæ victoriæ memoria celebratior in posterum esset, urbem Nicopolim apud Actium condidit: ludosque illic Quinquennales constituit, & ampliato vetere Apollinis templo, locum castrorum, quibus fuerat usus,

[1] Expeditissimarum navium, qualibus Liburni usi sunt. [2] Populos Africæ, quorum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus. Plin. Hist. l. 7. c. 2. *Psyllos non habere scientiam adversus venena præcipuam, sed audaciam usu ipso confirmatam, qua vulnera exugunt.* Celsus l. 5. c. 27. [3] Alexandrum, Regem vere nobilem se voluisse videre, non Ptolemæos, quorum plerique infames vixere, tanquam illi essent vere mortui, de quorum vitâ & obitu pariter siletur.

exornatum

exornatum navalibus ſpoliis, Neptuno ac Marti conſecravit.

19. Tumultus poſt hæc, ac etiam rerum novarum initia, conjurationeſque complures, prius quam invaleſcerent, indicio detectas compreſſit. Et alias alio tempore: Lepidi juvenis, deinde Varronis Murenæ, & Fannii Cæpionis, mox M. Egnatii, exin Plautii Rufi, Luciique Paulli progeneri ſui: ac præter has L. Audaſii falſarum tabularum rei, ac neque ætate neque corpore integri: item Aſinii Epicadi ex gente Parthynia 1 hybridæ: ad extremum Telephi 2 mulieris ſervi nomenculatoris. Nam ne ultimæ quidem ſortis hominum conſpiratione & periculo caruit. Audaſius atque Epicadus Juliam filiam & Agrippam nepotem ex inſulis quibus continebantur, rapere ad exercitus: Telephus, quaſi debita ſibi fato dominatione, & ipſum & ſenatum aggredi, deſtinaverant. Quinetiam quondam juxta cubiculum ejus lixa quidam ex Illyrico exercitu, janitoribus deceptis, noctu deprehenſus eſt, cultro venatorio cinctus: impoſne mentis, an fimulata dementia, incertum. Nihil enim exprimi quæſtione potuit.

20. Externa bella duo omnino per ſe geſſit: Dalmaticum adoleſcens adhuc: & Antonio devicto, Cantabricum. Dalmatico etiam vulnera excepit una acie, dextrum genu lapide ictus, altera autem, & crus & utrumque brachium ruina pontis conſauciatus. Reliqua per legatos adminiſtravit: ut tamen quibuſdam Pannonicis, atque Germanicis aut interveniret, aut non longe abeſſet, Ravennam, vel Mediolanum, vel Aquileiam uſque ab urbe progrediens.

21 Domuit autem partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni: item Rhætiam, & Vindelicos, ac Salaſſos gentes Inalpinas. Coercuit & Dacorum incurſiones, tribus eorum ducibus cum magna copia cæſis, Germanoſque ultra Albim fluvium ſummovit: ex quibus Suevos & Sicambros dedentes ſe traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit. Alias item nationes male quietas ad obſequium redegit. Nec ulli genti ſine juſtis & neceſſariis cauſſis

1 Hybrida, eſt canis ex Venatico & gregario parentibus, natus: pari modo, qui patre Romano & matre peregrinâ natus eſt, vel è contra, Hybrida appellatur. 2 Nomenclatorum miniſterium, non tantum ad prenſationes candidatorum pertinuit, ſed ad ſalutationes matutinas, & diſpoſitionem convivarum, aliaque ſimilia, ne quis meretur mulieri ſervum fuiſſe Nomenclatorem.

bellum

bellum intulit. Tantumque abfuit à cupiditate quoquo modo imperium vel bellicam gloriam augendi, ut quorundam barbarorum principes in æde Martis Ultoris jurare coëgerit, manſuros ſe in fide ac pace quam peterent: à quibuſdam vero novum 1 genus obſidum feminas exigere tentaverit: quod negligere marium pignora ſentiebat: & tamen poteſtatem ſemper omnibus fecit, quoties vellent, obſides recipiendi. Neque aut crebrius aut perfidioſius rebellantes graviore unquam multatus eſt pœna, quam ut captivos ſub lege venundaret, ne in vicina regione ſervirent, neve intra xxx. annum liberarentur. Quia virtutis moderationiſque fama, Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam ſuam populique Romani ultro per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vindicanti facile ceſſerunt: & 2 ſigna militaria quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant, repoſcenti reddiderunt: obſideſque inſuper obtulerunt: denique pluribus quondam de regno concertantibus, nonniſi ab ipſo electum comprobaverunt. 22. Janum Quirinum 3 ſemel atque iterum à condita urbe memoriam ante ſuam clauſum, in multo breviore temporis ſpatio, terra marique pace parta, ter cluſit. Bis ovans ingreſſus eſt urbem, poſt Philippenſe, & rurſus poſt Siculum bellum. Curules triumphos treis egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum: continuo triduo omnes.

23. Graves ignominias cladeſque, duas omnino, nec alibi quam in Germania, accepit, Lollianam & Varianam: ſed Lollianam majoris infamiæ, quam detrimenti: Varianam pene exitiabilem, tribus legionibus, cum duce legatiſque & auxiliis omnibus, cæſis. Hac nuntiata, excubias per urbem indixit, ne quis tumultus exiſteret: & Præſidibus provinciarum propagavit imperium, ut & à peritis & aſſuetis ſocii continerentur. Vovit & magnos ludos Jovi Optim. Max. SI REMPUBLICAM IN MELIOREM STATUM VERTISSET: quod factum Cimbrico Marſicoque bello erat. Adeo namque conſternatum ferunt, ut per continuos menſes barba capilloque ſummiſſo, caput interdum foribus illideret, vociferans: *Quinctili Vare, legiones*

1 Ad recentiora tempora reſpexit, quibus mos iſte exoleverat. Nam ſatis conſtat puellas à Romanis obſides Porſenæ datas. 2 Quantum fuerit Auguſti gaudium ex hâc victoria ortum teſtantur tot ea de re ſignati nummi veteres, cum inſcriptione, *Signis Receptis*. 3 Jani portæ primum Numæ temporibus clauſæ, deinde U. C. 519. Coss. T. Manlio Torquato & C. Atilio Balbo 2. tertio U. C. 725. Coss. Auguſto 5. & Sexto Apuleio, poſt victum Antonium quarto U. C. 729. Coss. Auguſto 9, & M. Junio Silano quinto U. C 753. C. Julio Cæſare Vipſaniano & L. Æmilio Paulo Coss. Sexto U. C 810. Nerone 3. & Valerio Meſſala Coss. Septimo U. C. 824. Veſpaſiano 3. & Nerva Coss.

redd

redde: diemque cladis quotannis mœstum habuerit ac lugubrem.

24. In re militari & commutavit multa, & instituit: atque etiam ad antiquum morem nonnulla revocavit: disciplinam severissime rexit. Ne legatorum quidem cuiquam, nisi gravate, hiberniſque demum mensibus, permisit uxorem intervisere. Equitem R. quod duobus filiis adolescentibus, causſa detrectandi sacramenti [1] pollices amputasset, ipsum bonaque subjecit hastæ: quem tamen, quod [2] imminere emtioni publicanos videbat, liberto suo addixit, ut relegatum in agros pro libero esse sineret. Decimam legionem contumacius parentem, cum ignominia totam dimisit: item alias immodeste missionem postulantes, citra commoda emeritorum præmiorum exauctoravit: cohortes, si quæ cessissent loco, [3] decimatas [4] hordeo pavit: centuriones, statione deserta itidem, ut manipulares, capitali animadversione puniit: pro cetero delictorum genere variis ignominiis affecit: ut stare per totum diem juberet ante Prætorium: interdum [5] tunicatos, discinctosque, nonnunquam cum [6] decempedis, vel etiam cespitem portantes.

25. Neque post bella civilia, aut in concione, aut per edictum, ullos militum *commilitones* appellabat, sed *milites*. Ac ne à [7] filiis quidem, aut [8] privignis suis, imperio præditis, aliter appellari passus est: ambitiosius id existimans, quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut sua domusque suæ majestas postularet. Libertino militi, præterquam Romæ [9] incendiorum causſa, & si tumultus in graviore annona metueretur, bis usus est: semel ad præsidium coloniarum Illyricum contingentium: iterum ad tutelam ripæ Rheni fluminis: [10] eosque servos adhuc viris feminisque pecuniosioribus indictos, ac sine mora manumissos, [11] sub priore vexillo habuit, neque aut commistos cum ingenuis, aut

1 Ut filii idonei non essent, ad arma tractanda. 2 Imminere emtioni, est cum calore quodam immoderato licitationis, & avide ad emtionem accedere. Publicani, uti erant ex equestri ordine, faventes equiti, emtum illum dimittere volebant. 3 Decimari legiones dicuntur, quando decimus quisque supplicio afficitur ab Imperatore. 4 Non tritico, ignominiæ causſa. 5 Indutos solâ tunicâ, demtis sagulis quibus milites utebantur. Decempedarum, & cespitum multus usus erat in conficiendis tabernaculis, castrisque muniendis. Innuit, Augustum eos redegisse in ordinem fabrorum; & gregariorum militum insignia gestare, & munera obire coegisse. 7 Adoptivis, Caio, & Lucio. 8 Tiberio, & Druso Liviæ filiis. 9 Augustus septem cohortes ad arcenda urbis incendia opportunis locis constituit, ut binas regiones urbis una cohors tueretur. 10 Sensus est, Augustus opulentioribus indixit ut servos pro facultatibus sibi darent, quibus manumissis in militiâ uteretur. 11 In prima acie in qua hastati erant.

eodem

eodem modo armatos. Dona militaria aliquanto facilius, phaleras & torques, & quicquid auro argentoque constaret, quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat: has quam parcissime, & [1] sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit. M. Agrippam in Sicilia post navalem victoriam cœruleo vexillo donavit. Solos [2] triumphales, quanquam & socios expeditionum, & participes victoriarum suarum, nunquam donis impertiendos putavit: quod ipsi quoque jus habuissent tribuendi ea quibus vellent. Nihil autem minus in perfecto duce, quam festinationem temeritatemque convenire arbitrabatur. Crebro itaque illa jactabat:

Σπεῦδε βραδέως. &,
Ἀσφαλὲς γάρ ἐστ' ἀμείνων, ἢ θρασὺς ταχυδάκης.

Et, *Sat celeriter fieri, quidquid fiat satis bene.* Prælium quidem aut bellum suscipiendum omnino negabat, nisi cum major emolumenti spes, quam damni metus ostenderetur. Nam *minima commoda non minimo sectantes discrimine, similes* aiebat *esse aureo hamo piscantibus: cujus abrupti damnum nulla captura pensari posset.*

Consulatus ad decem annos gessit.

26. MAGISTRATUS atque honores, & ante tempus, & quosdam [3] novi generis, [4] perpetuosque, cepit. Consulatum XX. ætatis anno invasit, admotis hostiliter ad urbem legionibus, missisque qui sibi nomine exercitus deposcerent. Cum quidem cunctante senatu, Cornelius Centurio, princeps legationis, rejecto sagulo, ostendens gladii capulum, non dubitasset in curia dicere, *Hic faciet, si vos non feceritis.* Secundum consulatum post IX. annos, tertium anno interjecto gessit: sequentes usque ad undecimum continuavit: multisque mox, cum deferrentur, recusatis, duodecimum magno, id est, septemdecim annorum intervallo, & rursus tertium decimum biennio post ultro petiit: ut Caium & Lucium filios amplissimo præditus magistratu, [5] suo quemque tyrocinio deduceret in forum. Quinque medios consulatus à sexto ad undecimum annuos gessit: ceteros autem sex, aut novem aut sex aut quatuor aut tribus mensibus, secundum vero, pauciſſimis horis. Nam die Kalend. Januarii, cum mane pro æde Capitolini Jovis paullulum curuli sella præsedisset, honore abiit, suffecto alio in lo-

1 Non habita ratione ambitionis, sed virtutis. 2 Triumphales viri, qui aliquando triumpharant. 3 Ut Triumviratum. 4 Ut Tribunitiam potestatem. 5 Ut comitarentur filios in forum maximo honore ad auspicandam Eloquentiam sumtâ togâ purâ.

cum

cum ſuum. Nec omnes Romæ, ſed quartum conſulatum in Aſia, quintum in inſula Samo, octavum & nonum Tarracone iniit.

27. TRIUMVIRATUM Reip. conſtituendæ per decem annos adminiſtravit: in quo reſtitit quidem aliquandiu collegis, ne qua fieret proſcriptio, ſed incœptam utroque acerbius exercuit. Namque illis in multorum ſæpe perſonam per gratiam & preces exorabilibus, ſolus magnopere contendit ne cui parceretur: proſcripſitque etiam C. Toranium tutorem ſuum, eundemque collegam patris ſui Octavii in ædilitate. Junius Saturninus hoc amplius tradit. Cum peracta proſcriptione, M. Lepidus in ſenatu excuſaſſet præterita, & ſpem clementiæ in poſterum feciſſet: quoniam ſatis pœnarum exactum eſſet: hunc è diverſo profeſſum, ita modum ſe proſcribendi ſtatuiſſe, ut omnia ſibi reliquerit libera: in cujus tamen pertinaciæ pœnitentiam, poſtea T. Vinium Philopœmenem, quod patronum ſuum proſcriptum celaſſe olim diceretur, equeſtri dignitate decoravit. In eadem hac poteſtate multiplici flagravit invidia. Nam & Pinarium equitem R. cum concionante ſe admiſſa turba [1] paganorum apud milites ſubſcribere quædam animadvertiſſet, curioſum ac ſpeculatorem ratus, coram confodi imperavit. Et Tedium Afrum Cos. deſignatum, quia factum quoddam ſuum maligno ſermone carpſiſſet, tantis perterruit minis, ut is ſe præcipitaverit. Et Q. Gallium prætorem, in officio ſalutationis, tabulas [2] duplices veſte tectas tenentem, ſuſpicatus gladium occulere: nec quidquam ſtatim, ne aliud inveniretur, auſus inquirere, paulo poſt per centuriones & milites raptum è tribunali, ſervilem in modum torſit: ac fatentem nihil, juſſit occidi, prius oculis ejus ſua manu effoſſis: quem tamen ſcribit colloquio petito inſidiatum ſibi, conjectumque à ſe in cuſtodiam, deinde urbe interdicta dimiſſum, naufragio vel latronum inſidiis periiſſe. Tribunitiam poteſtatem perpetuam recepit: in qua ſemel atque iterum per ſingula luſtra collegam ſibi cooptavit. Recepit & morum legumque regimen æque perpetuum, quo jure, quanquam ſine cenſuræ [3] honore, cenſum tamen populi ter egit: primum ac tertium cum collega, medium ſolus.

28. De reddenda Rep. bis cogitavit: primo poſt oppreſſum

1 Pagani hic non pro Ruſticanis accipiendi ſunt, ſed pro hominibus non militantibus, tametſi urbici ſint. Senſus eſt, Pinarium juſſu Auguſti confoſſum fuiſſe, cum quædam apud milites, (qui præſidii causâ circumſteterunt,) velut ſpeculator militaris, ipſo concionante, apud paganos, i. e. non milites. 2 Et proinde magis prominentes. 3 Cum Cenſor dici nollet.

ſtatim

statim Antonium, memor objectum ab eo sibi sæpius, quasi per ipsum staret ne redderetur: ac rursus tædio diuturnæ valetudinis: cum etiam magistratibus ac senatu domum accitis Rationarium imperii tradidit. Sed reputans & se privatum non sine periculo fore, & illam plurium arbitrio temere committi, in retinenda perseveravit: dubium eventu meliore an voluntate. Quam voluntatem cum præ se idemtidem ferret, quodam etiam edicto his verbis testatus est: *Ita mihi salvam ac sospitem Rempublicam sistere in sua sede liceat, atque ejus rei fructum percipere, quem peto, ut optimi status auctor dicar: & moriens, ut feram mecum spem, mansura in vestigio suo fundamenta Reipublicæ quæ jecero.* Fecitque ipse se compotem voti, nisus omni modo, ne quem novi status peniteret.

29. URBEM neque pro majestate imperii ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeo, ut jure sit gloriatus, marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset. Tutam vero, quantum provideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit. Publica opera plurima exstruxit: ex quibus vel præcipua, Forum cum æde Martis Ultoris, templum Apollinis in Palatio, ædem Tonantis Jovis in Capitolio. Fori exstruendi caussa fuit, hominum & judiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus [1] duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantius, necdum perfecta Martis æde, publicatum est cautumque, ut separatim in eo publica judicia & sortitiones judicum fierent. Ædem Marti, bello Philippensi pro ultione paterna fuscepto, voverat. Sanxit ergo ut de bellis triumphisque heic consuleretur senatus: provincias cum Imperio petitur, hinc deducerentur: quique victores rediissent, huc insignia triumphorum inferrent. Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitavit, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronuntiarant. Addidit porticus cum bibliotheca Latina Græcaque; quo loco jam senior sæpe etiam senatum habuit, [2] decuriasque judicum recognovit. Tonanti Jovi ædem consecravit, liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam ejus fulgur perstrinxisset, servumque prælucentem exanimasset. Quædam etiam opera sub nomine alieno, nepotem scilicet & uxoris sororisque, fecit: ut porticum, basilicamque Lucii & Caii: item porticus Liviæ & Octaviæ, theatrumque Marcelli. Sed & ceteros principes viros sæpe hortatus est, ut pro facultate

1 Romano, & Julio. 2 Ordines, Nongenti, alii Selecti, alii Tribuni qui variis nominibus distincti, alii dicebantur.

quisque

quiſque monumentis vel novis, vel refectis & excultis, urbem adornarent. Multaque à multis exſtructa ſunt: ſicut à 1 Marcio Philippo, ædes Herculis Muſarum: à L. Cornificio, ædes Dianæ: ab Aſinio Pollione, atrium Libertatis: à Munatio Planco, ædes Saturni: à Cornelio Balbo, theatrum: à Statilio Tauro, amphitheatrum: à M. vero Agrippa, 2 complura & egregia.

30. Spatium urbis in regiones vicoſque diviſit: inſtituitque ut illas annui magiſtratus ſortito tuerentur, hos magiſtri è plebe cujuſque viciniæ electi. Adverſus incendia excubias nocturnas, vigileſque commentus eſt. Ad coërcendas inundationes, alveum Tiberis laxavit, ac repurgavit, completum olim ruderibus, & ædificiorum prolapſionibus coarctatum. Quo autem facilius undique urbs adiretur, deſumta ſibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus viris ex 3 manubiali pecunia ſternendas diſtribuit. Ædes ſacras vetuſtate collapſas, aut incendio abſumtas, refecit: eaſque & ceteras opulentiſſimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Jovis ſedecim millia pondo auri, gemmaſque ac margaritas quingenties HS. una donatione contulerit.

31. POSTQUAM vero pontificatum maximum, quem nunquam vivo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit, quicquid fatidicorum librorum Græci Latinique generis, nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur, ſupra duo millia contracta undique cremavit: ac ſolos retinuit Sybillinos: hos quoque delectu habito: condiditque duobus foruli auratis ſub Palatini Apollinis baſi. 4 Annum à D. Julio ordinatum, ſed poſtea negligentia conturbatum atque confuſum, rurſus ad priſtinam rationem redegit: in cujus ordinatione Sextilem menſem è ſuo cognomine nuncupavit, magis quam Septembrem, quo erat natus: quia hoc ſibi & primus conſulatus & inſignes victoriæ obtigiſſent. Sacerdotum & numerum & dignitatem, ſed & commoda, auxit: præcipue Veſtalium virginum: cumque in demortuæ

1 Auguſti vitrico. 2 *M. Agrippa in ædilitate ſuâ Romam duxit aquam Virgineam: præterea fontes fecit* 105. *caſtella* 130. *complura etiam cultu magnifica, ac operibus, & gratuita tribuit balnea* 170. Plin. l. 36. c. 15. 3 Manubialis pecunia eſt, quæ redacta eſt in ærarium ex manubiis, i. e. hoſtili præda divenditâ. 4 Quem ex J. Cæſaris inſtitutione diem, qui ex quadrantibus fiebat quarto quoque anno deſinente, intercalari oportuiſſet, Pontifices, quarto non peracto, ſed intercipiente, intercalabant: quo errore per 36. annos durante, tres dies intercalati ſunt, plures quam rationes ſolis requirere videntur: quapropter Auguſtus edictum publicavit, ut anni 12. fine intercalatione tranſigerentur.

locum aliam [1] capi oporteret, ambirentque multi [2] ne filias in sortem darent; adjuravit, si cujusquam neptium suarum competeret [3] ætas, oblaturum se fuisse eam. Nonnulla etiam ex antiquis cærimoniis paullatim abolita restituit: ut [4] Salutis augurium, Diale Flaminium, sacrum Lupercale, ludos Seculares & [5] Compitalicios. Lupercalibus vetuit currere imberbes: item, Secularibus ludis juvenes utriusque sexus prohibuit ullum nocturnum spectaculum frequentare, nisi cum aliquo majore natu propinquorum. Compitales Lares ornare bis anno instituit, vernis floribus, & æstivis. Proximum à Dis immortalibus honorem memoriæ ducum præstitit, qui imperium populi Rom. ex minimo maximum reddidissent. Itaque & opera cujusque, manentibus titulis, restituit: & statuas omnium triumphali effigie in utraque Fori sui porticu dedicavit. Professus est edicto, *commentum id se, ut illorum velut ad exemplar & ipse dum viveret, & insequentium ætatum principes exigerentur à civibus.* Pompeii quoque statuam contra theatri ejus regiam, marmoreo [6] Jano suppositi, translatam è curia, in qua C. Cæsar fuerat occisus.

32. PLERAQUE pessimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam, aut ex consuetudine licentiaque bellorum civilium duraverant, aut per pacem etiam exstiterant. Nam & grassatorum plurimi palam se ferebant succincti ferro, quasi tuendi sui caussa: & rapti per agros viatores sine discrimine, liberi, servique, ergastulis possessorum supprimebantur: & plurimæ factiones, titulo collegii novi, ad nullius non facinoris societatem coibant. Igitur grassatores, dispositis per opportuna loca stationibus, inhibuit: ergastula [7] recognovit: collegia, præter antiqua & legitima, dissolvit: [8] tabulas veterum ærarii debitorum, vel præcipuam calumniandi materiam exussit. Loca in urbe publica

1 Cum virgo Vestalis ad sacrificium legitur, Pontificis Maximi manu prehensa, à parente velut bello capta abducitur, cum hâc formulâ, *Amata te capio.* 2 Lege Papiâ cavetur, ut Pontificis Maximi arbitratu Virgines viginti è populo legerentur, sortitioque in concione ex eo numero fieret. 3 Minorem quam annos sex, majorem quam decem annos natam, capi fas non erat. 4 Intermissum per annos 34. à Ciceronis consulatu, ad Augustum V. Cos. 5 Porphyrio Horatii interpres autor est, Lares, i. e. deos domesticos in Compitis ab Augusto positos fuisse, & ex libertinis sacerdotes datos, qui Augustales appellati. 6 Hîc Janus non accipitur pro statuâ Jani, sed pro arcu marmoreo, & fornicata transitione, quasi Janua sit pervia transeuntibus. 7 Diligenter exploravit, si quis ipso nesciente allegaretur, aut si qui liberi homines supprimerentur. 8 Tabulas omnes debitorum publicorum, e quibus emergere subinde consuevit materia calumniandi, jussit incendi.

juris

juris [1] ambigui poſſeſſoribus adjudicavit. [2] Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina abolevit: conditione propoſita, ut ſi quem quis [3] repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret. Ne quod autem maleficium negotiumve impunitate vel mora elaberetur, [4] xxx. amplius dies, qui [5] honorariis ludis occupabantur, actui rerum accommodavit. Ad tres judicum decurias, quartam addixit ex inferiore cenſu: quæ [6] ducenariorum vocaretur, judicaretque de levioribus ſummis. Judices à triceſimo ætatis anno adlegit: id eſt, quinquennio maturius quam ſolebant. At pleriſque judicandi munus detrectantibus, vix conceſſit [7] ut ſingulis decuriis per vices annua vacatio eſſet: & ut ſolitæ agi Novembri ac Decembri menſe [8] res omitterentur.

33. Ipſe jus dixit aſſidue, & in noctem nonnunquam: ſi parum corpore valeret, lectica pro tribunali collocata, vel etiam domi cubans. Dixit autem jus non diligentia modo ſumma, ſed & lenitate; ſiquidem manifeſti parricidii reum, ne culeo inſueretur, quod non niſi confeſſi afficiuntur hac pœna, ita fertur interrogaſſe: *Certe patrem tuum non occidiſti?* Et cum de falſo teſtamento ageretur, omneſque ſignatores lege Cornelia tenerentur: non tantum duas tabellas, damnatoriam & abſolutoriam, ſimul [9] cognoſcentibus dedit., ſed tertiam quoque, qua ignoſceretur iis quos fraude ad ſignandum, vel errore inductos, conſtiiſſet. Appellationes quotannis urbanorum quidem litigatorum prætori delegavit urbano: at provincialium conſularibus viris, quos ſingulos cujuſque provinciæ negotiis præpoſuiſſet.

34. Leges retractavit, & quaſdam ex integro ſanxit, ut ſumtuariam, & de adulteriis, & de pudicitia, de am-

1 De quibus ambigebatur, an privatorum eſſent, an ad publicum pertinerent. 2 Quorum cauſæ in longum tempus protrahuntur, cum neque abſolvantur, neque damnentur. 3 Iterum poſtulare, & in judicium vocare. 4 Senſus eſt, Auguſtum accommodaſſe *actui rerum*, i. e actioni rerum, cauſiſque agendis, ſupra triginta dies, qui ludis honorariis occupari ſolebant, tanquam feriati. 5 Honorarii ludi ſunt, qui ad honorem edentium pertinent. Auguſti temporibus, nemo fere honeſtiorem aliquem locum in Rep. ſortitus erat, quin magnam patrimonii partem in editione ſpectaculorum impenderet. 6 Quoniam ducena tantum ſeſtertia in profeſſionem Cenſualem deferebant, non, ut Equites, quadringena. 7 Ut viciſſim alia poſt aliam decuria haberet annuam vacationem, ut ſcilicet quarto quoque anno quælibet decuria immunis eſſet ab onere judicandi 8 Cauſſæ, & lites. 9 Judicibus, qui in ciſtam conjicere ſolebant, tabulam Condemnatoriam, quæ inſcriptam habuit C. & Abſolutoriam, cujus nota erat A.

bitu, de [1] maritandis ordinibus. Hanc cum aliquanto quam ceteras severius emendasset, præ tumultu recusantium perferre non potuit: nisi ademta demum lenitave parte pœnarum: & [2] vacatione triennii data, auctisque præmiis. Sic quoque abolitionem ejus, publico spectaculo pertinaciter postulante [3] equite, accitos Germanici liberos, receptosque partim ad se, partim in patris gremium ostentavit: manu vultuque significans, ne gravarentur imitari juvenis [4] exemplum. Cumque etiam immaturitate sponsarum, & matrimoniorum crebra mutatione vim legis eludi sentiret, [5] tempus sponsas habendi coarctavit: divortiis modum imposuit.

35. Senatorum affluentem numerum deformi & incondita turba (erant enim super mille, & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium adlecti, quos [6] Orcinos vulgus vocabat) ad modum pristinum & splendorem redegit, duabus lectionibus: prima, ipsorum arbitratu, quo vir virum legit: secunda, suo & Agrippæ: quo tempore existimatur lorica sub veste munitus, ferroque cinctus præsedisse, decem valentissimis senatorii ordinis amicis sellam suam circumstantibus. Cordus Cremutius scribit, ne admissum quidem tunc quenquam senatorum, nisi solum, & prætentato sinu. Quosdam ad [7] excusandi se verecundiam compulit: servavitque etiam excusantibus [8] insigne vestis, & spectandi in orchestra [9] epulandique publice jus. Quo autem lecti probatique & religiosius & minore molestia senatoria munera fungerentur, sanxit ut prius quam consideret quisque, thure ac mero supplicaret apud aram ejus Dei, in cujus templo coiretur, & ne plus quam bis in mense [10] legitimus senatus ageretur, Kalendis & [11] Idibus: neve

1 Ut omnes ducere uxores cogerentur, causa liberorum procreandorum. 2 A die mortis defuncti conjugis vacatione à connubio datâ. 3 Ordine Equestri. 4 Ut scilicet ductâ uxore filios procrearent, quemadmodum juvenis Germanicus factitaverat. 5 Ut nemini liceret, post sponsalia contracta, ultra triennium nuptias differre.

6 Plutarcho χαρωνιτας. Alludit ad libertos Orcinos dictos, qui eo ipso quod dominus mortuus est, libertatem adepti sunt. Et proinde patronum nullum virum, sed jam orco receptum habuerunt: ita senatores illi neminem vivum suæ dignitatis autorem ciere poterant, sed Cæsarem tantum jam orco demissum.

7 Quasi parum idonei essent, & inviti allecti. 8 Latos clavos, & calceos lunatos. 9 Quando Jovi epulum libabatur, senatus in Capitolio epulabatur. 10 *Legitimus Senatus* est, cujus agendi stati dies sunt, ac solennes, Græce Βουλὴ καθήκουσα, νομιμος Κυρία, cui opponitur *indictus*, Βουλὴ συγκλητὸς qui extra ordinem ab iis, quibus ejus rei potestas, indicebatur.

11 Martiis exceptis. Cæsar. c. 88.

Septembri

Septembri Octobrive menſe ullos adeſſe alios neceſſe eſſet, quam ſorte ductos, per quorum numerum decreta confici poſſent: ſibique inſtituit [1] conſilia ſortiri ſemeſtria, cum quibus de negotiis ad frequentem ſenatum referendis ante tractaret. Sententias de majore negotio, non [2] more, atque ordine, ſed prout libuiſſet, prærogabat: ut perinde quiſque animum intenderet, ac ſi [3] cenſendum magis quam aſſentiendum eſſet.

36. Auctor & aliarum rerum fuit: in queis ne acta ſenatus publicarentur: [4] ne magiſtratus depoſito honore ſtatim in provincias mitterentur: [5] ut proconſulibus ad mulos, & tabernacula, quæ publice locari ſolebant, certa pecunia conſtitueretur: ut cura ærarii à quæſtoribus urbanis ad prætorios prætoreſve tranſiret: ut [6] centumviralem haſtam, quam quæſtura functi conſueverant cogere, decemviri cogerent.

37. Quoque plures partem adminiſtrandæ Reip. caperent, nova officia excogitavit: curam operum publicorum, viarum, aquarum, alvei Tiberis, frumenti populo dividundi, præfecturam urbis, Triumviratum legendi ſenatus, & alterum recognoſcendi turmas equitum, quotieſcunque opus eſſet. Cenſores creari deſitos longo intervallo creavit, numerum prætorum auxit. Exegit etiam, ut quoties conſulatus ſibi daretur, binos pro ſingulis collegas haberet: nec obtinuit, reclamantibus cunctis, ſatis majeſtatem ejus imminui, quod honorem eum non ſolus, ſed cum altero gereret.

38. Nec parcior in bellica virtute honoranda, ſuper xx. ducibus juſtos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decernenda curavit. Liberis ſenatorum, quo ce-

1 Conſilia pro conſiliariis, uti matrimonia pro uxoribus. Primo ex Magiſtratibus ſingulos, & Senatores quindecim ſorte legit, qui per ſenos menſes ſibi in conſiliis eſſent, poſtea vero conſiliarios annuos ſibi petiit. Dion, l. 53. Sorte lecti ſunt, ne ambitioni, aut inimicitiis locus foret, nec quis ſe præteritum queri poſſit. 2 Gradatim ſententias rogari ſolebant Senatores, incipiebaturque à Conſulari gradu: Auguſtus vero pro arbitrio voluntateque modo hunc, modo illum primum rogabat, ut omnes animum intenderent, tanquam ſinguli ſententiam dicere deberent. 3 *Cenſet* Senator, qui novam ſententiam in ſenatu dicit, *Aſſentitur*, qui alienam approbat. Ad *Cenſendum* oportet venire meditatum, & ſolerti ingenio eſſe præditum; ad *Aſſentiendum* mediocris attentio deſideratur. 4 Ne continuatio honorum pareret inſolentiam, & continuato magiſtratu uſi fierent imperioſi. 5 Senſus eſt, Auguſtum conſtituiſſe certam pecuniam, quæ proconſulibus in provinciis ituris, ad mulos, & tabernacula, ceteraque neceſſaria comparanda daretur; quæ prius publice locabantur. 6 *Centumviralem haſtam cogere* eſt, Centumviros haſtâ poſitâ congregare ad judicia peragenda.

lerius Reip. assuescerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, & curiæ interesse permisit: militiamque auspicantibus, non tribunatum modo legionum, sed & præfecturas alarum dedit: ac ne quis expers castrorum esset, binos plerumque laticlavios præposuit singulis alis. Equitum turmas frequenter recognovit, post longam intercapedinem reducto more 1 transvectionis. Sed neque detrahi quenquam in transvehendo ab accusatore passus est; quod fieri solebat: & senio vel aliqua corporis labe insignibus permisit, præmisso in ordine equo, ad 2 respondendum quoties citarentur, 3 pedibus venire: mox 4 reddendi equi gratiam fecit eis, qui majores annorum quinque & triginta retinere eum nollent.

ratio vitæ equitum ab equitibus Romanis. 39. Impetratisque à senatu decem adjutoribus, unumquemque equitum rationem vitæ reddere coëgit: atque ex improbatis alios pœna, alios ignominia notavit; plures admonitione, sed varia. Leniissimum genus admonitionis fuit 5 traditio coram pugillarium, quos taciti, & ibidem statim legerent. Notavitque aliquos, quod pecunias levioribus usuris mutuati, graviore fœnore collocassent.

Quid donorum Romanis civibus. 40. Comitiis Tribunitiis si deessent candidati, senatores ex equitibus Romanis creavit: ita ut potestate transacta, in utro vellent ordine, manerent. Cum autem plerique equitum, attrito bellis civilibus patrimonio, spectare ludos è quatuordecim non auderent, metu pœnæ theatralis: pronuntiavit, non teneri ea quibus ipsis parentibusve equester census unquam fuisset. Populi recensum vicatim egit: ac ne plebs 6 frumentationum caussa frequentius à negotiis avocaretur, ter in annum quaternûm mensium 7 tesseras dare destinavit: sed desideranti consuetudinem veterem concessit rursus, ut sui cujusque mensis acciperet. Comitiorum

1 *In honorem apparitionis Castorum, & victoriæ quæ apud Regillum lacum parta est, Equites in equis sedentes, coronati olivarum ramis, indutique trabeis punicei coloris, secum gestantes ornamenta præmiaque omnia fortitudinis quæcunque in præliis ob rem bene gestam acceperunt, transvehuntur à templo Martis extramurano pergentes per forum juxta ædem Castorum: fit autem hæc transvectio idibus Quinctilibus quo die apud lacum Regillum prospere pugnatum est, Castore & Polluce auxiliantibus.* Dionys. Halicar. l. 6. 2 Accusatori, & iis quæ objicerentur.

3 Non equo sedentes, quæ ignominiæ ratio levior omnino fuit quam si equus fuisset in transvectione detractus. 4 Indulsit Augustus Equitibus senioribus, ut equum, quem excepissent, reddere si vellent, possent: & ita ab equestris militiæ munere solverentur. 5 Equitibus quos leviter admonere volebat, tabellas ceratas tradebat legendas, in quibus continebantur crimina omnia quæ illis objicerentur: ita soli probra sua recognoscebant, neque divulgabantur. 6 Frumentariæ donationes quæ in populum fieri solebant singulis mensibus. 7 Signum frumentarium, quo exhibito unusquisque frumentum pro portione accipiebat à Principe.

quoque

quoque priſtinum jus reduxit: ac multiplici pœna coërcito ambitu, [1] Fabianis & Scaptienſibus tribulibus ſuis die comitiorum, ne quid à quoquam candidato deſiderarent, ſingula millia nummûm à ſe dividebat. Magni præterea exiſtimans, ſincerum, atque ab omni colluvione peregrini ac ſervilis ſanguinis incorruptum ſervare populum: & civitatem Romanam parciſſime dedit, & manumittendi modum terminavit. Tiberio pro cliente Græco petenti reſcripſit, *Non aliter ſe daturum, quam ſi præſens ſibi perſuaſiſſet quam juſtas petendi cauſſas haberet.* Et Liviæ pro quodam tributario Gallo roganti civitatem negavit, immunitatem obtulit: affirmans, *Se facilius paſſurum fiſco detrahi aliquid, quam civitatis Romanæ vulgari honorem.* Servos non contentus multis difficultatibus à libertate & multo pluribus à libertate [2] juſta remotos eſſe: cum & de numero & de conditione ac differentia eorum qui manumitterentur curioſe caviſſet, hoc quoque adjecit, ne vinctus unquam tortuſve quis, ullo libertatis genere civitatem adipiſceretur. Etiam habitum veſticumque priſtinum reducere ſtuduit. Ac viſa quondam pro concione [3] pullatorum turba, indignabundus & clamitans: *Eu* ait,

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Negotium ædilibus dedit, ne quem poſthac paterentur in foro Circove, niſi poſitis [4] lacernis, togatum conſiſtere.

41. LIBERALITATEM omnibus ordinibus per occaſiones frequenter exhibuit. Nam & invecta urbi Alexandrino triumpho [5] regia gaza, tantam copiam nummariæ rei effecit, ut fœnore diminuto, plurimum agrorum pretiis acceſſerit. Et poſtea quoties ex damnatorum bonis pecunia ſuperflueret, uſum ejus gratuitum iis qui cavere in [6] duplum poſſent, ad certum tempus indulſit. [7] Senatorum cenſum

1 Fabia, & Scaptia erant Tribus Romæ. Indicat hic locus, Auguſtum fuiſſe duarum tribuum, forte in alterâ natus, in alteram inſertus: cum & ipſe natus foret in gente Octavia, adoptatus in Juliam familiam.

2 Libertas juſta, quæ vindicta, cenſu, teſtamento data: non juſta, quæ inter amicos, in convivio, per epiſtolam. 3 Cum propria civium Romanorum veſtis forenſis, erat toga, eaque alba. 4 Togæ ſæpe ſuperinducebant lacernam, præſertim in theatro ludorumque ſpectaculis, ob repentinam ſæpe cœli injuriam, *Amphitheatrales non commendamur ad uſus, Cum tegit algentes alba lacerna togas.* Martial. l. 14. Ep. 135. 5 Auguſtus poſt victoriam Alexandrinam Romam reportavit antiquorum Ptolemæorum gazas. 6 Qui dupla plura poſſiderent, quam mutuo acciperent. 7 Cenſus Senatoris legitimus erat 800. ſeſtertiorum, conduplicato equeſtri cenſu. Auguſtus hunc cenſum ampliavit, ut facultates unius Senatoris implerent cenſum trium equitum. Seſtertium vero continet mille nummos.

ampliavit:

ampliavit : ac pro octingentorum millium summa duodecies HS. taxavit, supplevitque non habentibus. Congiaria populo frequenter dedit, sed diversæ fere summæ : modo quadragenos, modo tricenos, nonnunquam ducenos quinquagenosque nummos : ac ne minores quidem pueros præteriit, quamvis nonnisi ab undecimo ætatis anno accipere consuessent. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sæpe levissimo, interdum nullo pretio, viritim admensus est, [1] tesserasque nummarias duplicavit.

42. Sed ut salubrem magis quam ambitiosum principem scires, querentem de inopia & caritate vini populum, severissima coërcuit voce : *Satis provisum à genero suo Agrippa, perductis pluribus aquis, ne homines sitirent.* Eidem populo promissum quidem congiarium reposcenti, *Bonæ fidei se esse respondit :* non promissum autem flagitanti, turpitudinem & impudentiam edicto exprobravit : affirmavitque, non daturum se, quamvis dare destinarat. Nec minore gravitate atque constantia, cum proposito congiario multos [2] manumissos, insertosque civium numero, comperisset, negavit accepturos quibus promissum non esset : ceterisque minus quam promiserat, dedit, ut destinata summa sufficeret. Magna vero quondam sterilitate, ac difficili remedio, cum [3] venalitias & lanistarum familias, peregrinosque omnes, exceptis Medicis & præceptoribus, partemque servitiorum, urbe expulisset : ut tandem annona convaluit, *impetum se cepisse* scribit, *frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quod earum fiducia cultura agrorum cessaret : neque tamen perseverasse, quia certum haberet, posse per ambitionem quandoque restitui.* [4] Atque ita pòst hanc rem temperavit, ut non minorem aratorum ac negotiantium, quam populi rationem deduceret.

43. SPECTACULORUM & assiduitate & varietate, atque magnificentia, omnes antecessit. Fecisse ludos se ait suo nomine quater : pro aliis magistratibus, qui aut abessent, aut non sufficerent, ter & vicies. Fecitque nonnunquam etiam vicatim, ac pluribus scenis per omnium linguarum histriones : non in foro modo, nec Amphi-

1 Pecuniariam summam, tesseris præscriptam, duplicatam dedit.
2 Non statim ut quis erat manumissus ad congiarium admittebatur, sed in tribum describi oportuit. 3 *Venalitia familia* servorum dictæ, qui sub mangonibus venales alebantur. Plin. 4 Sensus est, postquam Augustus è re non fore judicavit tollere frumentationem, ita rem temperavit, ut vulgi socordiam excitaret, ad frumentationem non minus eos admiserit, qui agros colerent, quam pauperes illos urbicos, qui soli, ut videtur, ante Augustum publico frumento ali soliti, *rationem deducere* (i. e.) rationem habere, ducere.

theatro,

theatro, ſed in Circo & in Septis, & aliquando nihil præter venationem edidit. Athletas quoque exſtructis in campo Martio ſedilibus ligneis: item navale prælium circa Tiberim cavato ſolo, in quo nunc Cæſarum nemus eſt. Quibus diebus cuſtodes in urbe diſpoſuit, ne raritate remanentium graſſatoribus obnoxia eſſet. In circo aurigas curſoreſque & confectores ferarum, & nonnunquam ex nobiliſſima juventute, produxit. Sed & Trojæ ludum edidit frequentiſſime, majorum minorumve puerorum delectu: priſci decorique moris exiſtimans, claræ ſtirpis indolem ſic noteſcere. In hoc ludicro C. Nonium Aſprenatem lapſu debilitatum, aureo torque donavit: paſſuſque eſt ipſum poſteroſque Torquati ferre cognomen. Mox finem fecit talia edendi, Aſinio Pollione oratore graviter invidioſeque in curia queſto Æſernini nepotis ſui caſum, qui & ipſe crus effregerat. Ad ſcenicas quoque & gladiatorias operas, etiam equitibus Romanis aliquando uſus eſt: verum prius quam ſenatuſconſulto interdiceretur. Poſtea nihil ſane, præterquam adoleſcentulum Lucium honeſte natum, exhibuit: tantum ut oſtenderet, quod erat bipedali minor librarum ſeptemdecim ac vocis immenſæ. Quodam autem muneris die, Parthorum obſides tunc primum miſſos per arenam mediam ad ſpectaculum induxit: ſuperque ſe ſubſellio ſecundo collocavit. Solebat etiam citra ſpectaculorum dies, ſi quando quid inuſitatum dignumque cognitu advectum eſſet, id extra ordinem quolibet loco publicare: ut rhinocerotem, apud Septa: tigrim, in ſcena: anguem quinquaginta cubitorum, pro Comitio. Accidit votivis Circenſibus, ut correptus valetudine, lectica cubans, thenſas [1] deduceret: rurſus commiſſione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, evenit ut laxatis ſellæ curulis compagibus caderet ſupinus. Nepotum quoque ſuorum munere, cum conſternatum ruinæ metu populum retinere, & confirmare nullo modo poſſet, tranſiit e loco ſuo, atque in ea parte conſedit quæ ſuſpecta maxime erat.

44. Spectandi confuſiſſimum ac ſolutiſſimum morem correxit ordinavitque: motus injuria ſenatoris, quem Puteolis per celeberrimos ludos conſeſſu frequenti nemo receperat. Facto igitur decreto patrum, ut quoties quid ſpectandum uſquam publice ederetur, primus ſubſelliorum ordo vacaret ſenatoribus: Romæ legatos liberarum ſociarumque gentium vetuit in orcheſtra conſidere: cum quoſdam etiam libertini generis mitti deprehendiſſet. Militem ſecrevit à populo. Maritis è plebe

[1] Religionis causâ comitaretur.

pro-

proprios ordines assignavit: prætextatis 1 cuneum suum, & proximum pædagogis: sanxitque ne quis pullatorum media cavea sederet. Feminis ne gladiatores quidem, quos promiscue spectari solenne olim erat, nisi ex superiore loco spectare concessit. Solis Virginibus Vestalibus locum in theatro separatim, & contra prætoris tribunal, dedit. Athletarum vero spectaculo muliebrem sexum omnem adeo submovit, ut 2 Pontificalibus ludis pugilum par postulatum distulerit in sequentis diei matutinum tempus: edixeritque, *Mulieres ante horam quintam venirent in theatrum, non placere.*

45. Ipse Circenses ex amicorum fere libertorumque cœnaculis spectabat, interdum è 3 pulvinari, & quidem cum conjuge ac liberis sedens. Spectaculo plurimas horas, aliquando totos dies aderat: petita venia, commendatisque qui suam vicem præsidendo fungerentur. Verum quoties adesset, nihil præterea agebat: seu vitandi rumoris caussa, quo patrem Cæsarem vulgo reprehensum commemorabat, quod inter spectandum, epistolis libellisque legendis, ac rescribendis vacaret: seu studio spectandi, ac voluptate, qua teneri se neque dissimulavit unquam, & sæpe ingenue professus est. Itaque 4 corollaria & præmia alienis quoque muneribus ac ludis & crebra & grandia de suo offerebat: nullique 5 Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemque honoravit. Spectavit autem studiosissime pugiles, & maxime Latinos: non 6 legitimos atque 7 ordinarios modo, quos etiam committere cum Græcis solebat: sed & 8 catervarios oppidanos inter angustias vicorum pugnantes temere ac sine arte. Universum denique genus operas aliquas publico spectaculo præbentium, etiam cura sua dignatus est. Athletis & conservavit privilegia, & ampliavit. Gladiatores 9 sine missione edi prohibuit. 10 Coercitionem in histriones magistratibus in omni tempore & loco

1 Cunei sunt sedilium ordines, ita dicti à figurâ; excurrebant enim ab angusto spatio ad ambitum extimum. 2 Quos ipse pontifex pontificatu suscepto exhibuit. 3 Ex eo circi loco, ubi simulachra deorum, magnâ pompâ inferri & circa metas gestari solita, collocabantur. 4 *Corollarium significat id quod additum est, ultra id quod debetur, tanquam auctarium quoddam.* Varro. sic dictum à corollis, quæ, cum placuerint actores in Scena, ultra legitima præmia illis dono dari solebant. 5 Quod vel in Græcia celebraretur, aut Græcis Italiæ urbibus; aut Græco more, & per Græcos Scenicos. 6 Lege atque arte certantes, aut legitime institutos. 7 Ex præscripto ordine, & qui albo pugilum commissos. 8 Catervatim conglobatos, non servato in conflictu ordine formulaque legitimâ. 9 Nisi victoribus missio pro præmio proposita esset. 10 Prætores & Ædiles jus habuerunt coercendi histriones, dictum, *Jus Virgarum*, quod Augustus non permitteret nisi per tempus ludorum, & in ipso loco ubi peccarunt, nempe in scenâ.

leg

lege vetere permiſſam ademit: præterquam ludis & ſcena. Nec tamen eo minus aut 1 xyſticorum certationes, aut gladiatorum pugnas ſeveriſſime ſemper 2 exegit. Nam hiſtrionum licentiam adeo compeſcuit, ut Stephanionem 3 togatarium, cui in puerilem habitum circumtonſam matronam miniſtraſſe compererat, per trina theatra virgis cæſum relegaverit: Hylam pantomimum, querente prætore, in atrio domus ſuæ, nemine excluſo, flagellis verberaverit: & 4 Pyladem urbe atque Italia ſubmoverit, quod ſpectatorem, à quo exſibilabatur, demonſtraſſet digito, conſpicuumque feciſſet.

46. Ad hunc modum urbe urbaniſque rebus adminiſtratis, Italiam duodetriginta coloniarum numero deductarum ab ſe 5 frequentavit, operibuſque ac vectigalibus publicis plurifariam inſtruxit: etiam 6 jure ac dignatione urbi quodam modo pro parte aliqua adæquavit: excogitato genere ſuffragiorum, quæ de magiſtratibus 7 urbicis 8 decuriones colonici, in ſua quiſque colonia ferrent, & ſub diem comitiorum obſignata Romam mitterent. Ac necubi aut honeſtorum deficeret copia, aut multitudinis ſoboles, 9 equeſtrem militiam petenteis etiam ex commendatione publica 10 cujuſque oppidi 11 ordinabat, at iis qui è plebe regiones ſibi 12 reviſenti filios filiaſve 13 approbarent, ſingula nummorum millia pro ſingulis dividebat.

47. Provincias validiores, & quas annuis magiſtratuum imperiis regi nec facile nec tutum erat, 14 ipſe ſuſcepit, ceteras pro conſulibus ſortito permiſit, & tamen nonnullas 15 commutavit interdum: atque ex utroque genere pleraſque ſæpius adiit. Urbium quaſdam fœderatas, ſed ad exitium licentia præcipites, libertate privavit: alias, ut ære alieno

1 Xyſtici dicuntur Athletæ, à xyſto porticu in quâ per hiberna tempora exercebantur. 2 Tanquam exactor, veluti debitum repetiit, ut ad præſcriptum abſolverent pugnas. 3 Actorem togatarum. *Togatæ* ſunt fabulæ ex factis vilium perſonarum. 4 Hylæ præceptorem. 5 Frequentiorem, cultioremque fecit. 6 Jure ſuffragiorum attributo, & dignatione auctâ. 7 Qui Romæ crearentur. 8 In coloniis Decuriones Senatum, Plebs Pop. Rom. referebat, dicti *Decuriones*, quod decima pars eorum, qui in novam coloniam mitterentur, ſolita eſſet publici conſilii gratiâ conſcribi. 9 Hoc referendum eſt ad *copiam honeſtorum*. Militia equeſtris eſt dignitas honeſta. 10 Senſus eſt, tam patriſſe aditum ad militiam equeſtrem ei qui Ulubris aut Gabiis publice commendatus veniſſet, quam illi quem florentiſſima quæque colonia commendaſſet. 11 Ordini adſcribebat. 12 Recognoſcenti, luſtranti. 13 Gravi aliquo teſtimonio oſtenderent eſſe ſibi filios, filiaſve ingenue procreatas. 14 Auguſtus totum imperium bifariam diviſit, partem ſibi adſcivit, partem populo dedit, quo factum eſt, ut provinciarum aliæ Cæſaris, aliæ populi dicantur. 15 Ut quæ populi eſſent ſibi adſciverit, ſuaſque Populo reliqueret.

laborantes

laborantes levavit, aut terræ motu subversas denuo condidit: aut merita erga Pop. Roman. allegantes, Latinitate, vel civitate donavit. Non est, ut opinor, provincia, excepta duntaxat Africa & Sardinia, quam non adierit. In has, fugato Sexto Pompeio, trajicere ex Sicilia apparantem continuæ & immodicæ tempestates inhibuerunt, nec mox occasio aut caussa trajiciendi fuit.

ordinatio regnorum 48. REGNA, quibus belli jure potitus est, præter pauca, aut iisdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit. Reges socios etiam inter semetipsos necessitudinibus mutuis junxit: promtissimus affinitatis cujusque atque amicitiæ conciliator, & fautor: nec aliter universos, quam membra partesque imperii, curæ habuit. Rectorem quoque solitus est apponere ætate parvis, ac mente lapsis, donec adolescerent aut resipiscerent: ac plurimorum liberos & educavit simul cum suis & instituit.

ordinatio legionum et militum 49. EX MILITARIBUS COPIIS legiones & auxilia provinciatim distribuit: classem Miseni, & alteram Ravennæ, ad tutelam superi & inferi maris, collocavit. Certum numerum partim in urbis, partim in sui custodiam, adlegit: dimissa Calagurritanorum manu, quam usque ad devictum Antonium; item Germanorum, quam usque ad cladem Varianam inter armigeros circa se habucrat. Neque tamen unquam plures quam tres cohortes in urbe esse passus est: easque sine castris: reliquas in hiberna & æstiva, circa finitima oppida dimittere assuerat. Quidquid autem ubique militum esset, ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstrinxit: definitis pro gradu cujusque, & temporibus militiæ, & commodis missionum: ne aut ætate aut inopia post missionem solicitari ad res novas possent. Utque perpetuo ac sine difficultate sumtus ad tuendos eos prosequendosque suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus novis instituit. Et quo celerius, ac [1] sub manum annuntiari cognoscique posset quid in provincia quaque gereretur, juvenes primo modicis intervallis per militares vias, dehinc vehicula, disposuit: commodius id visum est, ut qui à loco eidem perferrent litteras, interrogari quoque, si quid res exigerent, possent.

epistolæ quomodo signatæ et lectæ 50. In diplomatibus, libellisque & epistolis signandis, initio Sphinge usus est: mox imagine Magni Alexandri: novissime sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare insecuti quoque principes perseveraverunt.

clementia 51. Ad epistolas omnes horarum quoque momenta, nec

[1] Statim, quasi de manu in manum, ὑπαγόμως, ὑπὸ χεῖρα.

diei

diei modo, ſed & noctis, quibus datæ ſignificarentur, addebat. Clementiæ civilitatiſque ejus multa & magna documenta ſunt. Ne enumerem quot & quos diverſarum partium venia & incolumitate donatos, principem etiam in civitate locum tenere paſſus ſit: Junium Novatum, & Caſſium Patavinum, è plebe homines, alterum pecunia, alterum levi exſilio punire ſatis habuit: cum ille Agrippæ juvenis nomine, aſperrimam de ſe epiſtolam in vulgus edidiſſet: hic convivio pleno proclamaſſet, *Neque votum ſibi neque animum deeſſe confodiendi eum.* Quadam vero cognitione, cum Æmilio Æliano Cordubenſi inter cetera crimina vel maxime objiceretur, quod male opinari de Cæſare ſoleret: converſus ad accuſatorem, commotoque ſimilis: *Velim*, inquit, *hoc mihi probes: faciam ſciat Ælianus & me linguam habere: plura enim de eo loquar.* Nec quidquam ultra, aut ſtatim aut poſtea inquiſivit. Tiberio quoque de eadem re ſedulo violentius apud ſe per epiſtolam conquerenti, ita reſcripſit: *Ætati tuæ mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimium indignari quenquam eſſe qui de me male loquatur. Satis eſt enim, ſi hoc habemus ne quis nobis male facere poſſit.*

52. Templa quamvis ſciret etiam proconſulibus decerni ſolere: in nulla tamen provincia, [1] niſi communi ſuo Romæque nomine recepit: nam in urbe quidem pertinaciſſime abſtinuit hoc honore. Atque etiam argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflavit omnes: exque iis aureas [2] cortinas Apollini Palatino dedicavit. Dictaturam magna vi offerente populo, genu nixus, dejecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus eſt.

53. Domini appellationem, ut maledictum & opprobrium ſemper exhorruit. Cum ſpectante eo ludos, pronuntiatum eſſet in mimo, *O dominum æquum & bonum!* & univerſi quaſi de ipſo dictum exſultantes comprobaſſent: & ſtatim manu vultuque indecoras adulationes repreſſit, & inſequenti die graviſſimo corripuit edicto, *dominumque* ſe poſthac appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus ſuis, vel ſerio vel joco, paſſus eſt: atque hujuſmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit. Non temere urbe oppidove ullo egreſſus, aut quoquam ingreſſus eſt, niſi veſpere aut noctu, ne quem officii cauſſa inquietaret. In conſulatu, pedibus fere, extra conſulatum, ſæpe adoperta ſella per publicum inceſſit. Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem: tanta comitate

1 Ut ſcilicet Templa nomen Auguſti, & Romæ haberent in inſcriptione, pariterque dicarentur genio Auguſti, & Majeſtati Urbis Romæ, hinc numiſmatum inſcriptio, ROM. ET. AUG. 2 Tripodas, & menſas Apollineas. Servius.

adeuntium

adeuntium desideria excipiens, ut quendam joco corripuerit, *quod sic sibi libellum porrigere dubitaret, quasi elephanto stipem.* Die senatus nunquam patres nisi in curia salutavit, & quidem sedentes, ac nominatim singulos, nullo submonente: & discedens eo modo sedentibus singulis valedicebat. Officia cum multis mutuo exercuit: nec prius dies cujusque [1] solemnes frequentare desiit, quam grandior jam natu, & in turba quondam sponsaliorum die vexatus, Gallum Terrinium senatorem, minus sibi familiarem, sed captum repente oculis, & ob id inedia mori destinantem, præsens consolando revocavit ad vitam.

54. In senatu verba facienti dictum est, *Non intellexi*: & ab alio, *Contradicerem tibi si* [2] *locum haberem.* Interdum ob immodicas altercationes disceptantium è curia per iram se proripienti, quidam ingesserunt, *Licere oportere senatoribus de Rep. loqui.* Antistius Labeo senatus lectione, cum vir virum legeret, M. Lepidum, hostem olim ejus, & tunc exsulantem, legit: interrogatusque ab eo, *an essent alii digniores, Suum quemque judicium habere* respondit.

55. Nec ideo libertas, aut contumacia fraudi cuiquam fuit. Etiam sparsos de se in curia famosos libellos, nec expavit, & magna cura redarguit. Ac ne requisitis quidem auctoribus, [3] id modo censuit cognoscendum posthac de iis qui libellos aut carmina ad infamiam cujuspiam sub alieno nomine edant.

56. Jocis quoque quorundam invidiosis aut petulantibus lacessitus, contradixit edicto. Et tamen [4] de inhibenda testamentorum licentia, ne senatus quidquam constitueret, intercessit. Quoties magistratuum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circumibat: supplicabatque more solemni. Ferebat & ipse suffragium in tribu, ut unus è populo. Testem se in judiciis & interrogari & refelli æquissimo animo patiebatur. Forum angustius fecit, non ausus extorquere possessoribus proximas domos. Nunquam filios suos populo commendavit, ut non adjiceret, *Si merebuntur.* Eisdem prætextatis adhuc, assurrectum ab universis in theatro, & à stantibus plausum gravissime questus est. Amicos ita magnos &

1 Quales sunt dies natales, & nuptiarum solennitati dicati, & peculiares familiæ alicujus feriæ.

2 Innuendo, omnia in republicâ loca esse occupata.

3 *Apud veteres facta arguebantur, dicta impune erant. Primus Augustus cognitionem de famosis libellis, specie legis ejus tractavit, commotus Cassii Severi libidine, quà viros feminasque illustres procacibus dictis diffamaverat.* Tacitus.

4 Romanorum mos fuit in testamentis increpare alios, maledicere aliis, & liberum de quibuscunque vellent vocem edere, unde factum sæpe est, ut testamentis suis multi Augustum jocis lacesserent. Senatus in gratiam Augusti voluit decreto licentiam hanc inhibere: Augustus intercessit.

potentes

potentes in civitate esse voluit, ut tamen pari jure essent quo ceteri, legibusque judiciariis æque tenerentur. Cum Asprenas Nonius arctius ei junctus, 1 caussam veneficii accusante Cassio Severo, diceret: consuluit senatum quid officii sui putaret: *Cunctari enim se, ne, si 2 supereſſet, eriperet legibus reum: sin deesset, destituere ac prædamnare amicum existimaretur.* Et consentientibus universis, sedit in subselliis per aliquot horas: verum tacitus, ac ne 3 laudatione quidem judiciali data. Adfuit & clientibus: sicut 4 Scutario cuidam, evocato quondam suo, qui postulabatur injuriarum. Unum omnino è reorum numero, ac ne eum quidem, nisi precibus, eripuit, exorato coram judicibus accusatore, Castricium, per quem de conjuratione Murenæ cognoverat.

57. PRO QUIBUS meritis quantopere dilectus sit, facile est æstimare. Omitto senatusconsulta, quæ possunt videri vel necessitate expressa, vel verecundia. Equites Romani natalem ejus sponte atque consensu, biduo semper celebrarunt. Omnes ordines in 5 lacum Curtii quotannis ex voto pro salute ejus stipem jaciebant: item Kalendis Januariis strenam in Capitolio etiam absenti: ex qua summa pretiosissima Deorum simulacra mercatus vicatim dedicabat: ut Apollinem 6 Sandaliarium, & Jovem 7 Tragœdum, aliaque. In restitutionem Palatinæ domus incendio absumtæ, veterani, decuriæ, tribus, atque etiam sigillatim è cetero genere hominum, libentes ac pro facultate quisque pecunias contulerunt: delibante tantummodo eo summarum acervos, neque ex quoquam plus denario auferente. Revertentem ex provincia, non solum fastis ominibus, sed & modulatis carminibus prosequebantur. Observatum etiam est, ne quoties introiret urbem, supplicium de quoquam sumeretur.

58. Patris patriæ cognomen universi repentino maximoque consensu detulerunt ei. Prima plebs, legatione Antium missa: dein quia non recipiebat, ineunti Romæ spectacula frequens, & laureata: mox in curia senatus: neque decreto, neque acclamatione, sed per Valerium Messallam id mandantibus cunctis: *Quod bonum*, inquit, *faustumque sit tibi, do-*

1 *Veneno, Asprenati reo Cassius severus accusator objiciebat, interiisse centumtriginta convivas.* Plin. Hist. l. 35. c. 12. 2 Advocatus esset, reumque defenderet. Vide Gellium l. 1. c. 22. 3 More antiquo, quo reos in judicio amici laudabant, ut facilius absolverentur. 4 Vel proprium nomen est, vel intelligit militem ita dictum à Scuto.

5 Intelligit septum in foro Romano, ubi lacus Curtii erat: Nam tum quidem lacus erat nullus. Dionys. Hal. l. 2. 6 Quod simulachrum istud sandaliis fuerit ornatum. Nam in aliquibus exemplaribus reperitur *sandalitatum*. Alii à vico Sandalio, in quo dedicatum erat. 7 Quod Tragœdi habitu esset ornatus.

muique tuæ, Cæsar Augustæ: (sic enim nos perpetuam felicitatem Reip. & læta huic precari existimamus) Senatus te consentiens cum pop. R. consalutat PATRIÆ PATREM. Cui lacrymans respondit Augustus, his verbis (ipsa enim, sicut Messallæ, posui) *Compos factus votorum meorum, patres C. quid habeo aliud Deos immortales precari, quam ut hunc consensum vestrum ad ultimum vitæ finem mihi preferre liceat?*

59. Medico Antonio Musæ, cujus opera ex ancipiti morbo convaluerat, statuam, ære collato, juxta signum Æsculapii statuerunt. Nonnulli patrum familiarum, testamento caverunt, ut ab hæredibus suis prælato victimæ titulo, in Capitolium ducerentur, votumque pro se solveretur, QUOD SUPERSTITEM AUGUSTUM RELIQUISSENT. Quædam Italiæ civitates diem, quo primum ad se venisset, initium anni fecerunt. Provinciarum pleræque super templa & aras, ludos quoque quinquennales pene oppidatim constituerunt.

60. Reges amici atque socii, & singuli in suo quisque regno, Cæsareas urbes condiderunt: & cuncti simul, ædem Jovis Olympici, Athenis antiquitus inchoatam, perficere communi sumtu destinaverunt, Genioque ejus dedicare: ac sæpe regnis relictis, non Romæ modo, sed provinciis peragranti quotidiana officia togati, ac sine regio insigni, more clientium præstiterunt.

61. QUONIAM qualis in imperiis ac magistratibus regendaque per terrarum orbem pace belloque Rep. fuerit, exposui: referam nunc interiorem ac familiarem ejus vitam: quibusque moribus atque fortuna domi & inter suos egerit, à juventa usque ad supremum vitæ diem. Matrem amisit in primo consulatu: sororem Octaviam, quinquagesimum & quartum agens ætatis annum. Utrique cum præcipua officia vivæ præstitisset, etiam defunctæ honores maximos tribuit.

62. Sponsam habuerat adolescens P. Servilii Isaurici filiam: sed reconciliatus post primam discordiam Antonio, & postulantibus utriusque militibus, ut & necessitudine aliqua jungerentur, privignam ejus Claudiam, Fulviæ ex P. Clodio filiam, duxit uxorem, vixdum nubilem. Ac simultate cum Fulvia socru exorta, dimisit intactam adhuc, & virginem. Mox Scriboniam in matrimonium accepit, nuptam ante duobus consularibus, & ex altero etiam matrem. Cum hac etiam divortium fecit, pertæsus, ut scribit, morum perversitatem ejus: ac statim Liviam Drusillam matrimonio Tiberii Neronis, & quidem prægnantem, abduxit dilexitque, & probavit unice ac perseveranter.

63. Ex Scribonia Juliam, ex Livia nihil liberorum tulit, cum

cum maxime cuperet. Infans, qui conceptus erat, immaturus est editus. Juliam primum Marcello Octaviæ sororis suæ filio tantum quod puertitiam egresso, deinde ut is obiit, M. Agrippæ nuptum dedit; exorata sorore ut sibi genero cederet. Nam tunc Agrippa [1] alteram Marcellarum habebat, & ex ea liberos. Hoc quoque defuncto, multis ac diu etiam ex equestri ordine, circumspectis conditionibus, Tiberium privignum suum elegit: coegitque prægnantem uxorem, & ex qua jam pater erat, dimittere. M. Antonius scribit, *Primum eum Antonio filio suo despondisse Juliam: dein Cotisoni Getarum regi: quo tempore sibi quoque invicem filiam regis in matrimonium petiisset.*

64. Nepotes ex Agrippa & Julia tres habuit, Caium, Lucium & Agrippam, neptes duas, Juliam & Agrippinam. Juliam L. Paullo Censoris filio, Agrippinam Germanico sororis suæ nepoti collocavit. Cajum & Lucium adoptavit domi [2] per assem & libram emtos à patre Agrippa: teneroque adhuc ad curam Reip. admovit: & consules designatos circum provincias exercituque dimisit. Filiam & neptes ita instituit, ut etiam lanificio assuefaceret: vetaretque loqui, aut agere quidquam, nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur. Extraneorum quidem cœtu adeo prohibuit, ut L. Tucinio, claro, decoroque juveni, scripserit quondam, *Parum modeste fecisse eum, quod filiam suam Baias salutatum venisset.* Nepotes, & litteras & natare aliaque rudimenta per se plerumque docuit: ac nihil æque laboravit quam ut imitarentur [3] chirographum suum.

65. Neque cœnavit una, nisi ut in imo lecto adsiderent: neque iter fecit, nisi ut vehiculo anteirent, aut circa adequitarent. Sed lætum eum atque fidentem & sobole & disciplina domus, Fortuna destituit. Julias, filiam & neptem omnibus probris contaminatas, relegavit. Cajum & Lucium in duodeviginti mensium spatio amisit ambos: [4] Cajo in Lycia: [5] Lucio, Massiliæ, defunctis. Tertium nepotem Agrippam, simulque privignum Tiberium adoptavit in foro, lege Curiata. Ex quibus Agrippam brevi, ob ingenium sordidum

1 Unam ex duabus Octaviæ filiabus, quas è C. Marcello peperisset.

2 Genus testamenti *per æs & libram* dictum hoc modo fit. Adhibitis quinque testibus civibus Romanis puberibus, & libripende, (i. e. qui libram æneam tenebat) & emtore familiæ, qui mancipium emit, æs tenet, ita dicens: *Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum esse aio, isque emtus est hoc ære, aneaque libra:* deinde ære percutit libram, idque æs dat ei, à quo mancipium emit, quasi pretii loco. 3 Suum scribendi characterem. 4 Caium libello legendo intentum, quem Adduus quidam simulatâ proditione ei obtulerat, cultro percussit. Velleius.

5 *Lucius Massiliæ inglorius moritur ex morbo.* Florus.

ac ferox, abdicavit, ſepoſuitque Surrentum. Aliquanto autem patientius mortem quam dedecora ſuorum tulit. Nam Caii Luc ique caſu non adeo fractus, de filia abſens, ac libello per quæſtorem recitato, notum ſenatui fecit: abſtinuitque congreſſu hominum diu, præ pudore: etiam de necanda deliberavit. Certe cum ſub idem tempus una ex conſciis liberta, Phœbe nomine, ſuſpendio vitam finiſſet: *Maluiſſe ſe*, ait, *Phœbes patrem fuiſſe*. Relegatæ, uſum vini, omnemque delicatiorem cultum, ademit: neque adiri à quopiam libero, ſervove, niſi ſe conſulto, permiſit: & ita ut certior fieret, qua is ætate, qua ſtatura, quo colore eſſet; etiam quibus corporis notis vel cicatricibus. Poſt quinquennium demum ex inſula in continentem, lenioribuſque paullo conditionibus, tranſtulit eam: nam ut omnino revocaret, exorari nullo modo potuit: deprecanti ſæpe populo Rom. & pertinacius inſtanti, *tales filias taleſque conjuges* pro concione imprecatus. Ex nepte Julia, poſt damnationem, editum infantem agnoſci alique vetuit. Agrippam nihilo tractabiliorem, imo in dies amentiorem, in inſulam tranſportavit, ſepſitque inſuper cuſtodia militum. Cavit etiam ſenatuſconſulto, ut eodem loci in perpetuum contineretur: atque ad omnem & ejus & Juliarum mentionem ingemiſcens, proclamare etiam ſolebat,

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι·

nec aliter illos appellare, quam *treis* [1] *vomicas* aut tria [2] *carcinomata ſua*.

Receptio et cultus amicitiarum

66. AMICITIAS neque facile admiſit, & conſtantiſſime retinuit: non tantum virtutes ac merita cujuſque digne proſecutus, ſed vitia quoque & delicta duntaxat modica perpeſſus. Neque enim temere, ex omni numero, in amicitia ejus afflicti reperientur, præter Salvidienum Rufum, quem ad conſulatum uſque, & Cornelium Gallum, quem ad præfecturam Ægypti, ex infima utrumque fortuna, provexerat. Quorum alterum res novas molientem, damnandum ſenatui tradidit: alteri ob ingratum & malevolum animum, domo & provinciis ſuis interdixit. Sed Gallo quoque & accuſatorum denuntiationibus & ſenatuſconſultis ad necem compulſo, laudavit quidem pietatem tantopere pro ſe indignantium: ceterum & illacrymavit, & vicem ſuam conqueſtus eſt, *quod ſibi ſoli non liceret amicis, quatenus vellet, iraſci*. Reliqui potentia atque opibus ad finem vitæ ſui quiſque ordinis principes floruerunt: quanquam & offenſis intervenientibus. De-

1 Apoſtemata, tumores in corpore purulentos. 2 Ulcera Cancri nomina dicta.

ſideravit

ſideravit enim nonnunquam, ne de pluribus referam, & M. Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem: cum ille [1] ex levi rigoris ſuſpicione, & quod Marcellus ſibi anteferretur, Mitylenas ſe, relictis omnibus, contuliſſet: hic ſecretum de comperta Murenæ conjuratione uxori Terentiæ prodidiſſet. Exegit & ipſe invicem ab amicis benevolentiam mutuam, tam à defunctis quam à vivis. Nam quamvis minime appeteret hæreditates, ut qui nunquam ex ignoti teſtamento capere quidquam ſuſtinuerit: amicorum tamen ſuprema judicia moroſiſſime penſitavit: neque dolore diſſimulato, ſi parcius, aut citra honorem verborum: neque gaudio, ſi grate pieque quis ſe proſecutus fuiſſet. Legata, vel partes hæreditatum, à quibuſcumque parentibus relicta ſibi, aut ſtatim liberis eorum concedere, aut, ſi pupillari ætate eſſent, die virilis togæ, vel nuptiarum, cum incremento reſtituere conſueverat.

67. Patronus dominuſque non minus ſeverus quam facilis & clemens, multos libertorum in honore & uſu maximo habuit: ut Lucinium Enceladum, alioſque. Coſmum ſervum graviſſime ſe opinantem, non ultra quam compedibus coërcuit. Diomedem diſpenſatorem, à quo, ſimul ambulante, incurrenti repente fero apro per metum objectus eſt, maluit timiditatis arguere quam noxæ: remque non minimi periculi, quia tamen fraus aberat, in jocum vertit. Idem Proculum ex acceptiſſimis libertis mori coëgit, compertum adulterare matronas: Thallo à manu, quod pro epiſtola prodita denarios quingentos acceperat, crura effregit. Prædagogum miniſtroſque Caji filii, per occaſionem valetudinis mortiſque ejus, ſuperbe avareque in provincia graſſantes, oneratis gravi pondere cervicibus, præcipitavit in flumen.

68. PRIMA juventa variorum dedecorum infamiam ſubiit. Sex. Pompeius ut effeminatum inſectatus eſt. M. Antonius adoptionem avunculi ſtupro meritum. Item Lucius Marci frater, quaſi pudicitiam delibatam à Cæſare, A. etiam Hirtio in Hiſpania ccc. millibus nummûm ſubſtraverit: ſolituſque ſit crura ſuburere nuce ardenti, quo mollior pilus ſurgeret. Sed & populus quondam univerſus ludorum die, & accepit in contumeliam ejus, & aſſenſu maximo comprobavit verſum in ſcena pronuntiatum de Gallo matris Deûm tympanizante.

Videſne ut cinædus orbem digito temperet?

69. Adulteria quidem exercuiſſe ne amici quidem negant: excuſantes ſane, non libidine, ſed ratione commiſſa, quo

[1] Ex concepta opinione, quaſi Auguſtus ſe minus familiari vultu reſpexiſſet.

facilius consilia adversariorum per cujusque mulieres exquireret. M. Antonius super festinatas Liviæ nuptias objecit, & feminam consularem è triclinio viri coram in cubiculum abductam, rursus in convivium rubentibus auriculis, incomtiore capillo reductam: & dimissam Scriboniam, quia liberius doluisset nimiam potentiam pellicis: & conditiones quæsitas per amicos, qui matres familias & adultas ætate virgines denudarent, atque perspicerent, tamquam Thoranio mangone vendente. Scribit etiam ad ipsum hoc familiariter adhuc, nec dum plane inimicus, aut hostis. *Quid te mutavit? quod reginam ineo? uxor mea est. Nunc cœpi, an abhinc annos novem? tu deinde solam Drusillam inis? ita valeas uti tu hanc epistolam cum leges, non inieris Tertullam, aut Terentillam, aut Rufillam, aut Salviam Titisceniam, aut omnes. Anne refert ubi & in quam arrigas?*

70. COENA quoque ejus secretior in [1] fabulis fuit, quæ vulgo δωδεκαθεον vocabatur: in qua Deorum Dearumque habitu discubuisse convivas, & ipsum pro Apolline ornatum, non Antonii modo epistolæ singulorum nomina amarissime enumerantis exprobrant, sed & sine auctore notissimi versus:

[2] *Cum primum istorum conduxit mensa choragum,*
Sexque Deos vidit Mallia, sexque Deas:
Impia dum Phœbi Cæsar mendacia ludit,
Dum nova divorum [3] *cœnat adulteria,*
Omnia se à terris tunc Numina declinarunt:
Fugit & auratos Juppiter ipse thronos.

Auxit cœnæ rumorem summa tunc in civitate penuria ac fames. Acclamatumque est postridie, *frumentum omne Deos comedisse*: & *Cæsarem esse plane Apollinem, sed Tortorem*: quo cognomine, is Deus quadam in parte urbis colebatur. Notatus est ut pretiosæ suppellectilis Corinthiorumque præcupidus, & aleæ indulgens. Nam & proscriptionis tempore ad statuam ejus adscriptum est,

Pater argentarius, ego Corinthiarius:

Cum existimaretur, quosdam propter vasa Corinthia inter proscriptos curasse referendos. Et deinde bello Sicilienſi epigramma vulgatum est,

Postquam bis classe victus naves perdidit,
Aliquando ut vincat, ludit assidue aleam.

1 In ore vulgi, & quotidianis fabulationibus. 2 Ubi primum pacti sunt cum chorago de ornamentis præbendis ad cœnam δωδεκαθεον. 3 Vel locus est in quo discubitum est, vel mulieris nomen per quam omnia vulgata sunt.

71. Ex

71. Ex quibus ſive criminibus ſive maledictis, infamiam impudicitiæ facillime refutavit, & præſentis & poſteræ vitæ caſtitate. Item lautitiarum invidiam, cum & Alexandria capta, nihil ſibi præter unum murrhinum calicem, ex inſtrumento regio, retinuerit, & mox vaſa aurea aſſiduiſſimi uſus conflaverit omnia. Circa libidines [1] hæſit: poſtea quoque, ut ferunt, ad vitiandas virgines promtior, quæ ſibi undique etiam ab uxore conquirerentur. Aleæ rumorem nullo modo expavit: luſitque ſimpliciter & palam oblectamenti cauſſa, etiam ſenex: ac præterquam Decembri menſe, aliis quoque feſtis profeſtiſque diebus. Nec id dubium eſt: autographa quadam epiſtola, *Cœnavi*, ait, *mi Tiberi, cum iiſdem. Acceſſerunt convivæ Vinicius & Silvius pater. Inter cœnam luſimus* [2] *ἀργοῦλιχῶς & hæri & hodie.* [3] *Talis enim jactatis, ut quiſque canem, aut ſenionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios in medium conferebat: quos tollebat univerſos qui* [4] *Venerem jecerat.* Et rurſus aliis litteris, *Nos, mi Tiberi, Quinquatriis ſatis jucunde egimus. Luſimus enim per omnes dies,* [5] *forumque aleatorium calfecimus.* [6] *Frater tuus magnis clamoribus rem geſſit. Ad ſummam tamen perdidit non multum: ſed ex magnis detrimentis præter ſpem paullatim retractus eſt. Ego perdidi viginti millia nummûm, meo nomine: ſed cum effuſe in luſu liberalis fuiſſem, ut ſoleo plerumque. Nam ſi quas* [7] *manus remiſi cuique, exegiſſem, aut retinuiſſem quod cuique donavi, viciſſem vel quinquaginta millia. Sed hoc malo. Benignitas enim mea me ad cœleſtem gloriam efferet.* Scribit ad filiam, *Miſi tibi denarios ducentos quinquaginta, quos ſingulis convivis dederam, ſi vellent inter ſe inter cœnam vel talis vel par impar ludere.*

72. In ceteris partibus vitæ continentiſſimum fuiſſe conſtat, ac ſine ſuſpicione ullius vitii. Habitavit primo juxta Romanum forum ſupra Scalas anularias, in domo quæ Calvi oratoris fuerat: poſtea in Palatio: ſed nihilominus in ædi-

1 Reliqua crimina refutavit, crimen libidinis in feminas diluere non potuit. Tranſlatum è re nauticâ.
2 Ut faciunt ſenes otio redditi, non cupiditate lucri, ſed oblectamenti cauſâ. 3 In ludo talario quatuor tali adhiberi ſolent, qui ſinguli quatuor tantum latera habuere, in quibus puncta vel numeri ita diſponebantur, ut qui in oppoſitis duobus lateribus eſſent, juncti ſemper efficerent ſeptem hoc modo $\frac{1-6}{3-4}$, itaque in talo neque binio, neque quinio erant, ſed tantum ternio, quaternio, ſenio, & Canis. i. e. Unitas.
4 Venus feliciſſimus jactus erat, cum tali quatuor diverſo erant omnes numero. *Cum ſteterit nullus vultu tibi talus eodem, Munera me dices magna dediſſe tibi.* Martial. l. 14. Ep. 12.
5 Non quod in foro luſit, ſed ubicunque convenitur aleæ cauſâ, ibi erat forum aleatorium. 6 Druſus Nero. 7 *Remittere manus in alea*, eſt condonare colluſoribus jactum, quem ſuâ quiſque manu damnoſum fecit. Vulgari quoque ſermone *bonam* dicimus *manum*, cum feliciter jaciendo multum à colludentibus auferimus.

bus modicis Hortensianis, & neque laxitate neque cultu conspicuis: ut in quibus porticus breves essent Albanarum columnarum, & sine marmore ullo aut insigni pavimento conclavia. Ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hieme & æstate mansit: quamvis parum salubrem valetudini suæ urbem hieme experiretur, assidueque in urbe hiemaret. Si quando quid secreto aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis, quem [1] Syracusas & [2] τεχνόφυον vocabat: huc transibat, aut in alicujus libertorum suburbanum: æger autem in domo Mæcenatis cubabat. Ex secessibus præcipue frequentavit maritima, insulasque Campaniæ, aut proxima urbi oppida, Lanuvium, Præneste, Tibur: ubi etiam in porticibus Herculis templi persæpe jus dixit. Ampla & operosa prætoria gravabatur. Et neptis quidem suæ Juliæ, profuse ab ea extructa, etiam diruit ad solum: sua vero quamvis modica, non tam statuarum tabularumque pictarum ornatu, quam [3] xystis & nemoribus excoluit, rebusque vetustate ac raritate notabilibus: qualia sunt Capreis immanium belluarum ferarumque membra prægrandia, quæ dicuntur Gigantum ossa, & arma Heroum.

73. Instrumenti ejus & suppellectilis parcimonia apparet etiam nunc, residuis lectis atque mensis, quorum pleraque vix privatæ elegantiæ sunt. Ne toro quidem cubuisse aiunt, nisi humili & modice instrato. Veste non temere alia quam domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibusque confecta: togis, neque restrictis, neque fusis: clavo, nec lato nec angusto: calceamentis altiusculis, ut procerior quam erat, videretur. Et [4] forensia autem, & calceos nunquam non intra cubiculum habuit, ad subitos repentinosque casus parata.

74. Convivabatur & assidue, nec unquam nisi [5] recta: non sine magno ordinum hominumque delectu. Valerius Messalla tradit, neminem unquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ, excepto [6] Mena, sed asserto in ingenuitatem, post proditam Sex. Pompeii classem. Ipse scribit invitasse se

1 Quod æque ipsi arrideret, ac delicato cuipiam, Syracusæ, urbs Siciliæ amœnissima. 2 Quod ad artes excogitandas, excolendasque conduceret. 3 Hyberno tempore in xystis de rebus gravibus, vel inter ambulandum, vel sedentes agebant, in nemoribus æstivo tempore umbram captabant. 4 Vestimenta quibus in foro utebantur. Intra ædes raro togati, calceative erant Romani, calceorum loco sumebantur soli viris, feminis sandalia. 5 *Rectam* absolute dixere cœnam, quâ clientes & convivas recto ordine discumbentes, iisdem epulis accipiebantur. 6 Hic magni Pompeii servus fuerat, à Cæsare libertate donatus; Is bello Siciliensi, cum navibus quibus præerat à sexto Pompeio ad Augustum transfugerat.

quendam,

quendam, in cujus villa maneret, qui ſpeculator ſuus olim fuiſſet. Convivia nonnunquam & ſerius inibat, & maturius relinquebat: cum convivæ & cœnare inciperent prius quam ille diſcumberet, & permaneret digreſſo eo. Cœnam trinis ferculis, aut, cum abundantiſſime, ſenis, præbebat, ut non nimio ſumtu, ita ſumma comitate. Nam & ad communionem ſermonis tacentes vel ſubmiſſim fabulantes provocabat, & aut [1] acroamata, & hiſtriones, aut etiam triviales ex circo ludios interponebat, ac frequentiſſime [2] aretalogos.

75. Feſtos & ſolennes dies profuſiſſime, nonnunquam joculariter tantum, celebrabat. Saturnalibus, & ſi quando alias libuiſſet, modo munera dividebat, veſtem & aurum, & argentum: modo nummos omnis notæ, etiam veteres regios ac peregrinos: interdum nihil præter cilicia & ſpongias, & rutabula, & forfices, atque alia id genus, titulis obſcuris & ambiguis. Solebat & [3] inæqualiſſimarum rerum ſortes, & [4] averſas tabularum picturas in convivio venditare: incertoque caſu ſpem mercantium vel truſtrari vel explere: ita ut per [5] ſingulos lectos licitatio fieret, & ſeu jactura ſeu lucrum communicaretur.

76. Cibi (nam ne hoc quidem omiſerim) minimi erat, atque vulgaris fere. [6] Secundarium panem, & piſciculos minutos, & caſeum bubulum manu preſſum, & ficos virides [7] biferas maxime appetebat: veſcebaturque & ante cœnam, quocunque tempore & loco ſtomachus deſideraſſet. Verba ipſius ex epiſtolis ſunt, *Nos in eſſedo panem & palmulas guſtavimus.* Et iterum, *Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uvæ duracinæ comedi.* Et rurſus, *Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam dili-*

1 Hic loci acroama, eſt recitator acroamatum, i.e. feſtivarum, & ludicrarum narrationum, Plutar. Galba. Καὶτι αὐλήσαντος αὐτῷ (ἀκροάμα δ' ἦν ὁ Κάνος διδασκόμενος) ἐπῄνεσε. 2 Loquaces Philoſophos ſectæ fere Cynicæ vel Stoicæ, qui cum ſcholam & ſectatores non haberent, convivia divitum frequentabant, & Romulidas ſaturos varlis de virtute & vitio diſputationibus oblectabant. 3 Sortes rerum diverſi pretii, cujus ſorte venditionis hæc fuerit ratio, ut conjicerent in unam urnam diverſarum rerum venalium nomina; in alteram, tot varii pretii ſortes, quot res venales erant; atque ita fieret, ut qui aderant ſortito mercarentur, rei venalis prius ſorte edicta, mox ex altera urna, ſumma ſive pretio quo venire ſolebat, ut quæ nullius ferme valoris eſſent magno ſtarent pretio, quæ vero multi pretii, minimo. 4 A verſa picturæ facie, ut fortuna magis quam judicium valeret. 5 Communi nomine omnium uno lecto accumbentium, fieret pretii oblatio, ita ut jactura ſive lucrum commune inter unius lecti convivas eſſet. 6 Vulgarem, quaſi ſecundi panificii, & ordinis. 7 Plin. & Columel. numerant ficum inter arbores, quæ quotannis fructum bis ferunt, hic autem videtur, eſſe genus ficuum, quas Mariſcas appellant.

genter

genter [1] *ſabbatis jejunium ſervat, quam ego hodie ſervavi, qui in balineo demum poſt horam primam noctis duas bucellas manducavi prius quam ungi inciperem.* Ex hac inobſervantia nonnunquam vel ante initum vel poſt dimiſſum convivium ſolus cœnitabat, cum pleno convivio nihil tangeret.

77. Vini quoque natura parciſſimus erat. Non amplius ter bibere eum ſolitum ſuper cœnam in caſtris apud Mutinam Cornelius Nepos tradit. Poſtea, quoties largiſſime ſe invitaret, [2] ſenos ſextantes non exceſſit, aut, ſi exceſſiſſet, rejiciebat. Et maxime delectatus eſt Rhætico, neque temere interdiu bibit. Pro potione ſumebat perfuſum aqua frigida panem, aut cucumeris fruſtum, vel lactuculæ thyrſum, aut recens acidumve pomum ſucci vinoſioris.

78. Poſt cibum meridianum, ita ut veſtitus calceatuſque erat, retectis pedibus paulliſper conquieſcebat, oppoſita ad oculos manu. A cœna lucubratoriam ſe in [3] lecticulam recipiebat. Ibi donec reſidua diurni actus, aut omnia, aut ex maxima parte, conficeret, ad multam noctem permanebat. In lectum inde tranſgreſſus, non amplius, cum plurimum, quam ſeptem horas dormiebat: ac ne eas quidem continuas, ſed ut in illo temporis ſpatio ter aut quater expergiſceretur. Si interruptum ſomnum recuperare, ut evenit, non poſſet: lectoribus, aut fabulatoribus arceſſitis, reſumebat, producebatque ultra primam ſæpe lucem: nec in tenebris vigilavit unquam, niſi aſſidente aliquo. Matutina vigilia offendebatur: ac ſi vel officii, vel ſacri cauſſa maturius evigilandum eſſet, ne id contra commodum faceret, in proximo cujuſcunque domeſticorum cœnaculo manebat. Sic quoque ſæpe indigens ſomni, & dum per vicos deportaretur, & depoſita lectica inter aliquas moras condormiebat.

79. FORMA fuit eximia, & per omnes ætatis gradus venuſtiſſima: quanquam & omnis lenocinii negligens, & in capite comendo tam incurioſus, ut raptim compluribus ſimul tonſoribus operam daret; ac modo tonderet, modo raderet barbam: eoque ipſo tempore aut legeret aliquid, aut etiam ſcriberet. Vultu erat, vel in ſermone vel tacitus, adeo tranquillo ſerenoque, ut quidem è primoribus Galliarum

1 Romani obſervantes crebra à Judæis jejunia uſurpari, uti præcipua caſtimonia ſabbatum ab iiſdem celebrari, falſo ſibi perſuaſerunt eos ſeptimo hebdomadis die jejunaſſe.

2 Sextarius duodecim cyathos continet, ſextans duos. 3 Antiqui ſcriptioni aut meditationi operam daturi in lectis ſuis ſe compoſuerunt, quod ſcriptitare ſolerent, ſuper femore collocatâ chartâ, ἐκτείναντες καὶ ἐπὶ μηροῦ τὸ βιβλίον, Galen. de uſu partium. l. 3.

rum

rum confeſſus ſit inter ſuos, eo ſe inhibitum ac remollitum, quo minus, ut deſtinarat, in tranſitu Alpium per ſimulationem colloquii propius admiſſus, in præcipitium propelleret. Oculos habuit claros ac nitidos: quibus etiam exiſtimari volebat ineſſe quiddam divini vigoris: gaudebatque, ſi ſibi quis acrius contuenti, quaſi ad fulgorem Solis vultum ſubmitteret: ſed in ſenecta ſiniſtro minus vidit. Dentes raros & exiguos, & ſcabros: capillum leviter inflexum & ſufflavum, ſupercilia conjuncta, mediocres aures: naſum & à ſummo eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem inter aquilum candidumque: ſtaturam brevem: (quam tamen Julius Marathus libertus etiam in memoriam ejus quinque pedum & dodrantis fuiſſe tradit:) ſed quæ commoditate & æquitate membrorum occuleretur: ut nonniſi ex comparatione adſtantis alicujus procerioris intelligi poſſet.

80. Corpore traditur maculoſo, diſperſis per pectus atque alvum [1] genitivis notis, in modum & ordinem ac numerum ſtellarum cœleſtis Urſæ: ſed & callis quibuſdam ex prurigine corporis, aſſiduoque & vehementi [2] ſtrigilis uſu, plurifariam concretis, ad [3] impetiginis formam. Coxendice, & femore, & crure ſiniſtro, non perinde valebat, ut ſæpe etiam inde claudicaret: ſed remedio [4] harenarum atque [5] arundinum confirmabatur. Dextræ quoque manus digitum [6] ſalutarem, tam imbecillum interdum ſentiebat, ut torpentem contractumque frigore, vix cornei circuli ſupplemento ſcripturæ admoveret. Queſtus eſt & de veſica, cujus dolore, calculis demum per urinam ejectis, levabatur.

81. Graves & periculoſas valetudines per omnem vitam aliquot expertus eſt: præcipue Cantabria domita, cum etiam diſtillationibus jecinore vitiato, ad deſperationem redactus, contrariam & ancipitem rationem medendi neceſſario ſubiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus: auctore Antonio Muſa. Quaſdam & anniverſarias, ac tempore certo recurrentes, experiebatur. Nam ſub natalem ſuum plerumque languebat: & initio veris præcordiorum inflatione tentabatur: auſtrinis autem tempeſtatibus, gravedine. Quare quaſſato corpore, neque frigora neque æſtus facile tolerabat.

1 Cum ipſo naſcente congenitis. 2 Inſtrumentum balneatorium, quo ſudorem & ſordes ex corpore diſtringebant 3 Morbus ſquamoſus ſcabiei ſimilis. 4 Vel intelligit calida fomenta, affectæ parti admota, qualia ſunt, *milium*, *ſal*, *harena*, Celſus l. 2. vel ambulationem in altâ arenâ, vel volutationem, quarum plurima mentio eſt in libris veterum medicorum. 5 Cato in re ruſticâ. *Luxum quod eſt, hâc cantatione ſanum fiet: arundinem prende tibi viridem, pedibus tribus aut quinque longam, mediam diſſinde, & duo homines teneant ad coxendices*, &c. 6 Ita vocatur digitus pollici proximus.

82. Hieme

82. Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & [1] ſubuculæ thorace laneo, & [2] feminalibus, & tibialibus muniebatur. Æſtate apertis cubiculi foribus, ac ſæpe in periſtylio ſaliente aqua, atque etiam ventilante aliquo cubabat. Solis vero ne hiberni quidem patiens, domi quoque non niſi petaſatus ſub dio ſpatiabatur. Itinera lectica, & noctibus fere, eaque lenta ac minuta faciebat, ut [3] Præneſte vel Tibur biduo procederet. Ac ſi quo pervenire mari poſſet, potius navigabat. Verum tantam infirmitatem magna cura tuebatur, in primis lavandi raritate. Ungebatur enim ſæpius, & ſudabat ad flammam: deinde perfundebatur egelida aqua vel ſole multo calefacta. At quoties nervorum cauſſa, marinis, Albuliſque calidis utendum eſſet, contentus hoc erat, ut inſidens ligneo [4] folio, quod ipſe Hiſpanico verbo *duretam* vocat, manus ac pedes alternis jactaret.

83. Exercitationes campeſtres equorum & armorum ſtatim poſt civilia bella omiſit: & ad [5] pilam primo folliculumque tranſiit: mox nihil aliud quam vectabatur & deambulabat: ita ut in extremis ſpatiis ſubſultim decurreret, [6] ſeſtertio vel lodicula involutus. Animi laxandi cauſſa, modo piſcabatur hamo: modo talis, aut [7] ocellatis, nucibuſque ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat, præcipue Mauros & Syros. Nam pumilos, atque diſtortos, & omneis generis ejuſdem, ut ludibria naturæ malique ominis, abhorrebat.

84. ELOQUENTIAM ſtudiaque liberalia ab ætate prima & cupide & laborioſiſſime exercuit. Mutinenſi bello in tanta mole rerum, & legiſſe & ſcripſiſſe & declamaſſe quotidie traditur. Nam deinceps neque in ſenatu, neque apud populum, neque apud milites locutus eſt unquam, niſi meditata & compoſita oratione: quamvis non deficeret ad ſubita extemporali facultate. Ac ne pe-

1 Subucula, viris feminiſque communis, quæ ſubtus geſtatur, *ſubucula thorax*, quatenus ea pectus tegitur. 2 Feminalia, & tibialia, ea non ſunt quæ nos ita appellamus, ſeu περιπεζίδες & περισκελίδες, ſeu faſciæ, quibus pedes, tibias, crura, & femina, ſive femora involvebant. Noſtras enim braccas, veteribus Romanis in uſu non fuiſſe, conſtat, quod breviore amictu culti τὰ αἰδοῖα oſtenderent, tum quod in mentione τῶν περὶ κοιλιολυσίαν ὄντων, veſtis, ſemper dicitur καθέλκεσθαι, καὶ ἀνέλκεσθαι. 3 Quod à Româ diſtabat, cc. ſtadiis circiter. Strabo dicit in conſpectu Romæ fuiſſe. 4 Vas balneatorium in quo ſedentes lavamur, cujus frequens mentio apud Celſum. 5 *Pilam* ſimpliciter cum dicunt Romani, videntur intelligere Trigonalem, à forma ſic dictam: *folliculus*, pila vento tumeſcens. 6 Videtur legendum *ſegeſtrio*, i. e. tegete è ſegetibus facta, Nam quæ ad lectionem *ſeſtertio* explicandam afferuntur, ſatis incerta ſunt, ſi non inepta. 7 Ocellata ſunt globuli, vel lapidei, vel eburnei, vel ex alia aliqua materia, ita dicti quod ocellum referrent.

riculum

riculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret: inſtituit recitare omnia. Sermones quoque cum ſingulis, etiam cum Livia ſua graviores, nonniſi in ſcriptis, & è libello habebat: ne plus minuſque loqueretur [1] ex tempore. Pronuntiabat dulci & proprio quodam oris ſono: dabatque aſſidue [2] Phonaſco operam: ſed nonnunquam infirmatis faucibus, præconis voce ad populum concionatus eſt.

85. Multa varii generis proſa oratione compoſuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarium, velut in auditorio recitavit: ſicut *Reſcripta Bruto de Catone*. Quæ volumina cum jam ſenior ex magna parte legiſſet, fatigatus Tiberio tradidit perlegenda. Item *Hortationes ad philoſophiam*: & aliqua *De vita ſua*, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec ultra expoſuit. Poëticam ſummatim attigit. Unus liber exſtat ſcriptus ab eo hexametris verſibus, cujus & argumentum & titulus eſt: *Sicilia*. Exſtat alter æque modicus *Epigrammatum*, quæ fere tempore balnei meditabatur. Nam tragœdiam magno impetu exorſus, non ſuccedente ſtylo, abolevit: quærentibuſque amicis *quidnam Ajax ageret?* reſpondit, *Ajacem ſuum in* [3] *ſpongiam incubuiſſe*.

86. Genus eloquendi ſecutus eſt elegans & temperatum: vitatis ſententiarum ineptiis, atque inconcinnitate, & *reconditorum verborum*, ut ipſe dicit, *fœtoribus*. Præcipuamque curam duxit, ſenſum animi quam apertiſſime exprimere: quod quo facilius efficeret, aut necubi lectorem vel auditorem obturbaret, ac moraretur, neque præpoſitiones verbis addere, neque conjunctiones ſæpius iterare dubitavit, quæ detractæ afferunt aliquid obſcuritatis, etſi gratiam augent. [4] Cacozelos & antiquarios, ut diverſo genere vitioſos, pari faſtidio ſprevit. Exagitabat nonnunquam in primis Mæcenatem ſuum, cujus [5] μυροβρεχεῖς, ut ait, *cincinnos* uſquequaque perſequitur, & [6] imitando per jocum irridet. Sed nec Tiberio parcit & exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. M.

1 Si extemporali oratione uteretur. 2 Pronuntiationis magiſtro, & moderatori. 3 Scripta, quæ improbantur, ſpongia deleri ſolent. Alludit, ad Ajacis obitum, qui gladio incubuit in mortem furore præcipitatus. 4 Κακόζηλον *vocatur, quicquid eſt ultra virtutem, quoties ingenium judicio caret, & ſpecie boni fallitur*. Quintil. l. 8. c. 3. 5 Mæcenas hic eſt exemplum κακοζηλίας, qui diceret, μυροβρεχεῖς cincinnos, cum ex Cicerone dicere potuiſſet, *delibutos capillos*. Alii volunt Auguſtum ea voce uſum eſſe ad exprimendum genus dicendi Mæcenatis, non in oratione Mæcenatis iſtam vocem Græcam reprehendiſſe. 6 Extat fragmentum epiſtolæ, Auguſti ad Mæcenatem, apud Macrobium. *Vale mel gemmeum Medullia, ebur ex Etruriâ, laſer Aretinum, adamas ſupernas, Tiberinum margaritum, Cilniorum Smaragda, iaſpi ſigulorum, berylle Porſenna, Carbunculum Italia*, Καὶ ἵνα συντέμω πάντα μάλαγμα *macharum*.

quidem

quidem Antonium, ut insanum, increpat, quasi ea scribentem quæ mirentur potius homines quam intelligant. Deinde ludens malum & inconstans in eligendo genere dicendi ingenium ejus, addidit hæc, *Tuque dubitas Cimberne Annius an Veranius Flaccus imitandi sint tibi? ita ut verbis, quæ C. Sallustius excerpsit ex Originibus Catonis, utaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis, verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda?* Et quadam epistola Agrippinæ neptis ingenium collaudans: *Sed opus est*, inquit, *dare te operam ne molestè scribas aut loquaris.*

87. Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum, litteræ ipsius autographæ ostentant. In quibus identidem cum aliquos nunquam soluturos significare vult, *Ad Kalendas Græcas soluturos* ait: & cum hortatur ferenda esse præsentia, qualiacumque sint, *Contenti simus hoc Catone*: & ad exprimendum festinatæ rei velocitatem, *Velocius quam asparagi coquantur*. Ponit assidue & pro stulto, *baceolum*: & pro pullo, *pulleiaceum*: & pro cerito, *vacerrosum*: & *vapide sese habere*, pro male: *& betissare*, pro languere: quod vulgo *lachanissare* dicitur. Item *simus*, pro sumus: & *domos* genitivo casu singulari, pro domûs. Nec unquam aliter hæc duo, ne quis mendam magis quam consuetudinem putet. Notavi & in chirographo ejus illa præcipue: [1] non dividit verba, nec ab extrema parte versuum abundantes litteras in alterum transfert: sed ibidem statim subjicit, circumducitque.

88. Orthographiam, id est, formulam rationemque scribendi à Grammaticis institutam, non adeo custodiit: ac videtur eorum sequi potius opinionem, qui perinde scribendum ac loquamur existiment. Nam quod sæpe non litteras modo, sed syllabas aut permutat aut præterit, communis hominum error est. Nec ego id notarem, nisi mihi mirum videretur, tradidisse aliquos, legato eum consulari successorem dedisse, ut rudi & indocto, cujus manu *ixi* pro *ipsi* scriptum animadverterit. Quoties autem per notas scribit, *b*, pro *a*: *c*, pro *b*, ac deinceps eadem ratione sequentes litteras ponit: pro *z*, autem duplex *aa*.

89. Ne Græcarum quidem disciplinarum leviore studio tenebatur: in quibus & ipsis præstabat largiter, magistro dicendi usus Apollodoro Pergameno, quem jam grandem natu, Apolloniam quoque secum ab urbe juvenis adhuc e-

[1] Exemplo, ex Augusti epistola depromto, res clarior fiet: *Nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis jucunde egimus. Lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calefecimus. Frater tuus magnis clamoribus rem gessit, &c.*

duxerat

duxerat. Deinde etiam eruditione varia repletus Sphæri, Arei philoſophi, filiorumque ejus Dionyſii & Nicanoris contubernium iniit: non tamen ut aut loqueretur expedite, aut componere aliquid auderet. Nam & quid res exigeret, Latine formabat, vertendumque alii dabat. Sed plane Poëmatum quoque non imperitus, delectabatur etiam comœdia veteri, & ſæpe eam exhibuit publicis ſpectaculis. In evolvendis utriuſque linguæ auctoribus, nihil æque ſpectabatur quam præcepta & exempla publice vel privatim ſalubria: eaque ad verbum excerpta, aut ad domeſticos, aut ad exercituum provinciarumque rectores, aut ad urbis magiſtratus plerumque mittebat, prout quique monitione indigerent. Etiam libros totos & ſenatui recitavit, & populo notos per edictum ſæpe fecit: ut orationes [1] Q. Metelli, *De prole augenda*, & Rutilii, *De modo ædificiorum*: quo magis perſuaderet [2] utramque rem non à ſe primo animadverſam, ſed antiquis jam tunc curæ fuiſſe. Ingenia ſeculi ſui omnibus modis fovit. Recitantes & benigne & patienter audivit: nec tantum carmina & hiſtorias, ſed & orationes & dialogos. Componi tamen aliquid de ſe, niſi ſerio, & à præſtantiſſimis offendebatur: admonebatque Prætores, ne paterentur nomen ſuum [3] commiſſionibus obſolefieri.

90. CIRCA RELIGIONES talem accepimus. Tonitrua & fulgura paullo infirmius expaveſcebat: ut ſemper & ubique pellem vituli marini circumferret, pro remedio: atque ad omnem majoris tempeſtatis ſuſpicionem, in abditum & concameratum locum ſe reciperet: conſternatus olim per nocturnum iter tranſcurſu fulguris, ut ſupra diximus.

91. SOMNIA neque ſua, neque aliena de ſe negligebat. Philippenſi acie quamvis ſtatuiſſet non egredi taberna-culo, propter valetudinem: egreſſus eſt tamen amici ſomnio monitus: ceſſitque res proſpere, quando captis caſtris, lectica ejus, quaſi ibi cubans remanſiſſet, concurſu hoſtium conſoſſa atque lacerata eſt. Ipſe per omne ver, plurima, & formidoloſiſſima, & vana, & irrita videbat: reliquo tempore rariora, & minus vana. Cum dedicatam in Capitolio ædem Tonanti Jovi aſſidue frequentaret, ſomniavit queri

1 Florus in epitome Livii, l. 59. *Q. Metellus cenſor, cenſuit ut ducere uxores omnes omnino cogerentur liberorum creandorum cauſſa. Extat oratio ejus, quam Auguſtus Cæſar, cum de maritandis ordinibus ageret, velut eo tempore ſcriptam in ſenatu recitavit.* Fuit Cenſor. U. C. 621. 2 De ducendis uxoribus, & modo ædificiorum. 3 Contentionibus, quæ in ſpectaculis exhibentur, mimorum, poetarum, & Oratorum, quæ pertinuerunt ad curam prætoris, qui ludis præerat.

Capitolinum

Capitolinum Jovem, 1 cultores sibi abduci, seque respondisse: Tonantem pro janitore ei appositum: ideoque mox 2 tintinnabulis fastigium ædis redimivit, quod ea fere januis dependebant. Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat à populo, 3 cavam manum asses porrigentibus præbens.

92. AUSPICIA quædam & omina pro certissimis observabat. Si mane sibi calceus perperam, ac sinister pro dextero, induceretur, ut dirum: si terra marive ingrediente se longinquam profectionem, forte roraret, ut lætum, maturique & prosperi reditus. Sed & ostentis præcipue movebatur. Enatam inter juncturas lapidum ante domum suam palmam, in compluvium Deorum Penatium transtulit: utque coalesceret, magno opere curavit. Apud insulam Capreas, veterrimæ ilicis demissos jam ad terram languentesque ramos convaluisse adventu suo, adeo lætatus est, ut eas cum Republica Neapolitanorum permutaverit, Ænaria data. Observabat & dies quosdam, ne aut postridie nundinas quoquam proficisceretur: aut Nonis quidquam rei seriæ inchoaret: nihil in hoc quidem aliud devitans, ut ad Tiberium scribit, quam δυσφημίαν 4 nominis.

93. Peregrinarum cærimoniarum, sicut veteres ac præceptas reverentissime coluit, ita ceteras contemtui habuit. Namque Athenis initiatus, cum postea Romæ pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognosceret, & quædam secretiora proponerentur, dimisso concilio & corona circumstantium, solus audiit disceptantes. At contra non modo in peragranda Ægypto paullum deflectere ad visendum Apin supersedit: sed & Cajum nepotem, quod Judæam prætervehens, apud Hierosolymam non supplicasset, collaudavit.

94. ET QUONIAM ad hæc ventum est, non abfuerit subtexere quæ ei prius quam nasceretur, & ipso natali die, ac deinceps evenerint, quibus futura magnitudo ejus, & perpetua felicitas sperari animadvertique posset. Velitris antiquitus tacta de cœlo parte muri, responsum est, ejus oppidi civem quandoque rerum potiturum: qua fiducia Velitrini, & tunc statim & postea sæpius pene ad exitium sui cum Pop.

1 Tanquam Augustus Tonantis tantum modo cultor factus est.
2 In ædibus magnatum tintinnabula januis dependere solebant, ut eorum sonitu janitores, qui catenis vincti januas servabant, excitarentur. Augustus ita somnium impleverat, quo visus est, respondisse Jovi Capitolino, se Tonantem pro janitore apposuisse. 3 Gestu, & more mendicorum. 4 Δυσφημία ista constituitur, in voce *postridie*, quod *postridie* omnia sera, & intempestiva sunt, quare & postridiani Calend. Id. nonarum dies *innominati habentur*.

Rom.

Rom. belligeraverant: ſero tandem documentis apparuit, oſtentum illud, Auguſti potentiam portendiſſe. Autor eſt Julius Marathus, ante paucos, quam naſceretur menſes, prodigium Romæ factum publice, quo denuntiabatur regem Pop. Rom. Naturam parturire: ſenatum exterritum cenſuiſſe ne quis illo anno genitus educaretur: eos qui gravidas uxores haberent, quo ad ſe quiſque ſpem traheret, curaſſe ne ſenatuſconſultum ad 1 ærarium deferretur. In Aſclepiadis Mendetis Θεολογουμένων libris lego, Atiam, cum ad ſolemne Apollinis ſacrum media nocte veniſſet, poſita in templo lectica, dum ceteræ matronæ dormirent, obdormiſſe: draconem repente irrepſiſſe ad eam, paulloque poſt egreſſum: illamque expergefactum quaſi à concubitu mariti purificaſſe ſe: & ſtatim in corpore ejus exſtitiſſe maculam, velut depicti draconis: nec potuiſſe unquam eximi: adeo ut mox publicis balineis perpetuo abſtinuerit: Auguſtum natum menſe decimo, & ob hoc Apollinis filium exiſtimatum. Eadem Atia prius quam pareret, ſomniavit inteſtina ſua ferri ad ſidera, explicarique per omnem terrarum & cœli ambitum. Somniavit & pater Octavius, utero Atiæ jubar ſolis exortum. Quo natus eſt die, cum de Catilinæ conjuratione ageretur in curia, & Octavius ob uxoris puerperium ſerius adfuiſſet, nota ac vulgata res eſt, P. Nigidium comperta moræ cauſſa, ut horam quoque partus acceperit, affirmaſſe, dominum terrarum orbi natum. Octavio poſtea, cum per ſecreta Thraciæ exercitum duceret, in Liberi patris luco barbara cærimonia de filio conſulenti, idem affirmatum eſt à ſacerdotibus: quod infuſo ſuper altaria mero, tantum flammæ emicuiſſet, ut ſupergreſſa faſtigium templi ad cœlum uſque ferretur: unique olim omnino Magno Alexandro apud eaſdem aras ſacrificanti, ſimile proveniſſe oſtentum. Atque etiam ſequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium mortali ſpecie ampliorem, cum fulmine & ſceptro, exuviiſque Jovis Opt. Max. ac radiata corona ſuper laureatum currum, bis ſenis equis candore eximio trahentibus. Infans adhuc, ut ſcriptum apud C. Druſum extat, repoſitus veſpere in cunas à nutricula, loco plano, poſtera luce non comparuit: & diu quæſitus, tandem in altiſſima turri repertus eſt, jacens contra Solis exortum. Cum primum fari cœpiſſet, in avito ſuburbano obſtrepentes forte ranas ſilere juſſit: atque ex eo negantur ibi ranæ coaxare. Ad quartum lapidem Campanæ viæ, in nemore prandenti, ex improviſo aquila panem ei è manu rapuit: & cum altiſſime volaſſet, rurſus ex improviſo leniter delapſa reddidit. Q.

1 Quoniam, ubi leges jam in æs inciſæ in ærarium recondebantur, infirmari, tollique non poterant.

Catulus

Catulus poſt dedicatum Capitolium, duabus continuis noctibus ſomniavit: prima, Jovem Opt. Max. prætextatis compluribus circum aram ludentibus, unum ſecreviſſe: atque [1] in ejus ſinum ſignum Reip. quod manu geſtaret, repoſuiſſe: at inſequenti, animadvertiſſe ſe in gremio Capitolini eundem puerum: quem cum detrahi juſſiſſet, prohibitum monitu Dei, tanquam is ad tutelam Reip. educaretur. Ac die proximo obvium ſibi Auguſtum, cum incognitum alias haberet, non ſine admiratione contuitus, ſimillimum dixit puero de quo ſomniaſſet. Quidam prius ſomnium Catuli aliter exponunt, quaſi Jupiter compluribus prætextatis tutorem à ſe poſcentibus, unum ex eis demonſtraſſet, ad quem omnia deſideria ſua referrent: ejuſque oſculum delibatum digitis ad os ſuum [2] retuliſſet. M. Cicero C. Cæſarem in Capitolium proſecutus, ſomnium priſtinæ noctis familiaribus forte narrabat: puerum, facie liberali, demiſſum cœlo, catena aurea, ad fores Capitolii conſtitiſſe, eique Jovem flagellum tradidiſſe: deinde repente Auguſto viſo, quem ignotum adhuc pleriſque avunculus Cæſar ad ſacrificandum acciverat, affirmavit ipſum eſſe cujus imago ſecundum quietem ſibi obverſata ſit. Sumenti virilem togam, tunica lati clavi reſuta ex utraque parte, ad pedes decidit. Fuerunt qui interpretarentur, non aliud ſignificare quam ut is ordo cujus inſigne id eſſet, quandoque ei ſubjiceretur. Apud Mundam D. Julius caſtris locum capiens, cum ſilvam cæderet, arborem palmæ repertam conſervari, ut omen victoriæ, juſſit: ex ea continuo enata ſoboles, adeo in paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verum etiam obtegeret, frequentaretque [3] columbarum nidis: quamvis id avium genus duram & aſperam frondem maxime vitet. Illo & præcipue oſtento motum Cæſarem ferunt, ne quem alium ſibi ſuccedere quam ſororis nepotem vellet. In ſeceſſu Apolloniæ Theogenis Mathematici [4] pergulam, comite Agrippa adſcenderat: cum Agrippæ, qui prior conſulebat, magna & pæne incredibilia prædicerentur, reticere ipſe genituram ſuam, nec velle edere, perſeverabat, metu ac pudore ne minor inveniretur. Qua tamen poſt multas adhortationes vix & cunctanter edita, exſiliit Theogenes, adoravitque eum. Tantam mox fiduciam fati Au-

1 Vel Aquilam intelligit, quod fuit principale ſignum Romanorum, vel ſigillum publicum, quo obſignari ſolebant diplomata, & quæcunque alia Reip. nomine ſignabantur. Dio vertit, ἄγαλμα. Ῥώμης. 2 Conſuetudo adorantium fuit, ut manu porrecta, & ad os relata, oſculum labiis imprimerent. 3 Columbæ Veneri ſacræ, quare hoc augurium videtur pertinuiſſe ad Cæſarem, à Venere oriundum. 4 Locus in edito, ubi non modo artifices opera ſua oſtentare, ſed profeſſores docere ſolebant.

guſtus

guſtus habuit, ut [1] thema ſuum vulgaverit, nummumque argenteum nota ſideris Capricorni, quo natus eſt, percuſſerit.

95. POST necem Cæſaris, reverſo ab Apollonia & ingrediente eo urbem, repente liquido ac puro ſereno, circulus ad ſpeciem cœleſtis arcus orbem Solis ambiit: ac ſubinde Juliæ Cæſaris filiæ monumentum fulmine ictum eſt. Primo autem conſulatu ei augurium capienti, duodecim ſe vultures, ut Romulo, oſtenderunt: & immolanti omnium victimarum jecinora replicata intrinſecus ab ima fibra paruerunt: nemine peritorum aliter conjectante, quam læta per hæc & magna portendi.

96. QUIN & bellorum omnium eventus ante præſenſit. Contractis ad Bononiam Triumvirorum copiis, aquila tentorio ejus ſuperſedens, duos corvos hinc & inde infeſtantes afflixit, & ad terram dedit: notante omni exercitu, futuram quandoque inter collegas diſcordiam talem, qualis ſecuta eſt, ac exitum præſagiente. In Philippis, Theſſalus quidam de futura victoria nuntiavit, auctore D. Cæſare, cujus ſibi ſpecies itinere avio occurriſſet. Circa Peruſiam ſacrificio non litante, cum augeri hoſtias imperaſſet, ac ſubita eruptione hoſtes omnem rei divinæ apparatum abſtuliſſent, conſtitit inter haruſpices, quæ periculoſa & adverſa ſacrificanti denuntiata eſſent, cuncta in illos recaſura qui extra haberent. Neque aliter evenit. Pridie quam Sicilienſem pugnam claſſe committeret, deambulanti in littore, piſcis è mari exſiluit, & ad pedes jacuit. Apud Actium deſcendenti in aciem, aſellus cum aſinario occurrit: Eutychus, homini: beſtiæ Nicon erat nomen. Utriuſque ſimulacrum æneum victor poſuit in templo, in quod caſtrorum ſuorum locum vertit.

97. MORS quoque ejus, de qua dehinc dicam, divinitaſque poſt mortem, evidentiſſime oſtentis prægnita eſt. Cum luſtrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila eum ſæpius circumvolavit: tranſgreſſaque in vicinam ædem, ſuper nomen Agrippæ, ad [2] primam litteram ſedit: quo animadverſo, vota, quæ in proximum luſtrum ſuſcipi mos eſt, collegam ſuum Tiberium nuncupare juſſit. Nam ſe quanquam conſcriptis paratiſque jam tabulis, negavit ſuſcepturum quæ non eſſet [3] ſoluturus. Sub idem tempus ictu fulminis ex inſcriptione ſtatuæ ejus prima nominis littera effluxit. Reſponſum eſt, centum ſolos dies poſthac vi-

1 Poſitionem ſtellarum, cœli configurationem. 2 Per quam interpretabantur oſtentum illud referri ad Auguſtum, cujus nomen quoque ab A incipit. 3 Quaſi certo ſciret ſe ante proximum luſtrum moriturum.

turum,

ćturum, quem numerum C littera notaret: futurumque ut inter Deos referretur, quod *ÆSAR*, id est, reliqua pars è Cæsaris nomine, Etrusca lingua Deus vocaretur. Tiberium igitur in Illyricum dimissurus, & Beneventum usque prosecuturus, cum interpellatores aliis atque aliis causis in jure dicendo detinerent, exclamavit, (quod & ipsum mox inter omina relatum est) *Non, si omnia morarentur, amplius se posthac Romæ futurum.* Atque itinere inchoato, Asturam perrexit: & inde præter consuetudinem, de nocte ad occasionem auræ evectus est.

98. Caussam valetudinis contraxit ex profluvio alvi. Tunc Campaniæ ora, proximisque insulis circuitis, Caprearum quoque secessui quatriduum impendit: remississimo ad otium & ad omnem comitatem animo. Forte Puteolanum sinum prætervehenti, vectores nautæque de navi Alexandrina, quæ tantum quod appulerat, candidati, coronatique, & thura libantes, fausta omina & eximias laudes congesserant: *Per illum se vivere: per illum navigare: libertate atque fortunis per illum frui.* Qua re admodum exhilaratus, quadragenos aureos comitibus divisit: jusque jurandum, & cautionem exegit à singulis, non alio datam summam, quam in emtionem Alexandrinarum mercium absumturos. Sed & ceteros continuos dies inter varia munuscula, togas insuper ac pallia distribuit: lege proposita, ut Romani Græco, Græci Romano habitu & sermone uterentur. Spectavit assidue & exercentes ephebos, quorum aliqua adhuc copia ex [1] vetere instituto Capreis erat. Iisdem etiam epulum in conspectu suo præbuit, permissa, imo exacta jocandi licentia, diripiendique pomorum & obsoniorum, rerumque missilium. Nullo denique genere hilaritatis abstinuit. Vicinam Capreis insulam Ἀπραγόπολιν appellabat, à desidia secedentium illuc è comitatu suo. Sed ex dilectis unum Masgabam nomine, quasi conditorem insulæ, κτίστην vocare consueverat: hujus Masgabæ, ante annum defuncti, tumulum cum ex triclinio animadvertisset magna turba, multisque [2] luminibus frequentari, versum compositum ex tempore clare pronuntiavit,

Κτίστου δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρούμενον.

Conversusque ad Thrasyllum Tiberii comitem, contra accu-

1 More Græcorum. Caprearum prisci incolæ Græci erant. Sic Strabo. l. 5. cum de Neapoli loqueretur. *Gymnasia puberum, ad usum gymnicorum certaminum, qua quinto quoque anno illinc celebrabantur, ephebi exercebantur* 2 Moris fuit in tumulis cereos ponere, & in omnibus locis quibus aliquid religionis tribuebant, lumina ponebant.

bantem,

bantem, & ignarum rei, interrogavit cujuſnam Poëtæ putaret eſſe: quo hæſitante, ſubjecit alium:

Οῤᾷς φάϊσι Μαγνάδαν πεμῶνον;

De hoc quoque conſuluit: cum ille nihil aliud reſponderet, quam cujuſcunque eſſent, optimos eſſe: cachinnum ſuſtulit, atque in jocos effuſus eſt. Mox Neapolim trajecit, quanquam & tum infirmis inteſtinis morbo variante: tamen & quinquennale certamen gymnicum honori ſuo inſtitutum perſpectavit, & cum Tiberio ad deſtinatum locum contendit. Sed in redeundo, aggravata valetudine, tandem Nolæ ſuccubuit: revocatumque ex itinere Tiberium diu ſecreto ſermone detinuit, neque poſt ulli majori negotio animum accommodavit.

99. Supremo die identidem exquirens, an jam de ſe tumultus foris eſſet, petito ſpeculo capillum ſibi comi, ac malas labentes corrigi præcepit. Et amicos admiſſos percunctatus, *Ecquid iis videretur mimum vitæ commode tranſegiſſe*, adjecit & [1] clauſulam:

Δόντε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μὴ χαρᾶς κτυπήσατε.

Omnibus deinde dimiſſis, dum advenientes ab urbe de Druſi filia ægra interrogabat, repente in oſculis Liviæ, & in hac voce defecit: *Livia noſtri conjugii memor vive, ac vale*: ſortitus exitum facilem, & qualem ſemper optaverat. Nam fere quoties audiſſet, cito ac nullo cruciatu defunctum quempiam, ſibi & ſuis Εὐθανασίαν ſimilem (hoc enim & verbo uti ſolebat) precabatur. Unum omnino ante efflatam animam ſignum alienatæ mentis oſtendit, quod ſubito pavefactus, à quadraginta ſe juvenibus abripi queſtus eſt. Id quoque magis præſagium quam mentis diminutio fuit: ſiquidem totidem milites Prætoriani extulerunt eum in publicum.

100. Obiit in cubiculo eodem quo pater Octavius: Duobus Sextis, Pompeio & Appuleio Coss. XIIII. Kalend. Septembris, hora diei nona, ſeptuageſimo & ſexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minus. Corpus Decuriones municipiorum & coloniarum à Nola Bovillas uſque deportarunt: noctibus propter anni tempus, cum interdiu in baſilica cujuſque oppidi, vel in ædium ſacrarum maxima reponeretur. A Bovillis equeſter ordo ſuſcepit, urbique intulit, atque in veſtibulo domus collocavit. Senatus & in fu-

[1] Solebant diſcedentes hiſtriones, plauſum petere, eaque erat extrema fabulæ clauſula.

nere ornando, & in memoria honoranda eo ſtudio certatum progreſſus eſt, ut inter alia complura cenſuerint quidam, funus triumphali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ eſt in curia, canentibus næniam principum liberis utriuſque ſexus. Alii exſequiarum die ponendos annulos aureos, ferreoſque ſumendos: nonnulli legenda oſſa per ſacerdotes ſummorum collegiorum. Fuit & qui ſuaderet appellationem menſis Auguſti in Septembrem transferendam: quod hoc genitus Auguſtus, illo defunctus eſſet. Alius, ut omne tempus à primo die natali ad exitum ejus, ſeculum Auguſtum appellaretur, & ita in faſtos referretur. Verum adhibito honoribus modo, bifariam laudatus eſt: pro æde D. Julii à Tiberio: & pro Roſtris ſub veteribus, à Druſo Tiberii filio, ac ſenatorum humeris delatus in Campum, crematuſque. Nec defuit vir prætorius qui ſe effigiem cremati euntem in cœlum vidiſſe juraſſet. Reliquias legerunt primores equeſtris ordinis, tunicati, & diſcincti, pedibuſque nudis, ac in Mauſoleo condiderunt. Id opus inter Flaminiam viam, ripamque Tiberis, ſexto ſuo conſulatu exſtruxerat: circumjectaſque ſilvas & ambulationes in uſum populi tunc jam publicarat.

101. Teſtamentum, L. Planco, C. Silio, Coss. III. Non. Aprilis ante annum & quatuor menſes quam decederet, factum ab eo, ac duobus codicibus, partim ipſius, partim libertorum Polybii & Hilarionis manu ſcriptum, depoſitumque apud ſe Virgines Veſtales, cum tribus ſignatis æque voluminibus protulerunt. Quæ omnia in ſenatu aperta atque recitata ſunt. Hæredes inſtituit primos, Tiberium ex parte dimidia, & ſextante, Liviam ex parte tertia, quos & ferre nomen ſuum juſſit: ſecundos, Druſum Tiberii filium ex triente, & ex partibus reliquis Germanicum, liberoſque ejus tres ſexus virilis: tertio gradu, propinquos amicoſque complures. Legavit populo Rom. quadringenties, tribubus tricies quinquies H. S. Prætorianis militibus ſingula millia nummorum: cohortibus urbanis quingenos: legionariis trecentos nummos: quam ſummam [1] repræſentari juſſit, nam & [2] confiſcatam ſemper repoſitamque habuerat. Reliqua legata varie dedit: produxitque quædam ad vicena ſeſtertia: quibus ſolvendis annuum diem finiit, exceſſata rei familiaris mediocritate: nec plus perventurum ad hæredes ſuos, quam millies & quingenties profeſſus: quamvis viginti proximis annis quaterdecies millies ex teſtamentis amicorum percepiſſet: quod pæne omne cum duobus paternis patrimoniis, ceteriſque hæreditatibus in Rempubl. abſumſiſſe

1 Paratam eſſe monſtrari. 2 In fiſcis reconditam. Sunt enim fiſci receptacula ad majoris ſummæ pecuniæ capiendas.

Julia-

Julias, filiam neptemque, si quid his accidisset, vetuit sepulchro suo inferri. De tribus voluminibus, uno, mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum: quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio, breviarium totius imperii, quantum militum sub signis ubique esset, quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis. Adjecit & libertorum servorumque nomina, à quibus ratio exigi posset.

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER III.

Tiberius Nero Cæsar.

Breviarium Capitum.

GENS Claudiorum, & eorum gesta. 1. 2
Stirps Tiberii. 3
Pater Tiberii. 4
Locus, & tempus nativitatis Tiberii. 5
Infantia, & pueritia. 6
Adolescentia, & uxores. 7
Civilia officia. 8
Militia, & bella per eum gesta, & honores administrati. 9
Secessus ex urbe, & causſæ. 10
Mora apud Rhodum, & gesta ibidem. 11
Gesta apud Rhodum. 12
De eodem, ejusque in urbem reditu. 13
Præsagia futuri principatus. 14
Adoptatus ab Augusto. 15
Illyricum per eum domitum. 16
Honores ei à Senatu decreti. 17
Gesta Germaniæ. 18
Disciplina in re militari. 19
Triumphus Illyricus, & alia gesta. 20
Gesta ejus, ac testimonia Augusti, & principatus ejusdem. 21
Agrippa juvenis occisus. 22
Gemitus ad testamentum Augusti in Senatu recitatum. 23
Acceptio principatus quasi coacta. 24
Causſæ propter quas principatum recusaverat, & alia gesta. 25
Civilia gesta in initio principatus. 26
Adulationes prohibitæ.
Patientia adversus convicia, & maledicta.
Veneratio Senatus.
Pristina auctoritas Senatus per eum servata.
Patientia contra obtrectatores.
Civilia, & urbana gesta.
Idem.
Impensæ ludorum, ac munerum taxatæ, & alia gesta.
Quædam per eum bene gesta.
Exteræ cærimoniæ, & ritus prohibiti.
Quædam bene gesta, tam Romæ, quam extra.
Mora in urbe, & quod provincias non visitaverit.
Mors filiorum, & fecessus suus in Campaniam.
Secessus Capreensis, & alia gesta.
Reipubl. cura per eum abjecta.
Vitia, potus, ac comessationes.
Luxuria, ac libido.
Ineffabilis abusus luxuriæ.
Illusiones ad feminas.
Avaritia, & tenacitas.
Opera publica per eum, & spectacula non facta, & parcitas aliarum.
Avaritia, & parcitas, & alia pesta.
Rapinæ, & concussiones.
Odium contra consanguineos & conjunctos.

Odium

Odium, & crudelitas in matrem. 51
Crudelitas, & odium contra filios. 52
Crudelitas, & odium contra nurum. 53
Crudelitas, & odium contra nepotes. 54
Crudelitas contra amicos. 55
Crudelitas & ſævitia in Grammaticos, & magiſtros. 56
Crudelitas in juventute. 57
Crimen læſæ majeſtatis atrociter actum. 58
Atrociter geſta per eum ſub ſpecie gravitatis. 59
Pœnæ graviſſimæ immeritis, propter modica commiſſa, irrogatæ. 60
Sævitia, & omnia genera crudelitatis. 61
Crudelitas, & ſævitia aucta. 62
Suſpicio, qua vixit inter facinora. 63
Suſpicio nurus, & nepotum damnatorum. 64
Diffidentia & ſuſpicio. 65
Convicia, & libelli contra eum editi. 66
Epiſtola, & oratio ad Senatum, factum ſuum pronuntiantes. 67
Statura, & membra, & valetudo, & inceſſus. 68
Obſervatio religionum. 69
Artes, & diſciplina. 70
Peritia ſermonis Græci, & abſtinentia pronuntiatûs ejus. 71
Infirmitas ejus, & quod ad urbem rediens retroceſſit. 72
Locus, & tempus mortis. 73
Signa mortem præcedentia. 74
Lætitia Romanorum in morte. 75
Teſtamentum, & ultima diſpoſitio. 76

PATRICIA gens Claudia (fuit enim & alia plebeia, nec potentia minor nec dignitate) orta eſt ex Regillis, oppido Sabinorum. Inde Romam recens conditam, cum magna clientum manu commigravit, auctore Tito Tatio conſorte Romuli: vel quod magis conſtat, Atta Claudio gentis principe, poſt reges exactos [1] ſexto fere anno, à patribus in patricios cooptata. Agrum inſuper trans Anienem clientibus, locumque ſibi ad ſepulturam ſub Capitolio publice accepit. Deinceps procedente tempore, duodetriginta conſulatus, dictaturas quinque, cenſuras ſeptem, triumphos ſeptem, duas ovationes adepta eſt. Cum prænominibus cognominibuſque variis diſtingueretur, Lucii prænomen conſenſu repudiavit, poſtquam è duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinii, cædis alter convictus eſt. Inter cognomina autem, & [2] Neronis aſſumſit, quo ſignificatur lingua Sabina fortis ac ſtrenuus.

2. Multa multorum Claudiorum egregia merita, multa etiam ſecus admiſſa in Rempubl. exſtant. Sed ut præcipua commemorem, Appius Cæcus ſocietatem cum rege

1 Dionyſius Hal. refert Claudii adventum U. C. 250. Regifugium. U. C. 244. 2 *Id vocabulum Sabini accepiſſe à Græcis videntur, qui vincula, & firmamenta membrorum Neura dicunt, inde nos quoque Latine nervos appellamus.* Gellius. l. 13. c. 21.

Pyrrho,

Pyrrho, ut parum salubrem iniri dissuasit. Claudius [1] Cardex, [2] primus freto classe transjecto, Pœnos Sicilia expulit. Claudius Nero advenientem ex Hispania cum ingentibus copiis Asdrubalem, prius quam Hannibali fratri conjungeretur, oppressit. Contra Claudius Appius Regillianus decemvir legibus scribendis virginem ingenuam per vim, libidinis gratia, in servitutem asserere conatus, caussa fuit plebi secedendi rursum à patribus. Claudius Drusus, statua sibi cum dissemate ad Appii Forum posita, Italiam per clientelas occupare tentavit. Claudius Pulcher apud Siciliam, non pascentibus in auspicando pullis, ac per contemtum religionis mari demersis, quasi ut biberent quando esse nollent, prælium navale iniit: superatusque, cum dictatorem dicere à senatu juberetur, velut iterum illudens discrimini publico, Ilyciam viatorem suum dixit. Exstant feminarum exempla diversa æque: siquidem gentis ejusdem utraque Claudia fuit, & quæ navem cum sacris matris Deûm Ideæ obhærentem Tiberino vado extraxit, precata propalam, *ut ita demum sequeretur, si sibi pudicitia constaret*: & quæ novo more judicium majestatis apud populum mulier subiit, quod in conferta multitudine ægre procedente, carpento, palam optaverit: *ut frater suus Pulcher reviviscaret, atque iterum classem amitteret, quo minor turba Romæ foret.* Præterea notissimum est, Claudios omnes, excepto duntaxat P. Clodio, qui ob expellendum urbe Ciceronem, plebeio homini, atque etiam natu minori, in adoptionem se dedit, optimates assertoresque unicos dignitatis ac potentiæ patriciorum semper fuisse, atque adversus plebem adeo violentos ac contumaces, ut ne capitis quidem quisquam reus apud populum mutare vestem aut deprecari sustinuerit: nonnulli in altercatione & jurgio Tribunos plebis pulsaverint. Etiam virgo Vestalis fratrem injussu populi triumphantem, adscenso simul curru, usque in Capitolium prosecuta est, ne vetare aut intercedere fas cuiquam Tribunorum esset.

3. Ex hac stirpe Tiberius Cæsar genus trahit, & quidem utrumque: paternum, à Tiberio Nerone, maternum ab Appio Pulchro: qui ambo Appii Cæci filii fuerunt. Insertus est & Liviorum familiæ, adoptato in eam materno avo. Quæ familia, quanquam plebeia, tamen & ipsa admodum floruit, octo consulatibus, censuris duabus, triumphis tribus: dictatura

1 *Primus persuasit Romanis navem conscendere, ob hoc ipsum appellatus, quia plurium tabularum contextus, caudex apud antiquos vocabatur, & naves nunc quoque quæ ex antiquâ consuetudine per Tiberim commeatus subvehunt, Caudicariæ appellantur.* Seneca, de vitæ brevitate. 2 U. C. 488. Livius. l. 31. c. 1. Olymp. 129. Polyb. l. 1. c. 14. 3 Et quia mulier, & quia ob votum tantum.

etiam

etiam ac magiſterio equitum honorata: clara & inſignibus viris, ac maxime Salinatore, Druſiſque. Salinator 1 univerſas tribus in cenſura notavit levitatis nomine, quod cum ſe poſt priorem conſulatum multa irrogata condemnaſſent, conſulem iterum cenſoremque feciſſent. Druſus hoſtium duce Drauſo cominus trucidato ſibi poſteriſque ſuis cognomen invenit. Traditur etiam proprætore ex provincia Gallia retuliſſe aurum, Senonibus olim in obſidione Capitolii datum: nec, ut fama, extortum à Camillo. Ejus abnepos, ob eximiam adverſus Gracchos operam *patronus ſenatus* dictus, filium reliquit, quem in ſimili diſſenſione multa varie molientem, diverſa factio per fraudem interemit.

4. Pater vero Tiberii quæſtor C. Cæſaris, Alexandrino bello, claſſi præpoſitus, plurimum ad victoriam contulit. Quare & Pontifex in locum P. Scipionis ſubſtitutus, & ad deducendas in Galliam colonias, in queis Narbo & Arelate erant, miſſus eſt. Tamen Cæſare occiſo, cunctis turbarum metu 2 abolitionem facti decernentibus, etiam de præmiis tyrannicidarum referendum cenſuit. Prætura deinde functus, cum exitu anni diſcordia inter Triumviros exorta eſſet, retentis ultra juſtum tempus inſignibus, L. Antonium conſulem Triumviri fratrem ad Peruſiam ſecutus, deditione à ceteris facta, ſolus permanſit in partibus: ac primo Præneſte, inde Neapolim evaſit: ſerviſque ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliam profugit. Sed indigne ferens nec ſtatim ſe in conſpectum Sex. Pompeii admiſſum, & 3 faſcium uſu prohibitum, ad M. Antonium trajecit in Achaiam. Cum quo brevi reconciliata inter omnes pace, Romam rediit, uxoremque Liviam Druſillam, & tunc gravidam, & ante jam apud ſe filium enixam, petenti Auguſto conceſſit. Nec multo poſt diem obiit, utroque liberorum ſuperſtite, Tiberio Druſoque Neronibus.

5. TIBERIUM quidam Fundis natum exiſtimaverunt, ſecuti levem conjecturam, quod materna ejus avia Fundana fuerit, & quod mox ſimulacrum 4 Felicitatis ex ſenatuſconſulto publicatum ibi ſit. Sed ut plures, certioreſque tradunt, natus eſt Romæ in Palatio, XVI. Kal. Decemb. 5 M. Æmilio Lepido iterum, L. Munatio Planco Coss. poſt bellum

1 Unicum tribum Metiam excepit, quæ eum nec condemnaſſet, nec condemnatum, aut Cenſorem, aut Conſulem feciſſet. Vide Liv. l. 29. c. 37. & Val. Max. in capite de Cenſoriâ notâ. 2 Amneſtium, de quâ in Cæſaris vita. 3 Ne faſces, & prætoria inſignia præ ſe ferret, prætores, & proconſules ſex tantum faſcibus utebantur. 4 Ita ſenatus adulatorie ſignificare voluit Tiberium natum *felicitati* & bono Urbis. 5 U. C. 710.

Philippenſe.

Philippense. Sic enim in fastos Actaque publica relatum est. Nec tamen desunt qui partim antecedente anno Hirtii ac Pansæ, partim insequente, Servilii Isaurici Antoniique consulatu, genitum cum scribant.

6. INFANTIAM pueritiamque habuit [1] luxuriosam & exercitatam: comes usque quaque parentum fugæ: quos quidem apud Neapolim sub irruptionem hostis navigium clam petentes, vagitu suo pæne bis prodidit: semel, cum à nutricis ubere, item cum à sinu matris raptim auferretur, ab iis qui pro necessitate temporis mulierculas levare onere tentabant. Per Siciliam quoque & Achaiam circumductus, ac Lacedæmoniis publice, quod in tutela Claudiorum erant, demandatus, digrediens inde itinere nocturno, discrimen vitæ adiit: flamma repente è silvis undique exorta, adeoque omnem comitatum circumplexa, ut Liviæ pars vestis & capilli amburerentur. Munera, quibus à Pompeia Sext. Pompeii sorore in Sicilia donatus est, chlamys & fibula, item bullæ aureæ, durant, ostenduntur que adhuc Baiis. Post reditum in urbem à M. Gallio senatore testamento adoptatus, hæreditate adita, mox nomine abstinuit: quod Gallius adversarum Augusto partium fuerat. Novem natus annos, defunctum patrem pro Rostris laudavit. Dehinc pubescens, Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est, siniſteriore funali equo, cum Marcellus Octaviæ filius dexteriore veheretur. Præsedit & Actiacis ludis, & Trojanis Circensibus, ductor turmæ puerorum majorum.

7. VIRILI toga sumta, adolescentiam omnem, spatiumque insequentis ætatis usque ad principatus initia, per hæc fere transegit. Munus gladiatorium in memoriam patris, & alterum in avi Drusi dedit, diversis temporibus, ac locis, primum in foro, secundum in Amphitheatro: [2] rudiariis quoque quibusdam revocatis, [3] auctoramento centenûm millium. Dedit & ludos, sed absens: cuncta magnifice, impensa matris ac [4] vitrici. Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii Attici equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, duxit uxorem: sublatoque ex ea filio Druso, quanquam bene convenientem, rursumque gravidam, dimittere, ac Juliam Augusti filiam confestim coactus est ducere: non

1 Possumus interpretari, *luxuriosam*, exuberantem, & magnas incrementis præditam, sed è mente Suetonii videtur legi debere, aut *luctuosam*, aut *laboriosam*, pro qua in aliquibus MSS. mendose legitur, *laxoriosam*. 2 Rudiarii sunt, qui impetrarunt missionem artis gladiatoriæ, rudo donati. 3 Obligatione, pretio. Auctorati sunt gladiatores qui se vendunt ludo, quasi addicti, & condemnati, inde *auctoramentum* est, quasi obligatio, nexusque, ac velut stipendium pretiumque ejus, qui fit auctoratus. 4 Augusti.

sine

ſine magno angore animi, cum & Agrippinæ conſuetudine teneretur, & Juliæ mores improbaret, ut quam ſenſiſſet ſui quoque ſub priore marito appetentem, quod ſane vulgo etiam exiſtimabatur. Sed Agrippinam & abegiſſe poſt divortium doluit: & ſemel omnino ex occurſu viſam, adeo [1] contentis & tumentibus oculis proſecutus eſt, ut cuſtoditum ſit, ne unquam in conſpectum ejus poſthac veniret. Cum Julia primo concorditer, & amore mutuo vixit: mox diſſedit, & aliquanto gravius, ut etiam perpetuo ſecubaret, intercepto communis filii pignore, qui Aquileiæ natus infans exſtinctus eſt. Druſum fratrem in Germania amiſit, cujus corpus pedibus toto itinere prægrediens, Romam uſque pervexit.

8. CIVILIUM officiorum rudimentis regem [2] Archelaum, Trallianos, & Theſſalos, varia quoſque de cauſſa Auguſto cognoſcente defendit. Pro Laodicenis, Thyatirenis, Chiis terræ motu afflictis, opemque implorantibus, ſenatum deprecatus eſt. Fannium Cæpionem, qui cum Varrone Muræna in Auguſtum conſpiraverat, reum majeſtatis apud judices fecit, & condemnavit. Interque hæc duplicem curam adminiſtravit annonæ, quæ arctior inciderat: & repurgandorum tota Italia ergaſtulorum, quorum domini in invidiam venerant: quaſi [3] exceptos ſupprimerent, non ſolum viatores, ſed & quos ſacramenti metus ad hujuſmodi latebras compuliſſet.

9. STIPENDIA prima expeditione Cantabrica Tribunus militum fecit: deinde ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani reſtituit, ac pro tribunali diadema impoſuit. Recepit & ſigna quæ M. Craſſo ademerant Parthi. Poſthæc comatam Galliam anno fere rexit, & barbarorum incurſionibus & principum diſcordia inquietam. Exhinc Rhæticum Vindelicumque bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum geſſit. Rhætico atque Vindelico, gentes Alpinas: Pannonico, Breucos & Dalmatas ſubegit. Germanico, quadraginta millia deditiorum trajecit in Galliam, juxtaque ripam Rheni ſedibus aſſignatis collocavit. Quas ob res, & ovans, & [4] curru urbem ingreſſus eſt, primus, ut quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, novo nec antea cuiquam tributo genere honoris. Magiſtratus

1 E ſpirituum opticorum collectione, quæ naſcitur ex affectus vehementia. 2 Cappadociæ regem, qui pro Antonio adverſus Auguſtum Actiaci belli temporibus militavit. Dion, l. 57. p. 614. 3 Dolo, & inſidiis circumventos. 4 *Differt Ovatio à triumpho, quod qui Ovans ingreditur, is nec curru vectus, nec trabeam, nec togam pictam indutus, pedibus urbem exercitu præeunte iniret.* Dion. Halicarn.

& ma-

& maturius inchoavit, & pæne [1] junctim percurrit, quæſturam, prætu-ram, conſulatum : interpoſitoque tempore, Cos. iterum, etiam Tribunitiam poteſtatem in quinquennium accepit.

10. TOT PROSPERIS confluentibus, integra ætate ac valetudine ſtatuit repente ſecedere, ſeque è medio quam longiſſime amovere. Dubium, uxoriſne tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque ultra perferre poſſet, an ut vitato aſſiduitatis faſtidio, auctoritatem abſentia tueretur, atque etiam augeret, ſi quando indiguiſſet ſui Reſp. Quidam exiſtimant, adultis jam Auguſti [2] liberis, loco & quaſi poſſeſſione, uſurpati à ſe diu ſecundi gradus, ſponte ceſſiſſe, exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit : ne aut obſtare, aut obtrectare præſens videretur. Quam cauſſam & ipſe, ſed poſtea, reddidit. Tunc autem honorum ſatietatem, ac requiem laborum prætendens, [3] commeatum petiit. Neque aut matri ſupplici-ter precanti, aut vitrico, deſeri ſe etiam in ſenatu conque-renti, veniam dedit. Quin & pertinacius retinentibus, cibo per quatriduum abſtinuit. Facta tandem abeundi poteſtate, relictis Romæ uxore & filio, confeſtim Oſtiam deſcendit : ne verbo quidem cuiquam proſequentium reddito, paucoſque admodum in digreſſu oſculatus.

11. Ab Oſtia oram Campaniæ legens, imbecillitate Auguſti nunciata, paullum ſubſtitit. Sed increbreſcente rumore, quaſi ad occaſionem majoris ſpei commoraretur, tantum non adverſis tempeſtatibus Rhodum enavigavit, amœnitate & ſalubritate inſulæ jam inde captus, cum ad eam ab Armenia rediens appuliſſet. Heic modicis contentus ædibus, nec multo laxiore ſuburbano, genus vitæ civile admodum inſtituit: ſine lictore aut viatore gymnaſia interdum obambulans : mutuaque cum Græculis officia uſurpans, prope ex æquo. Forte quodam in [4] diſponendo die mane prædixerat, quicquid ægrorum in civitate eſſet, viſitare ſe velle : id à proximis aliter exceptum eſt : juſſique ſunt omnes ægri in publicam porticum deferri, ac per valetudinum genera diſponi. Perculſus igitur inopinata re, diu quid ageret incertus, tandem ſingulos circuit : excuſans factum etiam tenuiſſimo cuique & ignoto. Unum hoc tantummodo, neque præterea quidquam notatum eſt, in quo exercuiſſe jus Tribunitiæ poteſtatis viſus ſit : Cum circa ſcholas & auditoria profeſſorum aſſiduus eſſet,

1 Sine ullo intervallo: quod legibus inter magiſtratus conſtitutum erat. 2 Cajo, & Lucio adoptatis ab Auguſto. 3 Abeundi poteſtatem. *Commeatus ſignificat illud tempus, quo quis ire, aut redire poſſit.* Feſtus. 4 Dividendo diei curas, & officia.

mote

moto inter antiſophiſtas graviore jurgio, non defuit qui eum intervenientem & quaſi ſtudioſiorem partis alterius convitio inceſſeret. Senſim itaque regreſſus domum, repente cum apparitoribus prodiit: citatumque pro tribunali voce præconis convitiatorem rapi juſſit in carcerem. Comperit deinde Juliam uxorem ob libidines atque adulteria damnatam, repudiumque ei ſuo nomine ex auctoritate Auguſti, remiſſum: & quanquam lætus animo, tamen officii duxit, quantum in ſe eſſet, exorare filiæ patrem frequentibus litteris, & vel utcunque meritæ, quicquid unquam dono dediſſet, concedere. Transacto autem Tribunitiæ poteſtatis tempore, confeſſus tandem nihil aliud ſeceſſu devitaſſe ſe, quam æmulationis cum Cajo Lucioque ſuſpicionem, petiit ut ſibi ſecuro jam ab hac parte, corroboratis his, & ſecundum locum facile curantibus, permitteretur reviſere neceſſitudines, quarum deſiderio teneretur. Sed neque impetravit: ultroque etiam admonitus eſt, dimitteret omnem curam ſuorum, quos tam cupide reliquiſſet.

12. Remanſit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem conſecutus, ut ad velandam ignominiam quaſi legatus ab Auguſto abeſſet. Enimvero tunc non privatum modo, ſed etiam [1] obnoxium, & trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitanſque præternavigantium officia, quibus frequentabatur aſſidue: nemine cum imperio, aut magiſtratu tendente quoquam, quin diverteret Rhodum. Et acceſſerunt majoris ſolicitudinis cauſſæ. Namque [2] privignum Cajum, Orienti præpoſitum, cum viſendi gratia trajeciſſet Samum, alieniorem ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollii comitis & rectoris ejus. Venit etiam in ſuſpicionem per quoſdam [3] beneficii ſui centuriones, [4] à commeatu caſtra repetentes, mandata ad complures dediſſe ambigua, & quæ tentare ſingulorum animos ad novas res viderentur. De qua ſuſpicione certior ab Auguſto factus, non ceſſavit efflagitare aliquem, cujuſlibet ordinis, cuſtodem factis atque dictis ſuis.

13. Equi quoque, & armorum ſolitas exercitationes omiſit: redegitque ſe, depoſito patrio habitu, ad pallium, & crepidas: atque in tali ſtatu biennio fere permanſit, contemtior in dies, & inviſior: adeo ut imagines ejus & ſtatuas Nemauſenſes ſubverterint: ac familiari quodam convivio mentione

1 Periculo, & injuriæ ſubjectum. 2 Ex Juliâ genitum, quæ poſt obitum Agrippæ nupſit Tiberio. 3 Beneficiarios ſignificat. *Beneficia*, in re militari ſunt proviſiones ad altiorem gradum, & Beneficiarii, quos Imperator ita promoviſſet. 4 Poſt ſpatium commeatus militaris impetratum ab Imperatore.

ejus

ejus orta, exſtiterit qui Cajo polliceretur, *Confeſtim, ſi juberet, Rhodum navigaturum, caputque exſulis* (ſic enim appellabatur) *relaturum.* Quo præcipue, non jam metu, ſed diſcrimine, coactus eſt tam ſuis quam matris impenſiſſimis precibus reditum expoſtulare: impetravitque, adjutus aliquantum etiam caſu. Deſtinatum Auguſto erat, nihil ſuper ea re, niſi ex voluntate majoris filii, ſtatuere. Is forte tunc M. Lollio [1] offenſior, facilis exorabiliſque in [2] vitricum fuit. Permittente ergo Cajo, revocatus eſt: verum ſub conditione, ne quam partem curamve Reip. attingeret.

14. REDIIT octavo poſt ſeceſſum anno, magna, nec incerta ſpe futurorum, quam & oſtentis, & prædictionibus ab initio ætatis conceperat. Prægnans enim Livia, cum an marem editura eſſet, variis captaret ominibus, ovum incubanti gallinæ ſubductum, nunc ſua nunc miniſtrarum manu pervices uſque eo fovit, quoad pullus inſigniter criſtatus excluſus eſt. Ac de infante Scribonius Mathematicus præclara ſpoſpondit: *etiam regnaturum quandoque, ſed ſine* [3] *regio inſigni*: ignota ſcilicet tunc adhuc Cæſarum [4] poteſtate. Et ingreſſo primam expeditionem, ac per Macedoniam ducente exercitum in Syriam, accidit, ut apud Philippos ſacratæ olim victricium legionum aræ ſponte ſubitis collucerent ignibus: & mox cum Illyricum peteret, juxta Patavium adiſſet Geryonis oraculum, ſorte tracta, qua monebatur ut de conſultationibus in [5] Aponi fontem talos aureos jaceret: evenit ut [6] ſummum numerum jacti ab eo oſtenderent: hodieque ſub aqua viſuntur ii tali. Ante paucos vero quam revocaretur dies, aquila, nunquam antea Rhodi conſpecta, in culmine domus ejus aſſedit: & pridie quam de reditu certior fieret, veſtimenta mutanti tunica ardere viſa eſt. Thraſyllum quoque Mathematicum, quem ut ſapientiæ profeſſorem contubernio admoverat, tunc maxime expertus eſt, affirmantem nave prævia gaudium afferri, cum quidem illum durius, & contra prædicta cadentibus rebus, ut falſum & ſecretorum temere conſcium, eo ipſo momento dum ſpatiatur una, præcipitare in mare deſtinaſſet.

1 *M. Lollius ſpoliatis Orientis regionibus, offendit C. Cæſarem Auguſti filium, interdictaque amicitiâ Principis veneno interiit.* Solinus. 2 Tiberium. 3 Diademate, quod primus Romanorum Principum uſurpavit Aurelianus, ut in vita ejus, Victor. 4 Imperandi ratione, & ſucceſſione nondum notâ. 5 Fons eſt in agro Patavino. Notum autem eſt in profundum fontem ſolere ſortes jactari, divinandi gratiâ, & alluſit Claudianus. *——cumque omnibus una Sit natura vadis, ſimiles ut corporis umbras Oſtendant, hac ſola novam jactantia ſortem, Humanos properant imitari flumina mores.* 6 Venerem, jactum feliciſſimum.

15. Roman

15. Romam reversus, [1] deducto in forum filio Druso, statim è Carinis ac Pompeiana domo, Esquilias in hortos Mæcenatianos transmigravit: totumque se ad quietem contulit, privata modo officia obiens, ac publicorum munerum expers. Cajo & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto simul cum fratre eorum M. Agrippa: [2] coactus prius ipse Germanicum fratris sui filium adoptare. Nec quicquam postea [3] pro patrefamilias egit: aut [4] jus quod adoptione amiserat, ex ulla parte retinuit. Nam neque [5] donavit, neque manumisit: nec hæreditatem quidem, aut legata percepit ulla aliter quam [6] ut peculio referret accepta. Nihil ex eo tempore prætermissum est ad majestatem ejus augendam, ac multo magis postquam, Agrippa abdicato atque [7] sepositio, certum erat, uni spem successionis incumbere.

16. Data rursus potestas Tribunitia in quinquennium: delegatus pacandæ Germaniæ status: Parthorum legati, mandatis Augusto Romæ redditis, eum quoque adire in provinciam jussi. Sed nuntiata Illyrici defectione, transiit ad curam novi belli: quod gravissimum omnium externorum bellorum post Punica, per xv. legiones, paremque auxiliorum copiam, triennio gessit: in magnis omnium rerum difficultatibus, summaque frugum inopia. Et quanquam sæpius revocaretur, tamen perseveravit, metuens ne vicinus & prævalens hostis instaret ultro cedentibus. Ac perseverantiæ grande pretium tulit: toto Illyrico, quod inter Italiam, regnumque Noricum & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen, & sinum maris Adriatici pater, perdomito & in ditionem redacto.

17. CUI gloriæ amplior adhuc ex opportunitate cumulus accessit. Nam sub id fere tempus Quintilius Varus cum tribus legionibus in Germania periit: nemine dubitante, quin victores Germani juncturi se Pannoniis fuerint, nisi debellatum prius Illyricum esset. Quas ob res triumphus ei decretus est, multique & magni honores. Censuerunt etiam quidam, ut *Pannonicus*, alii ut *Invictus*, nonnulli ut *Pius* cogno-

1 Die tyrocinii, in forum deducebantur adolescentuli, toga purâ induti Eloquentiam auspicaturi.

2 *Divus Augustus non antea Tiberium adoptavit, quam is Germanicum adoptaverit, ut protinus adoptione factâ incipiat Germanicus Augusti nepos esse*, l. 1. Institut. titulo de Adoptionibus.

3 Siquidem adoptatus ab Augusto, jam factus erat alienæ ditionis.

4 Patriæ potestatis.

5 Filius familias sine patris jussu, neque donare quicquam potest, neque servum manumittere, nisi militiam exerceat; talis enim servos quos in castris acquirit, potest manumittere, cum in patris familia minime computentur.

6 Quam ut peculii nomine concessa videri vellet. *Est autem peculium quod servus domini permissu separatum à dominicis rationibus habet.*

7 Quem Augustus ob ingenium sordidum & ferox abdicavit, & sepositio Surrentum.

minaretur,

minaretur. Sed de cognomine interceſſit Auguſtus, [1] eo contentum repromittens, quod ſe defuncto ſuſcepturus eſſet Triumphum ipſe diſtulit, mœſta civitate clade Variana. Nihilominus urbem prætextatus, & laurea coronatus intravit, poſitumque in Septis tribunal, ſenatu adſtante, conſcendit: ac medius inter duos Coss. cum Auguſto ſimul ſedit: unde, populo conſalutato, circum templa deductus eſt.

18. Proximo anno repetita Germania, cum animadverteret Varianam cladem temeritate & negligentia ducis accidiſſe, nihil non de conſilii ſententia egit: ſemper aliàs ſui arbitrii, contentuſque ſe uno, tunc præter conſuetudinem cum pluribus de ratione belli communicavit. Curam quoque ſolitam exactiorem præſtitit. Trajecturus Rhenum, commeatum omnem ad certam formulam [2] adſtrictum non ante tranſmiſit, quam conſiſtens apud ripam exploraſſet vehiculorum onera: ne qua deportarentur, niſi conceſſa aut neceſſaria. Trans Rhenum vero eum vitæ ordinem tenuit, ut ſedens in ceſpite nudo cibum caperet: ſæpe ſine tentorio pernoctaret: præcepta ſequentis diei omnia, & ſi quid ſubiti muneris injungendum eſſet, per libellos daret, addita monitione, ut de quibus quiſque dubitaret, ſe, nec alio interprete, quacunque vel nocte hora uteretur.

19. Diſciplinam acerrime exegit: animadverſionum & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis: atque etiam legato legionis, quod paucos milites cum liberto ſuo transmiſſam venatum miſiſſet, ignominia notato. Prælia, quantum minimum fortunæ caſibuſque permitteret, aliquanto conſtantius inibat, quoties lucubrante ſe ſubito ac nullo propellente decideret lumen & exſtingueretur: confidens, ut ajebat, oſtento, ſibi ac majoribus ſuis in omni ducatu expertiſſima. Sed re proſpere geſta, non multum abfuit quin à Bructero quodam occideretur: cui intra proximos verſanti, & trepidatione detecto, tormentis expreſſa confeſſio eſt cogitati ſicinoris.

20. A Germania in urbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem diſtulerat, egit: proſequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat. Ac prius quam in Capitolium flecteret, deſcendit è curru, ſeque præſidenti patri ad genua ſubmiſit. Batonem Pannonium ducem ingentibus donatum præmiis, Ravennam tranſtulit: gratiam referens, quod ſe quondam cum exercitu iniquitate loci circumcluſum, paſſus eſſet evadere. Prandium dein populo militi menſis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit. De-

[1] Auguſti cognomento. [2] Ne nimis onuſtum traheret exercitum.

dicavit

dicavit & Concordiæ ædem : Item Pollucis & Castoris, suo fratrisque nomine, de manubiis.

21. Ac non multo post lege per Coss. lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, simulque censum ageret, condito lustro in Illyricum profectus est. Et statim ex itinere revocatus, jam quidem affectum, sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit : fuitque una secreto per totum diem. Scio vulgo persuasum, quasi egresso post secretum sermonem Tiberio, vox Augusti per cubicularios excepta sit ; *Miserum populum Romanum, qui* [1] *sub tam lentis maxillis erit.* Nec illud quidem ignoro, aliquos tradidisse, Augustum palam nec dissimulanter morum ejus diritatem adeo improbasse, ut nonnunquam remissiores hilarioresque sermones superveniente eo abrumperet : sed expugnatum precibus uxoris adoptionem non abnuisse : vel etiam ambitione tactum, ut tali successore desiderabilior ipse quandoque fieret. Adduci tamen nequeo quin existimem, circumspectissimum & prudentissimum principem, in tanto præsertim negotio, nihil temere secisse : sed vitiis virtutibusque Tiberii perpensis, potiores duxisse virtutes, præsertim cum & *Reip. caussa adoptare se eum* pro concione juraverit : & epistolis aliquot, ut peritissimum rei militaris, atque unicum populi Rom. præsidium prosequatur. Ex quibus in exemplum pauca hinc inde subjeci. *Vale, jucundissime Tiberi, & rem gere feliciter* ἐμοὶ καὶ ταῖς Μούσαις στρατηγῶν. *Jucundissime, & ita sim felix, vir fortissime, & dux* νομιμώτατε. *Vale.* Et; *Ordinem æstivorum tuorum? Ego vero, mi Tiberi, & inter tot rerum difficultates,* καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν στρατευομένων *non potuisse quemquam prudentius gerere se, quam tu gesseris, existimo. Hi quoque, qui tecum fuerunt omnes, confitentur versum illum in te posse dici,*

Unus homo nobis vigilando restituit rem.

Sive, inquit, *quid incidit, de quo sit cogitandum diligentius, sive quid stomachor valde, medius fidius Tiberium meum desidero : succurritque versus ille Homericus,*

Τούτου δ' ἑσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο
Αμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ πέρι οἶδε νοῆσαι.

Attenuatum te esse continuatione laborum cum audio & lego, Dii me perdant nisi cohorrescit corpus meum : teque rogo ut parcas tibi : ne si te languere audierimus, & ego & mater tua exspiremus, & de summa imperii sui populus Rom. periclitetur. Nihil interest valeam ipse nec ne, si tu non valebis. Deos

1 Innuit P. R. sub Tiberio fore similem ei quem bestia aliqua sæva dentibus prehensum tenet, & longo cruciatu vexat, prius quam conficiat.

obsecro ut te nobis conservent, & valere nunc & semper patiantur, si non populum Rom. perosi sunt.

22. EXCESSUM Augusti non prius palam fecit quam Agrippa juvene interemto. Hunc Tribunus militum custos appositus occidit, lectis codicillis, quibus ut id faceret, jubebatur. Quos codicillos dubium fuit, Augustusne moriens reliquisset, quo materiam tumultus post se subduceret: an nomine Augusti Livia, & ea conscio Tiberio an ignaro, dictasset. Tiberius renuntianti Tribuno factum esse quod imperasset, *Neque imperasse se, & redditurum eum senatui rationem respondit*: invidiam scilicet in præsentia vitans. Nam mox silentio rem obliteravit.

23. Jure autem Tribunitiæ potestatis coacto senatu, inchoataque adlocutione, derepente velut impar dolori congemuit: utque non solum vox, sed & spiritus deficeret: optavit: ac perlegendum librum Druso filio tradidit. Illatum deinde Augusti testamentum, non admissis signatoribus nisi senatorii ordinis, ceteris extra curiam signa agnoscentibus, recitavit per libertum. Testamenti initium fuit: *Quoniam sinistra fortuna Cajum & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæsar mihi ex parte dimidia & sextante hæres esto.* Quo & ipso auctus est suspicio opinantium, successorem adscitum eum necessitate magis quam judicio: quando ita præfari non abstinuerit.

24. Principatum, quamvis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, & statione militum, hoc est, vi & specie dominationis assumta, diu tamen recusavit impudentissimo animo: nunc adhortantes amicos increpans, ut ignaros quanta bellua esset Imperium: nunc precantem senatum, & procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis & callida cunctatione suspendens: ut quidam patientiam rumperent, atque unus in tumultu proclamaret, *Aut agat, aut desistat*: alter coram exprobraret, *Ceteros quod polliciti sunt, tarde præstare: sed ipsum quod præstet, tarde polliceri.* Tandem quasi coactus, & querens *miseram & onerosam injungi sibi servituten*, recepit imperium: nec tamen aliter quam ut depositurum se quandoque spem faceret. Ipsius verba sunt hæc: *Dum veniam ad id tempus quo vobis æquum possit videri, dare vos aliquam senectuti meæ requiem.*

25. Cunctandi caussa erat, metus undique imminentium discriminum: ut sæpe *lupum se auribus tenere* diceret. Nam & servus Agrippæ, Clemens nomine, non contemnendam manum in ultionem domini compararat: & L. Scribonius Libo vir nobilis res novas clam moliebatur: & duplex seditio militum in Illyrico & in Germania exorta est. Flagitabant ambo exercitus multa extra ordinem: ante omnia, ut

æquarentur

æquarentur ſtipendio prætorianis. Germanicani quidem etiam principem detrectabant non à ſe datum: ſummaque vi Germanicum, qui tum iis præerat, ad capeſſendam Remp. perurgebant, quanquam obſtirmate reſiſtentem. Quem maxime caſum timens, partes ſibi quas ſenatui liberet, tuendas in Rep. depoſcit: quando univerſæ ſufficere ſolus nemo poſſet: niſi cum altero, vel etiam cum pluribus. Simulavit & valetudinem, quo æquiore animo Germanicus celerem ſucceſſionem, vel certe ſocietatem principatus opperiretur. Compoſitis ſeditionibus, Clementem quoque fraude deceptum, redegit in poteſtatem: Libonem, ne quid in novitate acerbius fieret, ſecundo demum anno in ſenatu coarguit, medio temporis ſpatio tantum cavere contentus. Nam & inter Pontifices ſacrificanti ſimul, pro feceſpita [1] plumbeum cultrum ſubjiciendum curavit: & ſecretum petenti nonniſi adhibito Druſo filio dedit: dextramque obambulantis, veluti incumbens, quoad perageretur ſermo, continuit.

26. VERUM liberatus metu, civilem admodum inter initia ac paulo minus quam privatum egit. Ex plurimis maximiſque honoribus, præter paucos & modicos non recepit. Natalem ſuum plebeiis incurrentem Circenſibus, vix unius bigæ adjectione honorari paſſus eſt. Templa, flamines, ſacerdotes decerni ſibi prohibuit: etiam ſtatuas, atque imagines, niſi permittente ſe poni: permiſitque ea ſola conditione, ne inter ſimulacra Deorum, ſed inter ornamenta ædium ponerentur. Interceſſit & quo minus in acta ſua juraretur: & ne menſis [2] September, Tiberius: October, Livius vocaretur. Prænomen quoque IMPERATORIS, cognomenque PATRIS PATRIÆ, & civicam in [3] veſtibulo coronam recuſavit. Ac ne AUGUSTI quidem nomen, quanquam hæreditarium, ullis niſi ad reges ac dynaſtas epiſtolis addidit. Nec amplius quam omnino tres conſulatus, unum paucis diebus, alterum tribus menſibus, tertium abſens uſque in Idus Majas geſſit.

27. Adulationes adeo averſatus eſt, ut neminem ſenatorum aut officii aut negotii cauſſa ad lecticam ſuam admiſerit: conſularem vero ſatisfacientem ſibi, ac per genua orare conantem ita ſuffugerit, ut caderet ſupinus: atque etiam ſi quid in ſermone, vel in continua oratione blandius de ſe diceretur, non dubitaret interpellare, ac reprehendere, & commutare continuo. *Dominus* appellatus à quodam, denuntiavit, ne ſe

1 Utpote feceſpita, i. e. ferreo cultro obtuſiorem, ne ab eo per ſimulationem ſacrificii violari poſſet.

2 Ex Dione. l. 57. p. 614. legendum eſt, November, & Tiberius XVI. Calendas Decembris natus eſt.

3 Civica corona poſtquam fieri cœpit inſigne Clementiæ Imperatorum, & eorum foribus appendi, quaſi propria eorum habita eſt, & pars Majeſtatis eorum.

amplius contumeliæ cauſſa nominaret. Alium dicentem, *ſacras ejus occupationes*: & rurſus alium, *auctore eo ſenatum ſe adiſſe*, verba mutare, & pro *auctore*, *ſuaſorem*: pro *ſacris*, *laboriosas* dicere coëgit.

28. Sed adverſus convitia maloſque rumores & famoſa de ſe ac ſuis carmina firmus ac patiens, ſubinde jactabat, *In civitate libera linguam mentemque liberas eſſe debere.* Et quondam ſenatu cognitionem de ejuſmodi criminibus ac reis flagitante: *Non tantum*, inquit, *otii habemus ut implicare nos pluribus negotiis debeamus. Si hanc feneſtram aperueritis, nihil aliud agi ſinetis: omnium inimicitiæ hoc prætextu ad vos deferentur.* Exſtat & ſermo ejus in ſenatu percivilis: *Siquidem locutus aliter fuerit, dabo operam ut rationem factorum meorum dictorumque reddam: ſi perſeveraverat, invicem eum odero.*

29. Atque hæc eo notabiliora erant, quod ipſe in appellandis venerandiſque ſingulis, & univerſis, prope exceſſerat humanitatis modum. Diſſentiens in curia à Q. Haterio, *Ignoſcas*, inquit, *rogo, ſi quid adverſus te liberius, ſicut ſenator, dixero.* Et inde omnes alloquens, *Dixi & nunc & ſæpe alias P. C bonum & ſalutarem principem, quem vos tanta & tam libera poteſtate inſtruxiſtis, ſenatui ſervire debere, & univerſis civibus ſæpe, & plerumque etiam ſingulis: neque id dixiſſe me pœnitet, & bonos & æquos faventes vos habui dominos & adhuc habeo.*

30. Quinetiam ſpeciem libertatis quandam induxit, conſervatis ſenatui ac magiſtratibus & majeſtate priſtina & poteſtate: neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privatique negotii fuit, de quo non ad P. C. referretur. De vectigalibus ac monopoliis, de exſtruendis reficiendiſve operibus, etiam de legendo vel exauctorando milite, ac legionum & auxiliorum deſcriptione: denique quibus imperium prorogari, aut extraordinaria bella mandari, quid & qua forma regum litteris reſcribi placeret. Præfectum alæ, de vi & rapinis reum, cauſam in ſenatu dicere coëgit. Nunquam curiam niſi ſolus intravit: lectica quondam introlatus æger, comites à ſe removit.

31. Quædam adverſus ſententiam ſuam decerni ne queſtus quidem eſt. Negante eo, deſtinatos magiſtratus abeſſe oportere, ut præſentes honori acquieſcerent, [1] prætor deſignatus liberam legationem impetravit. Iterum cenſente ut Trebianis legatam in opus novi theatri pecuniam ad munitionem viæ

[1] Tamen contra Tiberii voluntatem, qui erat prætor deſignatus, obtinuit à Senatu ut abeſſe poſſet, impetratâ liberâ legatione, i. e. honorariâ, quæ ornamenti tantum cauſâ tituloque tenus geritur.

transferre

transferre concederetur, obtinere non potuit quin rata voluntas legatoris esset. Cum senatusconsultum per discessionem forte fieret, transeuntem eum alteram partem in qua pauciores erant, secutus est nemo. Cetera quoque nonnisi per magistratus & jure ordinario agebantur: tanta Coss. auctoritate, ut legati ex Africa audierint eos querentes, trahi se à Cæsare, ad quem missi forent. Nec mirum, cum palam esset ipsum quoque eisdem assurgere, & decedere via.

32. Corripuit consulares exercitibus præpositos, quod non de rebus gestis senatui scriberent: quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi jus haberent. Prætorem collaudavit, quod honore inito, consuetudinem antiquam retulisset de majoribus suis pro concione memorandi. Quorundam illustrium exsequias usque ad rogum frequentavit. Parem moderationem minoribus quoque & personis & rebus exhibuit: cum Rhodiorum magistratus, quod litteras publicas sine [1] subscriptione ad se dederant, evocasset, ne verbo quidem insectatus, ac tantummodo jussos subscribere remisit. Diogenes Grammaticus disputare [2] sabbatis Rhodi solitus, venientem, ut se extra ordinem audiret, non admiserat: ac per servulum suum in septimum diem distulerat. Hunc Romæ salutandi sui caussa pro foribus adstantem, nihil amplius quam ut post septimum annum rediret, admonuit. Præsidibus onerandas tributo provincias suadentibus rescripsit, *Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere.*

33. Paullatim principem exercuit, præstititque: etsi varium diu, commodiorem tamen sæpius, & ad utilitates publicas proniorem. Ac primo eatenus interveniebat, ne quid perperam fieret. Itaque & constitutiones quasdam senatus rescidit: & magistratibus pro tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat consiliarium, assidebatque mistim, vel ex adverso in parte primori: & si quem reorum elabi gratia rumor esset, subitus aderat: judicesque aut è [3] plano, aut è quæsitoris tribunali, legum & religionis, & noxæ de qua cognoscerent admonebat. Atque etiam siqua in publicis

1 Non nominum, sed clausulæ adjici solitæ litteris ad principem, quâ felicitas illi optaretur ευτυχει σοι παντος aut quid simile. Οι Ροδιων ἀρχοντες ἐπιστειλαντες τι αὐτῳ, ουκ ὑπεγραψεν τῃ ἐπιστολῃ, τοῦτο δὲ τὸ νομιζομενον, ὀδιας αὐτῳ παρεδωκε Dion, l. 57. p. 608. 2 Etsi observatio hebdomadum, quæ hodie obtinet, ante tempora Theodosii vulgo recepta non fuit, Græci tamen & Asiatici in functionibus vitæ quotidianæ, soliti tale aliquid observare: quod quia imitatione Judæorum, qui tum per orbem sparsi erant, institutum est; etiam Sabbati nomen multi retinuerunt. 3 Ex loco æquo, ex loco inferiori, est, ut dicitur, è terrâ.

moribus desidia aut mala consuetudine labarent, corrigenda suscepit.

34. Ludorum ac munerum impensas corripuit: mercedibus scenicorum recisis, paribusque gladiatorum ad certum numerum redactis. Corinthiorum vasorum pretia in immensum [1] exarsisse, tresque mullos xxx. millibus nummûm venisse, graviter conquestus, adhibendum supellectili modum censuit: annonamque macelli, senatus arbitratu, quotannis temperandam, dato ædilibus negotio, popinas caneasque usque eo inhibendi, ut ne opera quidem pistoria proponi venalia sinerent. Et ut parcimoniam publicam exemplo quoque juvaret, solennibus ipse cœnis pridiana sæpe ac semesa opsonia apposuit, dimidiatumque aprum: affirmans, *Omnia eadem habere quæ totum.* Quotidiana oscula prohibuit edicto: item strenarum [2] commercium, ne ultra Kalendas Januarias exerceretur. Consueverat & [3] quadruplam strenam a se manu reddere: sed offensus interpellari se toto mense ab iis qui potestatem sui die festo non habuissent, ultra non reddidit.

35. Matronas prostratæ pudicitiæ, quibus accusator publicus deesset, ut propinqui more majorum de communi sententia coërcerent, auctor fuit. Equiti Rom. jurisjurandi gratiam fecit, ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se nunquam repudiaturum ante juraverat. Feminæ famosæ, ut ad evitandas legum pœnas jure ac dignitate matronali exsolverentur, [4] lenocinium profiteri cœperant: & ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque, quo minus in opera scenæ arenæque edenda senatusconsulto tenerentur, [5] famosi judicii notam sponte subibant: eos easque omnes, nequod refugium in tali fraude cuiquam esset, exsilio affecit. Senatori latum clavum ademit, cum cognovisset sub [6] Kal. Julii demigrasse in hortos, quo vilius post [7] diem ædes in urbe conduceret. Alium & quæ-

1 Excrevisse. Sic Varro in tertio de Re Rustica *Cœna collegiorum excandefaciant annonam macelli.* 2 Vicissitudinem dandi, ac accipiendi strenas. Xenia enim mittebantur, & apophoreta remittebantur. 3 Quadruplo majorem quam acceperat, idque *de manu*, id est, non per dispensatorem. 4 Cuivis feminæ licitum fuit vulgare corpus, modo apud Ædiles id profiteretur, *more inter veteres recepto, qui satu pœnarum adversus impudicas in ipsa professione flagitii crederant.* Tacit. Annal. lib. 2. c. 85. 5 Mulieres infames, tanquam indignæ censura legum, leg. Julia de adulteriis non tenebantur, eademque ratione, & Viri qui infames erant impune in Scenâ, atque arenâ versabantur. Sensus ergo est, damnari volebant, & infamiâ notari per judicium, quo damnati infames fiunt. 6 Quo die mos erat apud veteres Romanos, migrare ex ædibus prius conductis in recens conductas. 7 Die qui legitimus erat locationi, & conductioni ædium exacto, locator non potuit facile alium conductorem invenire.

stur,

ſtura removit, quod uxorem pridie [1] ſortitionem ductam, poſtridie repudiaſſet.

36. Externas cærimonias, Ægyptios Judaicoſque ritus compeſcuit: coactis qui ſuperſtitione ea tenebantur, religioſas veſtes cum inſtrumento omni comburere. Judæorum juventutem, per ſpeciem ſacramenti, in provincias gravioris cœli diſtribuit: reliquos gentis ejuſdem, vel ſimilia ſectantes, urbe ſubmovit, ſub pœna perpetuæ ſervitutis, niſi obtemperaſſent. Expulit & Mathematicos: ſed deprecantibus, ac ſe artem deſituros promittentibus, veniam dedit.

37. In primis tuendæ pacis à graſſaturis ac latrociniis ſeditionumque licentia curam habuit. Stationes militum per Italiam ſolito frequentiores diſpoſuit, Romæ caſtra conſtituit, quibus Prætorianæ cohortes, vagæ ante id tempus, & per hoſpitia diſperſæ, continerentur. Populares tumultus exortos graviſſime coërcuit: & ne orirentur ſedulo cavit. Cæde in theatro per diſcordiam admiſſa, capita factionum & hiſtriones, propter quos diſſidebatur, relegavit: nec ut revocaret, unquam ullis populi precibus potuit evinci. Cum Pollentina plebs funus cujuſdam primipilaris non prius ex foro miſiſſet, quam extorta pecunia per vim hæredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab urbe, & aliam à [2] Cotii regno, diſſimulata itineris cauſſa, detectis repente armis, concinentibuſque ſignis, per diverſas portas in oppidum immiſit: ac partem majorem plebis ac decurionum in perpetua vincula conjecit. Abolevit & jus, moremque aſylorum, quæ uſquam erant. Cyzicenis in cives Romanos violentius quædam auſis, publice libertatem ademit, quam Mithridatico bello meruerant. Hoſtiles motus, nulla poſtea expeditione ſuſcepta, per legatos compeſcuit: nec per eos quidem, niſi cunctanter & neceſſario. Reges infeſtos ſuſpectoſque comminationibus magis & querelis quam vi repreſſit. Quoſdam per blanditias atque promiſſa extractos ad ſe non remiſit: ut Maraboduum Germanum, Thraſcypolim Thracem, Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in formam provinciæ redegit.

38. Biennio continuo poſt adeptum imperium, pedem porta non extulit: ſequenti tempore, præter quam in propinqua

1 Vel ſignificat, *pridie quam ſortitus eſt provinciam*, ex quâ ſortitione Quæſtor ingens lucrum ſperans, uxorem quam forte minus locupletem pridie duxerat, poſtridie repudiaverit; Vel ad legem Papiam referendum eſt, quæ cum cælibes à magiſtratu arceret, homo hic quam ante ſortitionem provinciarum duxerat, obtentâ jam provincia ablegarit.

2 Regnum Cottii eſt idem quod Strabo Κοτιου γλῶ vocat in gentium Inalpinarum deſcriptione.

oppida

oppida, & cum longiſſime, Antio tenus nuſquam abfuit: idque perraro & paucos dies, quamvis provincias quoque & exercitus reviſurum ſe ſæpe pronuntiaſſet: & prope quotannis profectionem præpararet: vehiculis comprehenſis, commeatibus per municipia & colonias diſpoſitis. Ad extremum vota pro itu & reditu ſuo ſuſcipi paſſus, ut vulgo jam per jocum [1] *Callippides* vocaretur: quem curſitare ac ne cubiti quidem menſuram progredi, proverbio Græco notatum eſt.

39. SED ORBATUS utroque filio, quorum Germanicus in Syria, Druſus Romæ obierat, ſeceſſum Campaniæ petiit: conſtanti & opinione & ſermone pæne omnium, quaſi neque rediturus unquam, & cito mortem etiam obiturus: quod paullo minus utrumque evenit. Nam neque Romam amplius rediit: ſed & paucos poſt dies juxta Terracinam in prætorio, cui ſpeluncæ nomen erat, incœnante eo, complura & ingentia ſaxa fortuito ſuperne delapſa ſunt: multiſque convivarum & miniſtrorum eliſis, præter ſpem evaſit.

40. Peragrata Campania, cum Capuæ Capitolium, Nolæ templum Auguſti, quam cauſſam profectionis prætenderat, dedicaſſet, Capreas ſe contulit: præcipue delectatus inſula, quod uno parvoque littore adiretur, ſepta undique præruptis immenſæ altitudinis rupibus, & profundo maris. Statimque revocante aſſidua obteſtatione populo, propter cladem, qua apud Fidenas, ſupra xx. hominum millia gladiatorio munere amphitheatri ruina perierant, tranſiit in continentem, poteſtatemque omnibus adeundi ſui fecit: tanto magis quod ab urbe egrediens, nequis ſe interpellaret, edixerat, ac toto itinere adeuntes ſubmoverat.

41. Regreſſus in inſulam, Reip. quidem curam uſque adeo abjecit, ut poſtea non decurias equitum unquam ſupplerit: non Tribunos militum præfectoſque, non provinciarum præſides ullos mutaverit: Hiſpaniam & Syriam per aliquot annos ſine conſularibus legatis habuerit: Armeniam à Parthis occupari, Mœſiam à Dacis Sarmatiſque: Gallias à Germanis vaſtari neglexerit: magno dedecore imperii, nec minori diſcrimine.

42. CETERUM ſecreti licentiam nactus, & quaſi civitatis oculis remotus, cuncta ſimul vitia male diu diſſimulata tandem profudit: de quibus ſigillatim ab exordio referam. In caſtris tyro etiam tum, propter nimiam vini aviditatem, pro Tiberio *Biberius*, pro Claudio *Caldius*, pro

[1] Videtur fuiſſe hiſtrio in Tragœdiarum actione inter Græcos clarus, & Ageſilai Magni temporibus celebratus. Vide Plutarch. Apothegm. & Cicer. l. 13. ad Atticum, Epiſt. 12.

Nerone

Nerone *Mero* vocabatur. Postea princeps in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & L. Pisone noctem continuumque biduum epulando potandoque consumsit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri præfecturam urbis confestim detulit, codicillis quoque *jucundissimos & omnium horarum amicos* professus. Sestio Gallo libidinoso ac prodigo seni, olim ab Augusto ignominia notato, & à se ante paucos dies apud senatum increpito, cœnam ea lege condixit, ne quid ex consuetudine immutaret aut demeret: utque nudis puellis ministrantibus cœnaretur. Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis anteposuit, ob epotam in convivio, propinante se, vini amphoram. Asellio Sabino HS. ducenta donavit, pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ, & turdi [1] certamen induxerat. Novum denique officium instituit à voluptatibus, præposito equite Rom. T. Cæsonio Prisco.

43. Secessu vero Capreensi, etiam sellariam excogitavit sedem arcanarum libidinum: in quam undique conquisiti puellarum & exoletorum greges, monstrosique concubitus repertores, quos [2] *spintrias* appellabat, triplici serie connexi, invicem incestarent se coram ipso, ut adspectu deficientes libidines excitaret. Cubicula plurifariam disposita tabellis ac [3] sigillis lascivissimarum picturarum & figurarum adornavit, librisque [4] Elephantidis instruxit: ne cui in opera edenda exemplar impetratæ [5] schemæ deesset. In silvis quoque ac nemoribus passim Venereos locos commentus est, prostantesque per antra & cavas rupes, ex utriusque sexus pube, Paniscorum & Nympharum habitu: palamque jam & vulgato nomine insulæ abutentes, [6] *Caprineum* dictitabant.

44. Majore adhuc & turpiore infamia flagravit, vix ut referri audirive, nedum credi fas sit. Quasi pueros primæ teneritudinis, quos pisciculos vocabat, institueret, ut natanti sibi inter femina versarentur, ac luderent, lingua morsuque sensim appetentes; atque etiam quasi infantes firmiores, necdum tamen lacte depulsos, inguini ceu papillæ admoveret: pronior sane ad id genus libidinis & natura & ætate. Quare Parrhasii quoque tabulam, in qua Maleagro Atalanta ore mo-

1 In dialogo hæc omnia introduxerat disputantia, vicissimque certantia de saporis bonitate, & mensarum palmia. 2 Qui veluti πανθῆρες, scintillæ, & fomites libidinis erant. 3 Parvis simulachris. 4 Scripsit Elephantis libros de variis & monstrosis concubituum generibus, *Molles Elephantidis libelli.* Martial. 5 Formæ concubitus. Priscian. l. 6. testatur veteres usurpasse Schema genere feminino, & citat Plautum in Amphitryone, *sic processi cum servili schema.* 6 Alludentes ad naturam caprinam Tiberii, & fœtorem libidinum: vel ad prostantes illos Paniscos, quos caprinâ facie, & cruribus hirsutis pingere solebant veteres.

rigeratur,

rigeratur, legatam sibi sub conditione, ut si argumento offenderetur, decies pro ea HS. acciperet, non modo prætulit, sed & in cubiculo dedicavit. Fertur etiam in sacrificando quondam captus facie ministri acerram præferentis, nequisse abstinere, quin pæne vixdum re divina peracta, ibidem statim seductum constupraret, simulque fratrem ejus tibicinem: atque utrique mox, quod mutuo flagitium exprobrabant, crus fregisse.

45. Feminarum quoque, & quidem illustrium, capitibus quantopere solitus sit illudere, evidentissime apparuit, Mallioniæ cujusdam exitu: quam perductam, nec quidquam amplius pati constantissime recusantem, delatoribus objecit: ac ne ream quidem interpellare desiit, *Ecquid pœniteret?* donec ea, relicto judicio, domum se abripuit, ferroque transegit, obscœnitate oris hirsuto atque oloido seni clare exprobrata. Unde [1] nota in [2] Atellanico exodio proximis fuit assensu maximo excepta, percrebuit: *Hircum vetulum capri naturam ligurrire.*

46. PECUNIÆ parcus ac tenax, comites peregrinationum expeditionumque nunquam salario, cibariis tantum, sustentavit: una modo liberalitate ex indulgentia vitrici protecutus, cum tribus classibus factis pro dignitate cujusque primæ sexcenta sestertia, secundæ quadringenta distribuit, ducenta tertiæ, quam non amicorum, sed [3] Græcorum appellabat.

47. Princeps neque opera ulla magnifica fecit. Nam & quæ sola susceperat, Augusti templum, restitutionemque Pompeiani theatri, imperfecta post tot annos reliquit: neque spectacula omnino edidit, & iis, quæ ab aliquo ederentur, rarissime interfuit, nequid exposceretur, utique postquam comœdum Actium [4] coactus est manumittere. Paucorum senatorum inopia sustentata, ne pluribus opem ferret, negavit se aliis subventurum, nisi senatui justas necessitatum causas probassent. Quo peracto plerosque modestia & pudore deterruit: in quibus Hortalum Q. Hortensii oratoris nepotem, qui permodica re familiari, [5] auctore Augusto, quatuor liberos tulerat.

1 Notatio, infamatio, in Tiberium ex cantico fabulæ conversa est.
2 *Juventus histrionibus fabularum actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula intexta versibus jactitare cœpit, quæ inde exodia postea appellata, consertaque fabellis potissimum Atellanis sunt, quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenuit juventus, nec ab histrionibus pollui passa est.* Liv. l. 7. c. 2.
3 Per contemtum, ista enim gens parum honesta apud Romanos.
4 Precibus populi Romani, primum enim dixerat, *ne quid exposceretur.*
5 Hortante & jubente ut uxorem duceret. Augustus legem tulit de maritandis ordinibus, hortatusque est Romanos ad rem uxoriam.

43. Publice

48. Publice munificentiam bis omnino exhibuit: propoſito millies HS. [1] gratuito in triennii tempus: & rurſus quibuſdam dominis inſularum, quæ in monte Cœlio deflagrarant, pretio reſtituto. Quorum alterum magna difficultate nummaria populo auxilium flagitante coactus eſt facere, cum per ſenatuſconſultum ſanxiſſet, ut fœneratores duas patrimonii partes [2] in ſolo collocarent, [3] debitores totidem æris alieni ſtatim ſolverent, [4] nec res expediretur; alterum, ad mitigandam temporum atrocitatem. Quod tamen beneficium tanti æſtimavit, ut montem Cœlium, appellatione mutata, vocari Auguſtum juſſerit. Militi poſt duplicata ex Auguſti teſtamento legata nihil unquam largitus eſt, præterquam ſingula nullia denariorum prætorianis, quod Sejano ſe non accommodaſſent: & quædam munera Syriacis legionibus, quod ſolæ nullam Sejani imaginem inter ſigna coluiſſent: atque etiam miſſiones veteranorum rariſſimas fecit, ex ſenio mortem, ex morte [5] compendium captans. Ne provincias quidem ulla liberalitate ſublevavit: excepta Aſia, diſjectis terræ motu civitatibus.

49 Procedente mox tempore, etiam ad rapinas convertit animum. Sat conſtat, Cn. Lentulum augurem, cui cenſus maximus fuerit, metu & angore ad faſtidium vitæ ab eo actum, & ut ne quo niſi ipſo hærede moreretur. Condemnatam & generoſiſſimam feminam Lepidam, in gratiam Quirini conſularis prædivitis, & orbi, qui dimiſſam eam è matrimonio poſt vigeſimum annum veneni olim in ſe comparati arguebat: præterea Galliarum & Hiſpaniarum, Syriæque & Græciæ Principes confiſcatos, ob tam leve ac tam impudens calumniarum genus, ut quibuſdam non aliud ſit objectum, quam quod partem rei familiaris in [6] pecunia haberent. Plurimis etiam civitatibus & privatis veteres immunitates & [7] jus metallorum ac vectigalium adempta. Sed & Vononem regem Parthorum, qui pulſus à ſuis, quaſi in fidem Pop. Rom. cum ingenti gaza Antiochiam ſe receperat, ſpoliatum perfidia & occiſum.

50. ODIUM adverſus neceſſitudines, in Druſo primum fratre detexit: prodita ejus epiſtola, qui ſecum de cogendo ad

1 Uſum gratuitum iſtius pecuniæ indulſit. 2 In prædiis coemendis. Apud I. C *Res ſoli* dicuntur, ædes, agri, fundi, ceteræque res immobiles, quæ ſolo conjunguntur. 3 Quo intelligitur, ex iſto decreto, Romam re nummaria laboraſſe. 4 Nec alieni æris diſſolutio, pecuniarum inopiâ expediri poſſet. 5 Lucrum, cum præmia quæ veteranis dari ſolent, ſibi lucraretur. 6 Et non in prædiis. Supra enim decreverat duas partes patrimonii, *in ſolo collocari*. 7 Plurimæ civitates, præcipue in Hiſpania, jus habebant fodiendi metalli, è quibus lucrum ingens conſequebantur.

reſtitu-

reſtituendam libertatem Auguſto agebat : deinde & in reliquis. Juliæ uxori tantum abfuit, ut relegatæ, quod minimum eſt, officii aut humanitaris aliquid impertiret, ut ex conſtitutione patris uno oppido clauſam, domo quoque egredi, & commercio hominum frui vetuerit : ſed & peculio conceſſo à patre præbitiſque annuis fraudavit, per ſpeciem publici juris, quod nihil de his Auguſtus teſtamento caviſſet. Matrem Liviam gravatus, velut partes ſibi æquas potentiæ vindicantem, & congreſſum ejus aſſiduum vitavit : & longiores ſecretioreſque ſermones, ne ejus conſiliis, quibus tantum interdum & ægre uti ſolebat, regi videretur. Tulit etiam perindigne actum à ſenatu, ut titulis ſuis quaſi Auguſti, ita & Liviæ filius adjiceretur. Quare non *parentem patriæ* appellari, non ullum inſignem honorem recipere, publice paſſus eſt. Sed & frequenter admonuit, *majoribus*, *nec feminæ convenientibus negotiis abſtineret* : præcipue ut animadvertit incendio juxta ædem Veſtæ & ipſam interveniſſe : populumque & milites, quo enixius opem ferrent adhortatam, ſicut ſub marito ſolita eſſet.

51. Dehinc ad ſimultatem uſque proceſſit, hac ut ferunt de cauſſa : Inſtanti ſæpius, ut civitate donatum in decurias adlegeret, negavit alia ſe conditione adlecturum, quam ſi pateretur adſcribi albo, *extortum id ſibi à matre*. At illa commota, veteres quoſdam ad ſe Auguſti codicillos de acerbitate & intolerantia morum ejus è ſacrario protulit, atque recitavit. Hos & cuſtoditos tam diu, & exprobratos tam infeſte, adeo graviter tulit, ut quidam putent inter cauſſas ſeceſſus hanc ei vel præcipuam fuiſſe. Toto quidem triennio, quo vivente matre abfuit, ſemel omnino eam, nec amplius quàm uno die, ac paucissimis vidit horis : ac mox neque ægræ adeſſe curavit defunctamque, & dum adventus ſui ſpem facit, complurium dierum mora, corrupto demum & tabido corpore funeratam prohibuit conſecrari : quaſi id ipſa mandaſſet. Teſtamentum quoque ejus pro irrito habuit, omneſque amicitias & familiaritates, etiam quibus ea funeris curam moriens demandarat, intra breve tempus afflixit : uno ex his equeſtris ordinis viro & in [1] antliam condemnato.

52. Filiorum neque naturalem Druſum, neque adoptivum Germanicum patria charitate dilexit. Alterius vitiis infenſus: nam Druſus animi fluxioris, remiſſioriſque vitæ erat. Itaque ne mortuo quidem perinde affectus eſt : ſed tantum non ſtatim à funere ad negotiorum conſuetudinem rediit, juſtitio longiore

[1] Uti ad triremis publicæ remum, ita ad rotas aquarias, & antlias publicas, rei damnari ſolent. Meminit hujus ſupplicii Artemidorus, l. 1. c. 52.

inhi-

inhibito. Quin & Ilienſium legatis paullo ſerius conſolantibus, quaſi oblitterata jam doloris memoria irridens: *Se quoque* reſpondit *vicem eorum dolere, quod egregium civem Hectorem amiſiſſent*. Germanico uſque adeo obtrectavit, ut & præclara facta ejus pro ſupervacuis elevaret: & glorioſiſſimas victorias, ſeu damnoſas Reip. increparet. Quod vero Alexandriam propter immenſam & repentinam famem inconſulto ſe adiſſet, queſtus eſt in ſenatu. Etiam cauſſa mortis fuiſſe ei per Cn. Piſonem legatum Syriæ creditur: quem mox hujus criminis reum putant quidam mandata prolaturum, niſi ea ſecreta obſtarent. Per quæ multifariam increpitum, & per noctes creberrime acclamatum eſt, *Redde Germanicum*. Quam ſuſpicionem confirmavit ipſe poſtea: conjuge etiam ac liberis Germanici crudelem in modum afflictis.

53. Nurum Agrippinam, poſt mortem mariti, liberius quiddam queſtam, manu apprehendit: Græcoque verſu, *Si non dominaris*, inquit, *filiola, injuriam te accipere exiſtimas?* Nec ullo mox ſermone dignatus eſt. Quondam vero inter cœnam porrecta à ſe poma guſtare non auſam, etiam vocare deſiit, ſimulans, ſe veneni crimine accerſitum: cum præſtructum utrumque conſulto eſſet, ut & ipſe tentandi gratia offerret: & illa quaſi certiſſimum exitium caveret. Noviſſime calumniatus, modo ad ſtatuam Auguſti, modo ad exercitus confugere velle, Pandatariam relegavit: convitiantique oculum per centurionem verberibus excuſſit. Rurſus mori inedia deſtinanti, per vim ore diducto, infulciri cibum juſſit. Sed & perſeverantem, atque ita abſumtam, criminoſiſſime inſectatus eſt, cum diem quoque natalem ejus inter nefaſtos referendum ſuaſiſſet. Imputavit etiam, quod non laqueo ſtrangulatam in Gemonias abjecerit: proque tali clementia interponi decretum paſſus eſt, quo ſibi gratiæ agerentur, & Capitolino Jovi donum ex auro ſacraretur.

54. Cum ex Germanico tres nepotes, Neronem & Druſum & Cajum, ex Druſo unum Tiberium haberet, deſtitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filiis, Neronem & Druſum P. C. commendavit: diemque utriuſque tirocinii, congiario plebi dato, celebravit. Sed ut comperit, ineunte anno, pro eorum quoque ſalute publice vota ſuſcepta: egit cum ſenatu, *Non debere talia præmia tribui, niſi expertis & ætate provectis*: atque ex eo, patefacta interiore amini ſui nota, omnium criminationibus obnoxios reddidit: variaque fraude inductos, ut & concitarentur ad convitia, & concitati perderentur, accuſavit per litteras, amariſſime congeſtis etiam probris, & judicatos hoſtes fame necavit: Neronem, in inſula Pontia: Druſum, in ima parte Palatii. Putant Neronem ad voluntariam mortem coactum, cum ei carnifex, quaſi

ex

ex ſenatus auctoritate miſſus, laqueos & uncos oſtentaret: Druſo autem adeo alimenta ſubducta, ut tomentum è culcita tentaverit mandere: amborum ſic reliquiis diſperſis, ut vix quandoque colligi poſſent.

55. Super veteres amicos ac familiares, viginti ſibi è numero principum civitatis depoposcerat, velut conſiliarios in negotiis publicis. Horum omnium vix duos aut tres incolumes præſtitit: ceteros, alium alia de cauſſa perculit. Inter quos cum plurimorum clad. Ælium Sejanum, quem ad ſummam potentiam, non tam benevolentia provexerat, quam ut eſſet cujus miniſterio ac fraudibus liberos Germanici circumveniret: nepotemque ſuum ex Druſo filium naturalem ad ſucceſſionem imperii confirmaret.

56. Nihilo lenior in convictores Græculos, quibus vel maxime acquieſcebat. Zenonem quendam exquiſitius ſermocinantem, cum interrogaſſet, *quænam illa tam moleſta dialectus eſſet*: & ille reſpondiſſet, *Doridem*: relegavit Cinariam: exiſtimans exprobratum ſibi veterem ſeceſſum, quod Dorice Rhodii loquantur. Item cum ſoleret ex lectione quotidiana quæſtiones ſuper cœnam proponere, comperiſſetque. Seleucum Grammaticum à miniſtris ſuis perquirere quos quoque tempore tractaret auctores, atque ita præparatum venire; primum à contubernio removit, deinde etiam ad mortem compulit.

57. Sæva ac [1] lenta natura ne in puero quidem latuit: quam Theodorus Gadareus Rhetoricæ præceptor & perſpexiſſe primus [2] graciter, & aſſimilaſſe aptiſſime viſus eſt: ſubinde in objurgando appellans eum, πηλὸν ἄμιξαι πιφυραμένον. Sed aliquanto magis in principe eluxit: etiam inter initia, cum adhuc favorem hominum moderationis ſimulatione captaret. Scurram, qui prætereunte funere elato mortuo mandarat ut nuntiaret Auguſto, *nondum reddi legata, quæ plebi reliquiſſent*, attractum ad ſe, recipere [2] debitum ducique ad ſupplicium imperavit, & patri ſuo verum referre. Nec multo poſt in ſenatu Pompeio cuidam, equiti Romano, quiddam perneganti, dum vincula minatur, affirmavit fore *ut ex Pompejo Pompejanus fieret*: acerba cavillatione ſimul hominis nomen inceſſens, veterumque partium fortunam.

58. Sub idem tempus, conſulente prætore, an [3] judicia

1 Supra c. 21. Auguſtus prædixit, *P. R. miſerum qui ſub tam lentis maxillis erit.* Hic lentitudo deſignat quaſi dormientem iram; *ſævam manu, verſum.* Seneca, *Nihil ego illo impudentius,* *aſtutius, lentius novi.* Cic. l. 11. ad Attic. Ep. 12. 2 Legatum ab Auguſto relictum, quod ſcurra dixerat nondum reddi. 3 Congregari judices ad judicandum de iis qui majeſtatis rei eſſent.

majeſtatis

majeſtatis cogi juberet, exercendas eſſe leges reſpondit, & atrociſſime exercuit. Statuæ quidam Auguſti caput demſerat, ut alterius imponeret. Acta res in ſenatu. Et quia ambigebatur, per tormenta quæſita eſt. Damnato reo, paullatim hoc genus calumniæ eo proceſſit, ut hæc quoque capitalia eſſent: circa Auguſti ſimulacrum ſervum cecidiſſe: [1] veſtimenta mutaſſe: nummo vel annulo effigiem impreſſam, latrinæ aut lupanari intuliſſe, dictum ullum factumve ejus exiſtimatione aliqua læſiſſe. Periit denique & is qui honores in colonia ſua eodem die decerni ſibi paſſus eſt, quo decreti & Auguſto olim erant.

59. Multa præterea, ſpecie gravitatis ac morum corrigendorum, ſed & magis naturæ obtemperans, ita ſæve & atrociter factitavit, ut nonnulli verſiculis quoque & præſentia exprobrarent, & futura denuntiarent mala:

Aſper & immitis, breviter vis omnia dicam?
Diſpeream ſi te mater amare poteſt.
Non es eques. Quare? non ſunt tibi millia centum:
Omnia ſi quæras, & Rhodos exſilium eſt.
Aurea mutaſti Saturni ſecula, Cæſar:
Incolumi nam te, ferrea ſemper erunt.
Faſtidis vinum, quia jam ſitit iſte cruorem:
Tam bibit hunc avide, quam bibit ante merum.
Adſpice felicem ſibi, non tibi, Romule, Syllam:
Et Marium, ſi vis, adſpice, ſed reducem.
Nec non Antoni civilia bella moventis,
Nec ſemel infectas adſpice cæde manus.
Et dic, Roma perit: regnabit ſanguine multo,
Ad regnum quiſquis venit ab exſilio.

Quæ primo quaſi ab impatientibus Romæ dominii, ac non tam ex animi ſententia, quam bile & ſtomacho fingerentur, volebat accipi. Dicebatque iden idem, *Oderint, dum probent.* Deinde vera plane certaque eſſe ipſe fecit fidem.

60. In paucis diebus quam Capreas attigit, piſcatori, qui ſibi ſecretum agenti grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem juſſit: territus, quod is a tergo inſulæ per aſpera & devia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti autem inter pœnam, quod non & locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet, locuſta quoque lacerari os imperavit. Militem prætorianum ob ſubreptum è viridario pavonem, capite

[1] Coram deorum ſimulacris nudare ſe nefas credebatur. Plut. in quæſt. Rom. διὰ τὸ ναοῖς ἐξὸν γυμνοῦν ἑαυτὸν ἀφίεσθαι. Vide Arrian. l. 2. c. 8. Val. Max. l. 2. c. 1. §. 7.

puniit.

puniit. In quodam itinere lectica qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem viæ primarum cohortium centurionem ſtratum humi pœne ad necem verberavit.

61. Mox in omne genus crudelitatis erupit, nunquam deficiente materia: cum primo matris, deinde nepotum & nurus, poſtremo Sejani familiares atque etiam notos perſequeretur. Poſt cujus interitum vel ſæviſſimus exſtitit: quo maxime apparuit, non tam ipſum à Sejano concitari ſolitum, quam Sejanum quærenti occaſiones ſubminiſtraſſe. Etſi commentario, quem de vita ſua ſummatim breviterque compoſuit, auſus eſt ſcribere, *Sejanum ſe puniſſe, quod comperiſſet furere adverſus liberos Germanici filii ſui*: quorum ipſe alterum ſuſpecto jam, alterum oppreſſo demum Sejano interemit. Sigillatim crudeliter facta ejus exſequi longum eſt: generatim velut exemplaria ſævitiæ enumerare ſat erit. Nullus à pœna hominum ceſſavit dies: ne religioſus quidem ac ſacer. Animadverſum in quoſdam ineunte anno [1] novo: accuſati damnatique multi cum liberis atque etiam uxoribus ſuis. Interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent, decreta accuſatoribus præcipua præmia, nonnunquam & teſtibus. Nemini delatorum fides abrogata. Omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum ſimpliciumque verborum. Objectum eſt Poëtæ, quod in tragœdia Agamemnonem probris laceſſiſſet: objectum & [2] hiſtorico, quod *Brutum Caſſiumque* [3] *ultimos Romanorum* dixiſſet: animadverſum eſt ſtatim in auctores, ſcriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos, etiam Auguſto audiente recitata. Quibuſdam cuſtodiæ traditis, non modo ſtudendi ſolatium ademtum, ſed etiam ſermonis & colloquii uſus. Citati ad cauſſam dicendam, partim ſe domi vulneraverunt, certi damnationis, & ad vexationem ignominiamque vitandam: partim in media curia venenum hauſerunt, & tamen colligatis vulneribus, ac ſemianimes palpitanteſque in carcerem rapti. Nemo punitorum non & in Gemonias abjectus uncoque tractus. Viginti uno die abjecti tractique ſunt: inter eos pueri & feminæ. Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas eſſet virgines ſtrangulari, vitiatæ prius à carnifice, dein ſtrangulatæ. Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeo leve ſupplicium putabat, ut cum audiſſet unum è reis, Carnulium nomine, anticipaſſe eam, exclamaverit, *Carnulius me evaſit.* Et in recognoſcendis [4] cuſtodiis, precanti cuidam pœnæ maturitatem, reſpondit, *Non-*

1 Quo tempore à verbis etiam profanis abſtinere mos eſt. 2 Cremutio Cordo. Tacit. Annal. l. 4. c. 34. 3 Quaſi in Caſſio & Bruto vera Romanorum virtus defeciſſet. 4 *Cuſtodia*, dicuntur carcerarii, & damnati qui carcere cuſtodiuntur, hinc apud I. C. *Si cuſtodia ſe interfece-rit. Si cuſtos cuſtodiam interfecerit.*

dum

dum tecum in gratiam redii. Annalibus ſuis vir conſularis inſeruit, frequenti quondam convivio, cui & ipſe affuerit, interrogatum eum ſubito & clare à quodam nano adſtante menſæ inter [1] copreas, cur Paconius, majeſtatis reus, tam diu viveret: ſtatim quidem petulantiam linguæ objurgaſſe, ceterum poſt paucos dies ſcripſiſſe ſenatui, ut de pœna Paconii quam primum ſtatueret.

62. Auxit intenditque ſævitiam, exacerbatus indicio de morte filii ſui Druſi: quem cum morbo & intemperantia periiſſe exiſtimaret, ut tandem veneno interemtum fraude Livillæ uxoris atque Sejani cognovit, neque tormentis neque ſupplicio cujuſquam pepercit: ſoli huic cognitioni adeo per totos dies deditus & intentus, ut Rhodienſem hoſpitem, quem familiaribus litteris Romam evocarat, adveniſſe ſibi nuntiatum, torquere ſine morâ juſſerit, quaſi aliquis ex neceſſariis quæſtioni adeſſet: deinde errore detecto, & occidi, ne divulgaret injuriam. Carnificinæ ejus oſtenditur locus Capreis, unde damnatos poſt longa & exquiſita tormenta, præcipitari coram ſe in mare jubebat: excipiente claſſiariorum manu, & contis atque remis elidente cadavera: ne cui reſidui ſpiritus quidquam ineſſet. Excogitaverat autem inter genera cruciatus, etiam ut larga meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum ſimul urinæque tormento diſtenderet. Quod niſi eum & mors præveniſſet, & Thraſyllus conſulto, ut ajunt differre quædam, ſpe longioris vitæ compuliſſet: plures aliquanto necaturus, ac ne reliquis quidem nepotibus parſurus creditur: cum & Cajum ſuſpectum haberet, & Tiberium ut ex adulterio conceptum aſpernaretur. Nec abhorret à vero: namque identidem *Felicem Priamum vocabat, quod ſuperſtes omnium ſuorum exſtitiſſet.*

63. Quam vero inter hæc non modo inviſus ac deteſtabilis, ſed prætrepidus quoque atque etiam contumeliis obnoxius vixerit, multa indicia ſunt. Haruſpices [2] ſecreto ac ſine teſtibus conſuli vetuit. Vicina vero urbi oracula etiam diſjicere conatus eſt: ſed majeſtate [3] Prænestinarum ſortium territus, deſtitit: cum obſignatas devectaſque Romam non reperiſſet in arca, niſi relatas rurſus ad templum. Unum & alterum

1 Scurras, rabulas, circulatores, &c. à κόπρος, ſtercore. Ita S. *Cyprianum* olim gentiles quidem Coprianum, quaſi ad fabulas Chriſtianorum relicta religione Romanâ avertiſſet. Lactan. l. 5. Inſtit. c. 1. 2 Ne de morte ſuâ pronuntiarent. 3 Numerius Suffuſius ſortes primus invenit apud Prænestinos, ſculptas in robore literarum priſcarum notis, & cum eodem tempore mel ex olea fluxiſſet ubi fortunæ ædes ſita eſt, aruſpicum juſſu, ex illa olea arca facta eſt, in eaque ſortes conditæ, quæ Fortunæ monitu, pueri manu miſcebantur, Cicero l. 2. de Divin. c. 41.

consulares oblatis provinciis, non ausus à se dimittere, usque adeo detinuit, donec successores post aliquot annos præsentibus daret: quum interim manente officii titulo, etiam delegaret plurima: assidueque illi per legatos & adjutores suos exsequenda curarent.

64. Nurum ac nepotes nunquam aliter post damnationem, quam catenatos, obsutaque lectica, loco movit: prohibitis per militem obviis ac viatoribus respicere usquam, vel consistere.

65. Sejanum res novas molientem, quamvis jam & natalem ejus publice celebrari, & imagines aureas coli passim videret; vix tandem & astu magis ac dolo quam principali auctoritate, subvertit. Nam primo ut à se per speciem honoris dimitteret, collegam sibi assumsit in quinto consulatu: quem longo intervallo absens ob id ipsum susceperat. Deinde [1] spe affinitatis ac tribunitiæ potestatis deceptum, inopinantem criminatus est pudenda miserandaque oratione: cum inter alia P. C. precaretur, *mitterent alterum è consulibus, qui senem se, & solum in conspectum eorum cum aliquo militari præsidio perduceret.* Sic quoque diffidens, tumultumque metuens, Drusum nepotem, quem vinculis adhuc Romæ continebat, solvi, si res poscceret, ducemque constitui præceperat. Aptatis etiam navibus ad quascunque legiones meditabatur fugam, speculabundus ex altissima rupe identidem [2] signa, quæ ne nuntii morarentur, tolli procul, [3] ut quidque foret factum, mandaverat. Verum & oppressa conjuratione Sejani, nihilo securior aut constantior, per novem proximos menses non egressus est villa quæ vocatur Jovis.

66. Urebant insuper anxiam mentem varia undique convitia, nullo non damnatorum omne probri genus coram vel per libellos in [4] orchestra positos, ingerente. Quibus quidem diversissime afficiebatur: modo, ut præ pudore ignota & celata cuncta cuperet: nonnunquam eadem contemneret, & proferret ultro atque vulgaret. Quin & [5] Artabani Parthorum regis laceratus est literis, parricidia & cædes & ignaviam & luxuriam objicientis, monentisque ut voluntaria morte, maximo justissimoque civium odio quamprimum satisfaceret.

67. Postremo semet ipse pertæsus talis epistolæ principio, tantum non summam malorum suorum professus est. *Quid scribam vobis, Patres Conscripti, aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam, hoc tempore? Dii me, Deæque pejus perdant, quam quotidie perire sentio, si scio.* Existimant quidam, præ-

1 Tanquam affinitatem cum Sejano facturus esset, desponsata illi una ex neptibus. 2 Faces accensæ quibus usi veteres in signo dando. 3 An Sejanus rerum potitus foret, an ex ejus voto oppressus. 4 Ut Tiberii probra inter nobiles vulgarentur ex Orchestra Senatus ludos spectabat. 5 Vide Josephum. l. 18. Antiquitatum.

scisse

ſciſſe hæc eum peritia futurorum : ac multo ante quanta ſe quandoque acerbitas & infamia maneret, proſpexiſſe. Ideoque ut imperium inierit, & PATRIS PATRIÆ appellationem, & ne in acta ſua juraretur, obſtinatiſſime recuſaſſe : ne mox majore dedecore impar tantis honoribus inveniretur. Quod ſane ex oratione ejus, quam de utraque re habuit, colligi poteſt : vel cum ait, *Similem ſe ſemper ſui futurum : nec unquam mutaturum mores ſuos, quamdiu mentis ſanæ fuiſſet : ſed exempli cauſſa cavendum, ne ſe ſenatus in acta cujuſquam obligaret, qui aliquo caſu mutari poſſet.* Et rurſus : *Si quando autem*, inquit, *de moribus meis, devotoque vobis animo dubitaveritis : quod prius quam eveniat, opto ut me ſupremus dies huic mutatæ veſtræ de me opinioni eripiat : nihil honoris adjiciet mihi* PATRIS *appellatio : vobis autem exprobrabit, aut temeritatem delati mihi ejus cognominis, aut inconſtantiam contrarii de me judicii.*

68. CORPORE fuit amplo atque robuſto : ſtatura, quæ juſtam excederet. Latus ab humeris & pectore : ceteris quoque membris uſque ad imos pedes æqualis, & congruens : ſiniſtra manu agiliore ac validiore, articulis ita firmis, ut recens & integrum malum digito terebraret : caput pueri, vel etiam adoleſcentis, talitro vulneraret. Colore erat candido, capillo pone occipitium ſummiſſiore, ut cervicem etiam obtegeret : quod gentile in illo videbatur. Facie honeſta : in qua tamen crebri & ſubtiles tumores, cum prægrandibus oculis : & qui, quod mirum eſſet, noctu etiam & in tenebris viderent, ſed ad breve : & cum primum à ſomno patuiſſent, demum rurſum hebeſcebant. Incedebat cervice rigida & obſtipa : [1] adducto fere vultu, plerumque tacitus : nullo aut rariſſimo etiam cum proximis ſermone, eoque tardiſſimo, nec ſine molli quadam digitorum geſticulatione. Quæ omnia ingrata, atque arrogantiæ plena, & animadvertit Auguſtus in eo, & excuſare tentavit ſæpe apud ſenatum ac populum, profeſſus, *Naturæ vitia eſſe, non animi.* Valetudine proſperrima uſus eſt, tempore quidem principatus pæne toto prope illæſa : quamvis à trigeſimo ætatis anno arbitratu eam ſuo rexerit, ſine adjumento conſiliove Medicorum.

69. CIRCA DEOS ac religiones negligentior : quippe addictus [2] mathematicæ, perſuaſioniſque plenus, cuncta fato agi. Tonitrua tamen præter modum expaveſcebat : & turbatiore cœlo nunquam non coronam lauream capite geſtavit, quod fulmine afflari negetur id genus frondis.

70. ARTES liberales utriuſque generis ſtudioſiſſime coluit In oratione Latina ſecutus eſt Corvinum Meſſallam, quem

1 Contracto, ſeveritatem triſtitiamque præferente. 2 Diſciplinæ ſiderali Genethliacorum.

ſenem adoleſcens obſervaverat. Sed affectatione & [1] morositate nimia obſcurabat ſtylum: ut aliquanto ex tempore quam à cura præſtantior haberetur. Compoſuit & carmen lyricum, cujus eſt titulus, *Conqueſtio de L. Cæſaris morte*. Fecit & Græca poëmata, imitatus Euphorionem, & Rhianum, & Parthenium, quibus Poëtis admodum delectatus, ſcripta eorum & imagines, publicis bibliothecis inter veteres & præcipuos auctores dedicavit: & ob hoc plerique eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt. Maxime tamen curavit notitiam hiſtoriæ fabularis uſque ad ineptias atque deriſum. Nam & Grammaticos, quod genus hominum præcipue, ut diximus, appetebat, ejuſmodi fere quæſtionibus experiebatur: *Quæ mater Hecubæ*: *Quod Achilli nomen inter virgines fuiſſet*: *Quid Sirenes cantare ſint ſolitæ*. Et quo primum die, poſt exceſſum Auguſti, curiam intravit, quaſi pietati ſimul ac religioni ſatisfacturus, Minois exemplo, thure quidem ac vino, verum ſine tibicine, ſupplicavit: ut ille olim in morte filii.

71. Sermone Græco, quanquam alias promtus & facilis, non tamen uſque quaque uſus eſt. Abſtinuitque maxime in ſenatu: adeo quidem ut *Monopolium* nominaturus, prius veniam poſtularit, quod ſibi verbo peregrino utendum eſſet: atque etiam in quodam decreto patrum, cum [2] ἐμβλήμα recitaretur, commutandam cenſuerit vocem, & pro peregrina noſtratem requirendam: aut ſi non reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum rem enuntiandam. Militem quoque Græce teſtimonium interrogatum, niſi Latine reſpondere vetuit.

72. Bis omnino toto ſeceſſus tempore, Romam redire conatus, ſemel triremi uſque ad proximos Naumachiæ hortos ſubvectus eſt: diſpoſita ſtatione per ripas Tiberis, quæ obviam prodeuntes ſubmoveret. Iterum Appia uſque ad ſeptimum lapidem, ſed proſpectis modo nec aditis urbis mœnibus rediit. Primo incertum qua de cauſſa, poſtea oſtento territus. Erat ei in oblectamentis ſerpens draco, quem ex conſuetudine manu ſua cibaturus, cum conſumtum à formicis inveniſſet, monitus eſt ut vim multitudinis caveret. Rediens ergo propere Campaniam Aſturæ in languorem incidit. Quo paullum levatus, Circeios pertendit. Ac ne quam ſuſpicionem infirmitatis daret, caſtrenſibus ludis non interfuit ſolum, ſed etiam miſſum in harenam aprum jaculis deſuper petiit: ſtatimque latere convulſo, &, ut exæſtuarat, afflatus aura, in graviorem recidit morbum. Suſtentavit tamen aliquamdiu, quamvis Miſenum uſque devectus, nihil ex ordine quotidiano præter-

1 Nimia penſitatione, quæ ſibi nunquam ſatisfacit. 2 Emblemata, ſunt ſigna poculorum, ornatus cauſâ extantia, aut etiam ſigna veſtium, i.e. clavi. Hoc factum cum de moderandis ſumtibus conviviorum, & ſupellectilis in ſenatu agebatur. Dion, l. 57. p. 702.

mitteret,

mitteret, ne convivia quidem ac ceteras voluptates, partim intemperantia, partim dissimulatione. Nam Chariclem Medicum, quod [1] commeatu abfuturus è convivio egrediens, manum sibi osculandi caussa apprehendisset, existimans tentatas ab eo venas sibi, remanere ac recumbere hortatus est, cœnamque protraxit. Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio, adstante lictore, singulos valere dicentes appellaret.

73. Interim cum in actis senatus legisset, *dimissos ac ne auditos quidem quosdam reos*, de quibus strictim, & nihil aliud quam nominatos ab indice scripserat: prò contemto se habitum fremens, repetere Capreas quoque modo destinavit, non temere quidquam nisi ex tuto ausurus. Sed & tempestatibus & ingravescente vi morbi retentus, paullo post obiit in villa Luculliana, octavo & septuagesimo ætatis anno, tertio & vigesimo imperii, decimo septimo Kalend. Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigro Coss. Sunt qui putent venenum ei à Cajo datum lentum atque tabificum. Alii in remissione fortuitæ febris cibum desideranti negatum: nonnulli pulvinum injectum, cum extractum sibi deficienti annulum mox resipiscens requisisset. Seneca eum scribit, *Intellecta defectione, exemtum annulum quasi alicui traditurum parumper tenuisse: dein rursus aptasse digito, & compressa sinistra manu jacuisse diu immobilem: subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul à lectulo deficientibus viribus concidisse.*

74. Supremo natali suo Apollinem Temenitem & amplitudinis & artis eximiæ advectum Syracusis, ut in bibliotheca novi templi poneretur, viderat per quietem affirmantem sibi, *Non posse se ab ipso dedicari.* Et ante paucos quam obiret dies, turris Phari terræ motu Capreis concidit. Ac Miseni cinis è favilla & carbonibus ad calefaciendum triclinium illatus, exstinctus, & jam diu frigidus exarsit repente prima vespera, atque in multam noctem pertinaciter luxit.

75. Morte ejus ita lætatus est populus ut ad primum nuntium discurrentes, pars *Tiberium in Tiberim* clamitarent: pars *Terram matrem Deosq; Manes orarent, ne mortuo sedem ullam nisi inter impios darent:* alii uncum & Gemonias cadaveri minarentur, exacerbati super memoriam pristinæ crudelitatis, etiam recenti atrocitate. Nam cum senatusconsulto cautum esset ut pœna damnatorum in decimum semper diem differretur, forte accidit ut quorundam supplicii dies is esset quo nuntiatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia, absente adhuc Cajo, nemo exstabat qui adiri interpel-

[1] Abfuturus erat, cum commeatum, i. e. abeundi facultatem impetrasset.

larique poſſet, cuſtodes, ne quid adverſus conſtitutum facerent, ſtrangulaverunt, adjeceruntque in Gemonias. Crevit igitur invidia: quaſi, etiam poſt mortem tyranni, ſævitia permanente. Corpus ut moveri à Miſeno cœpit, conclamantibus pleriſque, 1 *Atellam potius deferendum, & in* 2 *Amphitheatro* 3 *ſemiuſtulandum*, Romam per milites deportatum eſt, crematumque publico funere.

76. Teſtamentum duplex ante biennium fecerat: alterum ſua, alterum liberti manu, ſed eodem exemplo: obſignaveratque etiam 4 humillimorum ſignis. Eo teſtamento hæredes 5 ex quis partibus reliquit, Cajum ex Germanico, & Tiberium ex Druſo, nepotes: ſubſtituitque invicem. Dedit & legata pleriſque: inter quos virginibus Veſtalibus, ac militibus univerſis, plebique Romanæ viritim, atque etiam ſeparatim vicorum magiſtris.

1 Oppidum Campaniæ, quæ tantopere vivus oblectabatur. 2 Ubi fontes igne conſumi ſolent. 3 Amburi, & ejus fupus leviter curari, & raptim cremari. 4 Teſtium deſpicatiſſimorum. 5 Utrumque ex dimidiâ bonorum parte.

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER IV.

C. Cæſar Caligula.

Breviarium Capitum.

GERMANICI patris Caligulæ geſta. 1
Germanici mors. 2
Germanici virtutes tam corporis, quam animi. 3
Omnium favor erga eum. 4
Præſagia, quæ diem mortis Germanici prævenerunt, & luctus Barbaricus. 5
Mœſtitia, & luctus in urbe de morte Germanici. 6
Uxores & filii Germanici. 7
Locus & tempus nativitatis C. Cæſaris. 8
Cognomen Caji, & ubi primo educatus fuerit. 9
Locus, & apud quos ſecundo fuerit educatus. 10
Signa ſævitiæ in juventute. 11
Uxor ejus, & ſuſpicio veneficii in Tiberium. 12
Imperium Caligulæ. 13
Geſta in initio principatus. 14
Pia & civilia geſta per eum in initio principatus. 15
Civilia geſta, & moderatio. 16
Conſulatus per eum geſti, & liberalitas ad populum. 17
Spectacula per eum edita. 18
Novum genus ſpectaculi per eum editum. 19
Spectacula per eum peregre facta. 20
Opera publica per eum edita, & peracta. 21
Vana gloria, & elatio. 22
Detractio, & ſævitia contra propinquos. 23
Libido cum omnibus ſororibus. 24
Matrimonia, & uxores. 25
Crudelitas contra propinquos, & ceteros. 26
Sævitia atque crudelitas. 27
Sævitia contra ſuos exſules, & Senatorem. 28
Atrocia dicta. 29
Atrocia, ac dira facta. 30
Querela contra ſuorum temporum felicitatem. 31
Crudelitas in cœnis, ludis, ſpectaculis, & ſacrificiis. 32
Apelles per eum flagellatus, & alia geſta. 33
Malignitas, & ſuperbia contra omnes. 34
Invidia contra omnes. 35
Luxuria, & libido. 36
Luxuria in cœnis, balneis, ædificiis, & aliis operibus. 37
Rapinæ. 38
Turpia lucra. 39
Nova vectigalia, ſordidi quæſtus. 40
De eodem. 41
Dos pronata filia, & ſtrenæ per eum petitæ, ac receptæ. 42
Expeditio Germanica. 43
Geſta per eum in caſtris. 44
Silva per eum truncata, milites præmiis donati. 45

Apparatus

Apparatus exercitus contra Oceanum. 46
Cura triumphi. 47
Nefarium consilium trucidandi legiones. 48
Reditus ejus ad urbem, malum ejus propositum, & venena reperta. 49
Statura corporis, ac valetudo. 50
Valetudo mentis, & contemtus Deorum, aliaque gesta. 51
Vestes ceterique habitus. 52
Eloquentia, & ars oratoria. 53
Cantandi ars, saltandi, atque aurigandi. 54
Studium, & favor ad plaudentes, & odium ad impedientes. 55
Conjuratio, & conspiratio contra eum facta. 56
Prodigia futuræ cædis. 57
Cædes, & mors. 58
Funus Caji, & mors uxoris & filiæ. 59
Gesta per Senatum post mortem. 60

1. GERMANICUS C. Cæsaris pater, Drusi & minoris Antoniæ filius, à Tiberio patruo adoptatus, quæsturam quinquennio [1] ante quam per leges liceret, & post eam, consulatum, statim [2] gessit. Missusque ad exercitum in Germaniam, excessu Augusti nuntiato, legiones universas imperatorem Tiberium pertinacissime recusantes, & sibi summam Reip. deferentes, incertum constantia an pietate majore, compescuit: atque hoste mox devicto triumphavit. Consul deinde iterum creatus, ac prius quam honorem iniret ad componendum Orientis statum [3] expulsus, cum Armeniæ regem devicisset, Cappadociam in provinciæ formam redegisset, annum ætatis agens quartum & trigesimum, diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspicione. Nam præter livores, qui toto corpore erant, & spumas quæ per os fluebant, [4] cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum est: cujus ea natura existimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat.

2. Obiit autem, ut opinio fuit, fraude Tiberii, ministerio & opera C. Pisonis. Qui sub idem tempus Syriæ præpositus, nec dissimulans offendendum sibi aut patrem, aut filium, quasi plane ita necesse esset, etiam ægrum Germanicum gravissimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo, affecit: propter quæ, ut Romam

1 Quæstura non petebatur ante annum ætatis XXVII. 2 Inter Germanici quæsturam, & consulatum anni septem interjecti. *Statim* igitur referendum est ad superiora, & intellige, statim ut adoptatus est Germanicus, quæsturam eum gessisse. Nam adoptatio ejus & quæstura in eundem annum coincidunt. 3 Amandatus detrususque ex malevolentiâ Tiberii. *Tiberio haud ingratum accidit turbari res Orientis, ut ea specie Germanicum à suetis legionibus abstraheret, novisque provinciis impositum dolo simul, casibusque objecisset.* Tac. l. 2. c. 5. 4 Vide Plin. Hist. l. 11. c. 37.

rediit,

rediit, pæne diſcerptus à populo, à ſenatu capitis damnatus eſt.

3. Omnes Germanico corporis animique virtutes & quantas nemini cuiquam, contigiſſe ſatis conſtat: formam & fortitudinem egregiam: ingenium in utroque eloquentiæ doctrinæque genere præcellens, benevolentiam ſingularem: conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris mirum & efficax ſtudium. Formæ minus congruebat gracilitas crurum, ſed ea quoque paullatim repleta, aſſidua [1] equi vectione poſt cibum. Hoſtem cominus ſæpe percuſſit. Oravit cauſas etiam [2] triumphaleis: atque inter cetera ſtudiorum monumenta reliquit & comœdias Græcas. Domi foriſque civilis: libera ac fœderata oppida ſine lictoribus adibat. Sicubi clarorum virorum ſepulchra cognoſceret, inferias Manibus dabat. Cæſorum clade Variana veteres ac diſperſas reliquias uno tumulo humaturus, colligere ſua manu, & comportare primus aggreſſus eſt. Obtrectatoribus etiam qualeſcunque, & quantacunque de cauſſa nactus eſſet, lenis adeo & innoxius, ut Piſoni decreta ſua reſcindenti, clientelas diu vexanti, non prius ſuccenſere in animum induxerit, quam veneficiis quoque & [3] devotionibus impugnari ſe comperiſſet: ac ne tunc quidem ultra progreſſus, quam ut & amicitiam ei more majorum renuntiaret, mandaretque domeſticis ultionem, ſi quid ſibi accideret.

4. QUARUM virtutum fructum uberrimum tulit, ſic probatus & dilectus à ſuis, ut Auguſtus, (omitto enim neceſſitudines reliquas,) diu cunctatus an ſibi ſucceſſorem deſtinaret, adoptandum Tiberio dederit. Sic vulgo favorabilis, ut plurimi tradant, quoties aliquo adveniret, vel ſicunde diſcederet, præturba occurrentium proſequentiumve nonnunquam eum diſcrimen vitæ adiſſe: è Germania vero, poſt compreſſam ſeditionem, revertenti, prætorianas cohortes univerſas prodiſſe obviam, quamvis pronuntiatum eſſet, ut duæ tantummodo exirent: populi autem Romani ſexum, ætatem, ordinem omnem uſque ad viceſimum lapidem effudiſſe ſe.

5. TAMEN longe majora & firmiora de eo judicia in morte ac poſt mortem exſtitere. Quo defunctus eſt die, [4] lapidata ſunt templa, ſubverſæ Deûm aræ, Lares à quibuſdam familiares in publicum abjecti, partus conjugum expoſiti.

1 Quo ſanguis, atque alimenti vis eo defluëret, præſertim cum *Stapin* quas vocamus nondum tunc uterentur. 2 Ad triumphum decernendum pertinentes, uti dicimus, Cauſas Conſulares. Alii legunt, *Triumphalis*, i. e. in maximâ fortunâ collocatus, quâ alii aſpernari ſolent cauſas forenſes. 3 Magicis execrationibus. Vide Tac. l. 2. c. 55. 4 Tanquam Dii amplius colendi non eſſent, nec humana curarent, qui Germanicum non ſervaſſent.

Quin

Quin & Barbaros ferunt, quibus inteſtinum, quibuſque adverſus nos bellum eſſet, velut in domeſtico communique mœrore conſenſiſſe ad inducias. Regulos quoſdam [1] barbam poſuiſſe, & uxorum capita raſiſſe, ad indicium maximi luctus. [2] Regum etiam regem & exercitatione venandi, & convictu [3] Megiſtanum abſtinuiſſe, quod apud Parthos [4] juſtitii inſtar eſt.

6. ROMÆ equidem, cum ad primam famam valetudinis attonita & mœſta civitas ſequentes nuntios opperiretur, & repente jam veſperi incertis auctoribus convaluiſſe tandem percrebuiſſet: paſſim cum luminibus & victimis in Capitolium concurſum eſt, ac pæne revulſæ templi fores, ne quid geſtientes vota reddere moraretur. Expergefactus è ſomno Tiberius eſt gratulantium vocibus, atque undique concinentium, *Salva Roma, Salva patria, Salvus eſt Germanicus.* Sed ut demum fato functum palam factum eſt, non ſolatiis ullis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: duravitque etiam per feſtos Decembris menſis dies. Auxit gloriam deſideriumque etiam atrocitas inſequentium temporum: cunctis nec temere opinantibus, reverentia ejus ac metu repreſſam Tiberii ſævitiam, quæ mox eruperit.

7. HABUIT in matrimonio Agrippinam, M. Agrippæ & Juliæ filiam, & ex ea novem liberos tulit: quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam pueraſcens, inſigni [5] feſtivitate, cujus effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Livia dedicavit. Auguſtus in cubiculo ſuo poſitam, quotieſcunque introiret, exoſculabatur. Ceteri ſuperſtites patri fuerunt. Tres ſexus feminini, Agrippina, Druſilla, Livilla, continuo triennio natæ, totidem mares, Nero & Druſus & C. Cæſar. Neronem & Druſum ſenatus, Tiberio criminante, hoſtes judicavit.

8. C. Cæſar natus eſt pridie Kal. Septembres, patre ſuo & [6] C. Fonteio Capitone Coss. Ubi natus ſit, incertum diverſitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum ſcribit: Plinius Secundus in Treveris, vico Ambiatino, ſupra Confluentes: addit etiam pro argumento *aras ibi oſtendi inſcriptas*, OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM. Verſiculi, imperante mox eo, divulgati, apud hibernas legiones procreatum indicant:

1 Ritu Romanorum moribus prorſus contrario. Vide Plutarch. Probl. 2 Parthorum Regem ita dictum. Plutarch. in Vita Luculli. 3 Ita vocant ſummates, principeſque, qui in convivio Regis adhibentur, unde in Evang. S. Marci, Herodes δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν. 4 Quod niſi in rebus adverſis non indicebatur. 5 Facili blandaque verborum hilaritate. 6 U. C. 763.

In

In caſtris natus, patriis nutritus in armis,
Jam deſignati principis omen erat.

Ego in Actis Antii invenio editum. Gætulicum refellit Plinius, quaſi mentitum per adulationem, ut ad laudes juvenis glorioſique principis aliquid etiam ex urbe Herculi ſacra ſumeret: abuſumque audentius mendacio, quod ante annum fere natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipſe C. Cæſar: de cujus amabili pueritia immaturoque obitu ſupra diximus. Plinium arguit ratio temporum. Nam qui res Auguſti memoriæ mandarunt, Germanicum exacto conſulatu in Galliam miſſum conſentiunt, jam nato Cajo. Nec Plinii opinionem inſcriptio aræ quidquam adjuverit, cum Agrippina bis in ea regione filias enixa ſit: & qualiſcunque partus, ſine ullo ſexus diſcrimine, *puerperium* vocetur: quod antiqui etiam puellas *pueras*, ſicut & pueros *puellos* dictitarent. Exſtat & Auguſti epiſtola ante paucos quam obiret menſes, ad Agrippinam neptem ita ſcripta de Cajo hoc (neque enim quiſquam jam alius infans nomine pari tunc ſupererat) *Puerum Cajum* XV. *Kal. Junii, ſi Dii volent, ut ducerent Talarius & Aſellius, heri cum his conſtitui. Mitto præterea cum eo ex ſervis meis medicum, quem ſcripſi Germanico, ſi vellet, ut retineret. Valebis, mea Agrippina, & dabis operam ut valens pervenias ad Germanicum tuum.* Abunde arbitror patere, non potuiſſe ibi naſci Cajum, quo prope bimulus demum perductus ab urbe ſit. Verſiculorum quoque fidem eadem hæc elevant: & eo facilius quod hi ſine auctore ſint. Sequenda igitur eſt quæ ſola Actorum reſtat & publici inſtrumenti auctoritas: præſertim cum Cajus Antium, omnibus ſemper locis atque ſeceſſibus prælatum, non aliter quam natale ſolum dilexerit: tradaturque etiam ſedem ac domicilium Imperii tædio urbis transferre eo deſtinaſſe.

9. Caligulæ [1] cognomen caſtrenſi joco traxit: quia [2] manipulario habitu inter milites educabatur. Apud quos quantum præterea per hanc nutrimentorum conſuetudinem amore & gratia valuerit, maxime cognitum eſt: cum poſt exceſſum Auguſti tumultuantes & in furorem uſque præcipites, ſolus haud dubie conſpectu ſuo flexit. Non enim prius deſiterunt, quàm ablegari eum ob ſeditionis periculum, & in proximam civitatem demandari animadverteſſent. Tunc demum ad pœnitentiam verſi, repreſſo ac retento vehiculo, invidiam quæ ſibi fieret, deprecati ſunt.

10. Comitatus eſt patrem & in Syriaca expeditione. Unde reverſus primum in matris, deinde ea relegata, in Liviæ Auguſtæ proaviæ ſuæ contubernio manſit: quam defunctam præ-

1 A *caliga*, calceamento militari. 2 Militari.

textatus

textatus etiam tum pro Roſtris laudavit. Tranſiitque ad Antoniam aviam, & inde viceſimo ætatis anno accitus Capreas à Tiberio, uno atque eodem die togam ſumſit, barbamque poſuit: ſine ullo honore, qualis contigerat tirocinio [1] fratrum ejus. Hic omnibus inſidiis tentatus elicientium, cogentiumque ſe ad querelas, nullam unquam occaſionem dedit: perinde [2] obliterato ſuorum caſu, ac ſi nihil cuiquam acciditſſet: quæ vero ipſe pateretur, incredibili diſſimulatione tranſmittens. Tantique in avum, & qui juxta erant, obſequii: ut non immerito ſit dictum: *Nec ſervum meliorem ullum, nec deteriorem dominum fuiſſe.*

11. Naturam tamen ſævam atque probroſam, nec tunc quidem inhibere poterat: quin & animadverſionibus pœniſque ad ſupplicium datorum cupidiſſimè intereſſet, & ganeas atque adulteria [3] capillamento celatus, & veſte longa noctibus obiret: ac ſcenicas ſaltandi canendique artes ſtudioſiſſime appeteret: facile id ſane Tiberio patiente, ſi per has manſuefieri poſſet ferum ejus ingenium. Quod ſagaciſſimus ſenex ita prorſus perſpexerat, ut aliquoties prædicaret, *Exitio ſuo, omniumque Cajum vrvere, & ſe natricem* (ſerpentis id genus) *Pop. Rom. Phaetontem orbi terrarum educare.*

12. Non ita multo poſt Juniam Claudillam M. Silani nobiliſſimi viri filiam duxit uxorem. Deinde augur in locum fratris ſui Druſi deſtinatus, prius quam inauguraretur, ad Pontificatum traductus eſt: inſigni teſtimonio pietatis atque indolis: cum deſerta deſolataque [4] reliquis ſubſidiis aula, Sejano vero tunc ſuſpecto, mox & oppreſſo, ad ſpem ſucceſſionis paulatim admoveretur. Quam quo magis confirmaret, amiſſa Junia ex partu, Enniam Næviam Macronis uxorem, quæ tum prætorianis cohortibus præerat, ſolicitavit ad ſtuprum, pollicitus & matrimonium ſuum, ſi potitus Imperio fuiſſet: deque ea re & jurejurando & chirographo cavit. Per hanc inſinuatus Macroni, venenio Tiberium aggreſſus eſt, ut quidam opinantur: ſpirantique adhuc detrahi annulum: & quoniam ſuſpicionem retinentis dabat, pulvinum juſſit injici: atque etiam fauces manu ſua oppreſſit: liberto, qui ob atrocitatem facinoris exclamaverat, confeſtim in crucem acto. Nec abhorret à veritate, quum ſint quidam auctores, ipſum poſtea, & ſi non de perfecto, at certe de cogitato quondam parricidio profeſſum. Gloriatum enim eſſe aſſidue, in commemoranda ſua pietate, *ad uliſcendam ne-*

[1] Neronis, & Druſi, quorum tyrocinii diem celebravit Tiberius, dato plebi congiario. Tib. c. 54. [2] *Immanem animum ſubdola modeſtia tegens, non dimiſſione matris, non exilio fratrum rupta voce.* Tac. Annal. 6. c. 10.

[3] Galericulo ex alienis capillis.

[4] Cum nulla eſſet præter Cajum & Tiberium Druſi filium maſcula proles in aula imperatoria.

cem matris & fratrum, introiſſe ſe cum pugione cubiculum Tiberii dormientis: & miſericordia correptum, abjecto ferro receſſiſſe: nec illum, quanquam ſenſiſſet, aut exquirere quidquam aut exſequi auſum.

13. Sic imperium adeptus, populum Roman. vel, ut ita dicam, hominum genus, voti compotem fecit, exoptatiſſimus princeps maximæ parti provincialium ac militum, quod infantem plerique cognoverant: ſed & univerſæ plebi urbanæ ob memoriam Germanici patris miſerationemque prope affictæ [1] domus. Itaque ut à Miſeno movit, quamvis lugentis habitu, & funus Tiberii proſequens: tamen inter [2] altaria & victimas, ardenteiſque tædas, denſiſſimo & lætiſſimo obviorum agmine inceſſit, ſuper fauſta nomina *ſidus* & *pullum*, & *puppum* & *alumnum* appellantium.

14. Ingreſſoque urbem, ſtatim conſenſu ſenatus, & irrumpentis in Curiam turbæ, irrita Tiberii voluntate, qui teſtamento alterum nepotem ſuum prætextatum adhuc cohæredem ei dederat, jus arbitriumque omnium rerum illi permiſſum eſt, tanta publica lætitia, ut tribus proximis menſibus, ac ne totis quidem, ſupra centum ſexaginta millia victimarum cæſa tradantur. Cum deinde paucos poſt dies in proximas Campaniæ inſulas trajeciſſet, vota pro reditu ſuſcepta ſunt: ne minimam quidem occaſionem quoquam omittente in teſtificanda ſolicitudine & cura de incolumitate ejus. Ut vero in adverſam valetudinem incidit, pernoctantibus cunctis circa Palatium, non defuerunt qui [3] depugnaturos ſe armis pro ſalute ægri, quique capita ſua titulo propoſito voverunt. Acceſſit ad immenſum civium amorem notabilis etiam externorum favor. Namque Artabanus Parthorum rex, odium ſemper contemtumque Tiberii præ ſe ferens, amicitiam ejus ultro petiit: venitque ad colloquium legati conſularis: & tranſgreſſus Euphratem, aquilas & ſigna Romana Cæſarumque imagines adoravit.

15. Incendebat & ipſe ſtudia hominum omni genere popularitatis. Tiberio cum plurimis lacrymis pro concione laudato, funeratoque ampliſſime, confeſtim Pandatariam, & Pontias, ad transferendos matris fratriſque cineres feſtinavit, tempeſtate turbida, quo magis pietas emineret: adiitque venerabundus, ac per ſemet in urnas condidit. Nec minore [4] ſcena Oſtiam, præfixo in biremis puppe vexillo, & inde

1 In qua Germanicus Caji pater, & Agrippina mater, & Druſus, & Nero fratres fuerant extincti. 2 Pro ejus ſucceſſu, Diis ad tempus adſtructa. 3 Opinio veterum fuit, mortem morte poſſe redimi, unde putarunt, ægrotos eripi, ſi vitam ſuam eorum loco projeciſſent. Vide Auctorem noſtrum in Nerone, c. 36. Nec aliam ob cauſſam inſtitutum, ut pro ſalute principis committerentur gladiatores: quod in Claudio notat Dion. Vide Juven. Satyr. 12. 4 Apparatu pietatis, & oſtentatione.

Romam

Romam Tiberi ſubvectos, per ſplendidiſſimum quemque equeſtris ordinis, medio ac frequenti die duobus ferculis Mauſoleo intulit. Inferiaſque his annua religione publice inſtituit: & eo amplius matri Circenſes, carpentumque quo in pompa traduceretur. At in memoriam patris, Septembrem menſem *Germanicum* appellavit. Poſt hæc, Antoniæ aviæ, quidquid unquam Livia Auguſta honorum cepiſſet, uno ſenatuſconſulto congeſſit. Patruum Claudium equitem R. [1] ad id tempus collegam ſibi in conſulatu aſſumſit. Fratrem Tiberium die virilis togæ adoptavit, appellavitque *principem juventutis*. De ſororibus auctor fuit, ut omnibus ſacramentis adjiceretur. NEQUE ME LIBEROSQUE MEOS CHARIORES HABEO QUAM CAIUM ET SORORES EJUS. Item [2] relationibus Conſulum: QUOD BONUM FELIXQUE SIT C. CÆSARI SORORIBUSQUE EJUS. Pari popularitate damnatos relegatoſque reſtituit: criminumque, ſi qua [3] reſidua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit. [4] Commentarios ad matris fratrumque ſuorum cauſſas pertinentes, ne cui poſtmodum delatori aut teſti maneret ullus metus, convectos in forum, & ante clare obteſtatus Deos neque legiſſe neque attigiſſe quidquam, concremavit. [5] Libellum de ſalute ſua oblatum non recepit, contendens, *Nihil ſibi admiſſum cur cuiquam inviſus eſſet*; negavitque ſe delatoribus aures habere.

16. Spintrias monſtroſarum libidinum, ægre, ne profundo mergeret, exoratus, urbe ſubmovit. Titi Labieni, Cordi Cremutii, Caſſii Severi ſcripta ſenatuſconſultis abolita, requiri, & eſſe in manibus lectitarique permiſit: quando maxime ſua intereſſet ut facta quæque poſteris tradantur. Rationes imperii ab Auguſto proponi ſolitas, ſed à Tiberio intermiſſas, publicavit. Magiſtratibus liberam juriſdictionem, & ſine ſui appellatione conceſſit. Equites Romanos ſevere curioſeque, nec ſine moderatione recognovit: palam ademto equo, quibus aut probri aliquid, aut ignominiæ ineſſet: eorum qui minore culpa tenerentur, [6] nominibus modo in recitatione præteritis. Ut levior labor judicantibus foret, ad quatuor priores quintam decuriam addidit. Tentavit & comitiorum more revocato, ſuffragia populo reddere. Legata ex teſtamento Tiberii, quanquam abolito, ſed & Juliæ Auguſtæ, quod Tiberius ſuppreſſerat, cum fide, ac ſine calumnia repræſentata perſolvit,

1 Uſque in illum diem, adeptum tantum Equeſtrem dignitatem.
2 Relationes Coss. dicuntur, quando in ſenatu referunt aliquid, de quo ſententiæ patrum diſquiruntur.
3 Nondum judicata. 4 In quibus continebantur, teſtimonia in matrem, fratreſque dicta una cum delationibus. 5 In quo continebantur inſidiæ, de Cajo opprimendo. 6 Quo facto equis quidem privabantur, ſed ſine publica nota infamiæ.

ſolvit. [1] Centeſimam auctionum Italiæ remiſit. Multis incendiorum damna ſupplevit, ac ſi quibus regna reſtituit, [2] adjecit & fructum omnem vectigaliorum, & redituum medii temporis, ut Antiocho Comageno HS. millies confiſcatum. Quoque magis nullius non boni exempli fautor videretur, mulieri libertinæ octoginta donavit, quod excruciata graviſſimis tormentis de ſcelere patroni reticuiſſet. Quas ob res inter reliquos honores decretus eſt ei clypeus aureus: quem quotannis certo die collegia ſacerdotum in Capitolium ferrent, ſenatu proſequente: nobilibuſque pueris ac puellis, carmine modulato, laudes virtutum ejus canentibus. Decretum autem ut dies quo cepiſſet imperium, *Palilia* vocaretur, velut argumentum rurſus conditæ urbis.

17. CONSULATUS quatuor geſſit: primum ex Kalend. Julii per duos menſes, ſecundum ex Kalend. Januariis per triginta dies, tertium uſque in Idus Januarii, quartum uſque in VII. Idus eaſdem. Ex omnibus duos noviſſimos conjunxit. Tertium autem Lugduni iniit ſolus: non, ut quidam opinantur, ſuperbia negligentiave, ſed quod defunctum ſub Kalendarum diem collegam reſciſſe abſens non potuerat. Congiarium populo bis dedit trecenos HS. toties abundantiſſimum epulum ſenatui equeſtrique ordini, etiam conjugibus ac liberis utrorumque. Poſteriore epulo, forenſia inſuper viris, pueris ac feminis faſcias purpuræ ac conchylii diſtribuit. Et ut lætitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adjecit diem Saturnalibus, appellavitque *Juvenalem*.

18. MUNERA gladiatoria partim in Amphitheatro Tauri, partim in ſeptis aliquot edidit: quibus inſeruit catervas Afrorum Campanorumque pugilum ex utraque regione electiſſimorum. Neque ſpectaculis ipſe ſemper præſedit: ſed interdum aut magiſtratibus aut amicis præſidendi munus injunxit. Scenicos ludos & aſſidue, & varii generis multifariam fecit: quondam etiam & nocturnos accenſis tota urbe luminibus. Sparſit & miſſilia variarum rerum, & [3] panaria cum obſonio viritim diviſit. Qua epulatione equiti Rom. contra ſe hilarius avidiuſque veſcenti, [4] partes ſuas miſit: ſed & ſenatori ob eandem cauſſam codicillos, quibus prætorem eum extra ordinem deſignabat. Edidit & Circenſes plurimos à

1 Cum ex auctionibus, i. e. ex publicis venditionibus ducenteſima nomine tributi exigeretur à publicanis, eam Caligula condonavit populis Italiæ. 2 Caligula regibus ablata per Tiberium regna reſtituit, & pariter fructus omnes, & vectigalia reddidit, quæ per totum id tempus, quo regno caruerant, in fiſcum redacta fuerant. 3 Ciſtellas è viminibus factas, ad dapes ferendas. 4 Obſonii ſui.

mane

mane usque ad vesperam, interjecta modo [1] Africanarum venatione, modo Trojæ decursione: quosdam autem præcipuos, minio & chrysocolla constrato Circo: nec ullis nisi ex senatorio ordine aurigantibus. Commisit & subitos, cum è [2] Gelotiana apparatum Circi prospicientem pauci ex proximis [3] mœnianis postulassent.

19. Novum præterea atque inauditum genus spectaculi excogitavit. Nam Bajarum medium intervallum Puteolanas ad moles trium millium & sexcentorum fere passuum ponte conjunxit, contractis undique onerariis navibus, & ordine duplici ad anchoras collocatis, superjectoque aggere terreno, ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem ultro citroque commeavit, biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisque quercica corona, & securi, & cetra, & gladio, aureaque chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoque bijugi famosorum equorum, præ se ferens Darium puerum ex Parthorum obsidibus: comitante prætorianorum agmine, & in essedis cohorte amicorum. Scio plerosque existimasse, talem à Cajo pontem excogitatum æmulatione Xerxis, qui non sine admiratione aliquanto angustiorem Hellespontum contabulaverit. Alios, ut Germaniam & Britanniam, quibus imminebat, alicujus immensi operis fama territaret. Sed avum meum narrantem puer audiebam, caussam operis ab interioribus aulicis proditam, quod Thrasyllus mathematicus, anxio de successore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affirmasset, *Non magis Cajum imperaturum, quam per Bajanum sinum equis discursurum.*

20. Edidit & peregre spectacula: in Sicilia Syracusis [4] astycos ludos, & in Gallia Lugduni [5] miscellos. Sed & certamen quoque Græcæ Latinæque facundiæ: quo certamine ferunt victoribus præmia victos contulisse, eorundum & laudes componere coactos. Eos autem qui maxime displicuissent, scripta sua spongia linguave delere jussos, nisi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi maluisse.

31. OPERA sub Tiberio semiperfecta, templum Augusti theatrumque Pompeii absolvit. Inchoavit autem aquæductum regione Tiburi, & Amphitheatrum juxta Septa: quorum operum à successore ejus Claudio, alterum peractum,

1 Pantherarum, & Variarum, quod creberrimæ in Africâ erant. 2 Videtur ex inscriptione antiqui marmoris, esse domus, in quâ habitavit pars servitii Cæsariani. *Simpluro. Tesserario. Ser. Cæsaris. De. Domo. Gelotiana* 3 Ædificiis ex tabulis compactis in podiorum speciem. 4 Instar eorum qui ἀστεῖοι Athenis, qui erant ludi scenici, & in aliquibus MSS. est Atticos. 5 Qui ad nullum certum genus ludorum scenicorum referri possunt, ex variis, multiformibusque ludicris commixti.

omissum

omissum alterum est. Syracusis collapsa vetustate mœnia, Deorumque ædes refectæ. Destinaverat & Sami Polycratis regiam restituere, Mileti [1] Didymæum peragere, in jugo Alpium urbem condere, sed ante omnia Isthmum in Achaia perfodere. Miseratque jam ad demetiendum opus primipilarem.

22. HACTENUS quasi de Principe, reliqua ut de monstro narranda sunt. Compluribus cognominibus assumtis (nam & PIUS & CASTRORUM FILIUS, & PATER EXERCITUUM, & OPT. MAX. CÆSAR vocabatur) cum audiret forte [2] reges, qui officii caussa in urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit, Εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Nec multum abfuit, quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret. Verum admonitus, & principum & regum se excessisse fastigium, divinam ex eo majestatem asserere sibi cœpit. Datoque negotio, ut simulacra numinum, religione & arte præclara, inter quæ Olympici Jovis, apportarentur è Græcia, quibus capite demto suum imponeret, partem palatii ad Forum usque promovit, atque æde Castoris & Pollucis [3] in vestibulum transfigurata, consistens sæpe inter fratres Deos medium se adorandum adeuntibus exhibebat: & quidam eum LATIALEM JOVEM consalutaverunt. Templum etiam numini suo proprium, & sacerdotes, & [4] excogitatissimas hostias instituit. In templo simulacrum stabat aureum [5] iconicum. Amiciebaturque quotidie veste, quali ipse uteretur. [6] Magisteria sacerdotii ditissimus quisque & ambitione & licitatione maxima, vicibus comparabat. Hostiæ erant phœnicopteri, pavones, tetraones, Numidicæ, meleagrides, phasianæ, quæ generatim per singulos dies immolarentur. Et noctibus quidem plenam fulgentemque lunam invitabat assidue in amplexus atque concubitum: interdiu vero cum Capitolino Jove secreto fabulabatur, modo insusurrans, ac præbens invicem aures, modo clarius, nec sine jurgiis. Nam vox comminantis audita est.

1 Apollinis templum. *Apollo ideo vocatur Didymaus quod διδυμαίων geminam speciem sui numinis præfert ipse illuminando, formandoque lunam; ex uno enim fonte gemino sidere spatia diei & noctis illustrat* Macrob. Sat. l. 1. c. 17.

2 Agrippam & Antiochum. Dion, l. 59. p. 757.

3 *Ædem Castoris, & Pollucis, in medio foro Romano positam, in duas partes dividens, ingressum per media Deorum fratrum simulachra, in Palatium struxit, adeo ut haberet Jovis, ac Lada filios, pro janitoribus, & eorum adem pro vestibulo.* Dion, l. 59. p. 761.

4 Exquisitissimas, & longe elegantiores quam quæ reliquis Diis immolarentur.

5 Ad vivum factum.

6 Sensus est. Unusquisque ex divitioribus, immenso pretio, & ambitu emebat sacerdotium illud dicatum numini Caligulæ; ut, esset magister, & Archiereus, & princeps temporarius sacerdotum.

[1] Εἰς γαῖαν Δαναῶν περάω σε,

Donec exoratus, ut referebat, & in contubernium ultro invitatus, super templum Divi Augusti ponte transmisso, palatium Capitoliumque conjunxit. Mox quo propior esset, in area Capitolina novæ domus fundamenta jecit.

23. Agrippæ se nepotem neque credi, neque dici ob ignobilitatem ejus volebat: succensebatque, si qui vel oratione vel carmine imaginibus eum Cæsarum insererent. Prædicabat autem matrem suam ex incesto quod Augustus cum Julia filia commisisset, procreatam. Ac non contentus hac Augusti insectatione, Actiacas Siculasque victorias, ut funestas pop. Rom. & calamitosas, vetuit solennibus feriis celebrari. Liviam Augustam proaviam *Ulyssem stolatum* identidem appellans, etiam ignobilitatis quadam ad senatum epistola arguere ausus est, quasi materno avo Decuriano [2] Fundano ortam: cum publicis monumentis certum sit, Aufidium Lingonem Romæ honoribus functum. Aviæ Antoniæ [3] secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro præfectus. Ac per istiusmodi indignitates & tædia, caussa exstitit mortis: dato tamen ut quidam putant, & veneno. Nec defunctæ ullum honorem habuit: prospexitque è triclinio ardentem rogum. Fratrem Tiberium inopinantem, repente immisso Tribuno Militum, interemit. Silanum item socerum ad necem, secandasque novacula fauces, compulit: caussatus in utroque, quod hic ingressum se turbatius mare non esset secutus, ac spe occupandi urbem, si quid sibi per tempestates accideret, remansisset: ille antidotum oboluisset, quasi ad præcavenda venena sua sumtum: cum & Silanus impatientium nauseæ vitasset & molestiam navigandi, & Tiberius propter assiduam & ingravescentem tussim medicamento usus esset. Nam Claudium patruum non nisi in ludibrium reservavit.

24. CUM omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit: plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante. Ex his Drusillam vitiasse virginem, prætextatus adhuc, creditur. Atque etiam in concubitu ejus quondam deprehensus ab avia Antonia, apud quam simul educabantur. Mox Lucio Cassio Longino consulari collocatam abduxit, & in modum justæ uxoris propalam habuit. Hæredem quoque bonorum atque Imperii æger instituit. Ea-

1 *In terram Danaorum transferam te*, tanquam indignum qui Romano Capitolio colaris. Alii è Dione legunt. Η μ' ἀνάειρ' ἢ ἔγω σε, sed male. Nam de alia re scripsit Dion, de aliâ hic Suetonius. Præterea hoc Hemistichium non tam comminantis est, quam timentis etiam, cum alterum rei sit præsenti aptissimum. 2 Tanquam non Romanus fuisset, sed municipalis, ex municipio Fundano. 3 Ut cum eo colloqueretur arbitris remotis.

dem

dem defuncta, justitium indixit; in quo risisse, lavisse, cœnasse cum parentibus, aut conjuge, liberisve, capitale fuit. Ac mœroris impatiens, cum repente noctuque profugisset ab urbe, transcurrissetque Campaniam, Syracusas petiit. Rursusque inde propere rediit, barba capilloque promisso. Nec unquam postea quantiscunque de rebus, ne pro concione quidem populi, aut apud milites, nisi *per numen Drusillæ* dejeravit. Reliquas sorores, nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, ut quas sæpe exoletis suis prostraverit. Quo facilius eas in caussa Æmilii Lepidi condemnavit, quasi adulteras, & insidiarum adversus se conscias. Nec solum chirographa omnium requisita fraude ac stupro divulgavit, sed & tres gladios in necem suam præparatos Marti ultori, addito elogio, consecravit.

25. MATRIMONIA contraxerit turpius, an dimiserit, an tenuerit, non est facile discernere. Liviam Orestillam C. Pisoni nubentem, cum ad officium & ipse venisset, ad se deduci imperavit, intraque paucos dies repudiatam biennio post relegavit: quod repetisse usum prioris mariti tempore medio videbatur. Alii tradunt, adhibitum cœnæ nuptiali, mandasse ad Pisonem, contra accumbentem, *Noli uxorem meam premere*: statimque è convivio abduxisse eam secum, & proximo die edixisse, MATRIMONIUM SIBI REPERTUM EXEMPLO ROMULI ET AUGUSTI. Lolliam Paulinam C. Memmio consulari, exercitus regenti, nuptam, facta mentione aviæ ejus, ut quondam pulcherrimæ, subito ex provincia evocavit, ac perductam à marito conjunxit sibi, brevique missam fecit, interdicto cujusquam in perpetuum coitu. Cæsoniam neque facie insigni, neque ætate integra, matremque jam ex alio viro trium filiarum, sed luxuriæ ac lasciviæ perditæ, & ardentius & constantius amavit, ut sæpe chlamyde peltaque & galea ornatam, & juxta adequitantem, militibus ostenderit: amicis vero etiam nudam. Quam enixam uxorio nomine dignatus est, uno atque eodem die professus, & maritum se ejus, & patrem infantis ex ea natæ. Infantem autem Juliam Drusillam appellatam, per omnium Deorum templa circumferens, Minervæ gremio imposuit, alendamque & instituendam commendavit. Nec ullo firmiore indicio sui feminis esse credebat, quam feritatis: quæ illi quoque tanta jam tunc erat, ut infestis digitis ora & oculos simul ludentium infantium incesseret.

26. Leve ac frigidum sit his addere quo propinquos amicosque facto tractaverit: Ptolemæum regis Jubæ filium, consobrinum suum (erat enim & is M. Antonii ex [1] Selena filia nepos) &

[1] Ita appellat Cleopatram Cleopatræ & Antonii filiam, indito à matre cognomine, quæ se Lunam, & Isidem, uti Antonius se Bacchum, & Osirim nominavit.

in primis ipſum Macronem, ipſam Enniam, adjutores imperii: quibus omnibus pro neceſſitudinis jure, proque meritorum gratia cruenta mors perſoluta eſt. Nihilo reverentior leniorve erga ſenatum: quoſdam ſummis honoribus functos, ad eſſedum ſibi occurrere togatos per aliquot paſſuum millia, & cœnanti, modo ad pluteum, modo ad pedes ſtare ſuccinctos linteo paſſus eſt: alios cum clam interemiſſet, citare nihilo minus ut vivos perſeveravit, paucos poſt dies voluntaria morte periiſſe mentitus. Coss. oblitis de natali ſuo edicere, abrogavit magiſtratum: fuitque per triduum ſine ſumma poteſtate Reſp. Quæſtorem ſuum in conjuratione nominatum flagellavit veſte detracta, ſubjectaque militum pedibus, quo firme verberaturi inſiſterent. Simili ſuperbia violentiaque ceteros tractavit ordines. Inquietatus fremitu gratuita in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fuſtibus abegit. Eliſique per eum tumultum viginti amplius equites Rom. totidem matronæ, ſuper innumeram turbam ceteram. Scenicis ludis, inter plebem & equitem cauſſam diſcordiarum ſerens, 1 decimas maturius dabat, ut equeſtria ab infimo quoque occuparentur. Gladiatorio munere, reductis interdum flagrantiſſimo Sole velis, emitti quenquam vetabat: remotoque ordinario apparatu, rabidis feris viliſſimos ſenioque confectos, gladiatores quoque 2 pegmares, patresfamiliarum notos, ſed inſignes debilitate aliqua corporis, ſubjiciebat. Ac nonnunquam horreis præcluſis, populo famem indixit.

27. SÆVITIAM ingenii per hæc maxime oſtendit. Cum ad ſaginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxiis laniandos adnotavit: & cuſtodiarum ſeriem recognoſcens, nullius inſpecto 3 elogio, ſtans, tantummodo intra porticum mediam, 4 *à calvo ad calvum duci* imperavit. Votum exegit ab eo qui pro ſalute ſua gladiatoriam operam promiſerat: ſpectavitque ferro dimicantem: nec dimiſit niſi victorem, & poſt multas preces. Alterum qui ſe periturum ea de cauſſa voverat, cunctantem puero tradidit verbenatum infulatumque, qui votum repoſceret per vicos agerent, quoad præcipitaretur ex aggere. Multos honeſti ordinis, deformatos prius ſtigmatum notis, ad me-

1 Aut congiarii genus, aut legendum cum Caſaubono, *teſſeras decimâ maturius*, &c. Nam teſſeræ, aliaque miſſilia, non ante finitos ludos ſpargebantur, ludis vero totum diem ad decimam uſque fuiſſe occupatum, Vide Sueton. l. 6. c. 21. 2 Vel qui ex pegmate depugnabant, vel parte aliqua corporis ferro debilitata, ad pegmata huc illuc molienda ferrebantur. 3 Titulo noxarum commiſſarum. 4 Proverbialis locutio: omnes indifferenter nullo diſcrimine: cum cuſtodias recognoſceret, duo forte aderant calvi, unus in ſummo, alter in imo, medios omnes ad ſupplicium duci juſſit.

talia,

talla, aut ad viarum munitiones, aut ad bestias condemnavit, aut bestiarum more quadrupedes cavea coërcuit, aut medios serra dissecuit. Nec omnes gravibus ex caussis, verum male de munere suo opinatos, vel quod nunquam per genium suum dejerassent. Parentes supplicio filiorum interesse cogebat. Quorum uni valetudinem excusanti lecticam misit: alium è spectaculo pœnæ, epulis statim adhibuit, atque omni comitate ad hilaritatem & jocos provocavit. Curatorem munerum ac venationum per continuos dies in conspectu suo catenis verberatum non prius occidit, quam offensus putrefacti cerebri odore. Atellanæ Poëtam, ob ambigui joci versiculum, media Amphitheatri harena igni cremavit. Equitem Rom. objectum feris, cum se innocentem proclamasset, reduxit: abscissaque lingua, rursus induxit.

28. Revocatum quendam à vetere exsilio sciscitatus, quidnam ibi facere consuesset, respondente eo per adulationem: *Deos semper oravi, ut, quod evenit, periret Tiberius, & tu imperares*: opinans sibi quoque exsules suos mortem imprecari, misit circum insulas, qui universos contrucidarent. Cum discerpi senatorem concupisset, subornavit qui ingredientem curiam, repente hostem publicum appellantes, invaderent, graphiisque confossum lacerandum ceteris traderent. Nec ante satiatus est quam membra & artus & viscera hominis tracta per vicos atque ante se congesta vidisset.

29. Immanissima facta augebat atrocitate verborum. *Nihil magis in natura sua laudare se ac probare dicebat, quam*, ut ipsius verbo utar, [1] ἀδιατρεψίαν. Monenti Antoniæ aviæ, tanquam parum esset non obedire: *Memento*, ait, *Omnia mihi & homini licere*. Trucidaturus fratrem, quem metu venenorum præmuniri medicamentis suspicabatur: *Antidotum*, inquit, *adversus Cæsarem?* Relegatis sororibus, non solum insulas habere se, sed etiam gladios minabatur. Prætorium virum ex secessu Anticyræ, quam valetudinis caussa petietat, propagari sibi commeatum sæpius desiderantem, cum mandasset interrimi, adjecit, *Necessariam esse sanguinis missionem cui tam diu non prodesset elleborum*. Decimo quoque die numerum puniendorum ex custodia [2] subscribens, *Rationem se purgare dicebat*. Gallis Græcisque aliquot uno tempore condemnatis, gloriabatur *Gallogræciam sese subegisse*.

30. Non temere in quenquam, nisi crebris & minutis ictibus animadverti passus est, perpetuo notoque jam præ-

[1] Pertinaciam in exequendo malo semel cogitato; contrarium τῆς ἐντροπῆς. [2] More principum, qui ea subscribere solent quæ rata habent.

cepto;

cepto; *Ita feri, ut se mori sentiat.* Punito per errorem nominis alio quam quem destinaverat, ipsum quoque paria meruisse dixit. Tragicum illud subinde jactabat,

Oderint dum metuant.

Sæpe in cunctos pariter senatores, ut Sejani clientes, aut matris ac fratrum suorum delatores, invectus est: prolatis libellis, quos crematos simulaverat, defensaque Tiberii sævitia, quasi necessaria, cum tot criminantibus credendum esset. Equestrem ordinem, ut scenæ harenæque devotum assidue proscidit. Infensus turbæ [1] faventi adversus studium suum exclamavit: *Utinam Pop. Romanus unam cervicem haberet.* Cumque Tetrinius latro postularetur, *& qui postularent, Tetrinios esse* ait. Retiarii tunicati quinque numero gregatim dimicantes, sine certamine ullo totidem secutoribus succubuerant: cum occidi juberentur, unus resumta fuscina, omnes victores interemit. Hanc ut crudelissimam cædem & deflevit edicto, & eos qui spectare sustinuissent, exsecratus est.

31. Queri etiam palam de conditione temporum suorum solebat: *quod nullis calamitatibus publicis insignirentur.* Augusti principatum clade Variana: Tiberii, ruina spectaculorum apud Fidenas, memorabilem factum: sui oblivionem imminere prosperitate rerum. Atque identidem exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat.

32. ANIMUM quoque remittenti, ludoque & epulis dedito, eadem dictorum factorumque sævitia aderat. Sæpe in conspectu prandentis vel comissantis seriæ quæstiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuscunque è custodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo significavimus, cum multos è littore invitasset ad se, repente omnes præcipitavit. Quosdam gubernacula reprehendenteis, contis remisque detrusit in mare. Romæ publico epulo servum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, ut manibus abscissis, atque ante pectus è collo pendentibus, præcedente titulo qui caussam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmillonem è ludo rudibus secum batuentem, & sponte prostratum, confodit ferrea sica, ac more victorum cum palma discucurrit. Admota altaribus victima succinctus poparum habitu, elato alte malleo, cultrarium mactavit. Lautiore convivio effusus subito in cachinnos, Coss. qui juxta cubabant, quidnam rideret blande quærentibus

[1] Studiose plaudenti, Venetæ factioni Aurigarum, cum ipse favebat Prasinæ.

tibus: *Quid*, inquit, *nisi uno meo nutu jugulari utrumque vestrum statim posse?*

33. Inter varios jocos, cum assistens simulacro Jovis Appellam tragœdum consuluisset, uter illi major videretur, cunctantem flagellis discidit: collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem. Quoties uxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat, *Tam bona cervix, simulac jussero, demetur.* Quin & subinde jactabat, *Exquisiturum se vel fiduciis de Cæsonia sua, cur eam tanto opere deligeret.*

34. NEC MINORE livore ac malignitate quam superbia sævitiaque pene adversus omnis ævi homines grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium campum collatas, ita subvertit atque disjecit, ut restitui salvis titulis non valuerint. Vetuitque posthac viventium cuiquam usquam statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore, poni. Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. *Cur enim sibi non licere*, dicens, *quod Platoni licuit, qui eum è civitate, quam constituebat, ejecerit?* Sed & Virgilii & Titi Livii scripta & imagines, paullum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoveret: quorum alterum, *ut nullius ingenii, minimæque doctrinæ*: alterum, ut *verbosum in historia negligentemque carpebat.* De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus sæpe jactavit, *Se, mehercle, effecturum, ne quid respondere possint præter eum.*

35. Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit: Torquato torquem: Cincinnato crinem: Cn. Pompeio stirpis antiquæ, Magni cognomen. Ptolemæum, de quo retuli, & accersitum è regno, & exceptum honorifice, non alia de caussa repente percussit, quam quod edente se munus, ingressum spectacula, convertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animadvertit. Pulcros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat. Erat Esius Proculus patre primipilari, ob egregiam corporis amplitudinem & speciem 1 *Colossero* dictus. Hunc à spectaculis detractum repente & in harenam deductum, 2 Threci, & mox 3 hoplomacho 4 comparavit: bisque victorem constringi sine mora jussit: & pannis obsitum vicatim circumduci, ac mulieribus ostendi, deinde jugulari. Nullus denique tam abjectæ conditionis, tamque ex-

1 Prima parte hujus compositæ vocis amplitudo exprimitur, posteriore forma venusta, & amabilis.
2 Retiario, dicto ab armatura Thracum. 3 Hoplomachus, gladiator qui scuto, & ferro in speciem justæ pugnæ dimicat. 4 Opposuit, commisit.

tremæ ſortis fuit, cujus non commodis obtrectaret. 1 Nemorenſi regi, quod multos jam annos potiretur ſacerdotio, validiorem adverſarium ſubornavit. Cum quodam die muneris, 2 eſſedario Porio, ob proſperam pugnam ſervum ſuum manumittenti ſtudioſius plauſum eſſet, ita ſe proripuit è ſpectaculis, ut calcata 3 lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans, *Dominum gentium populum ex re leviſſima plus honoris gladiatori tribuentem, quam conſecratis principibus, aut præſenti ſibi.*

36. PUDICITIÆ neque ſuæ, neque alienæ peperci. M. Lepidum Mneſterem pantomimum, quoſdam obſides dilexiſſe fertur, commercio mutui ſtupri. Valerius Catullus conſulari familia juvenis, ſtupratum à ſe, ac latera ſibi contubernio ejus defeſſa, etiam vociferatus eſt. Super ſororum inceſta, & notiſſimum proſtitutæ Pyrallidis amorem, non temere ulla illuſtriore femina abſtinuit: quas plerumque cum maritis ad cœnam vocatas, præterque pedes ſuos tranſeuntes, diligenter, ac lente, mercantium more conſiderabat: etiam faciem manu allevans, ſi quæ pudore ſubmitterent. Quoties deinde libuiſſet, egreſſus triclinio, cum maxime placitam ſevocaſſet, paullo poſt recentibus adhuc laſciviæ notis reverſus, vel laudabat palam, vel vituperabat: ſingula enumerans bona malave corporis atque concubitus. Quibuſdam abſentium maritorum nomine, repudium ipſe miſit, juſſitque in Acta referri.

37. NEPOTINIS 4 ſumtibus omnium prodigorum ingenia ſuperavit, commentus novum balnearum uſum, portentoſiſſima genera ciborum, atque cœnarum: ut calidis frigidiſque unguentis lavaretur: pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet: convivis ex auro panes & opſonia apponeret: *Aut frugi hominem eſſe oportere dictitans, aut Cæſarem.* Quin & nummos non mediocris ſummæ è faſtigio baſilicæ Juliæ, per aliquot dies ſparſit in plebem. Fabricavit & de cedris Liburnicas, gemmatis puppibus, verſicoloribus velis, magna thermarum & porticuum & tricliniorum laxitate, magnaque etiam vitium & pomiferarum arborum varietate: quibus diſcumbens de die inter choros ac ſymphonias, litora Campaniæ peragraret. In exſtructionibus prætoriorum atque

1 Arricinæ Dianæ (Nemorenſis à nemore in quo colebatur) ſacerdoti: hic Scythicus mos invaluit, ſiquidem ſacerdos quotannis ferro decertare cogebatur, qui ſi victor fuiſſet, victum pro hoſtia numini dabat, ſi victus, is, qui viciſſet, ſacerdotium obtinuit, quod *regnum Nemorenſe* appellabatur, uti ſacerdos, *Rex Nemorenſis.* 2 Qui ex eſſedo pugnat. 3 Extremam togæ partem. 4 Luxurioſis, & immodicis profuſionibus impenſarum. *Nepotes* luxurioſæ vitæ homines, *quod non magis his rei ſuæ familiaris cura eſt, quam iis quibus avus, paterque vivunt.* Feſtus.

villarum

villarum omni ratione posthabita, nihil tam efficere concupiscebat quam quod posse effici negaretur. Et jactæ itaque moles infesto ac profundo mari, excisæ rupes durissimi silicis, & campi montibus aggere æquati, & complanata fossuris montium juga, incredibili quidem celeritate, cum moræ culpa capite lueretur. Ac ne singula enumerem, immensas opes, totumque illud Tiberii Cæsaris, vicies ac septies millies HS. non toto vertente anno absumsit.

38. EXHAUSTUS igitur atque egens, ad rapinas convertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere. Negabat jure civitatem Romanam usurpare eos, quorum majores sibi [1] posterisque eam impetrassent, nisi filii essent. Neque enim intelligi debere *posteros* ultra hunc gradum. Prolataque Divorum Julii & Augusti diplomata, ut vetera & obsoleta deflebat. Arguebat & perperam editos sensus, quibus postea quacunque de caussa quidquam incrementi accessisset. Testamenta primipilarium, qui ab initio principatus Tiberii, neque illum, neque se hæredem reliquissent, ut ingrata rescidit. Item ceterorum, ut irrita & vana, quoscunque quis diceret hærede Cæsare mori destinasse. Quo metu injecto, cum jam & ab ignotis inter familiares, & à parentibus inter liberos palam hæres nuncuparetur, derisores vocabat: quod post nuncupationem vivere perseverarent, & multis venenatas macteas misit. Cognoscebat autem de talibus caussis, taxato prius modo summæ, ad quem conficiendum consideret, confecto demum excitabatur. Ac ne paullulum quidem moræ patiens, super quadraginta reos quondam ex diversis criminibus una sententia condemnavit, gloriatusque est expergefactæ somno Cæsoniæ, *quantum egisset, dum ea meridiaret.* Auctione proposita, [2] reliquias omnium spectaculorum subjecit, & venditavit: exquirens per se pretia, & usque eo extendens, ut quidam, immenso coacti quædam emere, ac bonis exuti, venas sibi inciderent. Nota res est, Aponio Saturnino inter subsellia dormitante, monitum à Cajo præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu [3] nutantem sibi præteriret: nec licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores HS. nonagies ignoranti addicerentur.

39. In Gallia quoque, cum damnatarum sororum ornamenta, & supellectilem, & servos, atque etiam liberos, immensis pretiis vendidisset; invitatus lucro, quidquid instru-

1. Appellatione *posterorum* I. C. intelliguut omnes, etiam ultra Trinepotes, at Cajus tantum filios comprehendi volut. 2 Gladiatores, qui spectaculo superstites remanserant, τὰς ἀπολειφθείσας τῶν μονομάχων. 3 Et propterea, motu capitis, quasi innuentem venalia emere velle.

menti

menti veteris aulæ erat, ab urbe repetiit: comprehensis ad deportandum meritoriis quoque vehiculis, & pistrinensibus jumentis: adeo ut panis Romæ sæpe deficeret, & litigatorum plerique, quod occurrere absentes ad vadimonium non possent, caussa caderent. Cui instrumento distrahendo nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit: modo avaritiæ singulos increpans, & *quod non puderet eos locupletiores esse, quam se*: modo pœnitentiam simulans, quod principalium rerum privatis [1] copiam faceret. Compererat provincialem locupletem ducenta HS. numerasse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur, nec tulerat molestе, tam magno æstimari honorem cœnæ suæ. Huic postero die sedenti in auctione misit, qui nescio quid frivoli ducentis millibus traderet: diceretque, *cœnaturum apud Cæsarem, vocatu ipsius.*

40. Vectigalia nova atque inaudita, primum per publicanos, deinde quia lucrum exuberabat, per Centuriones Tribunosque prætorianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponerent. Pro eduliis quæ tota urbe venirent, certum statumque exigebatur. Pro litibus atque judiciis ubicunque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur: nec sine pœna, si quis composuisse vel donasse negotium convinceretur. Ex gerulorum diurnis quæstibus pars octava, ex capturis prostitutarum quantum quæque uno concubitu mereret. Additumque ad caput legis, ut tenerentur publico, & quæ meretricium & qui lenocinium fecissent: nec non & matrimonia obnoxia essent.

41. Hujusmodi vectigalibus indictis neque propositis, cum per ignorantiam scripturæ multa commissa fierent, tandem fatigante Pop. Rom. proposuit quidem legem: sed & minutissimis literis, & angustissimo loco: uti ne cui describere liceret. Ac ne quod non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio constituit: distinctisque & instructis pro loci dignitate compluribus cellis in quibus matronæ ingenuique starent. Misit circum fora & basilicas nomenclatores ad invitandos in libidinem juvenes senesque: præbita advenientibus pecunia fenebris, appositique qui nomina palam subnotarent, quasi adjuvantium Cæsaris reditus. Ac ne ex lusu quidem aleæ compendium spernens, plus mendacio atque etiam perjurio lucrabatur. Et quondam proximo colludori, demandata vice sua, progressus in atrium domus, cum prætereuntes duos equites Roman. locupletes sine mora corripi, confiscarique jussisset: exsultans rediit, glorianſque nunquam se prosperiore alea usum.

32. Filia vero nata, paupertatem, nec jam imperatoria

[1] Per emtionem.

modo,

modo, ſed & patria conquerens onera, collocationes in alimoniam atque dotem puellæ recepit. Edixit & ſtrenas ineunte anno ſe recepturum: ſtetitque in veſtibulo ædium Kalend. Januariis ad captandas ſtipes, quas plenis ante eum manibus ac ſinu omnis generis turba fundebat. Noviſſime contrectandæ pecuniæ cupidine incenſus, ſæpe ſuper immenſos aureorum acervos patentiſſimo diffuſos loco, & nudis pedibus ſpatiatus, & toto corpore aliquandiu volutatus eſt.

43. MILITIAM reſque bellicas ſemel attigit, neque ex deſtinato, ſed cum ad viſendum nemus flumenque Clitumni Mevaniam proceſſiſſet: admonitus de ſupplendo numero Batavorum, quos circa ſe habebat, expeditionis Germanicæ impetum cepit: neque diſtulit, ſed legionibus & auxiliis undique excitis, delectibus ubique acerbiſſime actis, contracto & omnis generis commeatu quantum nunquam alius, iter ingreſſus eſt: confecitque modo tam feſtinanter & rapide, ut prætorianæ cohortes contra morem ſigna jumentis imponere, & ita ſubſequi cogerentur: interdum adeo ſegniter & delicate, ut octophoro veheretur, atque à propinquarum urbium plebe verri ſibi vias, & conſpergi propter pulverem exigeret.

44. Poſtquam caſtra attigit, ut ſe acrem & ſeverum ducem oſtenderet, legatos, qui auxilia ſerius ex diverſis locis adduxerant, cum ignominia dimiſit. At in exercitu recenſendo, pleriſque centurionum maturis jam, & nonnullis ante pauciſſimos quam [1] conſummaturi eſſent dies, primos pilos ademit, cauſſatus ſenium cujuſque & imbecillitatem: ceterorum increpita cupiditate, [2] commoda emeritæ militiæ ad ſex millium ſummam reſcidit. Nihil autem amplius quam Adminio Cinobellini Britannorum regis filio, qui pulſus à patre, cum exigua manu transfugerat, in deditionem recepto: quaſi univerſa tradita inſula, magnificas Romam litteras miſit: monitis ſpeculatoribus ut vehiculo ad forum uſque & Curiam pertenderent, nec niſi in æde Martis, ac frequente ſenatu, Coss. traderent.

45. Mox deficiente belli materia, paucos de cuſtodia Germanos trajici, occulique trans Rhenum juſſit: ac ſibi poſt prandium, quam tumultuoſiſſime adeſſe hoſtem nuntiari. Quo facto, proripuit ſe cum amicis & parte equitum prætorianorum in proximam ſilvam: truncatiſque arboribus, & in modum tropæorum adornatis, ad lumina reverſus, eorum qui-

1 Finituri ſtipendia militaria, quibus peractis dicebantur Veterani.
2 Veteranis emeritis emolumenta & commoda quædam perinde dabantur, ac ſi militiam exercerent.

dem

dem qui ſecuti non eſſent timiditatem & ignaviam corripuit: comites autem & participes victoriæ, novo genere ac nomine coronarum donavit, quas diſtinctas Solis ac Lunæ ſiderumque ſpecie, *exploratorias* appellavit. Rurſus obſides quoſdam abductos è litterario ludo, clamque præmiſſos, deſerto repente convivio cum equitatu inſecutus, veluti profugos ac reprehenſos in catenis reduxit: in hoc quoque mimo præter modum intemperans. Repetita cœna renunciantes coactum agmen, ſicut erant, loricatos ad diſcumbendum adhortatus eſt. Monuit etiam notiſſimo Virgilii verſu, *Durarent, ſecundiſque ſe rebus ſervarent*. Atque inter hæc abſentem ſenatum populumque graviſſimo objurgavit edicto, quod *Cæſare præliante, & tantis diſcriminibus objecto, intempeſtiva convivia, circum, & theatra & amœnos ſeceſſus celebrarent*.

46. Poſtremo, quaſi perpetraturus bellum, directa acie in litore Oceani, ac balliſtis machiniſque diſpoſitis, nemine gnaro aut opinante quidnam cœpturus eſſet, repente ut conchas legerent, galeaſque & ſinus replerent, imperavit: *ſpolia Oceani* vocans, *Capitolio Palatioque debita*. Et in indicium victoriæ altiſſimam turrem excitavit: ex qua, ut ex Pharo, noctibus ad regendos navium curſus, ignes emicarent: pronuntiatoque militi donativo, centenis viritim denariis, quaſi omne exemplum liberalitatis ſupergreſſus: *Abite*, inquit, *læti abite locupletes*.

47. Converſus hinc ad curam triumphi, præter captivos & transfugas barbaros, Galliarum quoque proceriſſimum quemque, & ut ipſe dicebat, ἀξιοθριάμβευτον, ac nonnullos ex principibus legit ac ſepoſuit ad pompam: [1] coëgitque non tantum rutilare, & ſubmittere comam, ſed & ſermonem Germanicum addiſcere, & nomina barbarica ferre. Præcepit etiam triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itinere terreſtri Romam devehi. Scripſit & procuratoribus, *Triumphum appararent quam minima ſumma; ſed quantus nunquam alius fuiſſet: quando in omnium hominum bona jus haberent*.

48. Priuſquam provincia decederet, conſilium iniit nefandæ atrocitatis, legiones quæ poſt exceſſum Auguſti, ſeditionem olim moverant, contrucidandi: quod & patrem ſuum Germanicum ducem, & ſe infantem tunc obſediſſent. Vixque à tam præcipiti cogitatione revocatus, inhiberi nullo potuit modo quin decimare velle perſeveraret. Vocatas itaque ad concionem inermes, atque etiam gladiis depoſitis, equitatu armato circumſedit. Sed cum videret, ſuſpecta re, pleroſque dilabi ad reſumenda, ſi qua vis fieret, arma, profugit concione, confeſtim-

1 Ut ita Galli iſti veri Germani viderentur.

que

que urbem petiit, deflexa omni acerbitate in ſenatum, cui animadvertendos tantorum dedecorum rumores palam minabatur: querens inter cetera, fraudatum ſe juſto triumpho, cum ipſe paullo ante, ne quid de honoribus ſuis ageretur, etiam ſub mortis pœna denuntiaſſet.

49. Aditus [1] ergo in itinere à legatis ampliſſimi ordinis, ut maturaret orantibus, quam maxima voce, *Veniam*, inquit, *veniam, & hic mecum*: capulum gladii crebro verberans quo cinctus erat: Edixit & *reverti ſe, ſed* [2] *iis tantum qui optarent equeſtri ordini & populo: nam ſe neque civem neque principem ſenatui amplius fore.* Vetuit etiam quenquam ſenatorum ſibi occurrere: atque omiſſo, vel dilato triumpho, ovans urbem natali ſuo ingreſſus eſt: intraque quartum menſem periit, ingentia facinora auſus, & aliquanto majora moliens. Siquidem propoſuerat, Antium, deinde Alexandriam commigrare, interemto prius utriuſque ordinis electiſſimo quoque. Quod ne cui dubium videatur, in ſecretis ejus reperti ſunt duo libelli, diverſo titulo, alteri GLADIUS, alteri PUGIO index erat. Ambo notas & nomina continebant morti deſtinatorum. Inventa & arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox à Claudio demerſis, infecta maria traduntur, non ſine piſcium exitio, quos enectos æſtus in proxima litora ejecit.

50. STATURA fuit eminenti, pallido colore, corpore enormi, gracilitate maxima cervicis & crurum, & oculis & temporibus concavis, fronte lata & torva, capillo raro, ac circa verticem nullo, hirſutus cetera. Quare tranſeunte eo, proſpicere, ex [3] ſuperiore parte, aut omnino quacunque de cauſſa, [4] *capram* nominare, criminoſum & exitiale habebatur. Vultum vero natura horridum ac tetrum etiam ex induſtria efferabat, componens ad ſpeculum in omnem terrorem ac formidinem. Valetudo ei neque animi neque corporis conſtitit. Puer comitiali morbo vexatus: in adoleſcentia ita patiens laborum erat, ut tamen nonnunquam ſubita defectione ingredi, ſtare, colligere ſemet ac ſufferre vix poſſet. Mentis valetudinem & ipſe ſenſerat: ac ſubinde de ſeceſſu deque purgando cerebro cogitavit. Creditur potionatus à Cæſonia uxore, amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit. Incitabatur inſomnio maxime: neque enim plus quam tribus nocturnis horis quieſcebat, ac ne his quidem

1 Cum legati eum adiviſſent.
2 Tanquam Senatus non deſideraret Cajum reverti ab expeditione.
3 Quoniam *circa verticem nullo erat capillo.*
4 Id convitium Cajus ad ſuam contumeliam trahebat, cum eſſet ipſe hirſutus inſtar capræ.

placida

placida quiete, ſed pavida miris rerum imaginibus, ut qui inter ceteras pelagi quondam ſpeciem colloquentem ſecum videre viſus ſit. Ideoque magna parte noctis vigiliæ cubandique tædio, nunc toro reſidens, nunc per longiſſimas porticus vagus, invocare identidem atque exſpectare lucem conſueverat.

51. Non immerito mentis valetudini attribuerim diverſiſſima in eodem vitia, ſummam confidentiam, & contra nimium metum. Nam qui Deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere, ad vero majora proripere ſe è ſtrato, ſub lectumque condere ſolebat. Peregrinatione quidem Sicilienſi, irriſis multorum locorum miraculis, repente à Meſſana noctu profugit, Ætnæi vertici fumo ac murmure pavefactus. Adverſus Barbaros quoque minaciſſimus, cum trans Rhenum inter anguſtias denſumque agmen iter eſſedo faceret, dicente quodam, *Non mediocrem fore conſternationem, ſicunde hoſtis appareat*, equum illico conſcendit: ac propere verſus ad pontes, ut eos calonibus & impedimentis ſtipatos reperit, impatiens moræ, per manus ac ſuper capita hominum tranſlatus eſt. Mox etiam audita rebellione Germaniæ, fugam & ſubſidia fugæ, claſſes apparabat: uno ſolatio acquieſcens, tranſmarinas certe ſibi ſuperfuturas provincias, ſi victores Alpium juga ut Cimbri, vel etiam urbem, ut Senones quondam, occuparent: unde credo percuſſoribus ejus poſtea conſilium natum, apud tumultuantes militeſ ementiendi ipſum ſibi manus intuliſſe, nuntio malæ pugnæ perterritum.

52. VESTITU calceatuque & cetero habitu, neque patrio, neque civili, ac ne virili quidem, ac denique [1] humano, ſemper uſus eſt. Sæpe depictas gemmataſque indutus pænulas, [2] manuleatus & armillatus in publicum proceſſit: aliquando ſericatus, & [3] cyclydatus: ac modo in crepidis vel cothurnis, modo in [4] ſpeculatoria caliga, nonnunquam ſocco muliebri: plerumque vero aurea barba fulmen tenens, ac fuſcinam, aut caduceum, Deorum inſignia, atque etiam Veneris cultu conſpectus eſt. Triumphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem aſſidue geſtavit: interdum & Magni Alexandri thoracem repertum è [5] conditorio ejus.

1 Ne divino quidem cultu abſtinuit.
2 *Tunicis uti virum prolixis ultra brachia & uſque in primores manus, ac prope in digitos Roma, atque omni in Latio indecorum fuit.* Gellius l. 7. c. 12.
3 Veſtis feminea tenuiſſima in rotunditatem formata, ne matronis quidem honeſta, qua impudicæ plerunque inſtar veli corpus circumdabant. *Ha ſunt quæ tenui ſudant in cyclade.* Juven. Sat. 6. 4 Caliga, qua ſpeculatores, inter milites vilioris ordinis, & minus culti, utebantur. 5 Quod Alexandriæ fuit. Strabo libro noviſſimo.

53. E DISCIPLINIS liberalibus minimum eruditioni, eloquentiæ plurimum attendit, quantumvis facundus & promtus; utique si perorandum in aliquem esset, irato & verba & sententiæ suppetebant: pronuntiatio quoque & vox, ut neque eodem loci præ ardore consisteret & exaudiretur à procul stantibus. Peroraturus *strictarum se lucubrationis suæ telum minabatur*: lenius comtiusque scribendi genus adeo contemnens, ut Senecam tum maxime placentem, [1] *commissiones meras* componere, & *harenam esse sine calce* diceret. Solebat etiam prosperis oratorum actionibus rescribere, & magnorum in senatu reorum accusationes defensionesque meditari: ac prout stylus cesserat, vel onerare sententia sua quemque, vel sublevare: equestri quoque ordine ad audiendum invitato per edicta.

54. SED & aliorum generum artes, studiosissime & diversissimas exercuit. Threx & auriga, idem cantor, atque saltator. Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exstructo plurifariam circo. Canendi ac saltandi voluptate ita efferebatur, ut ne publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus & tragœdo pronuncianti concineret, & gestum histrionis quasi laudans vel corrigens palam effingeret. Nec alia de caussa videtur eo die quo periit, [2] pervigilium indixisse, [3] quam ut initium in scenam prodeundi licentia temporis auspicaretur. Salrabat autem nonnunquam etiam noctu: & quondam tres consulares secunda vigilia in palatium accitos, multaque & extrema metuentes super pulpitum collocavit: deinde repente magno tibiarum & [4] scabellorum crepitu; cum palla tunicaque talari prosiluit, ac desaltato cantico abiit. Atque hic tam docilis ad cetera, natare nesciit.

55. Quorum vero studio teneretur, omnibus ad insaniam favit. Mnesterem pantomimum etiam inter spectacula osculabatur: ac si quis saltante eo vel leniter obstreperet, detrahi jussum manu sua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti, per centurionem denuntiavit abiret sine mora Ostiam, perferretque ad Ptolemæum regem in Mauritaniam codicillos suos. Quorum exemplum erat: *Ei quem istuc misi, neque boni quidquam neque mali feceris.* Threces quosdam Germanis corporis custodibus præposuit. Mirmillonum armaturas re-

1 Sententias nulla connexione inter se cohærentes, veluti cum materiæ simul quidem congeruntur, sed nec plumbo, nec glutino, nec cæmento conjunctæ. 2 Non modo antiqui in sacris quibusdam pervigilio usi sunt, sed voluptatis etiam & hilaritatis causâ. 3 Quam ut inchoaret artem histrionicam nocturno tempore, quod accommodatius est rebus turpibus, & indecoris. 4 In saltationibus, præter ictum pedum varia instrumenta sono edendo apta adhibebantur. Erat scabellum unum è crepitaculorum generibus. Scaliger putat scabella, quos Aquitani, & Hispani *Cascabellos* dicunt.

scidit

cidit. Columbo victori, leviter tamen saucio venenum in plagam addidit, quod ex eo *Columbinum* appellavit. Sic certe inter alia venena scriptum ab eo repertum est. Prasinæ factioni ita addictus & deditus, ut cœnaret in stabulo assidue, & maneret. Agitatori Cythico comissatione quadam in apophoretis vicies HS. contulit. Incitato equo, cujus caussa pridie Circenses, ne inquietaretur, viciniæ silentium per milites indicere solebat, præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, præterque purpurea tegumenta, ac monile è gemmis, domum etiam, & familiam, & supellectilem dedit, quo lautius nomine ejus invitati, acciperentur : consulatum quoque traditur destinasse.

56. ITA BACCHANTEM atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri. Sed una alteraque conspiratione detecta, aliis per inopiam occasionis cunctantibus, duo consilium communicaverunt, perfeceruntque : non sine conscientia potentissimorum libertorum præfectorumque prætorii: quod ipsi quoque, etsi falso, in quadam conjuratione, quasi participes nominati, suspectos tamen se & invisos sentiebant. Nam & statim seductis magnam fecit invidiam, *districto gladio affirmans sponte se periturum, si & illis morte dignus videretur*: nec cessavit ex eo criminari alterum alteri, atque inter se omnes committere. Cum placuisset Palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi, primas sibi partes Cassius Chæreas Tribunus cohortis prætoriæ depoposcit : quem Cajus senioren jam, ut mollem & effeminatum denotare omni probro consuerat : & modo, signum petenti, PRIAPUM aut VENEREM dare : modo, ex aliqua caussa agenti gratias, osculandam manum offerre, formatam commotamque in obscœnum modum.

57. Futuræ cædis multa prodigia exstiterunt. Olympiæ simulacrum Jovis, quod dissolvi transferrique Romam placuerat, tantum cachinnum repente edidit, ut machinis labefactis opifices diffugerint. Supervenitque illico quidam Cassius quoque nomine, jussum se somnio affirmans immolare taurum Jovi. Capitolium Capuæ Idibus Martiis de cœlo tactum est : item Romæ cella Palatini atriensis. Nec defuerunt qui conjectarent altero ostento periculum à custodibus domino portendi : altero, cædem rursus insignem, [1] quali eodem die facta quondam fuisset. Consulenti quoque de genitura sua, Sylla Mathematicus *certissimam necem appropinquare* affirmavit. Monuerunt & sortes Antiatinæ *ut à Cassio caveret*. Qua caussa ille Cassium Longinum Asiæ tum proconsulem occidendum delegaverat, immemor Chæream Cas-

1. D. Julii cædes.

sium

ſium nominari. Pridie quam periret, ſomniavit conſiſtere ſe in cœlo juxta ſolium Jovis, impulſumque ab eo dextri pedis pollice, & in terras præcipitatum. Prodigiorum loco habita ſunt etiam quæ forte illo ipſo die paullo prius acciderant. Sacrificans reſperſus eſt phœnicopteri ſanguine. Et pantomimus Mneſter tragœdiam ſaltavit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occiſus eſt, egerat. Et cum in Laureolo mimo, in quo actor proripiens ſe ruina ſanguinem vomuit, ut plures [1] ſecundarum certatim [2] experimentum artis darent, cruore ſcena abundavit. Parabatur & in noctem ſpectaculum, quo argumenta inferorum per Ægyptos & Æthiopes explicarentur.

58. Nono Kalendas Februarias, hora quaſi ſeptima, cunctatus an ad prandium ſurgeret, marcente adhuc ſtomacho pridiani cibi onere, tandem ſuadentibus amicis egreſſus eſt. Cum in crypta, per quam tranſeundum erat, pueri nobiles ex Aſia ad edendas in ſcena operas evocati præpararentur, ut eos inſpiceret hortareturque, reſtitit. Ac niſi princeps gregis algere ſe diceret, redire ac repræſentare ſpectaculum voluit. Duplex dehinc fama eſt: alii tradunt alloquenti pueros à tergo Chæream cervicem gladio cæſim graviter percuſſiſſe, præmiſſa voce: *Hoc age*. Dehinc Cornelium Sabinum, alterum è conjuratis Tribunum, ex adverſo trajeciſſe pectus: alii, Sabinum, ſubmota per conſcios centuriones turba, ſignum more militiæ petiſſe, & Cajo *Jovem* dante, Chæream exclamaſſe: *Accipe ratum*: reſpicientique maxillam ictu diſcidiſſe. Jacentem, contractiſque membris clamitantem ſe vivere, ceteri vulneribus triginta confecerunt. Nam ſignum erat omnium, *Repete*. Quidam etiam per obſcœna ferrum adegerunt. Ad primum tumultum lecticarii cum aſſeribus in auxilium accurrerunt: mox Germani corporis cuſtodes: ac nonnullos ex percuſſoribus, quoſdam etiam ſenatores innoxios, interemerunt.

59. Vixit annis XXIX. imperavit triennio & X. menſibus, diebuſque VIII. Cadaver ejus clam in hortos Lamianos aſportatum, & tumultuario rogo ſemiambuſtum levi ceſpite obrutum eſt: poſtea per ſorores ab exſilio reverſas erutum, crematum, ſepultumque. Satis conſtat, prius quam id fieret, hortorum cuſtodes umbris inquietatos: in ea quoque domo, in qua occubuerit, nullam noctem ſine aliquo terrore tranſactam, donec ipſa domus incendio conſumta ſit. Periit una & uxor Cæſonia, gladio à centurione confoſſa: & filia parieti illiſa.

1 Plures qui ſecundas erant ſortiti partes. 2 Ut exemplum primi actoris ſecuti, ad experimentum artis ipſi quoque ſanguinem vomerent.

60. Conditionem temporum illorum etiam per hæc existimare quivis possit. Nam neque cæde vulgata statim creditum est. Fuitque suspicio, ab ipso Cajo famam cædis simulatam & emissam: ut eo pacto erga se hominum mentes deprehenderet. Neque conjurati cuiquam imperium destinaverunt. Et senatus in asserenda libertate adeo consensit, ut Coss. primo non in curiam, quia Julia vocabatur, sed in Capitolium convocarent. Quidam vero sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam ac diruenda templa censuerunt. Observatum autem notatumque est inprimis, Cæsares omnes, quibus Caji prænomen fuit, ferro periisse, jam inde ab eo qui Cinnanis temporibus sit occisus.

C. SUETO-

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER V.

Tib. Claudius Druſus Cæſar.

Breviarium Capitum.

De patre Claudii, & geſtis ejus. 1
Nativitas Claudii, & infantia. 2
Opera circa liberales diſciplinas. 3
Epiſtolæ Auguſti ad Liviam de teſtimonio Claudii. 4
Honor Conſulatus per Tiberium negatus, & receſſus ejus. 5
Gratia, & favor apud homines. 6
Conſulatus & geſta per eum. 7
Contumeliæ per ludum illatæ. 8
Diſcrimina, quæ paſſus eſt. 9
Initium Imperii Claudii. 10
Geſta per eum in initio principatus. 11
Honores per eum ſpreti, & alia civilia geſta. 12
Inſidiæ, & conjurationes contra eum factæ. 13
Conſulatus, & geſta in eis. 14
Varietas in cognoſcendo. 15
Officium, Cenſura, & geſta per eum. 16
Expeditio Britannica, & triumphus. 17
Cura urbis, & annonæ. 18
Vacationes conceſſæ. 19
Opera publica per eum facta. 20
Spectacula per eum edita. 21
Inſtitutio, correctio, & ordinatio quorundam morum, & actuum. 22
Inſtituta & ſanctiones. 23
Indulgentia, & liberalitas. 24
Quædam civilia geſta, & ordinationes. 25
Sponſæ, & uxores. 26
Liberi, & generi. 27
Liberti ab eo prædilecti. 28
Maleficia, opera libertorum, & uxorum, ab eo perpetrata. 29
Forma & ſtatura. 30
Valetudo. 31
Convivia, & alia geſta. 32
Cibus, potus, ſomnus & luxuria, liber quoque de aleæ luſu. 33
Sævitia, & crudelitas. 34
Timiditas & diffidentia. 35
Timor inſidiarum, & alia geſta. 36
Pœnæ ob leves ſuſpiciones innocentibus illatæ. 37
Iracundia & ſtultitia. 38
Oblivio, & alia geſta. 39
Sermones, & orationes. 40
Libri & opuſcula per eum edita. 41
Studium in litteris Græcis. 42
Pœnitentia de matrimonio Agrippinæ, & adoptione Neronis. 43
Teſtamentum, & mors. 44
Mors celata, & tempus mortis, & funus. 45
Præſagia de morte. 46

1. PATREM Claudii Cæſaris Druſum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Livia, cum Auguſto gravida nupſiſſet, intra menſem tertium peperit: fuitque ſuſpicio, ex [1] vitrico per adulterii conſuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus eſt verſus:

Τοῖς ὀπυχῆσι ἡ τρίμηνα παιδία.

Is Druſus in quæſturæ præturæque honore, dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum Septentrionalem primus Romanorum ducum navigavit: tranſque Rhenum foſſas novi & immenſi operis effecit, quæ nunc adhuc DRUSINÆ vocantur. Hoſtem etiam frequenter cæſum, ac penitus in intimas ſolitudines actum, non prius deſtitit inſequi, quam ſpecies barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere ultra ſermone Latino prohibuiſſet. Quas ob res ovandi jus, & triumphalia ornamenta percepit: ac poſt præturam confeſtim inito conſulatu, atque expeditione repetita, ſupremum diem morbo obiit, in æſtivis caſtris, quæ ex eo *Scelerata* ſunt appellata. Corpus ejus per municipiorum coloniarumque primores, ſuſcipientibus obviis [2] ſcribarum decuriis, ad urbem devectum, ſepultum eſt in Martio campo. Cetera exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps ſtato die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice ſupplicarent. Præterea ſenatus inter alia complura, marmoreum arcum cum tropæis via Appia decrevit, & Germanici cognomen ipſi poſteriſque ejus. Fuiſſe autem creditur non minus glorioſi quam civilis animi. Nam ex hoſte ſuper victorias, opima quoque ſpolia captaſſe, ſummoque ſæpius diſcrimine duces Germanorum tota acie infectatus: nec diſſimulaſſe unquam priſtinum ſe Reip. ſtatum quandoque reſtiturum, ſi poſſet. Unde exiſtimo nonnullos tradere auſos, ſuſpectum eum Auguſto, revocatumque ex provincia: & quia cunctaretur, interceptum veneno. Quod equidem magis, ne prætermitterem, retuli: quam quia verum aut veriſimile putem: cum Auguſtus tanto opere & vivum dilexerit, ut cohæredem ſemper filiis inſtituerit, ſicut quondam in ſenatu profeſſus eſt: & defunctum ita pro con-

1 Auguſto. 2 Scribæ ſunt qui rationes publicas in tabulis ſcribebant. Apparuerunt autem ſingulis magiſtratibus, & proinde in decurias multas tranſlati, Quæſtoriorum, Prætoriorum, Ædilitiorum, Prætoribus, lecti ſunt.

cione

cione laudaverit, ut deos precatus sit, *Similes ei Cæsares suos facerent: sibique tam honestum quandoque exitum darent, quam illi dedissent.* Nec contentus elogium tumulo ejus versibus à se compositis insculpsisse, etiam vitæ memoriam prosa oratione composuit. Ex Antonia minore complures quidem liberos tulit, verum tres omnino reliquit, Germanicum, Livillam, Claudium.

2. CLAUDIUS natus est, [1] Julio Antonio, Fabio Africano Coss. Kalend. Augustis, Lugduni, eo ipso die quo primum ara ibi Augusto dedicata est: appellatusque Tiberius Claudius Drusus. Mox [2] fratre majore in Juliam familiam adoptato, Germanici cognomen assumsit. Infans autem relictus à patre, ac per omne fere pueritiæ atque adolescentiæ tempus, variis & tenacibus morbis conflictatus est: adeo ut animo simul & corpore hebetato, ne progressa quidem ætate ulli publico privatove muneri habilis existimaretur. Diu, atque etiam [3] post tutelam receptam, alieni arbitrii, & sub pædagogo fuit: quem *Barbarum & olim* [4] *superjumentarium, ex industria sibi oppositum, ut se quibuscunque de caussis quam sævissime coerceret,* ipse quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem valetudinem & gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriæ patris edebat, palliolatus [5] novo more præsedit: & togæ virilis die, circa mediam noctem, sine solemni officio lectica [6] in Capitolium latus est.

3. Disciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam dedit, ac sæpe experimenta cujusque etiam publicavit. Verum ne sic quidem quidquam dignitatis assequi, aut spem de se commodiorem in posterum facere potuit. Mater Antonia *portentum eum hominis* dictitabat, *nec absolutum à natura, sed tantum inchoatum:* ac si quem socordiæ argueret, *stultiorem* ajebat *filio suo Claudio.* Avia Augusta pro despectissimo semper habuit: non affari, nisi rarissime: non monere, nisi acerbo & brevi scripto, aut per internuncios, solita. Soror Livilla, cum audisset quandoque imperaturum, tam iniquam & tam indignam sortem pop. Rom. palam & clare detestata est. Nam & avunculus major Augustus, quid de eo in utramque partem opinatus sit, quo certius cognoscatur, capita ex ipsius epistolis posui.

4. *Collocutus sum cum Tiberio, ut mandasti, mea Livia, quid nepoti tuo Tiberio faciendum esset ludis Martialibus. Consentit au-*

1 U. C. 742. 2 Germanico. 3 Postquam exemit se per ætatem ex alienâ tutela. 4 Utpote qui jumenta regere consuevisset, non autem homines. Quanquam Casaub. interpretatur, non eum qui præest jumentis, sed qui præfectus est jumentariis. 5 Cum nemo antea tali habitu ludis præsedisset. 6 Cum in forum deduci solerent die tirocinii.

tem uterque noſtrum, ſemel eſſe nobis ſtatuendum, quod conſilium in illo ſequamur. Nam ſi eſt ἁρπαγή, *& (ut ita dicam)* ὁλόκληρος, *quid eſt quod dubitemus, quin per eoſdem articulos & gradus* 1 *producendus ſit per quos frater ejus productus fuit? Sin autem* ἀλλοτρίωσις, *ſentimus eum,* καὶ βεβλαφθαι, καὶ εἰς τὴν δεῦτερον καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρρώστιαν, *præbenda materia deridendi & illum & nos non eſt hominibus,* τὸ τοιοῦτον σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσιν. *Nam ſemper æſtuabimus, ſi de ſingulis articulis temporum deliberabimus,* μὴ ἀθρόως πεκεῖμθαι ἡμῖν *poſſe eum gerere honores arbitremur nec ne. In præſentia tamen quibus de rebus conſulis?* 2 *curare eum ludis Martialibus triclinium ſacerdotum, non diſplicet nobis, ſi eſt paſſurus ſe ab Silani filio, homine ſibi affini, admoneri, ne quid faciat quod conſpici & derideri poſſit. Spectare eum Circenſes ex pulvinari non placet nobis. Expoſitus enim in prima fronte ſpectaculorum conſpicietur. In Albanum montem ire eum non placet nobis, aut eſſe Romæ Latinarum diebus. Cur enim non* 3 *præficitur urbi, ſi poteſt fratrem ſuum ſequi in* 4 *montem? Habes noſtras, mea Livia, ſententias, quibus placet ſemel de tota re aliquid conſtitui: ne ſemper inter ſpem & metum fluctuemus. Licebit autem, ſi voles, Antoniæ quoque noſtræ deshanc partem epiſtolæ hujus legendam.* Rurſus aliis litteris: *Tiberium adoleſcentem ego vero, dum tu aberis, quotidie invitabo ad cœnam, ne ſolus cœnet cum ſuo Sulpicio & Athenodoro: qui vellem diligentius, & minus* μιπώρως, *deligeret ſibi aliquem, cujus motum & habitum & inceſſum imitaretur miſellus:*

Ἀτυχεῖ πάντ ἐν τοῖσι σπουδαίοις λίαν.

Ubi non aberravit ejus animus, ſatis apparet ἡ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἀσθένεια. Item tertiis litteris: *Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuiſſe, peream, niſi, mea Livia, admiror. Nam qui tam* ἀσαφῶς *loquatur, qui poſſit, cum declamat,* σαφῶς *dicere quæ dicenda ſunt, non video.* Nec dubium eſt quin poſt hæc Auguſtus conſtituerit, & reliquerit eum nullo præter auguralis ſacerdotii honore impertitum: ac ne hæredem quidem, niſi inter tertios, ac pene 5 extraneos, è parte ſexta, nuncuparit: legatoque non amplius quam octingentorum ſeſtertiorum proſecutus.

5. TIBERIUS patruus petenti honores conſularia 6 ornamenta detulit. Sed inſtantius legitimos flagitanti, id

1 Ad dignitatem. 2 Curare triclinium is dicitur, qui præeſt triclinio, ut omnia diligenter in cœna apparata ſint. 3 Cum Coss. Latinis feriis operam darent, moris erat, ut interim alius aliquis è patriciorum numero urbi præficerctur, qui præfectus Latinarum causâ dicebatur. 4 Albanum, ubi Coss. ſacrum faciunt Jovi Latiali. 5 Qui teſtatoris juri non ſunt ſubjecti. 6 Quæ ſæpe per indulgentiam principis etiam illis dantur, qui nunquam ad Conſulatum aſpiraverunt.

ſolum

ſolum codicillis reſcripſit, *Quadraginta aureos* [1] *in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei.* Tunc demum abjecta ſpe dignitatis, ad otium conceſſit, modo in hortis & ſuburbana domo, modo in Campaniæ ſeceſſu deliteſcens: atque ex contubernio ſordidiſſimorum hominum ſuper veterem ſegnitiæ notam, ebrietatis quoque & aleæ infamiam ſubiit.

6. Cum interim, quanquam hoc modo agenti, nunquam aut officium hominum, aut reverentia publica defuit. Equeſter ordo bis patronum eum perferendæ pro ſe legationis elegit: ſemel cum deportandum *R*omam corpus Auguſti humeris ſuis à Coss. expoſceretur: iterum cum oppreſſum Sejanum apud eoſdem gratularetur. Quin & ſpectaculis advenienti aſſurgere, & lacernas deponere ſolebat. Senatus quoque, ut ad numerum ſodalium [2] Auguſtalium ſorte ductorum extra ordinem adjiceretur, cenſuit: & mox ut domus ei, quam incendio amiſerit, publica impenſa reſtitueretur, dicendæque inter conſulares ſententiæ jus eſſet. Quod decretum abolitum eſt, excuſante Tiberio imbecillitatem ejus, ac damnum liberalitate ſua reſarturum pollicente. Qui tamen moriens, & in tertiis hæredibus eum ex parte tertia nuncupatum, legato etiam circa ſeſtertia vicies proſecutus, commendavit inſuper exercitibus, ſenatui populoque Rom. inter ceteras neceſſitudines nominatim.

7. Sub Cajo demum fratris filio ſecundam exiſtimationem circa initia imperii omnibus lenociniis colligente, honores auſpicatus, conſulatum geſſit una per duos menſes: evenitque ut primitus ingredienti cum faſcibus Forum, prætervolans aquila dexteriore humero conſideret. Sortitus eſt & de altero conſulatu in quartum annum, præſeditque nonnunquam ſpectaculis in Caji vicem, acclamante populo, *Feliciter*, partim *patruo Imperatoris*, partim *Germanici fratri*.

8. Nec eo minus contumeliis obnoxius vixit. Nam & ſi paullo ſerius ad prædictam cœnæ horam occurriſſet, non niſi ægre, & circuito demum triclinio recipiebatur. Et quoties poſt cibum addormiſceret, quod ei fere accidit, olearum ac palmularum oſſibus inceſſebatur: interdum ferula flagrove, velut per ludum, excitabatur à copreis. Solebant & manibus ſtertentis ſocci induci, ut repente expergefactus ſibi faciem confricaret.

9. Sed ne diſcriminibus quidem caruit: primum in ipſo con-

[1] Ad celebrandam Saturnaliorum, & Sigillariorum feſtivitatem: porro *Sigillaria*, dies Saturnalibus adjecti, eadem licentiâ peragebantur.

[2] Tiberius Juliæ genti ſacravit ſacerdotes, qui dicti ſunt ſodales Auguſtales, *ſorte ducti è primoribus civitatis unus & viginti, Tiberius Druſus, & Claudius, & Germanicus adjecti ſunt.* Tacit.

ſulatu,

ſulatu, quod Neronis & Druſi, fratrum Cæſaris, ſtatuas ſegnius locandas ponendaſque curaſſet, pene honore ſubmotus eſt: deinde extraneo vel etiam domeſticorum aliquo deferente, aſſidue varieque inquietatus. Cum vero detecta eſſet Lepidi & Gætulici conjuratio, miſſus in Germaniam inter legatos ad gratulandum, etiam vitæ periculum adiit: indignante ac fremente Cajo, patruum potiſſimum ad ſe miſſum, quaſi ad puerum regendum: adeo ut non deſuerint qui traderent, præcipitatum quoque in flumen, ſicut veſtitus advenerat. Atque ex eo nunquam non in ſenatu noviſſimus conſularium ſententiam dixit, ignominiæ cauſſa poſt omnes interrogatus. Etiam cognitio falſi teſtamenti recepta eſt, in quo & ipſe ſignaverat. Poſtremo etiam ſeſtertiûm octogies pro introitu novi ſacerdotii coactus impendere, ad eas rei familiaris anguſtias decidit, ut cum obligatam ærario fidem liberare non poſſet, [1] in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit ſub edicto præfectorum.

10. PER HÆC AC talia, maxima ætatis parte tranſacta, quinquageſimo anno Imperium cepit, quantumvis mirabili caſu. Excluſus inter ceteros ab inſidiatoribus Caji, cum quaſi ſecretum eo deſiderante turbam ſubmoverent, in [2] diætam, cui nomen eſt [3] Hermæum, receſſerat. Neque multo poſt rumore cædis exterritus, prorepſit ad ſolarium proximum, interque prætenta foribus vela ſe abdidit: latentem diſcurrens forte gregarius miles animadverſis pedibus è ſtudio ſciſcitandi quiſnam eſſet, agnovit, extractumque & præmetu ad genua ſibi accidentem, IMPERATOREM ſalutavit. Hinc ad alios commilitones fluctuantes, nec quidquam adhuc quam frementes perduxit. Ab his lecticæ impoſitus, & quia ſervi diffugerant, viciſſim ſuccollantibus in caſtra delatus eſt, triſtis ac trepidus, miſerante obvia turba, quaſi ad pœnam raperetur inſons. Receptus intra [4] vallum, inter excubias militum pernoctavit, aliquanto minore ſpe quam fiducia. Nam conſules cum ſenatu & cohortibus urbanis Forum Capitoliumque occuparunt, aſſerturi communem libertatem: accituſque & ipſe per Tribunum pleb. in curiam ad ſuadenda quæ viderentur, *vi ſe & neceſſitate teneri* reſpondit. Verum poſtero die, ſenatu ſegniore in exſequendis conatibus, per tædium

1 Eorum qui publico debebant, nec ſolvendo erant, bona proſcripta in tabula apud ærarium per ærarii præfectos ſuſpendi ſolebant. *Pependiſſe igitur venalem* dicit Claudium; cujus bona ſic expoſita fuerint, & quidem in *vacuum*, quod cum neque ipſe certa die ſolveret, neque quiſquam pro eo ſatis daret, tanquam *vacua*, i. e. ſine domino ac poſſeſſore, donec in fiſcum cogerentur. Lex prædiatoria qua prædia tam urbana, quam ruſtica venum exponuntur. 2 Cœnaculum. 3 Solebant veteres indere nomina cœnaculis ſuis à nominibus deorum, ſic Hermæum à Mercurio dictum. 4 Caſtri prætoria.

dium

dium ac diſſenſionem diverſa cenſentium, & multitudine quæ circumſtabat, unum rectorem jam & nominatim expoſcente, armatos pro concione jurare in nomen ſuum paſſus eſt: promiſitque ſingulis quinadena HS. primus Cæſarum fidem militis etiam præmio pignoratus.

11. IMPERIO ſtabilito nihil antiquius duxit quam id biduum, quo de mutando Reip. ſtatu hæſitatum erat, memoriæ eximere. Omnium itaque factorum dictorumque in eo veniam & oblivionem in perpetuum ſanxit, ac præſtitit: Tribunis modo ac Centurionibus paucis è conjuratorum in Cajum numero interemtis, exempli ſimul cauſſa, & quod ſuam quoque cædem depopoſciſſe cognoverat. Converſus hinc ad officia pietatis, jusjurandum neque ſanctius ſibi neque crebrius inſtituit, quam PER AUGUSTUM. Aviæ Liviæ divinos, & Circenſi pompa currum elephantorum Auguſtino ſimilem decernendum curavit. Parentibus inferias publicas, & hoc amplius patri Circenſes annuos natali die: matri carpentum quod per Circum duceretur, & cognomen Auguſtæ ab avia recuſatum. Ad fratris memoriam per omnem occaſionem celebratam, comœdiam quoque Græcam [1] Neapolitano certamine [2] docuit, ac de ſententia judicum [3] coronavit. Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum, ac ſine grata mentione tranſmiſit; teſtatus quondam per edictum, *Tanto impenſius petere ſe, ut natalem patris Druſi celebrarent, quod idem eſſet & avi ſui Antonii.* Tiberio marmoreum arcum juxta Pompeji theatrum, decretum quidem olim à ſenatu, verum omiſſum, peregit. Caji quoque, etſi acta omnia reſcidit, diem tamen necis, quamvis exordium principatus ſui, vetuit inter feſtos referri.

12. At in ſemet augendo parcus atque civilis, prænomine *Imperatoris* abſtinuit, nimios honores recuſavit, ſponſalia filiæ natalemque geniti nepotis ſilentio, ac tantum domeſtica religione tranſegit. Neminem exſulum, niſi ex ſenatus auctoritate, reſtituit: ut ſibi in curiam præfectum Prætorii, Tribunoſque militum ſecum inducere [4] liceret, utque rata eſſent quæ procuratores ſui in judicando ſtatuerent, precario exegit. [5] Jus nundinarum in privata prædia à conſulibus petiit: cognitionibus magiſtratuum, ut unus è conſiliariis frequenter interfuit. Eoſdem ſpectacula edentes, ſurgens & ipſe cum cetera turba, [6] voce

1 Apud Neapolitanos agon quinquennalis complures dies celebrabatur, qui & muſicus erat, & gymnicus, Strabo l. 5. 2 Edidit, publicavit. 3 Hiſtriones. 4 Antea Præfecto ærarii, & Tr. Mil. jus non erat in ſenatum veniendi. 5 Ut ſibi inſtituere in privatis ſuis agris nundinas permitteretur. 6 Acclamatione, & plauſu.

ac manu veneratus est. Tribunis pleb. adeuntibus se pro tribunali excusavit, quod propter angustias non posset audire eos nisi stantes. Quare in brevi spatio tantum amoris favorisque collegit, ut cum profectum eum Ostiam periisse ex insidiis nuntiatum esset, magna consternatione populus, & militem quasi proditorem, & senatum quasi parricidam, diris exsecrationibus incessere non ante destiterit, quam unus atque alter, & mox plures à magistratibus in rostra producti salvum & appropinquare confirmarent.

13. NEC tamen expers insidiarum usquequaque permansit, sed & à singulis, & per factionem, & denique civili bello infestatus est. E plebe homo nocte media juxta cubiculum ejus cum pugione deprehensus est: reperti & equestris ordinis duo in publico cum dolone ac venatorio cultro præstolantes: alter ut egressum theatro, alter ut sacrificantem apud Martis ædem adoriretur. Conspiraverant autem ad res novas Gallus Asinius & Statilius Corvinus, Pollionis ac Messallæ oratorum nepotes, assumtis compluribus libertis ipsius atque servis. Bellum civile movit Furius Camillus Scribonianus Dalmatiæ legatus, verum intra quintum diem oppressus est; legionibus quæ sacramentum mutaverant, in pœnitentiam religione conversis, postquam denuntiato ad novum Imperatorem itinere, casu quodam, an divinitus, neque aquila ornari, neque signa convelli moverique potuerunt.

14. CONSULATUS [1] super pristinum quatuor gessit: ex quibus duos primos junctim: sequentes per intervallum, quarto quemque anno, semestrem novissimum, bimestres ceteros, tertium autem, [2] novo circa principem exemplo in locum demortui suffectus. Jus & consul & extra honorem laboriosissime dixit, etiam [3] suis suorumque diebus solennibus, nonnunquam festis quoque antiquitus, & religiosis. Nec semper præscripta legum secutus, duritiam lenitatemve multarum, ex bono & æquo perinde ut afficeretur, moderatus est. Nam & iis qui apud [4] privatos judices [5] plus petendo formula excidissent, restituit actiones: & in majore fraude convictos, legitimam pœnam supergressus, ad bestias condemnavit.

15. IN cognoscendo autem ac decernendo, mira varietate animi fuit, modo circumspectus & sagax, modo inconsultus ac præceps: nonnunquam frivolus, amentique similis.

1 Præter illum priorem. 2 Cum non sit ex imperatoiâ dignitate, ut princeps in locum demortui Consulis substituatur. 3 Multi dies in Fastis, dicabantur partim Claudio, partim Claudii antecessoribus, partim Druso, & Germanico, relquisque gentis Claudiæ majoribus. 4 Rerum privatarum judices, qualis Prætor, & Centumviri. 5 Plus petendo, quam debetur, aut agendo ultra præscriptam formulam.

Cum

1 Cum decurias rerum actu expungeret, eum, qui 2 dissimulata vacatione quam beneficio liberorum habebat, 3 responderat, ut cupidum judicandi dimisit: alium interpellatum ab adversariis de propria lite, negantemque 4 cognitionis rem, sed ordinarii juris esse, agere caussam confestim apud se coëgit, proprio negotio documentum daturum, quam æquus Judex in alieno negotio futurus esset. Feminam non agnoscentem filium suum, dubia utrinque argumentorum fide, ad confessionem compulit, indicto matrimonio 5 juvenis. 6 Absentibus secundum præsentes facillime dabat, nullo delectu, culpane quis an aliqua necessitate cessasset. Proclamante quodam, præcidendas esse falsario manus, carnificem statim acciri cum machæra mensaque lanionia flagitavit. Peregrinitatis reum, orta inter advocatos levi contentione, togatumne an palliatum dicere caussam oporteret, quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum sæpius, & prout accusaretur defendereturve, jussit. De quodam etiam negotio ita 7 ex tabella pronuntiasse creditur, SECUNDUM EOS SE SENTIRE QUI VERA PROPOSUISSENT. Propter quæ usque eo eviluit, ut passim ac propalam contemtui esset. Excusans quidam testem è provincia ab eo vocatum, negavit præsto esse posse. Dissimulata diu caussa, ac post longas demum interrogationes, *Mortuus est*, inquit, *Puteolis*. Alius gratias agens, quod reum defendi pateretur, adjecit: *Et tamen fieri solet*. Illud quoque à majoribus natu audiebam, adeo caussidicos patientia ejus solitos abuti, ut descendentem è tribunali non solum voce revocarent, sed & lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenso retinerent. Ac ne cui hæc mira sint, litigatori Græculo vox in altercatione excidit, καὶ σὺ γέρων εἶ, καὶ μωρός. Equitem quidem Romanum obscœnitatis in feminas reum, sed falso, & ab impotentibus inimicis conficto crimine, satis constat, cum scorta meritoria citari adversus se & audiri pro testimonio videret, graphium & libellos quos tenebat in manu, ita cum magna stultitiæ & sævitiæ exprobratione jecisse in faciem ejus, ut genam non leviter perstrinxerit.

16. GESSIT & censuram intermissam diu post Paullum

1 Cum decurias Judicum removeret ab actione rerum judicialium; ex albo tolleret. 2 Celata immunitate, quam numerus liberorum præstat à civilibus officiis. 3 In recognoscendis judicum decuriis, nominatim citabantur, sed hic cum vacationem haberet, ambitioseque adhuc in numero judicum esse vellet, ad nomen respondit. 4 *Ordinarii juris* ea sunt, quæ per judices à Prætore datos juris ordine deciduntur; *cognitionis* vero, quæ extra juris ordinem ad Cæsarem deferuntur. 5 Quem filium suum esse negabat. 6 *Absentibus* alterutris litigatoribus, *secundum præsentes* pro eo qui comparuerat, *facillime dabat* litem. 7 Ex scripto, ut ita inconsulta sententia nobilior esset.

Plan-

Plancumque [1] cenſores: ſed hanc quoque inæqualiter, varioque & animo & eventu. Recognitione equitum juvenem probri plenum, ſed quem pater probatiſſimum ſibi affirmabat, ſine ignominia dimiſit, *habere* dicens *cenſorem ſuum*. Alium corruptelis adulteriiſque famoſum, nihil amplius quam monuit, *ut aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certe cautius*. Addiditque, *Quare enim ego ſcio, quam amicam habeas?* Et cum orantibus familiaribus demiſiſſet cuidam appoſitam notam, *Litura tamen*, inquit, *exſtet*. Splendidum virum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum, non modo albo judicum erafit, ſed etiam in peregrinitatem redegit. Nec quenquam niſi ſua voce, utcunque quis poſſet, ac ſine patrono, rationem vitæ paſſus eſt reddere. Notavitque multos, & quoſdam inopinantes, & ex cauſa novi generis, quod ſe inſcio ac ſine commeatu Italia exceſſiſſent: quendam vero & quod comes regis in provincia fuiſſet, referens majorum temporibus, Rabirio Poſthumo, Ptolemæum Alexandriam, crediti ſervandi cauſſa, ſecuto, majeſtatis crimen apud judices motum. Plures notare conatus magna inquiſitorum negligentia, ſed ſuo majore dedecore, innoxios fere reperit, quibuſcunque cœlibatum, aut orbitatem, aut egeſtatem objiceret, maritos, patres opulentos ſe probantibus: eo quidem, qui ſibimet vim ferro intuliſſe arguebatur, illæſum corpus veſte depoſita oſtentante. Fuerunt & illa in cenſura ejus notabilia, quod eſſedum argenteum ſumtuoſe fabricatum ac venale ad Sigillaria, redimi concidique coram imperavit: quodque uno die xx. edicta propoſuit: inter quæ duo, quorum altero admonebat, *ut uberi vinearum proventu bene dolia picarentur*: altero, *nihil æque facere ad viperæ morſum quam taxi arboris ſuccum*.

17. EXPEDITIONEM unam omnino ſuſcepit, eamque modicam. Cum decretis ſibi à ſenatu ornamentis triumphalibus leviorem majeſtate principali titulum arbitraretur, velletque juſti triumphi decus, unde acquireret, Britanniam potiſſimum elegit: neque tentatam ulli poſt Divum Julium, & tunc tumultuantem ob non redditos transfugas. Hoc cum ab Oſtia navigaret, vehementi Circio bis pene demerſus eſt, prope Liguriam, juxtaque Stœchadas inſules. Quare à Maſſilia Geſſoriacum uſque pedeſtri itinere confecto, inde tranſmiſit: ac ſine ullo prælio aut ſanguine intra pauciſſimos dies parte inſulæ in deditionem recepta, ſexto quam profectus erat

1 U. C. 730. Claudius vero Cenſor. U. C. 799. 2 Rabirius Ptolemæo, regno pulſo, grandem pecuniam credidit, & poſtquam in regnum reducebatur Ptolemæus, profectus eſt Alexandriam causâ exigendæ pecuniæ, ubi factus eſt Regis diſpenſator, & diſpenſatione ſuſcepta coactus eſt habitum, & veſtitum mutare. Ex hoc accuſatus tanquam Majeſtatis reus eſſet.

menſe

menſe Romam rediit, triumphavitque maximo apparatu. Ad cujus ſpectaculum commeare in urbem non ſolum præſidibus provinciarum permiſit, verum etiam exſulibus quibuſdam: atque inter hoſtilia ſpolia, navalem coronam faſtigio Palatinæ domus juxta civicam fixit, trajecti & quaſi domiti Oceani inſigne. Currum ejus Meſſalina uxor carpento ſecuta eſt. Secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti, ſed ceteri pedibus & in prætexta: Craſſus Frugi equo phalerato, & in veſte palmata, quod eum honorem iteraverat.

18. URBIS annonæque curam ſollicitiſſime ſemper egit. Cum Æmiliana pertinacius arderent, in diribitorio duabus noctibus manſit: ac deficiente militum ac familiarum turba, auxilio plebem per magiſtratus ab omnibus vicis convocavit, ac poſitis ante ſe cum pecunia fiſcis, ad ſubveniendum hortatus eſt, repræſentaturus pro opera dignam cuique mercedem. Arctiore autem annona ob aſſiduas ſterilitates, detentus quondam medio Foro à turba, convitiiſque ac ſimul fragminibus panis ita inſtratus, ut ægre nec niſi poſtico evadere in Palatium valuerit: nihil non excogitavit ad invehendos etiam in tempore hiberno commeatus. Nam & negotiatoribus certa lucra propoſuit, ſuſcepto in ſe damno, ſi cui quid per tempeſtates acciditſſet: & naves mercaturæ cauſſâ fabricantibus magna commoda conſtituit.

19. Pro conditione cujuſque, civibus vacationem [1]legis Papiæ Poppeæ: Latinis jus Quiritum: feminis jus quatuor liberorum: quæ conſtituta hodieque ſervantur.

20. Opera magna potius quam neceſſaria, quam multa perfecit: ſed vel præcipua, aquæ ductum à Cajo inchoatum: item [2]emiſſarium Fucini lacus, portumque Oſtienſem: quanquam ſciret ex his alterum ab Auguſto precantibus aſſidue Marſis negatum, alterum à D. Julio ſæpius deſtinatum, ac propter difficultatem omiſſum: Claudiæ aquæ gelidos & uberes fontes: quorum alteri Cæruleo, alteri Curtio & Albudino nomen eſt: ſimulque rivum Anienis novi lapideo opere in urbem perduxit, diviſitque in plurimos & ornatiſſimos lacus. Fucinum aggreſſus eſt, non minus compendii ſpe quam gloriæ, cum quidam privato ſumtu emiſſuros ſe repromitterent, ſi ſibi ſiccati agri concederentur. Per tria autem paſſuum

1 Videtur hoc caput conjungi debere præcedenti, & ſic legi, *naves mercaturæ cauſſa fabricantibus, magna commoda conſtituit pro conditione cujuſque: civibus vacationem legis Papiæ Poppeæ, &c.* Inter alia capita legis Papiæ Poppeæ hæc erant, ut ne quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet, aut vir hâc ætate junior feminam quinquagenariam duceret.

2 Secundum Dionem tentatum quidem eſt à Claudio, ſed fruſtra.

millia

millia, partim effoſſo monte, partim exciſo, canalem abſolvit ægre, & poſt undecim annos: quamvis continuis triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus. Portum Oſtiæ exſtruxit, circumducto dextra ſiniſtraque brachio, & ad introitum profundo jam ſolo mole objecta: quam quo ſtabilius fundaret, navem ante demerſit, qua magnus obeliſcus ex Ægypto fuerat advectus, congeſtiſque pilis ſuperpoſuit altiſſimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes curſum navigia dirigerent. Congiaria populo ſæpius diſtribuit.

21. SPECTACULA quoque complura magnificaque edidit, non uſitata modo, ac ſolitis locis, ſed & commentitia, & ex antiquitate repetita, & ubi præterea nemo ante eum. Ludos dedicationis Pompejani theatri quod ambuſtum reſtituerat, è tribunali poſito in orcheſtra commiſit, cum prius apud [1] ſuperiores ædes ſupplicaſſet, perque mediam caveam [2] ſedentibus ac ſilentibus cunctis deſcendiſſet. Fecit & ſeculares, quaſi anticipatos ab Auguſto, nec legitimo tempori reſervatos: quamvis ipſe in hiſtoriis ſuis prodat, *intermiſſos eos Auguſtum multo poſt, diligentiſſime annorum ratione ſubducta, in ordinem redigiſſe.* Quare vox præconis irriſa eſt, invitantis more ſolenni ad ludos, *quos nec ſpectaſſet quiſquam, nec ſpectaturus eſſet*: cum ſupereſſent adhuc qui ſpectaverant, & quidam hiſtrionum producti olim, tunc quoque producerentur. Circenſes frequenter etiam in Vaticano commiſit, nonnunquam interjecta per quinos [3] miſſus venatione. Circo vero maximo marmoreis carceribus, auratiſque metis, quæ utraque & trophina ac lignea antea fuerant, exculto, propria ſenatoribus conſtituit loca, promiſcue ſpectare ſolitis. Ac ſuper quadrigarum certamina, Trojæ luſum exhibuit, & Africanas, conficiente turma equitum prætorianorum, ducibus Tribunis, ipſoque præfecto: præterea Theſſalos equites, qui feros tauros per ſpatia Circi agunt, inſiliuntque defeſſos, & ad terram cornibus detrahunt. Gladiatoria munera plurifariam ac multiplicia exhibuit. Anniverſarium in caſtris prætorianis, ſine venatione apparatuque, juſtum atque legitimum in Septis, ibidem extraordinarium & breve, dierumque paucorum, quodque appellare cœpit *Sportulam*: quia primam daturus ediderat, *velut ad ſubitam conditamque cœnulam invitare ſe populum.* Nec ullo ſpectaculi genere [4] communior aut remiſſior erat,

1 Templum Veneris ſuperpoſitum theatro. 2 Neque illi aſſurgentibus, neque ullo plauſu excipientibus. 3 Dicuntur *miſſus*, equorum circuitiones, in ludis Circenſibus, dum à carceribus ad metas recurrunt. *Olim in ludis Circenſibus viginti quinque miſſus ſoliti exhiberi, quorum ultimus appellabatur ærarius, eo quod de collatitiis populi exhibebatur.* Servius. 4 *Communem* vocat, qui effuſa quadam civilitate omnibus obvius ſit, atque expoſitus.

adeo

adeo ut [1] oblatos victoribus aureos prolata sinistra pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret: ac sæpe hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocaret, *dominos* identidem appellans; immistis interdum frigidis & accersitis jocis: Qualis est, cum [2] Palumbum postulantibus, *daturum* se promisit, *si captus esset*. Illud quoque plane quantumvis salubriter & in tempore, cum essedario, pro quo quatuor filii deprecabantur, magno omnium favore indulsisset rudem, tabulam illico misit, admonens populum, *quantopere liberos suscipere deberet, quos videret & gladiatori præsidio gratiæque esse*. Edidit & in Martio campo expugnationem direptionemque oppidi ad imaginem bellicam, & deditionem Britanniæ regum, præseditque paludatus. Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam ante commisit. Sed cum proclamantibus naumachiariis, *Ave Imperator, morituri te salutant*, respondisset, *Avete vos*: neque post hanc vocem, quasi venia data, quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroque absumeret, tandem è sede sua prosiluit: ac per ambitum lacus, non sine fœda vacillatione, discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt, duodenarum triremium singulæ: exciente buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerserat.

22. QUÆDAM circa cærimonias, civilemque & militarem morem, item circa omnium ordinum statum, domi forisque, aut correxit, aut exoleta revocavit, aut etiam nova instituit. In cooptandis per collegia sacerdotibus, neminem nisi juratus nominavit: observavitque sedulo, ut quoties terra in urbe movisset, ferias advocata concione prætor indiceret, utque dira avi in urbe aut in Capitolio visa, obsecratio haberetur, eamque ipse jure Max. Pont. commonito pro Rostris populo præiret, submota operariorum servorumque turba.

33. Rerum actum divisum antea in hibernos æstivosque menses conjunxit. Jurisdictionem de fidei commissis quotannis, & tantum in urbe delegari magistratibus solitam in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit. Capiti Papiæ Poppeæ legis, à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii generare non possent, addito, obrogavit. Sanxit, ut pupillis extra ordinem tutores à Coss. darentur, utque hi, quibus à magistratibus provinciæ interdicerentur, urbe quoque & Italia submoverentur. Ipse quosdam novo exemplo relegavit, ut ultra lapidem

1 Moris fuit victoribus aurigis & gladiatoris nomen est. aurum postulare. 2 Et avis,

tertium

tertium vetaret egredi ab urbe. De majore negotio acturus, in curia medius inter conſulum ſellas, tribunitio ſubſellio ſedebat. Commeatus à ſenatu peti ſolitos beneficii ſui fecit.

24. Ornamenta conſularia etiam procuratoribus [1] ducenariis indulſit. Senatoriam dignitatem recuſantibus, equeſtrem quoque ademit. Latum clavum, quamvis initio affirmaſſet non lecturum ſenatorem, niſi civis R. abnepotem etiam libertini filio tribuit: ſed ſub conditione, ſi prius ab equite Rom. adoptatus eſſet. Ac ſic quoque reprehenſionem verens, etiam [2] App. Cæcum generis ſui proauctorem, cenſorem, libertinorum filios in ſenatum allegiſſe docuit: ignarus, temporibus Appii & deinceps aliquamdiu *libertinos* dictos, non ipſos qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos. Collegio [3] quæſtorum pro ſtratura viarum gladiatorum munus injunxit: detractaque Oſtienſi & Gallica provincia, curam ærarii Saturni reddidit, [4] quam medio tempore prætores, aut utique prætura functi ſuſtinuerant. Triumphalia ornamenta Silano filiæ ſuæ ſponſo nondum puberi dedit. Majoribus vero natu, tam multis, tamque facile, ut epiſtola communi legionum nomine exſtiterit, petentium, *ut legatis conſularibus ſimul cum exercitu & triumphalia darentur, ne cauſſam belli quoquo modo quærerent.* A. Plautio etiam ovationem decrevit: ingreſſoque urbem obviam progreſſus, & in Capitolium eunti, & inde rurſus revertenti latus texit. Gabinio Secundo, Chaucis, gente Germanica, ſuperatis, Chaucius cognomen uſurpare conceſſit.

25. Equeſtreis militias ita ordinavit, ut poſt cohortem, alam; poſt alam, tribunatum legionis daret: ſtipendiaque inſtituit, & imaginariæ militiæ genus quod vocatur *Super numerum*, quo abſentes, & titulo tenus fungerentur. Milites domos ſenatorias ſalutandi cauſſa ingredi, etiam patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui ſe pro equitibus Romanis agerent, publicavit. Ingratos, & de quibus patroni quererentur, revocavit in ſervitutem: advocatiſque eorum negavit ſe adverſus libertos ipſorum jus dicturum. Cum quidam ægri & effecta mancipia in inſulam Æſculapii tædio medendi exponerent, omnes qui exponerentur, liberos eſſe ſanxit, nec

1 Cum inſtitutum eſt ab Auguſto, ut mutato veteri more, ſalaria certa euntibus in provincias darentur, ſimul etiam hoc eſt inſtitutum, ut procuratores Cæſaris à numero pecuniarum, quas acciperent ſtipendii nomine, appellationem ſortirentur, Dion l. 53. 2 Vide Livii. l. 9. c. 29. 3 Dion l. 55. *Auguſtus quæſtores præfecit ora maritima ad urbem,* (hæc eſt Oſtienſis provincia) *& quibuſdam aliis Italiæ locis* (inter quæ fuit pars aliqua Galliæ Ciſalpinæ, atque hæc eſt Gallica Provincia) *Idque in plures annos ab eo ſervatum.* 4 Ab Auguſto ad Claudium.

redire

redire in ditionem domini, si convaluissent: quod si quis necare quem mallet quam exponere, cædis crimine teneri. Viatores ne per Italiæ oppida, nisi aut pedibus, aut sella, aut léctica transirent, monuit edicto. Puteolis & Ostiæ singulis cohortes ad arcendos incendiorum casus collocavit. Peregrinæ conditionis homines vetuit usurpare Romana nomina, duntaxat gentilitia. Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit. Provincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, senatui reddidit. Lyciis ob exitiabiles inter se discordias libertatem ademit: Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit. Ilienſibus, quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit: recitata vetere epistola Græca senatus populique R. Seleuco regi amicitiam, & societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. Judæos impulsore CHRESTO assidue tumultuantes Roma expulit. Germanorum legatis in orchestra sedere permisit, simplicitate eorum & fiducia motus, quod in [1] popularia deducti, cum animadvertissent Parthos & Armenios sedentes [2] in senatu, ad eadem loca sponte transierant, nihilo deteriorem virtutem aut conditionem suam prædicantes. Druidarum religionem apud Gallos [3] diræ immanitatis, & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit. Contra, sacra Eleusina etiam transferre ex Attica Romam conatus est. Templum quoque in Sicilia Veneris Erycinæ vetustate collapsum, ut ex ærario populi Rom. reficeretur, auctor fuit. Cum regibus fœdus in foro icit, porca cæsa, ac vetere fecialium præfatione adhibita. Sed & hæc & cetera, totumque adeo ex parte magna principatum, non tam suo, quam uxorum libertorumque arbitrio administravit, talis ubique plerumque, qualem esse eum aut expediret illis aut liberet.

26. SPONSAS admodum adolescens duas habuit: Æmiliam Lepidam, Augusti proneptem: item Liviam Medullinam, cui & cognomen Camillæ erat, è genere antiquo dictatoris Camilli. Priorem, [4] quod parentes ejus Augustum offenderant, virginem adhuc repudiavit: posteriorem, ipso die qui erat nuptiis destinatus, ex valetudine amisit. Uxores deinde duxit Plautiam Urgulanillam, triumphali,

1 Gradus theatrales, in quibus populus sedens spectare solebat.

2 In senatorum sedibus, sic Domit. cap. 8. *in Equite spectare* pro sedere in equestribus. 3 *Cruore captivo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habebant.* Tacitus. 4 Mater Julia ob vitæ turpitudinem, L. Paullus pater, ob conspirationem in Augustum. Aug. c. 19. & 65.

& mox Æliam Petinam, conſulari patre. Cum utraque divortium fecit: ſed cum Petina, ex levibus offenſis: cum Urgulanilla, ob libidinum probra & homicidii ſuſpicionem. Poſt has Valeriam Meſſallinam, Barbati Meſſallæ conſobrini ſui filiam in matrimonium accepit. Quam cum comperiſſet ſuper cetera flagitia atque dedecora, C. Silio etiam nupſiſſe, dote inter auſpices conſignata, ſupplicio affecit: confirmavitque pro concione apud prætorianos, *Quatenus ſibi matrimonia male caderent, permanſurum ſe in cœlibatu: ac niſi permanſiſſet, non recuſaturum ſe confodi manibus ipſorum.* Nec durare valuit quin de conditionibus continuo tractaret, etiam de Petinæ, quam olim exegerat, deque Lolliæ Paullinæ, quæ C. Cæſari nupta fuerat. Verum illecebris Agrippinæ, Germanici fratris ſui filiæ, per [1] jus oſculi & blanditiarum occaſiones pellectus in amorem, ſubornavit proximo ſenatu qui cenſeret cogendum ſe ad ducendum eam uxorem, quaſi Reip. maxime intereſſet: dandamque ceteris veniam talium conjugiorum, quæ ad id tempus inceſta habebantur. Ac vix uno interpoſito die, confecit nuptias: non repertis qui ſequerentur exemplum, excepto libertino quodam, & altero primipilari, cujus officium nuptiarum & ipſe cum Agrippina celebravit.

27. LIBEROS ex tribus uxoribus tulit: ex Urgulanilla Druſum & Claudium: ex Petina Antoniam: ex Meſſallina Octaviam, & quem primo Germanicum, mox Britannicum cognominavit. Druſum Pompejis impuberem amiſit, pyro per luſum in ſublime jactato, & hiatu oris excepto ſtrangulatum: cui & ante paucos dies filiam Sejani deſpondiſſet. Quo magis miror fuiſſe qui traderent, fraude à Sejano necatum. Claudiam ex liberto ſuo Botere conceptam, quamvis ante quintum menſem divortii natam, alique cœptam, exponi tamen ad matris januam, & nudam juſſit abjici. Antoniam Cn. Pompejo Magno, deinde Fauſto Syllæ, nobiliſſimis juvenibus, Octaviam Neroni privigno ſuo collocavit, Silano ante deſponſatam. Britannicum vigeſimo imperii die, inque ſecundo conſulatu natum ſibi parvulum etiam tum, & militibus pro concione manibus ſuis geſtans, & plebe per ſpectacula gremio, aut ante ſe retinens, aſſidue commendabat, fauſtiſque ominibus cum acclamantium turba proſequebatur. E genere Neronem adoptavit: Pompejum atque Silanum non recuſavit modo, ſed & interemit.

28. LIBERTORUM præcipue ſuſpexit Poſidem ſpadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros haſta pura donavit. Nec minus Felicem quem cohortibus &

[1] Mos fuit non modo apud Romanas, ſed peregrinas quoque gentes, ut neceſſitudine conjunctas oſculo Viri exciperent.

alis, provinciæque Judææ præposuit, trium reginarum maritum. Et Harpocram, cui lectica per urbem vehendi, spectaculaque publice edendi jus tribuit. Ac super hos Polybium à studiis, qui sæpe inter duos Coss. ambulabat. Sed ante omnes, Narcissum ab epistolis, & Pallantem à rationibus: quos decreto quoque senatus non præmiis modo ingentibus, sed & quæstoriis prætoriisque ornamentis ornari libenter passus est: tantum præterea acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fisci exiguitate, non absurde sit dictum, *Abundaturum, si à duobus libertis in consortium reciperetur.*

29. His, ut dixi, uxoribusque addictus, non principem se, sed ministrum egit. Compendio cujusque horum, vel etiam studio ac libidine, honores, exercitus, immunitates, supplicia largitus est: & quidem insciens plerumque & ignarus. Ac ne sigillatim minima quæque enumerem, revocatas liberalitates ejus, judicia rescissa, suppositos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos; App. Silanum consocerum suum, Juliasque, alteram Drusi, alteram Germanici filiam, crimine incerto, nec defensione ulla data, occidit. Item Cn. Pompejum, majoris filiæ virum, & L. Silanum minoris sponsum. Ex quibus Pompejus in concubitu dilecti adolescentuli confossus est. Silanus abdicere se prætura ante quartum Kalend. Januarias, morique initio anni coactus, die ipso Claudii & Agrippinæ nuptiarum. In quinque & triginta senatores, trecentosque amplius equites Rom. tanta facilitate animadvertit, ut de nece consularis viri renuntiante centurione, *Factum esse quod imperasset, negaret quidquam se imperasse, nihilo minus rem comprobaret:* affirmantibus libertis, officio milites functos, quod ad ultionem Imperatoris ultro procurrissent. Nam illud omnem fidem excesserit, quod nuptiis, quas Messallina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipse consignaverit: inductus, quasi de industria simularentur [1] ad avertendum transferendumque periculum quod imminere ipsi per quædam ostenta portenderetur.

36. AUCTORITAS dignitasque formæ non defuit vel stanti vel sedenti, ac præcipue quiescenti. Nam & prolixo, nec exili corpore erat: & specie canitieque pulcra, optimis cervicibus. Ceterum & ingredientem destituebant poplites minus firmi, & remisse quid vel serio agentem multa dehonestabant. Risus indecens: ira turpior, spumante rictu, humentibus naribus: præterea linguæ titubantia, caputque, cum semper, tum in quantulocunque actu vel maxime tremulum.

[1] E quibusdam portentis haruspices prædixerant periculum imminere Imperatori: quod ut Claudius propulsaret, permisit, ut Messalina nuberet Silio, ut ita in Silium tanquam in Imperatorem periculum ipsi imminens transferretur.

31. Valetudine sic ut olim gravi, ita princeps perprospere usus est, excepto stomachi dolore. Quo se correptum etiam de consciscenda morte cogitasse dixit.

32. CONVIVIA agitavit & ampla & assidua, ac sere patentissimis locis, ut plerumque sexcenteni simul discumberent. Convivatus & super emissarium Fucini lacus, ac pene submersus, cum emissa impetu aqua redundasset. Adhibebat omni coenae & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur. Convivae, qui pridie scyphum aureum surripuisse existimabatur, revocato in diem posterum, calicem fictilem apposuit. Dictur etiam meditatus edictum, *quo veniam daret flatum crepitumque ventris in convivio emittendi*: cum periclitatum quendam prae pudore ex continentia reperisset.

33. Cibi vinique quocunque & tempore & loco appetentissimus. 1 Cognoscens quondam in Augusti foro, ictusque nidore prandii, quod in proxima Martis aede Saliis apparabatur, deserto tribunali, adscendit ad sacerdotes, unaque discubuit. Nec temere unquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens: & ut statim supino, ac per somnum hianti, pinna in os inderetur, ad exonerandum stomachum. Somni brevissimi erat. Nam ante mediam noctem plerumque evigilabat, ut tamen interdiu nonnunquam in jure dicendo obdormisceret, vixque ab advocatis de industria vocem augentibus excitaretur. Libidinis in feminas profusissimae, marium omnino expers. Aleam studiosissime lusit: de cujus arte librum quoque emisit: solitus etiam in gestatione ludere, ita essedo alveoque adaptatis, ne lusus confunderetur.

34. SAEVUM & sanguinarium natura fuisse, magnis minimisque apparuit rebus. Tormenta quaestionum, poenasque parricidarum 2 repraesentabat, exigebatque coram. Cum & spectare antiqui moris supplicium Tiburi concupisset, & deligatis ad palum noxiis carnifex deesset, accitum ab urbe vesperam usque operiri perseveravit. Quocunque gladiatorio munere, vel suo, vel alieno, etiam forte prolapsos jugulari jubebat: maxime retiarios, ut expirantium 3 facies videret. Cum par quoddam mutuis ictibus concidisset, cultellos sibi parvulos ex utroque ferro in usum fieri sine mora jussit. Bestiariis 4 meridianisque adeo delectabatur, ut etiam prima

1 Audiens controversias litigantium. 2 Omnium oculis subjiciebat. 3 Erat enim aperta, & nuda facies retiariorum, qui solo pileo tecti digladiabantur. Hinc Juven. de retiario, *tota fugit agnoscendus arena*. 4 Cum munera edebantur, matutinis horis bestiarii producebantur, inde gladiatores venationesque circa meridiem edebantur, postea vero jucundiora quaeque spectacula, ut populus à sanguine recrearetur, atque inde laeti omnes discederent.

luc

luce ad ſpectaculum deſcenderet: & meridie, dimiſſo ad prandium populo, perſederet: præterque deſtinatos, etiam levi ſubitaque de cauſſa, quoſdam committeret, de fabrorum quoque ac miniſtrorum, atque id genus numero, ſi αὐτοκράτωρ, vel pegma, vel quid tale aliud parum ceſſiſſet. Induxit & unum e nomenclatoribus ſuis, ſicut erat togatus.

35. SED NIHIL æque quam timidus ac diffidens fuit. Primis imperii diebus, quanquam, ut diximus, jactator civilitatis, neque convivia inire auſus eſt, niſi ut ſpiculatores cum lanceis circumſtarent, militeſque vice miniſtrorum fungerentur: neque ægrum quenquam viſitavit niſi explorato prius cubiculo, culcitiſque, & ſtragulis pertentatis, & excuſſis: reliquo autem tempore ſalutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, & quidem omnibus, & acerbiſſimos. Sero enim, ac vix remiſit, ne feminæ prætextatique pueri & puellæ contrectarentur, & ne cuivis comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur. Motu civili cum eum Camillus non dubitans etiam citra bellum poſſe terreri, contumelioſa & minaci & contumaci epiſtola cedere imperio juberet, vitamque otioſam in privata re agere: dubitavit, adhibitis principibus viris, an obtemperaret.

36. Quaſdam inſidias temere delatas adeo expavit, ut deponere imperium tentaverit. Quodam, ut ſupra retuli, cum ferro circa ſacrificantem ſe deprehenſo, ſenatum per præcones propere convocavit: lacrymiſque & vociferatione miſeratus eſt conditionem ſuam, cui nihil tuti uſquam eſſet, ac diu publico abſtinuit. Meſſallinæ quoque amorem flagrantiſſimum, non tam indignitate contumeliarum, quam periculi metu abjecit, cum adultero Silio acquiri imperium credidiſſet: quo tempore fœdum in modum trepidus ad caſtra confugit, nihil tota via quam *eſſetne ſibi ſalvum imperium*, requirens.

37. Nulla adeo ſuſpicio, nullus auctor tam levis exſtitit, à quo non mediocri ſcrupulo injecto ad cavendum ulciſcendumque compelleretur. Unus ex litigatoribus, ſeducto in ſalutatione affirmavit ſe vidiſſe per quietem, occidi eum à quodam: deinde paullo poſt, quaſi percuſſorem agnoſceret, libellum tradentem adverſarium ſuum demonſtravit: confeſtimque is pro deprehenſo ad pœnam raptus eſt. Pari modo oppreſſum ferunt App. Silanum: quem cum Meſſallina & Narciſſus conſpiraſſent perdere, diviſis partibus, alter ante lucem, ſimilis attonito, patroni cubiculum irrupit, affirmans ſomniaſſe ſe, vim ei ab Appio illatam, altera, in admirationem formata, ſibi quoque eandem ſpeciem aliquot jam noctibus obverſari retulit. Nec multo poſt ex compoſito irrumpere Appius nuntiatus, cui pridie ad id temporis ut adeſſet præ-

ceptum erat, quasi plane repræsentaretur somnii fides, arcessi statim ac mori jussus est. Nec dubitavit postero die Claudius ordinem rei gestæ perferre ad senatum, ac liberto gratias agere, quod pro salute sua etiam dormiens excubaret.

38. IRÆ ATQUE iracundiæ conscius sibi, utramque excusavit edicto: distinxitque, pollicitus *alteram quidem brevem & innoxiam, alteram non injustam fore.* Ostiensibus, quia sibi subeunti Tiberim scaphas obviam non miserint, graviter correptis, eaque cum invidia, *ut* [1] *in ordinem se coactum* conscriberet, repente tantum non satisfacientibus veniam modo dedit. Quosdam in publico parum tempestive adeuntes manu sua repulit. Item scribam quæstorium, itemque prætura functum senatorem, inauditos & innoxios relegavit: quod ille adversus privatum se intemperantius affuisset: hic, in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes multasset, villicumque intervenientem flagellasset. Qua de causa etiam coërcitionem popinarum ædilibus ademit. Ac ne stultitiam quidem suam reticuit, simulatamque à se ex industria sub Cajo, quod aliter evasurus perventurusque ad susceptam stationem non fuerit, quibusdam oratiunculis testatus est. Nec ante persuasit quam intra breve tempus liber editus sit, cui index erat μωρῶν ἀνάθεσις, argumentum autem, *stultitiam neminem fingere.*

39. INTER CETERA in eo mirati sunt homines & oblivionem & inconsiderantiam: vel, ut Græce dicam, μωρίαν καὶ ἀλογίαν. Occisa Messallina, paullo post quam in triclinio decubuit, *cur domina non veniret*, requisivit. Multos ex iis quos capite damnaverat, postero statim die & in convivium & ad aleæ lusum admovere jussit: & quasi morarentur, ut somniculosos per nuntium increpuit. Ducturus contra sua Agrippinam uxorem, non cessavit omni ratione *filiam* & *alumnam*, & *in gremio suo natam, atque educatam* prædicare. Adicturus in nomen familiæ suæ Neronem, quasi parum reprehenderetur, quod adulto jam filio privignum adoptaret, identidem divulgavit, *neminem unquam per adoptionem familiæ Claudiæ insertum.*

40. SERMONIS vero rerumque tantam sæpe negligentiam ostendit, ut nec quis, nec inter quos, quove tempore, ac loco verba faceret, scire ac cogitare existimaretur. Cum de laniis ac vinariis ageretur, exclamavit in cura: *Rogo vos, quis potest sine offula vivere?* descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim & ipse petere. De quæstore quodam candidato inter causas suffragationis suæ posuit, *quod pater ejus frigidam ægro sibi tempestive dedisset.* In-

[1] *In ordinem coacti* dicuntur, qui contemtui sunt, inter viles & abjectos numerati.

ducta

ducta teſte in ſenatu, *Hæc*, inquit, *matris meæ liberta & ornatrix fuit: ſed me patronum ſemper exiſtimavit. Hoc ideo dixi, quod quidam ſunt adhuc in domo mea qui me patronum non putant.* Sed & pro tribunali, Oſtienſibus quiddam publice orantibus, cum excanduiſſet, *Nihil habere ſe vociferatus eſt, quare eos demereatur: ſi quem alium & ſe liberum eſſe.* Nam illa ejus quotidiana, & plane omnium horarum & momentorum erant, *Quid, ego tibi* [1] *Theogonius videor, &* [2] λογιώτατος? multaque talia etiam privatis deformia, nedum principi, neque infacundo, neque indocto, immo etiam pertinaciter liberalibus ſtudiis dedito.

41. HISTORIAM in adoleſcentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavo etiam adjuvante, ſcribere aggreſſus eſt. Et cum primum frequenti auditorio commiſiſſet, ægre perlegit, [3] refrigeratus ſæpe à ſemetipſo. Nam cum initio recitationis defractis compluribus ſubſelliis, obeſitate cujuſdam, riſus exortus eſſet: ne ſedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo ſubinde facti reminiſceretur, cachinnoſque revocaret. In principatu quoque & ſcripſit plurimum & aſſidue recitavit per lectorem. Initium autem ſumſit hiſtoriæ poſt cædem Cæſaris Dictatoris. Sed & tranſiit ad inferiora tempora, cœpitque à pace civili: cum ſentiret neque libere neque vere ſibi de ſuperioribus tradendi poteſtatem relictam, correptus ſæpe, & à matre & ab avia. Prioris materiæ duo volumina, poſterioris unum & quadraginta reliquit. Compoſuit & *De vita ſua* octo volumina, magis inepte quam ineleganter. Item *Ciceronis defenſionem adverſus Aſinii Galli libros*, ſatis eruditam. Novas etiam commentus eſt litteras [4] tres, ac numero veterum quaſi maxime neceſſarias addidit. De quarum ratione cum privatus adhuc volumen edidiſſet, mox princeps non difficulter obtinuit ut in uſu quoque promiſcuo eſſent. Exſtat talis ſcriptura in pleriſque libris, ac diurnis tituliſque operum.

42. Nec minore cura Græca ſtudia ſecutus eſt, amorem præſtantiamque linguæ occaſione omni profeſſus. Cuidam barbaro Græce & Latine differenti, *Cum utroque*, inquit, *ſermone noſtro ſis peritus.* Et in commendanda patribus conſcriptis Achaia, *gratam ſibi provinciam* ait, *communium ſtudiorum commercio.* Ac ſæpe in ſenatu legatis perpetua oratione reſpondit. Multum vero pro tribunali etiam Homericis locutus

1 Notæ aliquis homo fatuitatis per iſta tempore. 2 In quibuſdam MSS. λαλεῖ κῷ διʹ ζαιε, *loquere, ſed verberius parce*, parum pro dignitate & imperio. Et videntur notari à Tranquillo tanquam inconfiderati hominis verba. 3 Ab ardore recitandi retardatus. 4 *Claudius Æolicum ϝ digammα ad uſus literarum adjecit.* Quintil. *S. & P. loco Græca ϒ fungitur, pro quo Claudius Cæſar antiſigma hac figura ↄ ſcribi voluit.* Priſc. In tertia litera hæremus.

eſt

est versibus. Quoties quidem hostem vel insidiatorem ultus esset, excubitori Tribuno signum de more poscenti, non temere aliud dedit quam,

Ἄγρ' ἐπαμυώσδς, ὅτι πε πρόπροθ' ἁλεπαίνη.

Denique & Græcas scripsit historias, Τυρρηνικῶν XX. Καρχηδονιακῶν VIII. Quarum caussa veteri Alexandriæ [1] Museo alterum additum ex ipsius nomine: institutumque ut quotannis in altero Τυρρηνικῶν libri, altero Καρχηδονιακῶν diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti à singulis per vices.

43. SUB EXITU VITÆ, signa quædam nec obscura pœnitentis de matrimonio Agrippinæ, deque Neronis adoptione dederat. Siquidem commemorantibus libertis, ac laudantibus cognitionem, qua pridie quandam adulterii ream condemnaverat: *sibi quoque in fatis esse* jactavit *omnia impudica sed non impunita matrimonia.* Et subinde obvium sibi Britannicum arctius complexus, hortatus est, *ut crescerent, rationemque à se omnium factorum acciperet*; Græca insuper voce prosecutus, ὁ ἔρως ὁ ἐπέχατε. Cumque impubi teneroque adhuc, quando statura permitteret, togam dare destinasset, adjecit: *ut tandem pop. Rom. verum Cæsarem habeat.*

44. Non multoque post testamentum etiam conscripsit, ac signis omnium magistratuum obsignavit. Prius igitur quam ultra progrederetur, præventus est ab Agrippina, quam præter hæc, conscientia quoque, nec minus delatores multorum criminum arguebant. Et veneno quidem occisum convenit: ubi autem & per quem dato, discrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum sacerdotibus, per Halotum spadonem prægustatorem: alii domestico convivio, per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum avidissimo ciborum talium obtulerit. Etiam de subsequentibus diversa fama est. Multi statim hausto veneno obmutuisse aiunt, excruciatumque doloribus nocte tota, defecisse prope lucem. Nonnulli inter initia consopitum, deinde cibo affluente evomuisse omnia, repetitumque toxico, incertum pultine addito, cum velut exhaustum refici cibo oporteret, an immisso per clysterem: ut quasi abundantia laboranti etiam hoc genere egestionis subveniretur.

45. MORS ejus celata est, donec circa successorem omnia ordinarentur. Itaque & quasi pro ægro adhuc vota susceptа sunt, & inducti per simulationem comœdi, qui velut desiderantem oblectarent. Excessit III. Idus Octo-

[1] Musæum Alexandriæ appellatum est collegium doctorum virorum, qui publico sumtu ibi alebantur, ut literarum studiis vacarent. Huic Museo alterum à Claudio adjectum (*Claudium*) appellatum est.

bris,

bris, Asinio Marcello, Acilio Aviola Coss. LXIIII. ætatis, imperii XIIII. anno. Funeratus est solenni principum pompa, & in numerum Deorum relatus. Quem honorem, à Nerone destitutum abolitumque, recepit mox per Vespasinum.

46. Præsagia mortis ejus præcipua fuerunt: exortus crinitæ stellæ, quam cometen vocant: tactumque de cœlo monumentum Drusi patris: & quod eodem anno ex omnium magistratuum genere plerique mortem obierant. Sed ipse nec ignorasse, aut dissimulasse ultima vitæ suæ tempora videtur, aliquot quidem argumentis. Nam & cum Coss. designaret, neminem ultra mensem, quo obiit, designavit, & in senatu, cui novissime interfuit, multum ad concordiam liberos suos cohortatus, utriusque ætatem suppliciter patribus commendavit. Et in ultima cognitione pro tribunali, *accessisse ad finem mortalitatis*, quanquam [1] abominantibus qui audiebant, semel atque iterum pronuntiavit.

1 *i. e.* Omen quod verbis principis inesse videbatur, non accipientibus.

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER VI.

Nero Claudius Cæsar.

Breviarium Capitum.

CN. Domitius Neronis atavus. 1, 2
Cn. Domitius Neronis proavus. 3
Cn. Domitius Neronis avus. 4
De patre Neronis. 5
Ortus & infantia Neronis, & præsagia quædam. 6
Pueritia & gesta in ea. 7
Imperium Neronis. 8
Gesta per eum in initio principatus. 9
Civilia gesta. 10
Spectacula per eum edita liberalitatis in populum. 11
Spectacula unde spectaverit, & alia gesta. 12
Magnificentia in excipiendo Tiridate Armenio. 13
Janum geminum claudit. 14
Mos in jure dicendo. 15
Afflictio Christianorum. 16
Cautum in falsarios pro testamentis. 17
Imperium sub Nerone non auctum. 18
Expeditiones Alexandrina, & Achaica per eum susceptæ. 19
Studium in cantu, musica. 20
Tragœdias cantat. 21
Studium aurigandi, & citharizandi. 22
Certamina exercituum, ac timor in eo genere. 23
Obedientia in dictis certaminibus. 24
Reditus è Græcia, & triumphi. 25
Rapinæ, & alia scelera. 26
Comessationes, & epulæ. 27
Matris nefarius concubitus. 28
Pudicitia passim prostrata. 29
Prodigalitas, ac divitiarum profusio. 30
Opera publica per eum facta. 31
Rapinæ, extorsiones, & sacrilegia. 32
Parricidium in Claudium, & Britannicum. 33
Parricidium in matrem, & amitam. 34
Parricidium in uxores, ac sibi conjunctissimos. 35
Sævitia in exteros, & cædes illustrium virorum. 36
Cædes multorum passim factæ, & alia gesta. 37
Urbis incendium per eum factum. 38
Clades & probra in eum. 39
Defectio Galliarum in eum. 40
Reditus in urbem, & contumeliæ in eum dictæ. 41
Defectio Hispaniarum, & Galbæ, contra eum. 42
Malum propositum, Consulum privatio, & consulatus assumtio. 43

Apparatus ex peditionis in Gallos. 44
Probra in eum ſcripta. 45
Portentis ſomniorum territus. 46
Deſertus ab omnibus. 47
Fuga ab urbe. 48
Mors, & geſta in ea. 49
Funus. 50
Statura, & cultus corporis. 51
Studium artium liberalium. 52
Studium pingendi, ac fingendi. 53
Votum ſi vinceret. 54
Famæ, & æternitatis cupidus. 55
Religionum contemtor. 56
Ætas, & poſt obitum geſta. 57

1. EX gente DOMITIA duæ familiæ claruerunt, CALVINORUM & ÆNOBARBORUM. Ænobarbi auctorem originis itemque cognominis habent L. Domitium: cui rure quondam revertenti, juvenes gemini auguſtiore forma ex occurſu imperaſſe traduntur, nuntiaret ſenatui ac populo [1] victoriam, de qua incertum adhuc erat: atque in fidem majeſtatis, adeo permulſiſſe malas, ut è nigro rutilum ærique aſſimilem capillum redderent. Quod inſigne manſit & in poſteris ejus, ac magna pars rutila barba fuerunt. Functi autem conſulatibus VII. triumpho cenſuraque duplici, & inter patritios allecti perſeverarunt omnes in eodem cognomine. Ac ne prænomina quidem ulla, præterquam Cnæi & Lucii uſurparunt: eaque ipſa notabili varietate, modo continuantes unumquodque per ternas perſonas, modo alternantes per ſingulas. Nam primum ſecundumque ac tertium Ænobarborum Lucios: rurſus ſequentes tres ex ordine Cnæos accepimus: reliquos non niſi viciſſim, tum Lucios tum Cnæos. Plures è familia cognoſci referre arbitror: quo facilius appareat ita degeneraſſe à ſuorum virtutibus Neronem, ut tamen vitia cujuſque quaſi tradita & ingenita retulerit.

2. Ut igitur paullo altius repetam, atavus ejus Cn. Domitius in tribunatu pontificibus offenſior, quod aliam quam ſe in patris ſui locum cooptaſſent, jus ſacerdotum ſubrogandorum à collegiis ad populum tranſtulit: ac in conſulatu Allobrogibus Averniſque ſuperatis, elephanto per provinciam invectus eſt: turba militum, quaſi inter ſolennia triumphi, proſequente. In hunc dixit Licinius Craſſus orator, *Non eſſe mirandum quod æneam barbam haberet, cui eſſet os ferreum, cor plumbeum.* Hujus filius prætor C. Cæſarem abeuntem conſulatu, quem adverſus auſpicia legeſque geſſiſſe exiſtimabatur, ad diſquiſitionem ſenatus vocavit: mox conſul imperatorem ab exercitibus Gallicis retrahere tentavit: ſucceſſorque ei per factionem nominatus, principio civilis belli ad Corinium ca-

[1] De Tarquiniis Latiniſque ad lacum Regillum profligatis.

ptus

ptus est. Unde dimissus, Massilienses obsidione laborantes cum adventu suo confirmasset, repente destituit, acieque demum Pharsalica occubuit. Vir neque satis constans & ingenio truci: in desperatione rerum, mortem timore appetitam ita expavit, ut haustum venenum pœnitentia evomuerit, medicumque manumiserit, qui id sibi prudens ac sciens minus noxium temperasset. Consultante autem Cn. Pompeio de mediis ac neutram partem sequentibus, solus censuit hostium numero habendos.

3. Reliquit filium omnibus gentis suæ proculdubio præferendum. Is inter conscios Cæsarianæ necis quanquam insons damnatus lege [1] Pedia, cum ad Cassium Brutumque se, propinqua sibi cognatione junctos, contulisset, post utriusque interitum classem olim commissam retinuit: auxit etiam: nec nisi partibus ubique profligatis, M. Antonio sponte, & ingentis meriti loco tradidit; soluque omnium ex iis qui pari lege damnati erant restitutus in patriam, amplissimos honores percucurrit: ac subinde redintegrata dissensione civili, eidem Antonio legatus, delatam sibi summam imperii ab iis quos Cleopatræ pudebat, neque susceipere neque recusare fidenter, propter subitam valetudinem, ausus, transiit ad Augustum: & in diebus paucis obiit, nonnulla & ipse infamia adspersus. Nam Antonius eum desiderio amicæ Serviliæ Naidis transfugisse jactavit.

4. Ex hoc Domitius nascitur, quem emtorem familiæ pecuniæque in testamento Augusti fuisse, mox vulgo notatum est: non minus aurigandi arte in adolescentia clarus, quam deinde ornamentis triumphalibus ex Germanico bello. Verum arrogans, profusus, immitis, censorem L. Plancum via sibi decedere Ædilis coëgit, præturæ consulatusque honore equites R. matronasque ad agendum mimum produxit in scenam: venationesque & in circo & in omnibus urbis regionibus dedit. Munus etiam gladiatorium: sed tanta sævitia, ut necesse fuerit Augusto clam frustra monitum edicto coërcere.

5. Ex Antonia majore patrem Neronis procreavit, omni parte vitæ detestabilem. Siquidem comes ad orientem C. Cæsaris juvenis, occiso liberto suo, quod potare quantum jubebatur, recusarat, dimissus è cohorte amicorum nihilo modestius vixit. Sed & in viæ Appiæ vico repente puerum citatis jumentis haud ignarus obtrivit: & Romæ, medio Foro cuidam equiti R. liberius jurganti oculum eruit. Perfidiæ vero tantæ, ut non modo argentarios pretiis rerum coëmtarum, sed & in prætura mercede palmarum aurigarios fraudaverit. Nota-

[1] Q. Pedius Augusti in primo Consulatu collega, legem tulit qua Cæsaris interfectores parricidii condemnavit.

tus

tus ob hæc & sororis joco, querentibus dominis factionum, 1 *repræsentanda præmia in posterum* sanxit. Majestatis quoque & adulteriorum, incestique cum sorore Lepida sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit, decessitque Pyrgis morbo aquæ intercutis, sublato filio Nerone ex Agrippina, Germanico genita.

6. NERO natus est Antii post IX. menses quam Tiberius excessit, XVIII. Kal. Januarias: tantum quod exoriente Sole, pene ut radiis prius quam 2 terra contingeretur. De genitura ejus statim multa & formidolosa multis conjectantibus, præsagio fuit etiam Domitii patris vox, inter gratulationes amicorum, negantis quidquam ex se & Agrippina nisi detestabile & malo publico nasci potuisse. Ejusdem futuræ infelicitatis signum evidens die 3 lustrico exstitit: Nam C. Cæsar, rogante sorore ut infanti quod vellet, nomen daret, intuens Claudium patruum suum, à quo mox principe Nero adoptatus est, ejus se dixit dare: neque id ipse serio, sed per jocum, & aspernante Agrippina, quod tum Claudius inter ludibria aulæ erat. Trimulus patrem amisit: cujus ex parte tertia hæres, ne hanc quidem integram cepit, correptis per cohæredem Cajum universis bonis, & subinde matre etiam relegata, pæne inops atque egens apud amitam Lepidam nutritus est, sub duobus pædagogis, saltore atque tonsore. Verum Claudio Imperium adepto, non solum paternas opes recuperavit: sed & Crispi Passieni vitrici sui hæreditate ditatus est. Gratia quidem & potentia revocatæ restitutæque matris usque eo floruit, ut emanaret in vulgus, missos à Messallina uxore Claudii, qui eum meridiantem quasi Britannici æmulum strangularent. Additum fabulæ est, eosdem draconе è pulvino se proferente conterritos refugisse. Quæ fabula exorta est, deprehensis in lecto ejus circum cervicalia serpentis exuviis: quas tamen aureæ armillæ ex voluntate matris inclusas dextro brachio gestavit aliquandiu: ac tædio tandem maternæ memoriæ abjecit: rursusque extremis suis rebus frustra requisivit.

7. TENER adhuc, necdum matura pueritia, Circensibus ludis Trojam constantissime favorabiliterque lusit. 4 Undecimo ætatis anno à Claudio adoptatus est, Annæoque Senecæ jam tunc senatori in disciplinam traditus. Ferunt Senecam

1 Ut deinceps præmia præsentibus victoribus traderentur.

2 Apud veteres infans recens natus, nuda in terra sistebatur, invocatâ Ope, ut eum placidæ terræ sinu excipiens adjuvaret. Unde & Levana, Deæ nomen, quæ levandis de terrâ pueris præerat. 3 Dies lustricus dicitur, quo infantes lustrantur, & nomen accipiunt, sed is maribus nonus, octavus est feminis, Macrob. l. 1. Satur. 4 Videtur ex Tacito. Ann. 12. legi debere, decimo & tertio.

proxima

proxima nocte visum sibi per quietem, C. Cæsari [1] præcipere: & fidem somnio Nero brevi fecit, prodita immanitate naturæ, quibus primum potuit experimentis. Namque Britannicum fratrem, quod se post adoptionem ÆNOBARBUM ex consuetudine salutasset, ut subditivum apud patrem arguere conatus est. Amitam etiam Lepidam, ream testimonio coram afflixit, gratificans matri, à qua rea premebatur. Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donativum proposuit: indictaque decursione prætorianis, scutum sua manu prætulit; exinde patri gratias in senatu egit. Apud eundem consulem pro Bononiensibus Latine, & pro Rhodiis atque Ilienſibus Græce verba fecit. Auspicatus est & jurisdictionem Præfectus urbi sacro Latinarum, celeberrimis patronis, non [2] translatitias, ut assolet, & breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus: quamvis interdictum à Claudio esset. Nec multo post duxit uxorem Octaviam: ediditque pro Claudii salute Circenses, & venationem.

8. SEPTEMDECIM natus annos, ut de [3] Claudio palam factum est, inter horam sextam [4] septimamque processit ad excubitores: cum ob totius diei diritatem non aliud auspicandi tempus accommodatius videretur: proque Palatii gradibus IMPERATOR consalutatus, lectica in castra, & inde raptim appellatis militibus in curiam delatus est, discessitque jam vesperi: ex immensis quibus cumulabatur honoribus, tantum PATRIS PATRIÆ nomine recusato propter ætatem.

9. Orsus hinc à pietatis ostentatione, Claudium apparatissimo funere elatum laudavit, consecravitque. Memoriæ Domitii patris honores maximos habuit. Matri summam omnium rerum publicarum privatarumque permisit. Primo etiam Imperii die signum excubanti Tribuno dedit, *Optimam matrem*: ac deinceps ejusdem sæpe lectica per publicum simul vectus est. Antium coloniam deduxit, adscriptis veteranis è prætorio, additisque per domicilii translationem ditissimis primipilarium, ubi & portum operis sumtuosissimi fecit.

10. Atque, ut certiorem adhuc indolem ostenderet, *ex Augusti præscripto imperaturum se* professus, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis quidem exhibendæ ullam oc-

1 Præceptorem esse. 2 *Translatitia postulationes* dicuntur accusationes non novæ, nec nuper inventæ, sed aliunde translatæ, & tales breves esse solent, utpote ex formulâ transcriptæ, & faciliores explicatu.

3 Claudium scilicet occubuisse. 4 Medio diei, III. Id. Octobris, ut ait Tacitus, addens Agrippinam ex Chaldæorum monitis illud tempus observasse, cum reliquæ ejus diei horæ diræ, atque inauspicatæ haberentur.

casionem

cationem omisit. Graviora vectigalia abolevit, aut minuit. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit. Divisis populo viritim quadringenis nummis: senatorum nobilissimo cuique, sed à re familiari destituto, annua salaria, & quibusdam quingena constituit. Item prætorianis cohortibus frumentum mensiruum gratuitum. Et cum de supplicio cujusdam capite damnati ut ex more subscriberet, admoneretur, *Quam vellem*, inquit, *nescire literas!* Omnes ordines subinde, ac memoriter salutavit. Agenti senatui gratias, respondit: *Cum meruero.* Ad circenses exercitationes suas admisit & plebem: declamavit & sæpius publice: recitavit & carmina, non modo domi, sed in theatro, tanta universorum lætitia, ut ob recitationem supplicatio decreta sit, eaque pars carminum aureis literis Jovi Capitolino dicata.

11. SPECTACULORUM plurima & varia genera edidit: Juvenales, Circenses, scenicos ludos, gladiatorium munus. Juvenalibus senes quoque consulares anusque matronas recepit ad lusum. Circensibus loca equiti secreta à ceteris tribuit: commisitque etiam camelorum quadrigas. Ludis, quos pro æternitate Imperii susceptos appellari *Maximos* voluit, ex utroque ordine & sexus plerique ludicras partes sustinuerunt. Notissimus eques Roman. elephanto supersedens per [1] catadromum decucurrit. Inducta est & Afranii togata, quæ *Incendium* inscribitur: concessumque ut scenici ardentis domus suppellectilem diriperent, ac sibi haberent: Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia. Avium cujusque generis multiplex pensus, tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, jumenta, atque etiam mansuetæ feræ: novissime naves, insulæ, agri.

12. Hos ludos spectavit è proscenii fastigio. Munere quod in Amphitheatro ligneo, in regione Martii campi intra anni spatium fabricato, dedit, neminem occidit, ne noxiorum quidem. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos senatores, sexcentosque equites R. & quosdam fortunæ atque existimationis integræ ex iisdem ordinibus, confectoresque ferarum, & ad varia arenæ ministeria. Exhibuit & naumachiam marina aqua innantibus belluis, item Pyrrhicas quasdam è numero epheborum, quibus post editam operam diplomata civitatis Romanæ singulis obtulit. Inter Pyrricharum argumenta, taurus Pasiphaën ligneo juvencæ simulachro abditam iniit, ut multi spectantium crediderunt. Icarus primo

[1] Funambulorum funem, uti apud Græcos δρόμος & περίδρομος usurpantur.

statim

ſtatim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipſumque cruore reſperſit. Nam perraro præſidere, ceterum accubans primum parvis foraminibus, deinde toto podio adaperto ſpectare conſueverat. Inſtituit & quinquennale certamen primus omnium Romæ, more Græco triplex, muſicum, gymnicum, equeſtre, quod appellavit NERONIA. Dedicatiſque thermis atque gymnaſio, ſenatui quoque & equiti oleum præbuit. Magiſtros toti certamini præpoſuit conſulares ſorte, [1] ſede prætorum: deinde in orcheſtram ſenatumque deſcendit: & orationis quidem carminiſque Latini coronam, de qua honeſtiſſimus quiſque contenderat, ipſorum conſenſu conceſſam, ſibi recepit. Citharam autem à judicibus ad ſe delatam adoravit, ferrique ad Auguſti ſtatuam juſſit. Gymnico, quod in ſeptis edebat, inter buthyſiæ apparatum, barbam primam poſuit, conditamque in auream pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam Jovi Capitolino conſecravit. Ad athletarum ſpectaculum invitavit & Virgines Veſtales: quia Olympiæ Cereris ſacerdotibus ſpectare conceditur.

13. Non immerito inter ſpectacula ab eo edita, & Tiridatis in urbem introitum retulerim. Quem Armeniæ regem magnis pollicitationibus ſolicitatum, cum deſtinato per edictum die oſtenſurus populo propter nubilum diſtuliſſet, produxit, quo opportuniſſime potuit: diſpoſitis circa fori templa armatis cohortibus, curuli reſidens apud Roſtra triumphantis habitu, inter ſigna militaria, atque vexilla: & prima per devexum pulpitum ſubeuntem admiſit ad genua, allevatumque dextra exoſculatus eſt: dein precanti tiara deducta, diadema impoſuit, verba ſupplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Perductum deinde in theatrum, ac rurſus ſupplicantem, juxta ſe latere dextro collocavit. Ob quæ imperator conſalutatus, laurea in Capitolium lata, Janum geminum clauſit tam nullo quam reſiduo bello.

14. CONSULATUS quatuor geſſit: primum bimeſtrem: medios duos continuavit, reliquos inter annua ſpatia variavit. In juriſdictione poſtulatoribus niſi ſequente die, ac per libellos, non temere reſpondit.

15. In cognoſcendo, morem eum tenuit, ut [2] continuis actionibus omiſſis, ſigillatim quæque per vices ageret. Quoties autem ad conſultandum ſecederet, neque in commune

1 Senſus eſt, ut conſulares illi ſorte lecti eo ipſo loco certamini tanquam magiſtri præſiderent, quo prætores ludis præſidere conſueverant. 2 Moris fuerat, ut agendi dies priori poſtulatori prior aſſignaretur, & locus ad agendum daretur; ex quo fiebat, ut altera cauſa agi non poſſet, niſi primâ abſolutâ. Nero continuas illas actiones omiſit, ut modo hanc, modo illam cognoſceret.

quidquam,

quidquam, neque propalam deliberabat, sed & conscriptas ab unoquoque sententias tacitus ac secreto legens, quod ipsi libuisset, perinde atque pluribus idem videretur, pronuntiabat. In curiam libertinorum filios diu non admisit: admissisque à prioribus principibus honores denegavit. Candidatos qui [1] supra numerum essent, in solatium dilationis ac moræ, legionibus præposuit. Consulatum in senos plerumque menses dedit. Defunctoque circa Kalend. Januarias altero è Coss. neminem substituit: improbans exemplum vetus Caninii Rebili, uno die consulis. Triumphalia ornamenta, etiam quæstoriæ dignitatis, & nonnullis ex equestri ordine tribuit: nec utique de caussa militari. De quibusdam rebus rationes ad senatum missas, præterito [2] quæstoris officio, per Coss. plerumque recitabat.

16. Formam ædificiorum urbis novam excogitavit: & ut ante insulas ac domos porticus essent, de quarum solariis incendia arcerentur: easque sumtu suo exstruxit. Destinarat etiam Ostia tenus mœnia promovere, atque inde fossa mare veteri urbi inducere. Multa sub eo & animadversa severe, & coërcita, nec minus instituta: adhibitus sumtibus modus: publicæ cœnæ ad sportulas redactæ: interdictum ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret, cum antea nullum non opsonii genus proponeretur: afflicti suppliciis CHRISTIANI, genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ: vetiti quadrigariorum lusus, quibus inveterata licentia passim vagantibus, fallere ac furari per jocum jus erat: pantomimorum [3] factiones cum ipsis simul relegatæ.

17. Adversus falsarios tunc primum repertum ne tabulæ nisi pertusæ, ac ter lino per foramina trajecto, obsignarentur. Cautum ut in testamentis [4] primæ duæ ceræ, testatorum modo nomine inscripto, vacuæ [5] signaturis ostenderentur: ac ne quis alieni testamenti scriptor legatum sibi adscriberet. Item ut litigatores pro patrociniis certam justamque mercedem, pro [6] subselliis nullam omnino darent præbente ærario gratuita: utque rerum actu ab [7] ærario caussæ ad

1 Ut in petitione consulatus, si plures fuerint candidati, duo tantum Consules designantur, reliqui repulsam ferunt. 2 E quæstoribus quidam Candidati Principis vocabantur, qui libris principalibus in senatu legendis vacarent. 3 Pantomimi tautores habuere adeo vehementes, ut ob id discordia & tumultus sæpe exoriretur, & milites ad compescendam tautorum contentionem theatro assidere juberentur. 4 In ceratis tabulis testamentum scribi solitum, & sic quidem ut prima tabula testatoris, altera hæredis plerumque contineret. 5 Iis qui futuri erant signatores, ita liberum fuit testatori quem vellet hæredem inscribere, cum satis esset quoad testium fidem, constare cujus esset testamentum, quamvis ignoraretur quem hæredem facerent. 6 Quæ solita sunt à litigatoribus conduci. 7 A judiciis ærariis

forum, ac [1] recuperatores transferrentur: & ut omnes appellationes à judicibus ad senatum fierent.

18. Augendi propagandique Imperii neque voluntate ulla neque spe motus unquam, etiam ex Britannia deducere exercitum cogitavit, nec nisi verecundia, ne obtrectare parentis gloriæ videretur, destitit. Ponti modo regnum concedente Polemone, item Alpium, defuncto Cottio in provinciæ formam redegit.

19. PEREGRINATIONES duas omnino suscepit, Alexandrinam & Achaicam, sed Alexandrina ipso profectionis die destitit, turbatus religione simul ac periculo. Nam [2] circuitis templis cum in æde Vestæ resedisset, consurgenti ei primum lacinia obhæsit: deinde tanta oborta caligo est, ut dispicere non posset. In Achaia Isthmum perfodere aggressus, prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est: tubaque signo dato, primus rastello humum effodit, & corbulæ congestam humeris extulit. Parabat & ad Caspias portas expeditionem, conscripta ex Italicis senûm pedum tyronibus nova legione, quam Magni Alexandri phalangem appellabat. Hæc partim nulla reprehensione, partim etiam non mediocri laude digna in unum contuli: ut secernerem à probris ac sceleribus ejus, de quibus dehinc dicam.

20. INTER ceteras disciplinas pueritiæ tempore imbutus & musica, statim ut Imperium adeptus est, Terpnum citharœdum vigentem tunc præter alios, accersiit: diebusque continuis post cœnam canenti in multam noctem assidens, paullatim & ipse meditari exercerique cœpit, nec eorum quidquam omittere, quæ generis ejus artifices, vel conservandæ vocis caussa vel augendæ factitarent. Sed & [3] plumbeam chartam supinus pectore sustinere: & clystere vomituque purgari: & abstinere pomis cibisque officientibus, donec blandiente profectu (quanquam exiguæ vocis, & fuscæ) prodire in scenam concupivit: subinde inter familiares Græcum proverbium jactans, *occultæ musicæ nullum esse respectum.* Et prodiit Neapoli primum: ac, ne concusso quidem repente motu terræ theatro, ante cantare destitit quam inchoatum absolveret [4] νομον. Ibidem sæpius & per complures cantavit

1 Judices dati edicto prætorio injuriis æstimandis dicuntur Recuperatores, quod per illos jus nostrum recuperamus. 2 Ut ante profectionem Deos omnes salutaret. 3 *Nero princeps lamina plumbea pectori imposita sub ea cantica exclamans, alendis vocibus demonstravit rationem.* Plin. Hist. l. 34. c. 18. Charta hic pro lamina, uti Apollonio Tyrio *plumbea charta.* Et Josepho Ant. Jud. κολυβδινοκαρτας, quinetiam in plumbi laminis, interdum ita scribi solebant, ut in Chartæ paginis. 4 Cantilenam quandam ad aliquem Musicum modum intonatam.

dies:

dies: ſumto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens ſecreti à balneis in theatrum tranſiit, mediaque in orcheſtra frequente populo epulatus, *ſi paulum ſubbibiſſet, aliquid ſe* [1] *ſufferti tinniturum* Græco ſermone promiſit. Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolim confluxerant, plures Alexandria evocavit. Neque eo ſegnius adoleſcentulos equeſtris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robuſtiſſimæ juventutis undique elegit, qui diviſi in factiones, plauſuum genera condiſcerent, ([2] *bombos* & [3] *imbrices*, & [4] *teſtas* vocabant) operamque navarent cantanti ſibi, inſignes pinguiſſima coma, & excellentiſſimo cultu pueri, [5] nec ſine annulo lævis: quorum duces quadragena millia HS. merebant.

21. Cum magni æſtimaret cantare, etiam Romæ Neroneum agona ante præſtitutam diem revocavit. Flagitantibuſque cunctis *cœleſtem vocem*, reſpondit quidem, *in hortis ſe copiam volentibus facturum*: ſed adjuvante vulgi preces etiam ſtatione militum, quæ tunc excubabat, repræſentaturum ſe pollicitus eſt libens: ac ſine mora nomen ſuum in albo profitentium citharœdorum juſſit adſcribi: ſorticulaque in urnam cum ceteris demiſſa intravit ordine ſuo, ſimulque Præfecti prætorii citharam ſuſtinentes: poſt tribuni militum, juxtaque amicorum intimi. Utque conſtitit, peracto [6] principio, Nioben ſe cantaturum per Cluvium Rufum conſularem pronuntiavit, & in horam fere decimam perſeveravit: coronamque eam, & reliquam certaminis partem in annum ſequentem diſtulit, ut ſæpius canendi occaſio eſſet. Quod cum tardum videretur, non ceſſavit identidem ſe publicare. Non dubitavit etiam privatis ſpectaculis operam inter ſcenicos dare, quodam prætorum HS. decies offerente. Tragœdias quoque cantavit perſonatus: heroum Deorumque, item heroidum ac Dearum perſonis effictis ad ſimilitudinem oris ſui, & feminæ, prout quamque diligeret. Inter cetera cantavit *Canacem parturientem, Oreſtem matricidam, Oedipodem excæcatum, Herculem inſanum.* In qua fabula fama eſt tirunculum militem poſitum ad cuſtodiam aditus, cum eum ornari ac vinciri catenis, ſicut argumentum poſtulabat, videret, accurriſſe ferendæ opis gratia.

22. EQUORUM ſtudio vel præcipue ab ineunte ætate flagravit, plurimuſque illi ſermo, quanquam vetaretur, de Circenſibus erat: & quondam tractum Praſinum agitatorem

1 Aliquid denſum, plenum, confertum; quod auditoris aures impleat. Græcis ὑπόπυκνον τι ἠχεῖν.
2 Ab apum ſonitu. 3 Ad ſimilitudinem crepitantis ſuper tegulas pluviæ. 4 Ad ſimilitudinem crepitus, quem edebant colliſis teſtis.
5 Omnes in læva manu annulos geſtabant. 6 Procemio, quo ad conciliandum favorem Citharœdi utebantur.

inter condiſcipulos querens objurgante magiſtro, de Hectore ſe loqui ementitus eſt. Sed cum inter initia Imperii eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam minimos Circenſes commeabat ſeceſſu, primo clam, deinde propalam: ut nemini dubium eſſet eo die utique affuturum. Neque diſſimulabat velle ſe palmarum numerum ampliare: quare ſpectaculum multiplicatis miſſibus in ſerum protrahebatur, ne dominis quidem jam factionum dignantibus, niſi ad totius diei curſum, greges ducere. Mox & ipſe aurigare, atque etiam ſpectari ſæpius voluit: poſitoque in hortis inter ſervitia & ſordidam plebem rudimento, univerſorum ſe oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente [1] mappam, unde magiſtratus ſolent. Nec contentus harum artium experimenta Romæ dediſſe: Achaiam, ut diximus, petit, hinc maxime motus. Inſtituerant civitates, apud quas muſici agones edi ſolent, omnes citharœdorum coronas ad ipſum mittere. Eas adeo grate recipiebat, ut legatos, qui pertuliſſent, non modo primos admitteret, ſed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibuſdam ex his rogatus, ut cantaret ſuper cœnam, exceptuſque effuſius: *ſolos ſcire audire Græcos, ſoloſque ſe & ſtudiis ſuis dignos* ait. Nec profectione dilata, ut primum [2] Caſſiopen trajecit, ſtatim ad aram Jovis Caſſii cantare auſpicatus eſt.

23. CERTAMINA deinceps obiit omnia. Nam & quæ diverſiſſimorum temporum ſunt, cogi in unum annum quibuſdam etiam iteratis juſſit, Olympiæ quoque præter conſuetudinem muſicum agona commiſit. Ac, ne quid circa hæc occupatum avocaret detineretve, cum præſentia ejus urbicas res egere à liberto Helio admoneretur, reſcripſit his verbis, *Quamvis nunc tuum conſilium ſit & votum, celeriter reverti me; tamen ſuadere & optare potius debes, ut Nerone dignus revertar.* Cantante eo, ne neceſſaria quidem cauſſa excedere theatro licitum erat. Itaque & enixæ quædam in ſpectaculis dicuntur: & multi tædio audiendi laudandique, clauſis oppidorum portis, aut furtim deſiluiſſe de muro, aut morte ſimulata funere elati. Quam autem trepide anxieque certaverit, quanta adverſariorum æmulatione, quo metu judicum, vix credi poteſt. Adverſarios quaſi plane conditionis ejuſdem, obſervare, captare, infamare ſecreto, nonnunquam ex occurſu maledictis inceſſere: ac ſi qui arte præcellerent, corrumpere etiam ſolebat. Judices autem prius quam inciperet, reverentiſſime alloquebatur, *omnia ſe facienda feciſſe, ſed eventum*

1 Erat mappa ſignum, quâ miſſâ equi curſum Circenſem auſpicabantur. *Cretatam Prator cum vellet mittere mappam.* Mart. 2 Corcyræ id oppidum eſt. Plin Hiſt. l. 4. c. 12. Ubi & Jovis Caſſii meminit.

in

in manu esse Fortunæ: illos, ut sapientes & doctos viros fortuita debere excludere: atque ut auderet hortantibus, æquiore animo recedebat: ac ne sic quidem sine solicitudine taciturnitatem pudoremque quorundam pro tristitia ac malignitate arguens, suspectosque sibi dicens.

24. In certando vero ita legi obediebat, ut nunquam excreare ausus, sudorem quoque frontis brachio detergeret: atque etiam in quodam tragico actu, cum elapsum baculum cito resumsisset, pavidus & metuens, ne ob delictum certamine submoveretur, non aliter confirmatus est quam adjurante hypocrita, non animadversum id inter exsultationes succlamationesque populi. Victorem autem se ipse pronuntiabat. Qua de caussa & [1] præconio ubique contendit. Ac ne cujus alterius [2] hieronicarum memoria, aut vestigium exstaret usquam, subverti & unco trahi, abjicique in latrinas omnium statuas & imagines imperavit. Aurigavit quoque plurifariam, Olympiis vero etiam decemjugem: quamvis idipsum in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset. Sed excussus curru, ac rursus repositus, cum perdurare non posset, destitit ante decursum: nec eo secius coronatus est. Decedens deinde, provinciam universam libertate donavit: simulque judices civitate Romana, & pecunia grandi. Quæ beneficia e medio stadio Isthmiorum die sua ipse voce pronuntiavit.

25. REVERSUS è Græcia Neapolim, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introiit, disjecta parte muri, ut [3] mos hieronicarum est. Simili modo Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed & Romam eo curru quo Augustus olim triumphaverat, & in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde, coronamque capite gerens Olympiacam, dextra manu Pythiam, præeunte pompa ceterarum cum titulis, *ubi*, &, *quos, quo cantionum, quove fabularum argumento vicisset:* sequentibus currum ovantium ritu plausoribus, *Augustianos, militesque se triumphi ejus* clamitantibus. Dehinc diruto Circi maximi arcu, per Velabrum, forumque, Palatium & Apollinem petiit. Incedenti passim victimæ cæsæ, sparso per vias identidem croco, ingestæque aves, ac lemniſci, & bellaria. Sacras coronas in cubili circumlectos posuit. Item statuas suas citharœdico habitu: qua nota etiam nummum percussit. Ac post hæc tantum abfuit à re-

1 Erant enim Olympiæ, & præconum agones. 2 Qui in notissimis illis sacris certaminibus, Nemæis, Pythiis, Isthmiis, Olympiis vicerant. 3 *Quod victoribus curru velentius permissam partem muri dividere, atque dejicere, hanc sane habet intellectum, non magnopere civitati muro opus esse, viros habenti, qui pugnare possent, & vincere.* Symp. lib. 2.

mittendo laxandoque ſtudio: ut conſervandæ vocis gratia, neque milites unquam, niſi abſens, aut alio verbo pronuntiante, appellaret: neque quidquam ſerio jocove egerit, niſi adſtante phonaſco, qui moneret, parceret arteriis, ac ſudarium ad os applicaret: multiſque vel amicitiam ſuam obtulerit, vel ſimultatem indixerit, prout quiſque ſe magis parciuſve laudaſſet.

26. PETULANTIAM, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem ſenſim quidem primo & occulte, velut juvenili errore exercuit: ſed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia non ætatis eſſe. Poſt crepuſculum ſtatim arrepto pileo vel galero, popinas inibat: circumque vicos vagabatur ludibundus, nec ſine pernicie tamen. Siquidem redeuntes à cœna verberare, ac repugnantes vulnerare, cloaciſque demergere aſſueverat: tabernulas etiam effringere & expilare: [1] quintana domi conſtituta, ubi partæ & ad licitationem dividendæ prædæ pretium aſſumeretur. Ac ſæpe in ejuſmodi rixis, oculorum & vitæ periculum adiit, à quodam laticlavio, cujus uxorem attrectaverat, prope ad necem cæſus. Quare nunquam poſtea ſe publico illud horæ ſine Tribunis commiſit, procul & occulte ſubſequentibus. Interdiu quoque clam geſtatoria ſella delatus in theatrum, ſeditionibus pantomimorum ex parte proſcenii ſuperiori, ſignifer ſimul ac ſpectator aderat. Et cum ad manus ventum eſſet, lapidibuſque & ſubſelliorum fragminibus decerneretur, multa & ipſe jecit in populum, atque etiam prætoris caput conſauciavit.

27. PAULLATIM vero invaleſcentibus vitiis, jocularia & latebras omiſit, nullaque diſſimulandi cura ad majora palam erupit. Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat: refotus ſæpius calidis piſcinis, ac tempore æſtivo nivatis. Cœnitabatque nonnunquam & in publico. Naumachia præcluſa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter ſcortorum totius urbis ambubajarumque miniſteria. Quoties Oſtiam Tiberi defluēret, aut Bajanum ſinum præternavigaret, diſpoſitæ per littora & ripas diverſoriæ tabernæ parabantur, inſignes ganeæ & matronarum inſtitorio [2] copas imitantium, atque hinc inde hortantium ut appelleret. Indicebat & familiaribus cœnas, [3] quorum uni mi-

1 *In Caſtris Quintana vocabatur, porta poſt prætorium, ubi rerum utenſilium erat forum.* Feſtus. Nero caſtrorum inſtar domi quintanam conſtituit, & forum (ut ita dicam) prædatorium.

2 Apud veteres Hebræos, Græcos & Romanos, inter copam & mererricem, nihil aut parum intererat. Inde apud Apuleium *tabernaria delicia.*

3 Sic legit Salmaſius, *quorum uni mitellita quadragies ſeſtertio conſtitit, alteri pluris aliquanto mitellita roſaria*, & interpretatur *mitellita*, largitionem mitellarum, (i. e. coronarum Sericarum,) &, *Roſaria*, largitionem coronarum, è mero roſæ folio ſutilium.

tellita

tellita quadragies H s. constitit, alteri pluris aliquanto absortio rosaria.

28. Super ingenuorum pædagogia, & nuptarum concubinatus, Vestali Virgini Rubriæ vim intulit. Acten libertinam paullum abfuit quin justo matrimonio sibi conjungeret: submissis consularibus viris qui regio genere ortam pejerarent. Puerum Sporum, exsectis testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est: cum dote & flameo per solenne nuptiarum celeberrimo officio, deductum ad se pro uxore habuit. Exstatque cujusdam non inscitus jocus, *Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem.* Hunc Sporum Augustarum ornamentis excultum, lecticaque vectum, & circa conventus mercatusque Græciæ, ac mox Romæ circa Sigillaria, comitatus est, identidem exosculans. Nam matris concubitum appetisse, & ab obtrectatoribus ejus, ne ferox & impotens mulier & hoc genere gratiæ prævaleret, deterritum nemo dubitavit: utique postquam meretricem, quam fama erat Agrippinæ simillimam, inter concubinas recepit. Olim etiam quoties lectica cum matre veheretur, libidinatum incestе, ac maculis vestis proditum affirmant.

29. Suam quidem pudicitiam usque adeo prostituit, ut contaminatis pene omnibus membris, novissime quasi genus luxus excogitaret: quatenus feræ pelle contectus emitteretur è cavea, virorumque ac feminarum ad stipitem deligatorum inguina invaderet: & cum affatim desævisset, conficeretur à Doryphoro liberto: cui etiam, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit: voces quoque & ejulatus vim patientium virginum imitatus. Ex nonnullis comperi, persuasissimum habuisse eum, neminem hominem pudicum, aut ulla corporis parte purum esse: verum plerosque dissimulare vitium, & calliditate obtegere: ideoque professis apud se obscœnitatem, cætera quoque concessisse delicta.

30. DIVITIARUM & pecuniæ fructum non alium putabat quam profusionem: sordidos ac deparcos esse, quibus ratio impensarum constaret: prælautos vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent. Laudabat mirabaturque avunculum Cajum, nullo magis nomine quam quod ingentes à Tiberio relictas opes in brevi spatio prodegisset. Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit. In Tiridatem, quod vix credibile videatur, octingena nummûm millia diurna erogavit, abeuntique super H s. millies contulit. Menecratem citharœdum & Spicillum mirmillonem triumphalium virorum patrimoniis ædibusque donavit. Cercopithecum Panerotem fœneratorem, & urbanis rusticisque prædiis locupletatum, prope regio extulit funere. Nullam vestem bis induit.

induit. Quadringenis in punctum H S. aleam lusit. Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis. Nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis, [1] canuſinatis mulionibus, armillata & phalerata cum [2] Mazacum turba, atque curſorum.

31. Non in alia re damnoſior quam in ædificando. Domum à Palatio Eſquilias uſque fecit. Quam primo *Tranſitoriam*, mox, incendio abſumtam, reſtitutamque, *Auream* nominavit. De cujus ſpatio atque cultu ſuffecerit hoc retuliſſe. Veſtibulum ejus fuit, in quo coloſſus centum viginti pedum ſtaret ipſius effigie: tanta laxitas, ut porticus [3] triplices milliarias haberet: item ſtagnum maris inſtar, circumſeptum ædificiis ad urbium ſpeciem. Rura inſuper arvis atque vinetis & paſcuis, ſilviſque, varia cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. In ceteris partibus cuncta auro lita, diſtincta gemmis unionumque conchis erant. [4] Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis verſatilibus, ut flores, fiſtulis, ut unguenta deſuper ſpargerentur. Præcipua cœnationum rotunda, quæ perpetuo diebus ac noctibus vice mundi circumageretur: balineæ marinis & Albulis fluentes aquis. Ejuſmodi domum cum abſolutam dedicaret, hactenus comprobavit, ut ſe diceret *quaſi hominem tandem habitare cœpiſſe*. Præterea inchoabat piſcinam à Miſeno ad Avernum lacum, contectam, porticibus concluſam, quo quidquid totis Bajis calidarum eſſet, converteretur. Foſſam ab Averno Oſtiam uſque, ut navibus nec tamen mari iretur, longitudinis per centum ſexaginta millia: latitudinis, qua contrariæ quinqueremes commearent. Quorum operum perficiendorum gratia, quod ubique eſſet cuſtodiæ in Italiam deportari, etiam ſcelere convictos, nonniſi ad opus damnari, præceperat. Ad hunc impendiorum furorem ſuper fiduciam imperii etiam ſpe quadam repentina immenſarum & reconditarum opum impulſus eſt: ex indicio equitis Rom. pro comperto pollicentis, theſauros antiquiſſimæ gazæ, quos Dido regina fugiens Tyro ſecum extuliſſet, eſſe in Africa vaſtiſſimis ſpecubus abditos: ac poſſe erui parvula molientium opera.

32. Verum ut ſpes fefellit, deſtitutus, atque ita jam exhauſtus & egens, ut ſtipendia quoque militum, & commoda

1 Canuſina veſte cultis. *Lana celeberrima circa Canuſium Apuliæ.* Plin.
2 Mazaca urbs Cappadociæ, unde Servitia Romam deportabantur.
3 *Porticus triplices*, in quibus ordines columnarum triplicati conficiuntur *milliaria* i. e. mille paſſuum aut potius mille pedum.
4 Tales erant cœnationes Neronis tabulis ſc. verſatu facilibus compactæ, ut in verſatione flores ſpargerentur, & per fiſtulas unguenta fiſtulatim expreſſa effunderentur in ſubjectos convictores.

veteranorum

veteranorum protrahi ac differri neceſſe eſſet, calumniis rapiſque intendit animum. Ante omnia inſtituit, ut è [1] libertorum defunctorum bonis pro ſemiſſe dodrans cogeretur ei, ſi qui ſine probabili cauſſa eo nomine fuiſſent quo eſſent illæ familiæ quas ipſe contingeret: deinde ut ingratorum in principem teſtamenta ad fiſcum pertinerent: ac ne impune eſſet ſtudioſis juris qui ſcripſiſſent vel dictaſſent ea: [3] tum ut lege majeſtatis facta dictaque omnia, quibus modo delator non deeſſet, tenerentur. [4] Revocavit & præmia coronarum, quæ unquam ſibi in certaminibus civitates detuliſſent. Et cum interdixiſſet uſum amethyſtini ac Tyrii coloris, ſubmiſiſſetque qui nundinarum die pauculas uncias venderet: præcluſit cunctos negotiatores. Quinetiam inter canendum animadverſam matronam è ſpectaculis, vetita purpura cultam, demonſtraſſe procuratoribus ſuis creditur, detractamque illico, non veſte modo ſed & bonis exuit. Nulli delegavit officium, ut non adjiceret: *ſcis quid mihi opus ſit*: &, *hoc agamus, ne quis quidquam habeat*. Ultimo, templis compluribus dona detraxit, ſimulacraque ex auro vel argento fabricata conflavit: in his Penatium Deorum, quæ mox Galba reſtituit.

33. PARRICIDIA & cædes à Claudio exorſus eſt: cujus necis etſi non auctor, at conſcius fuit: neque diſſimulanter, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quaſi Deorum cibum, poſthac proverbio Græco collaudare ſit ſolitus. Certe omnibus rerum verborumque contumeliis mortuum inſectatus eſt, modo ſtultitiæ, modo ſævitiæ arguens. Nam & morari eum inter homines deſiiſſe, producta prima ſyllaba jocabatur, multaque decreta & conſtituta, ut inſipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique buſtum ejus conſepiri, niſi humili levique materia, neglexit. Britannicum, non mi-

[1] Senſus eſt, Cum moris eſſet, ut dimidium bonorum defuncti liberti perveniret ad Patronum, Nero inſtituit ut pro ſemiſſe, dodrans, *i. e.* novem partes totius aſſis illi conficerentur, qui eo nomine appellaretur, quo familiæ illæ quibus ipſe Nero eſſet affinitate proximus. Poſt hoc autem inſtituit, ut talia teſtamenta pertinerent ad fiſcum principis, tanquam illi teſtatores ingrati fuiſſent in Principem, nuſquam nominando inter cohæredes ipſum Neronem. [2] Nam ſi probabilis ulla cauſſa (puta ſi gentilis eſſet, ac neceſſarius) extitiſſet, propter quam eo nomine ille appellaretur, non potuiſſent talia teſtamenta ad fiſcum principis devolvi, tanquam ingrata, & inofficioſa. [3] Voluit Cæſar ut omnia indifferenter dicta, factaque, vocarentur ad crimen læſæ Majeſtatis, ſi modo delatores non defuiſſent, qui talia dicta, ac facta pro capitalibus deferrent. [4] In ſacris certaminibus non ſolum coronæ victoribus dabantur, verum etiam præmia victoriæ deferrebantur: prius Nero contentus ſolis coronis, & honore victoriarum, nunc vero pecuniâ exhauſtus, præmia ſibi olim victori à civitatibus debita cœpit revocare & repetere.

nus

nus æmulatione vocis, quæ illi jucundior ſuppetebat, quam metu, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria prævaleret, veneno aggreſſus eſt. Quod acceptum à quadam Locuſta, venenariorum indice, cum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto: accerſitam mulierem ſua manu verberavit, arguens pro veneno remedium dediſſe. Excuſantique minus datum ad occultandam facinoris invidiam: *Sane*, inquit, *legem Juliam timeo*: coëgitque ſe coram in cubiculo quam poſſet velociſſimum ac præſentaneum coquere. Deinde in hœdo expertus, poſtquam is quinque horas protraxit: iterum ac ſæpius recoctum, porcello objecit. Quo ſtatim exanimato inferri in triclinium, darique cœnanti ſecum Britannico imperavit. Et cum ille ad primum guſtum concidiſſet, comitiali morbo ex conſuetudine correptum apud convivas ementitus, poſtero die raptim inter maximos imbres tranſlatitio extulit funere. Locuſtæ pro navata opera, impunitatem prædiaque ampla, ſed & diſcipulos dedit.

34. Matrem, dicta factaque ſua exquirentem acerbius & corrigentem, hactenus primo gravabatur, ut invidia identidem oneraret, quaſi ceſſurus imperio, Rhodumque abiturus: mox & honore omni & poteſtate privavit, abductaque militum & Germanorum ſtatione, contubernio quoque ac palatio expulit. Neque in divexanda quidquam penſi habuit: ſubmiſſis & qui Romæ morantem litibus, & in ſeceſſu quieſcentem, per convitia & jocos, terra marique prætervehentes inquietarent. Verum minis ejus ac violentia territus perdere ſtatuit. Et cum veneno ter tentaſſet, ſentiretque antidotis præmunitam: lacunaria, quæ noctu ſuper dormientem laxata machina deciderent, paravit. Hoc conſilio per conſcios parum celato, ſolutilem navem, cujus vel naufragio vel cameræ ruina periret, commentus eſt. Atque ita reconciliatione ſimulata, jucundiſſimis litteris Bajas evocavit ad ſolemnia Quinquatrium ſimul celebranda: datoque negotio trierarchis, qui Liburnicum, qua advecta erat, velut fortuito concurſu confringerent, protraxit convivium. Repetentique Baulos, in locum corrupti navigii, machinoſum illud obtulit, hilare proſecutus: atque in digreſſu papillas quoque exoſculatus, reliquum temporis cum magna trepidatione vigilavit, cœptorum opperiens exitum. Sed ut diverſi omnia, nandoque evaſiſſe eam comperit, inops conſilii, L. Agernium, libertum ejus, ſalvam & incolumem cum gaudio nuntiantem, objecto clam juxta pugione, ut percuſſorem ſibi ſubornatum arripi conſtringique juſſit, matremque occidi: quaſi deprehenſum crimen voluntaria morte vitaſſet. Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad viſendum interfectæ cadaver accurriſſe, contrectaſſe membra, alia vituperaſſe, alia laudaſſe,

dasse, sitique interim oborta, bibisse. Neque tamen sceleris conscientiam quanquam & militum & senatus populique gratulationibus confirmaretur, aut statim aut unquam pro ea ferre potuit: sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum, ac tædis ardentibus. Quin & facto per Magos sacro, evocare Manes, & exorare tentavit. Peregrinatione quidem Græciæ, Eleusiniis sacris, quorum imitatione impii & scelerati voce præconis submoverentur, interesse non ausus est. Junxitque parricidio matris amitæ necem. Quam cum ex duritia alvi cubantem visitaret, & illa tractans lanuginem ejus, ut assolet, jam grandis natu, per blanditias forte dixisset, *Simul hanc excepero, mori volo:* conversus ad proximos, confestim se positurum velut irridens ait: præcepitque medicis ut largius purgarent ægram. Nam necdum defunctæ bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet.

35. Uxores præter Octaviam duas postea duxit, Poppæam Sabinam, quæstorio patre natam, & equiti Romano ante nuptam: deinde Statilliam Messallinam, Tauri bis consulis ac triumphalis abneptem. Qua ut potiretur, virum ejus Atticum Vestinum Cos. in honore ipso trucidavit. Octaviæ consuetudinem cito adspernatus, corripientibus amicis, *Sufficere illi debere* respondit *uxoria ornamenta*. Eandem mox sæpe frustra strangulare meditatus, dimisit ut sterilem: sed improbante divortium populo, nec parcente convitiis, etiam relegavit. Deinde occidit sub crimine adulteriorum, adeo impudenti falsoque, ut in quæstione pernegantibus cunctis, Anicetum pædagogum suum indicem subjecerit, qui dolo stupratam à se fateretur. Poppæam duodecimo die post divortium Octaviæ in matrimonium acceptam, dilexit unice. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit: quod se ex aurigatione sero reversum, gravida & ægra convitiis incesserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem. Nullum adeo necessitudinis genus quod non scelere perculerit. Antoniam Claudii filiam recusantem post Poppææ mortem nuptias suas, quasi molitricem novarum rerum, interemit. Similiter interemit ceteros, affinitate aliqua sibi aut propinquitate conjunctos. In quibus Aulum Plantium juvenem: quem cum ante mortem per vim construpasset: *Eat nunc*, inquit, *mater mea, & successorem meum osculetur*: jactans dilectum ab ea, & ad spem imperii impulsum. Privignum Rufinum Crispinum, Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia [1] ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius demandavit.

[1] Se modo ducem, modo imperatorem per lusum assimulare.

Tuscum

Tuſcum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Ægypti, balineis in adventum ſuum exſtructis laviſſet. Senecam præceptorem ad necem compulit: quamvis ſæpe commeatum petenti, boniſque cedenti, perſancte juraſſet, *ſuſpectum ſe fruſtra, periturumque potius quam nociturum ei.* Burro præfecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum miſit. Libertos divites & ſenes olim adoptionis, mox dominationis ſuæ fautores, atque rectores, veneno, partim cibis, partim potionibus indito, intercepit.

36. Nec minore ſævitia foris & in exteros graſſatus eſt. Stella crinita, quæ ſummis poteſtatibus exitium portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re, ut ex Babilo aſtrologo didicit, ſolere reges talia oſtenta cæde aliqua illuſtri expiare, atque à ſemet in capita procerum depellere: nobiliſſimo cuique exitium deſtinavit. Enimvero multo magis & quaſi per juſtam cauſſam duabus conjurationibus promulgatis: quarum prior majorque Piſoniana, Romæ: poſterior, Viniciana, Beneventi conflata atque detecta eſt. Conjurati è vinculis triplicium catenarum dixêre cauſſam: cum quidam crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tanquam aliter illi non poſſent niſi morte ſuccurrere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi urbe pulſi, enectique veneno aut fame. Conſtat quoſdam cum pædagogis & capſariis uno prandio pariter necatos, alios diurnum victum prohibitos quærere.

37. Nullus poſthac adhibitus delectus aut modus interimendi quoſcunque libuiſſet, quacunque de cauſſa. Sed ne de pluribus referam, Salvidieno Orfito objectum eſt, quod tabernas tres de domo ſua circa forum civitatibus ad ſtationem locaſſet: Caſſio Longino Juriſconſulto, ac luminibus orbato, quod in vetere gentili ſtemmate C. Caſſii percuſſoris Cæſaris imagines reſtituiſſet. Pæto Thraſeæ, triſtior & pædagogi vultus. Mori juſſis non amplius quam horarium ſpatium dabat. Ac ne quid moræ interveniret, medicos admovebat, *qui cunctantes continuo curarent.* Ita enim vocabat, venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphago cuidam Ægyptii generis, crudam carnem & quicquid daretur mandere aſſueto, concupiſſe vivos homines laniandos abſumendoſque objicere. Elatus inflatuſque tantis velut ſucceſſibus, negavit *quenquam principum ſciſſe quid ſibi liceret.* Multaſque nec dubias ſignificationes ſæpe jecit, ne reliquis quidem ſe parſurum ſenatoribus: eumque ordinem ſublaturum quandoque è Rep. ac provincias & exercitus equiti Rom. ac libertis permiſſurum. Certe neque adveniens, neque proficiſcens, quempiam oſculo impertivit, ac ne reſalutatione quidem. Et in auſpicando opere Iſthmi, magna frequentia

clare,

clare, *Ut ſibi ac pop. Rom. bene res verterit*, optavit: diſſimulata ſenatus mentione.

38. Sed nec populo aut mœnibus patriæ pepercit. Dicente quodam in ſermone communi,

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

immo, inquit, ἐμοῦ ζῶντος. Planeque ita fecit: nam quaſi offenſus deformitate veterum ædificiorum, & anguſtiis flexuriſque vicorum, incendit urbem tam palam, ut plerique conſulares, cubicularios ejus, cum ſtupa tædaque, in prædiis ſuis deprehenſos non attigerint: & quædam horrea circa domum Auream, quorum ſpatium maxime deſiderabat, ut bellicis machinis labefactata, atque inflammata ſint, quod ſaxeo muro conſtructa erant. Per ſex dies, ſeptemque noctes ea clade ſævitum eſt, ad monumentorum buſtorumque diverſoria plebe compulſa. Tunc præter immenſum numerum inſularum, domus priſcorum ducum arſerunt, hoſtilibus adhuc ſpoliis adornatæ, Deorumque ædes ab regibus ac deinde Punicis ac Gallicis bellis votæ dedicatæque, & quicquid viſendum atque memorabile ex antiquitate duraverat. Hoc incendium è turri Mæcenatiana proſpectans, lætuſque *flammæ*, ut ajebat, *pulchritudine*, ἄλωσιν Ilii in illo ſuo ſcenico habitu decantavit. Ac ne non hinc quoque quantum poſſet prædæ & manubiarum invaderet, pollicitus cadaverum & ruderum gratuitam egeſtionem, nemini ad reliquias rerum ſuarum adire permiſit: collationibuſque non receptis modo, verum & efflagitatis, provincias privatorumque cenſus prope exhauſit.

39. ACCESSERUNT tantis ex principe malis, probriſque, quædam & fortuita: peſtilentia unius autumni, qua triginta funerum millia in [1] rationem Libitinæ venerunt: clades Britannica, qua [2] duo præcipua oppida, magna civium ſociorumque cæde directa ſunt: ignominia ad Orientem legionibus in Armenia ſub jugum miſſis, ægreque Syria retenta. Mirum, & vel præcipue notabile inter hæc fuit, nihil eum patientius quam maledicta & convitia hominum tuliſſe: neque in ullos leniorem quam qui ſe dictis aut carminibus laceſſiſſent, exſtitiſſe. Multa Græce Latineque proſcripta, aut vulgata ſunt, ſicut illa,

1 Id eſt, delata ſunt tot mortuorum nomina ad eos, qui pecuniam pro quoque mortuo pendi ſolitam excipiebant recipiebantque. Mos à Servio Tullio rege inſtitutus, ut certum quid penderetur εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐν ἄλσει καθιδρυμένης, ἣν προσαγορεύουσι Λιβιτίνην ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων, Dion. Hal. l. 1. 2 Camalodunum, & Londinium coloniæ, & cum his Verulamium municipium, quibus locis ad ſeptuaginta civium, & ſociorum millia cecidiſſe dicuntur. Tacitus.

Νέρων, Ορέστης, Αλκμαίων, μητροκτόνοι.
[1] Νεόνυμφον Νέρων, ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινεν.

Quis negat Æneæ magna de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem.
Dum tendit citharam noſter, dum cornua Parthus,
Noſter erit Pæan, ille Ἑκατηβελέτης.
Roma domus fiet: Vejos migrate Quirites,
Si non & Vejos occupat iſta domus.

Sed neque auctores requiſivit: & quoſdam per indicem delatos ad ſenatum, affici graviore pœna prohibuit. Tranſeuntem eum Iſidorus Cynicus in publico clara voce corripuerat, *quod Nauplii mala bene cantitaret, ſua bona male diſponeret.* Et Datus Atellanarum hiſtrio in cantico quodam, ὑγιαινε πάτερ, ὑγιαινε μῆτερ, ita demonſtraverat, ut bibentem natantemque faceret, exitum ſcilicet Claudii [2] Agrippinæque ſignificans: & in noviſſima clauſula,

[3] *Orcus vobis ducit pedes,*

ſenatum geſtu notaret: hiſtrionem & philoſophum Nero nihil amplius quam urbe Italiaque ſubmovit, vel contemtu omnis infamiæ, vel ne fatendo dolorem, irritaret ingenia.

40. TALEM principem paullo minus XIIII. annos perpeſſus terrarum orbis, tandem deſtituit: initium facientibus Gallis, duce Julio Vindice, qui tum eam provinciam pro prætore obtinebat. Prædictum à mathematicis Neroni olim erat, fore ut quandoque deſtitueretur: unde vox ejus celeberrima, τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει: quo majore venia meditaretur citharœdicam artem principi ſibi gratam, privato neceſſariam. Spoſponderunt tamen quidam deſtituto Orientis dominationem, nonnulli nominatim regnum Hieroſolymorum, plures omnis priſtinæ fortunæ reſtitutionem. Cui ſpei pronior, Britannia Armeniaque amiſſa, ac rurſus utraque recepta, defunctum ſe fatalibus malis exiſtimabat. Ut vero conſulto Delphis Appolline, ſeptuageſimum ac tertium annum cavendum ſibi audivit, quaſi eo demum obiturus, ac nihil conjectans de ætate Galbæ, tanta fiducia non modo ſenectam, ſed etiam perpetuam ſingularemque concepit felicitatem, ut amiſſis naufragio pretioſiſſimis rebus non dubitaverit inter ſuos dicere, *piſces eas ſibi relaturos.* Neapoli de motu Galliarum cognovit die ipſo quo matrem occide-

1 Objicit autor verſiculi Neroni inceſtum cum matre. 2 Quæ, quantum in Nerone fuit, natando periit. 3 Mortui per pedes efferuntur. Nero alter Orcus in abſumendo Senatu.

rat:

rat: adeoque lente ac ſecure tulit, ut gaudentis etiam ſuſpicionem præberet, tanquam occaſione nata ſpoliandarum jure belli opulentiſſimarum provinciarum. Statimque in gymnaſium progreſſus, certantes athletas effuſiſſimo ſtudio ſpectavit. Cœnæ quoque tempore interpellatus, tumultuoſioribus literis hactenus excanduit, ut malum iis qui deſciſſent, minaretur. Denique per octo continuos dies non reſcribere cuiquam, non mandare quid aut præcipere conatus, rem ſilentio obliteravit.

41. Edictis tandem Vindicis contumelioſis, & frequentibus permotus, ſenatum epiſtola in ultionem ſui reique publicæ adhortatus eſt: excuſato languore faucium, propter quem non adeſſet. Nihil autem æque doluit quam ut citharœdum malum ſe increpitum, ac pro Nerone Ænobarbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod ſibi per contumeliam exprobraretur, reſumturum ſe profeſſus eſt, depoſito adoptivo. Cetera convitia ut falſa, non alio argumento refellebat, quam quod etiam inſcitia tantopere laboratæ perfectæque à ſe artis objiceretur: ſingulos ſubinde rogitans, noſſentne quenquam præſtantiorem. Sed urgentibus aliis ſuper aliis nuntiis, Romam prætrepidus rediit. Leviterque modo in itinere frivolo auſpicio mente recreata, cum annotaſſet inſculptum monumento, militem Gallum ab equite Rom. oppreſſum, trahi crinibus, ad eam ſpeciem exiluit gaudio, cœlumque adoravit. Ac ne tunc quidem aut ſenatu, aut populo coram appellato, quoſdam è primoribus viris domum evocavit: tranſactaque raptim conſultatione, reliquam diei partem per organa hydraulica novi & ignoti generis circumduxit. Oſtendenſque ſingula, de ratione ac difficultate cujuſque diſſerens, jamque ſe etiam prolaturum omnia in theatrum affirmavit, ſi per Vindicem liceat.

42. Poſtquam deinde etiam Galbam & Hiſpanias deſciviſſe cognovit, collapſus, animoque male fracto, diu & ſine voce & prope intermortuus jacuit. Utque reſipuit, veſte deſciſſa, capite converberato, *actum de ſe* pronuntiavit. Conſolantique nutriculæ, & aliis quoque jam principibus ſimilia accidiſſe memoranti, *Se vero præter ceteros inaudita & incognita pati* reſpondit, *qui ſuum imperium vivus amitteret*. Nec eo ſecius quidquam ex conſuetudine luxus atque deſidiæ omiſit vel imminuit. Quinimo, cum proſperi quiddam ex provinciis nuntiatum eſſet, ſuper abundantiſſimam cœnam jocularia in defectionis duces carmina, laſciveque modulata, quæ vulgo innotuerunt, etiam geſticulatus eſt: ac ſpectaculis theatri clam illatus, cuidam ſcenico placenti nuntium miſit, *abuti eum occupationibus ſuis*.

43. Initio ſtatim tumultus, multa & immania, verum non abhorrentia à ſua natura, creditur deſtinaſſe. Succeſſores, percuſſoreſque ſubmittere exercitus & provincias regentibus quaſi conſpiratis, idemque & unum ſentientibus: quid-

quid

quid ubique exſulum, quidquid in urbe hominum Gallicanorum eſſet, contrucidare: illos, ne deſciſcentibus aggregarentur: hos, ut conſcios popularium ſuorum, atque fautores. Gallias exercitibus diripiendas permittere: ſenatum univerſum veneno per convivia necare, urbem incendere, feris in populum immiſſis, quo difficilius defenderetur. Sed abſterritus, non tam pœnitentia quam perficiendi deſperatione, credenſque expeditionem neceſſariam, Coss. ante tempus privavit honore: atque in utriuſque locum ſolus iniit conſulatum, quaſi fatale eſſet, non poſſe Gallias debellari niſi à conſule. Ac ſuſceptis faſcibus, cum poſt epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium, affirmavit, ſimul ac provinciam attigiſſet, inermem ſe in conſpectum exercituum proditurum, nec quidquam aliud quam fleturum. Revocatiſque ad pœnitentiam defectoribus, ſequenti die lætum inter lætos cantaturum epinicia, quæ jam nunc ſibi componi oporteret.

44. In præparanda expeditione primam curam habuit deligendi vehicula, portandis ſcenicis organis, concubinaſque, quas ſecum educeret, tondendi ad virilem modum, & ſecuribus peltiſque Amazonicis inſtruendi. Mox tribus urbanas ad ſacramentum citavit; ac nullo idoneo reſpondente, certum dominis ſervorum numerum indixit: nec niſi ex tota cujuſque familia probatiſſimos, ne diſpenſatoribus quidem, aut amanuenſibus exceptis, recepit. Partem etiam cenſus omnes ordines conferre juſſit: & inſuper inquilinos privatarum ædium atque inſularum, penſionem annuam repræſentare fiſco. Exegitque ingenti faſtidio & acerbitate nummum [1] aſperum, argentum poſtulatum, aurum ad [2] obruſſam: ut plerique omnem collationem palam recuſarent, conſenſu flagitantes à delatoribus potius revocanda præmia quæcunque cepiſſent.

45. Ex [3] annonæ quoque caritate lucrantium accrevit invidia. Nam & forte accidit, ut in publica fame Alexandrina navis nuntiaretur [4] pulverem luctatoribus aulicis advexiſſe. Quare omnium in ſe odio concitato, nihil contumeliarum defuit quin ſubiret. Statuæ ejus à vertice currus appoſitus eſt cum inſcriptione Græca, *Nunc demum agona eſſe*; &, *Traheret tandem*. Alterius collo & [5] aſcopera deligata, ſi-

1 Bene perculſum, & recentem, non veterem neque tritum atque ipſo uſu levem fugientibus notis.

2 *Obruſſam* dixere auri experimentum, quod igne ſumitur. *Hic adhibenda tanquam Obruſſa ratio eſt.* Cicer.

3 Ex hoc caſu, qui hic narratur, augeſcebat in Neronem invidia, quam ante juſte conceperant adverſus lucrantes ex annonæ caritate.

4 Palæſtritæ in Palæſtrico certamine corpora reſpergebant arenâ. Plinius l. 35. docet arenam è Nilo eſſe palæſtræ ſtudiis accommodatiſſimam.

5 Sacculus pelliceus. Culei ſymbolum; quoniam Nero Matricida.

mulque

mulque titulus, [1] *Ego quid potui? sed tu culeum moruisti.* Adscriptum & columnis, *Etiam Gallos eum cantando excitasse.* [2] Jam noctibus jurgia cum servis plerique simulantes, crebro vindicem poscebant.

46. Terrebatur ad hæc evidentibus portentis somniorum & auspiciorum, & omnium, tum veteribus tum novis: nunquam antea somniare solitus. Occisa demum matre, vidit per quietem, navem sibi regenti extortum gubernaculum, trahique se ab Octavia uxore in arctissimas tenebras, & modo pennatarum formicarum multitudine oppleri: modo à simulacris gentium ad Pompeii theatrum dedicatarum circuiri, arcerique progressu. Asturconem, quo maxime lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros. De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, nomine eum cientis. Kalend. Januarii exornati Lares in ipso sacrificii apparatu conciderunt. Auspicanti Sporus annulum muneri obtulit: cujus gemmæ sculptura erat, *Proserpinæ raptus.* Votorum nuncupatione magna jam ordinum frequentia vix repertæ Capitolii claves. Cum ex oratione ejus, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in senatu, *daturos pœnas sceleratos, ac brevi dignum exitum facturos*, conclamatum est ab universis, *Tu facies Auguste.* Observatum etiam fuerat, novissimam fabulam cantasse eum publice *Oedipodem exsulem*, atque in hoc decidisse versu,

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.

47. Nuntiata interim etiam ceterorum exercituum defectione, literas prandenti sibi redditas concerpsit, mensam subvertit: duos scyphos gratissimi usus, quos Homericos à cælatura carminum Homeri vocabat, solo illisit: ac sumto à locusta veneno, & in auream pyxidem condito, transiit in hortos Servilianos. Ubi præmissis libertorum fidissimis Ostiam, ad classem præparandam, Tribunos centurionesque prætorii de fugæ societate tentavit. Sed partim tergiversantibus, partim aperte detrectantibus, uno vero etiam proclamante,

Usque adeone mori miserum est?

Varia agitavit, Parthosne an Galbam supplex peteret, an atratus prodiret in publicum, proque Rostris quanta maxime posset miseratione veniam præteritorum precaretur: ac ni flexisset animos, vel Ægypti præfecturam concedi sibi oraret.

1 Populi vox est, aut Agrippinæ matris. 2 Cives quam plurimi, simulata in servos ira, cum tortorem appellarent, vindicem adesse jubebant, ad Julium Vindicem Gallicanæ defectionis autorem omen referentes.

Inventus est postea in scrinio ejus hac de re sermo formatus. Sed deterritum putant: ne prius quam in forum perveniret, discerperetur. Sic cogitatione in posterum diem dilata, ad mediam fere noctem excitatus, ut comperit stationem militum recessisse, profiluit è lecto, misitque circum amicos. Et quia nihil à quoquam renuntiabatur, ipse cum paucis hospitia singulorum adiit. Verum clausis omnium foribus, respondente nullo, in cubiculum rediit: unde jam & custodes diffugerant, direptis etiam stragulis, amota & pyxide veneni. Ac statim Spicillum mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu periret, requisivit. Et nemine reperto: *Ergo ego*, inquit, *nec amicum habeo, nec inimicum?* procurritque quasi præcipitaturus se in Tiberim.

48. Sed revocato rursus impetu, aliquid secretioris latebræ ad colligendum animum desideravit: & offerente Phaonte liberto suburbanum suum inter Salariam & Nomentanam viam circa quartum milliarium: ut erat nudo pede atque tunicatus, pænulam obsoleti coloris superinduit: adopertoque capite, & ante faciem obtento sudario, equum inscendit, quatuor solum comitantibus, inter quos & Sporus erat. Statimque tremore terræ, & fulgore adverso pavefactus, audiit ex proximis castris clamorem militum, & sibi adversa & Galbæ prospera ominantium: etiam ex obviis viatoribus quendam dicentem, *Hi Neronem persequuntur*: alium sciscitantem, *Ecquid in urbe novi de Nerone?* Equo autem odore abjecti in via cadaveris consternato, detecta facie agnitus est à quodam [1] Missicio prætoriano, & salutatus. Ut ad diverticulum ventum est, dimissis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti semitam ægre, nec nisi strata sub pedibus veste, ad adversum villæ parietem evasit. Ibi hortante eodem Phaonte, ut interim in specum egestæ harenæ concederet, negavit *se vivum sub terram iturum*: ac parumper commoratus, dum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam ex subjecta lacuna potaturus manu hausit: & *Hæc est*, inquit, *Neronis decocta*. Deinde divulsa sentibus pænula trajectos surculos [2] rasit: atque ita quadrupes per angustias effossæ cavernæ receptus, in proximam cellam decubuit super lectum modicella culcita, vetere pallio strato instructum. Fameque interim & siti interpellante, panem quidem sordidum oblatum aspernatus est, aquæ autem tepidæ aliquantulum bibit.

49. Tunc unoquoque hinc inde instante, ut quam primum se impendentibus contumeliis eriperet, [3] scrobem coram fieri

1 Missicius Prætorianus, à militia Prætoriana missus, i.e. veteranus Prætoris. 2 Surculos, qui trajectâ penu- inhæserant, deterfit. 3 Qui aliqua necessitate coacti se interimebant, in scorbibus præparatis sæpe soliti sedere, forte ut evitetur casus ἀχρεῖον post vulnus acceptum.

imperavit,

imperavit, dimensus ad corporis sui modulum: componique simul, si qua invenirentur, frusta marmoris, & [1] aquam simul ac ligna conferri, curando mox cadaveri, flens ad singula, atque idemtidem dictitans: *Qualis artifex pereo!* Inter moras perlatos à cursore Phaontis codicillos præripuit, legitque *se hostem à senatu judicatum, & quæri, ut puniatur majore majorum.* Interrogavitque quale id genus esset pœnæ. Et cum comperisset nudi hominis cervicem inseri furcæ, corpus virgis ad necem cædi: conterritus, duos pugiones, quos secum tulerat, arripuit: tentataque utriusque acie, rursus condidit, caussatus *nondum adesse fatalem horam.* Ac modo Sporum hortabatur, ut lamentari ac plangere inciperet: modo orabat, ut se aliquis ad mortem capessendam exemplo juvaret: interdum segnitiem suam his verbis increpabat: *Vivo deformiter ac turpiter.* ὁ πρεπεῖ Νέρωνι, ὁ πρέπει. νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις. ἄγε ἔγειρε σεαυτόν. Jamque equites appropinquabant, quibus præceptum erat, ut vivum eum attraherent. Quod ut sensit, trepidanter effatus,

Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει,

ferrum jugulo adegit, juvante Epaphrodito à libellis. Semianimisque adhuc interrumpenti centurioni, & pænula ad vulnus apposita, in auxilium se venisse simulanti, non aliud respondit, quam *Sero*; &, *Hæc est fides.* Atque in ea voce defecit, exstantibus rigentibusque oculis usque ad horrorem formidinemque visentium. Nihil prius ac magis à comitibus exegerat, quam ne potestas cuiquam capitis sui fieret: sed ut quoquo modo, totus cremaretur. Permisit hoc Icelus Galbæ libertus, non multo ante vinculis exsolutus, in quæ primo tumultu conjectus fuerat.

50. Funeratus est impensa ducentorum millium, stragulis albis auro intextis, quibus usus Kalend. Januarii fuerat. Reliquias Ecloge & Alexandra nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt: quod prospicitur è campo Martio impositum colle hortorum. In eo monumento [3] solium Porphyretici marmoris superstanti Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio.

51. STATURA fuit pene justa: corpore maculoso & fœdo: sufflavo capillo: vultu pulcro magis quam venusto: oculis cæsiis & hebetioribus: cervice obesa, ventre projecto, gracillimis cruribus, valetudine prospera. Nam qui luxuriæ immoderatissimæ esset, ter omnino per XIIII. annos languit: atque ita, ut neque vino, neque consuetudine reliqua

1 Calidâ aquâ lavabantur cadavera ex ritu priscorum. 2 Ad rogum extruendum. 3 In sepulcro solium accipitur pro loculo, in quo conditum est cadaver.

abſtineret. Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam ſemper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem ſummiſerit: ac plerumque ſyntheſinam indutus, ligato circum collum ſudario prodierit in publicum, ſine cinctu, & diſcalceatus.

52. LIBERALES diſciplinas omnes fere puer attigit. Sed à philoſophia cum mater avertit: monens, imperaturo contrariam eſſe: à cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quo diutius in admiratione ſui detineret. Itaque ad Poëticam pronus carmina libenter ac ſine labore compoſuit: nec, ut quidam putant, aliena pro ſuis edidit. Venêre in manus meas pugillares libellique cum quibuſdam notiſſimis verſibus ipſius chirographo ſcriptis, ut facile appareret, non tranſlatos, aut dictante aliquo acceptos: ſed plane quaſi à cogitante atque generante exaratos: ita multa & deleta & inducta & ſuperſcripta inerant.

53. Habuit & pingendi fingendique maxime non mediocre ſtudium. Maxima autem popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi moverent. Exiit opinio poſt ſcenicas coronas proximo luſtro deſcenſurum eum ad Olympia inter athletas. Nam luctabatur aſſidue: nec aliter certamina gymnica Græcia tota ſpectaverat, quam brabeutarum more in ſtadio humi aſſidens: ac ſi qua paria longius receſſiſſent, in medium manibus ſuis protrahens. Deſtinaverat etiam qui Apollinem cantu, Solem aurigando æquiparare exiſtimaretur, imitari & Herculis facta. Præparatumque leonem ajunt, quem vel clavi vel brachiorum nexibus in Amphitheatri harena ſpectante populo nudus clideret.

54. Sub exitu quidem vitæ palam voverat, ſi ſibi incolumis ſtatus permanſiſſet, proditurum ſe partæ victoriæ ludis, etiam hydraulam & choraulam, & utricularium, ac noviſſimo die hiſtrionem, ſaltaturumque Virgilii Turnum. Et ſunt qui tradant Paridem hiſtrionem occiſum ab eo, quaſi gravem adverſarium.

55. Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, ſed inconſulta. Ideoque multis rebus ac locis vetere appellatione detracta, novam induxit ex ſuo nomine. Menſem quoque Aprilem, Neroneum appellavit. Deſtinaverat & Romam Neropolim nuncupare.

56. Religionum uſque quaque contemtor, præter unius Deæ Syriæ. Hanc mox ita ſprevit, ut urina contaminaret: alia ſuperſtitione captus, in qua ſola pertinaciſſime hæſit. Siquidem [1] icunculam puellarem, cum quaſi remedium inſidiarum à

[1] Moris fuit hominibus præſtigiatoribus, remedia adverſus quoſvis morbos & caſus vendere.

plebeo

plebeo quodam & ignoto muneri accepiſſet, detecta confeſtim conjuratione pro ſummo numine triniſque in die ſacrificiis colere perſeveravit: volebatque credi monitione ejus futura prænoſcere. Ante paucos quam periret menſes, attendit & extiſpicio, nec unquam litavit.

57. OBIIT ſecundo & trigeſimo ætatis anno, die quo quondam Octaviam interemerat. Tantum gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota urbe diſcurreret. Et tamen non defuerunt qui per longum tempus vernis æſtiviſque floribus tumulum ejus ornarent: ac modo imagines prætextatas in Roſtris proferrent, modo edicta, quaſi viventis, & brevi magno inimicorum malo reverſuri. Quinetiam Vologeſus Parthorum rex, miſſis ad ſenatum legatis, de inſtauranda ſocietate, hoc etiam magnopere oravit, ut Neronis memoria coleretur. Denique cum poſt viginti annos adoleſcente me exſtitiſſet conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe jactaret, tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, & vix [1] redditus ſit.

1 Scilicet Calpurnio Aſprenati ad ſupplicium.

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS

LIBER VII.

Ser. Sulpicius Galba.

Breviarium Capitum.

De progenie Cæſarum, quæ in Nerone defecit, & prodigiis hoc præcedentibus. 1
Proſapia, & vetus origo Galbæ. 2
Progenies, & cognomina Galbæ, & unde dicatur Galba. 3
Ortus Galbæ, & præſagia principatus. 4
Studium in liberalibus diſciplinis, jure, & uxoribus, ac filiis. 5
Honores per eum geſti, & diſciplina in re militari. 6
Juſtitia & æquitas. 7
Honores ei collati, & ſigna futuri Imperii. 8
Varietas in provincia. 9
Initium principatus, & alia geſta. 10
Conſternatio propter mortem Vindicis. 11
Sævitia, & avaritia. 12
Adventus ad urbem. 13
Geſta per eum in initio principatus. 14
Geſta, & liberalitas. 15
Invidia, & rebellio exercitus Germaniæ in eum. 16
Adoptio Piſonis per eum facta. 17
Præſagia infelicem exitum præcedentia. 18
Cædes atque mors. 19
Geſta per eum in morte, & de ejus funere, atque cadavere. 20
Statura corporis, & membrorum. 21
Cibus, potus, atque luxuria. 22
Tempus Imperii, & ætas. 23

1. PRogenies Cæſarum in Nerone defecit: quod futurum compluribus quidem ſignis, ſed evidentiſſimis duobus, apparuit. Liviæ olim poſt Auguſti ſtatim nuptias Veientanum ſuum reviſenti, prætervolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri roſtro tenentem, ita ut rapuerat, demiſit in gremium: cumque nutriri alitem, pangique ramulum placuiſſet, tanta pullorum ſoboles

ſoboles provenit, ut hodie quoque ea villa *ad Gallinas* vocetur: tale vero lauretum, ut triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent: fuitque mos triumphantibus, alias confeſtim eodem loco pangere: & obſervatum eſt ſub cujuſque obitum, arborem ab ipſo inſtitutam, elanguiſſe. Ergo noviſſimo Neronis anno, & ſilva omnis exaruit radicitus, & quidquid ibi gallinarum erat, interiit: ac ſubinde tacta de cœlo Cæſarum æde, capita omnibus ſimul ſtatuis deciderunt: Auguſtique ſceptrum è manibus excuſſum eſt.

2. Neroni GALBA ſucceſſit, nullo gradu contingens Cæſarum domum: ſed haud dubie nobiliſſimus, magnaque & vetere proſapia: ut qui ſtatuarum titulis PRONEPOTEM Q. CATULI CAPITOLINI ſemper adſcripſerit: Imperator vero etiam ſtemma in atrio propoſuerit, quo paternam originem ad Jovem: maternam, ad Paſiphaën Minois uxorem referret.

3. Imagines & elogia univerſi generis exſequi longum eſt: familiæ breviter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut unde traxerit, ambigitur. Quidam putant, quod oppidum Hiſpaniæ fruſtra diu oppugnatum illitis demum galbano facibus ſuccenderit: alii, quod in diurna valetudine galbeo, id eſt, remediis lana involutis aſſidue uteretur: nonnulli quod præpinguis fuerit viſus, quem *galbam* Galli vocent: vel contra, quod tam exilis, quam ſunt animalia, quæ in eſculis naſcuntur, appellanturque galbæ. Familiam illuſtravit Ser. Galba conſularis, temporum ſuorum eloquentiſſimus: quem tradunt, Hiſpaniam ex prætura obtinentem, XXX. Luſitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli cauſſam exſtitiſſe. Ejus nepos ob repulſam conſulatus infenſus Julio Cæſari, cujus legatus in Gallia fuerat, conſpiravit cum Caſſio & Bruto: propter quod Pedia lege damnatus eſt. Ab hoc ſunt Imperatoris Galbæ avus & pater. Avus clarior ſtudiis quam dignitate: non enim egreſſus prætoræ gradum, multiplicem nec incurioſam hiſtoriam edidit. Pater conſulatu functus: quam brevi corpore atque etiam gibber modicæque in dicendo facultatis, cauſſis induſtriæ actitavit. Uxores habuit Mummiam Achaicam, neptem Catuli, pronepotem L. Mummii, qui Corinthum excidit: item Liviam Ocellinam, ditem admodum & pulcram: à qua tamen nobilitatis cauſſa appetitus ultro exiſtimatur, & aliquanto enixius, poſtquam ſubinde inſtanti vitium corporis ſecreto poſita veſte detexit, ne quaſi ignaram fallere videretur. Ex Achaica liberos, Cajum & Servium procreavit. Quorum major Cajus attritis facultatibus urbe ceſſit: prohibituſque à Tiberio ſortiri anno ſuo proconſulatum, voluntaria morte obiit.

4. SER. Galba Imperator, M. Valerio Meſſalla, Cn. Lentulo

tulo Coss. natus eſt, IX. Kal. Januarii, in villa colli ſuppoſita, prope Terracinam ſiniſtrorſum Fundos petentibus. Adoptatus à noverca ſua, Livii nomen, & Ocellæ cognomen aſſumſit, mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Servio uſque ad tempus imperii uſurpavit. Conſtat Auguſtum puero adhuc ſalutanti ſe inter æquales, apprehenſa buccula dixiſſe, ὡς σὺ τὴν τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραδράξῃ. Sed & Tiberius, cum comperiſſet imperaturum eum, verum in ſenecta: *Vivat ſane*, ait, *quando id ad nos nihil pertinet*. Avo quoque ejus fulgur [1] procuranti, cum exta de manibus aquila rapuiſſet, & in frugiferam quercum contuliſſet, ſummum, ſed ſerum, imperium portendi familiæ reſponſum eſt. Et ille irridens: *Sane*, inquit, *cum mula pepererit*. Nihil æque poſtea Galbam tentantem res novas confirmavit, quam mulæ partus, ceteriſque ut obſcœnum oſtentum abhorrentibus, ſolus pro lætiſſimo accepit, memor ſacrificii, dictique avi. Sumta virili toga, ſomniavit fortunam dicentem, *ſtare ſe ante fores defeſſam: & niſi ocius reciperetur, cuicunque obvio prædæ futuram*. Utque evigilavit aperto atrio, ſimulacrum æneum Deæ cubitali majus juxta limen invenit, idque gremio ſuo Tuſculum, ubi æſtivare conſueverat, avexit: & in parte ædium conſecratum, menſtruis deinceps ſupplicationibus & pervigilio anniverſario coluit. Quanquam autem nondùm ætate conſtanti, veterem civitatis, exoletumque morem, ac tantum in domo ſua hærentem, obſtinatiſſime retinuit: ut liberti ſervique bis die frequentes adeſſent, ac mane ſalvere, veſperi valere ſibi ſinguli dicerent.

5. INTER liberales diſciplinas attendit & juri. Dedit & matrimonio operam: verum amiſſa uxore Lepida, duobuſque ex ea filiis, remanſit in cœlibatu, neque ſolicitari ulla conditione amplius potuit, ne Agrippinæ quidem viduatæ morte Domitii, quæ maritum quoque adhuc necdum cœlibem Galbam, adeo omnibus ſolicitaverat modis, ut inter conventum matronarum correpta jurgio, atque etiam manu pulſata ſit à matre Lepida. Obſervavit ante omnes Liviam Auguſtam: cujus & vivæ gratia plurimum valuit, & mortuæ teſtamento pene ditatus eſt: H. S. namque quingenties cum præcipuum inter legatarios habuiſſet, quia [2] notata non præſcripta erat ſumma, hærede Tiberio legatum ad quingenta revocante, ne hæc quidem accepit.

6. HONORIBUS ante legitimum tempus initis, prætor commiſſionem ludorum Floralium, novum ſpectaculi genus, elephantos funambulos edidit: exin provinciæ Aquitaniæ anno fere præfuit: mox conſulatum per ſex menſes [3] ordinarium geſſit. Evenitque ut in eo ipſe L. Domitio patri Neronis,

1 Sacrificio expianti. 2 Numeris literalibus, non integris dictionibus expreſſa. 3 Legitimo ordine datum.

ipſi

ipſi Salvius Otho pater Othonis ſuccederet: velut præſagium inſequentis caſus, quo medius inter utriuſque filios extitit Imperator. A Cajo Cæſare, Gætulico ſubſtitutus, poſtridie quam ad legiones venit, ſolenni forte ſpectaculo plaudentes inhibuit, data teſſera, *ut manus pœnulis continerent*. Statim per caſtra jactatum eſt,

Diſce miles militare, Galba eſt, non Gætulicus.

Pari ſeveritate interdixit commeatus peti. Veteranum ac tironem militem opere aſſiduo corroboravit: matureque barbaris, qui jam in Galliam uſque proruperant, coërcitis, præſenti quoque Cajo talem & ſe & exercitum approbavit, ut inter innumeras contractaſque ex omnibus provinciis copias, neque teſtimonium neque præmia ampliora ulli perciperent. Ipſe maxime inſignis, quod campeſtrem decurſionem ſcuto moderatus, etiam ad eſſedum Imperatoris per viginti paſſuum millia cucurrit.

7. CÆDE Caii nuntiata, multis ad occaſionem ſtimulantibus, quietem prætulit. Per hoc gratiſſimus Claudio receptuſque in cohortem amicorum, tantæ dignationis eſt habitus, ut cum ſubita ei valetudo nec adeo gravis incidiſſet, dilatus ſit expeditionis Britannicæ dies. Africam pro conſule biennio obtinuit, extra ſortem electus ad ordinandam provinciam, & inteſtina diſſenſione & barbarorum tumultu inquietam. Ordinavitque magna ſeveritatis ac juſtitiæ cura etiam in parvulis rebus. Militi, qui per expeditionem annona arctiſſima reſiduum cibariorum tritici modium centum denariis vendidiſſe arguebatur, vetuit, ſimulatque indigere cibo cœpiſſet, à quoquam opem ferri: & is fame extabuit. At in jure dicendo, cum de proprietate jumenti quæreretur, levibus utrinque argumentis, & teſtibus, ideoque difficili conjectura veritatis, ita decrevit, ut ad lacum, ubi adaquari ſolebat, duceretur capite involuto: atque ibidem revelato, ejus eſſet ad quem ſponte ſe à potu recepiſſet.

8. Ob res, & tunc in Africa, & olim in Germania geſtas, ornamenta triumphalia accepit, & ſacerdotium triplex, inter XV. viros, ſodaleſque Titios, item Auguſtales cooptatus: atque ex eo tempore prope ad medium Neronis principatum in ſeceſſu plurimum vixit: ne ad geſtandum quidem unquam iter ingreſſus, quam ut ſecum vehiculo proximo [1] decies HS. in auro efferret, donec in oppido Fundis moranti Hiſpania Tarraconenſis oblata eſt. Acciditque, ut cum provinciam ingreſſus ſacrificaret intra ædem publicam, puero è miniſtris aceram tenenti, capillus repente toto capite caneſceret. Nec de-

[1] Ne ſi caſus aliquis ſubito nuntiaretur, qui fugæ neceſſitatem ei afferret, à pecunia imparatus reperiretur.

fuerunt

fuerunt qui interpretarentur, ſignificari rerum mutationem, ſucceſſurumque juveni ſenem: hoc eſt, ipſum Neroni. Nec multo poſt in Cantabriæ lacum fulmen decidit, repertæque ſunt duodecim ſecures, haud ambiguum ſummi Imperii ſignum.

9. Per octo annos varie & inæquabiliter provinciam rexit. Primo acer, vehemens, & in coercendis quidem delictis vel immodicus. Nam & nummulario non ex fide verſanti pecunias, manus amputavit, menſæque ejus affixit. Et tutorem, quod pupillum cui ſubſtitutus hæres erat, veneno necaſſet, cruce affecit: implorantique leges, & civem Romanum ſe teſtificanti, quaſi ſolatio & honore aliquo pœnam levaturus, mutari, multoque præter ceteras altiorem & dealbatam ſtatui crucem juſſit. Paullatim in deſidiam ſegnitiemque converſus eſt, ne quid materiæ præberet Neroni: &, ut dicere ſolebat, *quod nemo rationem otii ſui reddere cogeretur.* Carthagine nova conventum agens, tumultuari Gallias comperit. Legato Aquitaniæ auxilia implorante, ſupervenerunt Vindicis literæ, hortantis *ut humano generi aſſertorem ducemque ſe accommodaret.* Nec diu cunctatus conditionem partim metu, partim ſpe recepit. Nam & mandata Neronis de nece ſua ad procuratores clam miſſa deprehenderat: & confirmabatur cum ſecundiſſimis auſpiciis, & ominibus, tum virginis honeſtæ vaticinatione, tanto magis, quod eadem illa carmina ſacerdos Jovis Cluniæ ex penetrali, ſomnio monitus eruerat, ante ducentos annos ſimiliter à fatidica puella pronunciata. Quorum carminum ſententia erat, *Oriturum quandoque ex Hiſpania principem, dominumque rerum.*

10. IGITUR cum quaſi [1] manumiſſioni vacaturus conſcendiſſet tribunal, propoſitis ante ſe damnatorum occiſorumque à Nerone quam plurimis imaginibus, & adſtante nobili puero, quem exſulantem ex proxima Baleari inſula, ob id ipſum acciverat, deploravit temporum ſtatum, conſalutatuſque IMPERATOR, *legatum ſe ſenatus ac populi Rom.* profeſſus eſt. Deinde juſtitio indicto, è plebe quidem provinciæ legiones & auxilia conſcripſit, ſuper exercitum veterem legionis unius, duarumque alarum, & cohortium trium. Ac è primoribus prudentia atque ætate præſtantibus, velut inſtar ſenatus, ad quos de majore re, quoties opus eſſet, referretur, inſtituit. Delegit & equeſtris ordinis juvenes, qui manente annulorum aureorum uſu, evocati appellarentur, excubiaſque circa cubiculum ſuum vice militum agerent. Etiam per provincias edicta

[1] Ad cognitionem præſidis provinciæ, in primis pertinebat manumiſſio, ut non ſolum apud proconſulem ſed legatum ejus manumitti poſſe prodant J. C.

dimiſit,

dimisit, auctor singulis universisque conspirandi simul, & ut qua posset quisque opera, communem caussam juvarent. Per idem fere tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus est annulus opere antiquo scalptura gemmæ victoriam cum tropæo exprimente. Ac subinde Alexandrina navis Dertosam appulit armis onusta, sine gubernatore, sine nauta ac vectore ullo: ut nemini dubium esset, justum piumque, & faventibus Diis, bellum suscipi. Cum repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt: alarum altera castris appropinquantem, pœnitentia mutati sacramenti, destituere conata est, ægreque retenta in officio: & servi, quos à liberto Neronis ad fraudem præparatos muneri acceperat, per angiportum in balineas transeuntem pæne interemerunt: nisi cohortantibus invicem, ne occasionem omitterent, interrogatisque de qua occasione loquerentur, expressa cruciatu confessio esset.

11. Accessit ad tanta discrimina mors Vindicis, qua maxime consternatus, destitutoque similis, non multum abfuit quin vitæ renunciaret. Sed supervenientibus ab urbe nuntiis, ut occisum Neronem, cunctosque in verba sua jurasse cognovit, deposita LEGATI suscepit CÆSARIS appellationem. Iterque ingressus est paludatus, ac dependente à cervicibus pugione ante pectus; nec prius usum togæ recuperavit, quam oppressis, qui novas res moliebantur, præfecto prætorii Nymphidio Sabino, Romæ, in Germania Fonteio Capitone, in Africa Clodio Macro, legatis.

12. PRÆCESSERAT de eo fama sævitiæ simul atque avaritiæ: quod civitates Hispaniarum Galliarumque, quæ cunctantius sibi accesserant, gravioribus tributis, quasdam etiam murorum destructione punisset: & præpositos procuratoresque supplicio capitis affecisset cum conjugibus ac liberis: quodque oblatam à Tarraconensibus è vetere templo Jovis coronam auream librarum quindecim conflasset, ac tres uncias quæ ponderi deerant, jussisset exigi. Ea fama & confirmata & aucta est, ut primum urbem introiit. Nam cum classiarios, quos Nero ex remigibus justos milites fecerat, redire ad pristinum statum cogeret: recusantes, atque insuper aquilam, & signa pertinacius flagitantes, non modo immisso equite disjecit, sed decimavit etiam. Item Germanorum cohortem à Cæsaribus olim ad custodiam corporis institutam, multisque experimentis fideliſſimam, dissolvit, ac sine ullo commodo remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellæ, juxta cujus hortos [1] tendebat, proniorem. Illa quoque, verene an falso, per ludibrium jactabantur, appositа lautiore cœna ingemuisse eum. Et ordinario

[1] Tentoria habebat.

quidem

quidem dispensatori breviarium rationum offerenti, paropsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisse. Cano autem choraulæ mire placenti, denarios quinque donasse, prolatos manu sua è peculiaribus loculis suis.

13. Quare adventus ejus non perinde gratus fuit: idque proximo spectaculo apparuit. Siquidem Atellanis notissimum canticum exorsis, *Venit io Simus à villa*: cuncti simul spectatores consentiente voce reliquam partem retulerunt, ac sæpius versu repetito egerunt.

14. Majore adeo & favore & auctoritate adeptus est, quam gessit, Imperium: quanquam multa documenta egregii principis daret: sed nequaquam tam grata erant quam invisa quæsecus fierent. Regebatur trium arbitrio, quos una & intra Palatium habitantes, nec unquam non adhærentes, pædagogos vulgo vocabant. Hi erant T. Vinius legatus ejus in Hispania, cupiditatis immensæ: Cornelius Laco, ex assessore præfectus prætorii, arrogantia socordiaque intolerabilis: libertus Icelus, paullo ante annulis aureis & Martiani cognomine ornatus, ac jam summi equestris gradus candidatus. His diverso vitiorum genere grassantibus, adeo se abutendum permisit & tradidit, ut vix sibi ipsi constaret: modo acerbior parciorque, modo remissior ac negligentior quam conveniret principi electo, atque illius ætatis. Quosdam claros ex utroque ordine viros suspicione minima, inauditos condemnavit. Civitatem Romanam raro dedit. Jura trium liberorum vix uni atque alteri, ac ne his quidem nisi ad certum præfinitumque tempus. Judicibus sextam decuriam adjici precantibus, non modo negavit, sed etiam concessum à Claudio beneficium, ne hieme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit.

15. Existimabatur etiam senatoria & equestria officia biennii spatio determinaturus, nec daturus nisi invitis ac recusantibus. Liberalitates Neronis non plus decimis concessis, per quinquaginta equites Rom. ea conditione revocandas curavit exigendasque, ut & si quid scenici aut xystici donatum olim vendidissent, auferretur emtoribus, quando illi absumto pretio solvere nequirent. At contra, nihil non per comites atque libertos pretio addici, aut donari gratia passus est, vectigalia, immunitates, pœnas innocentium, impunitates noxiorum. Quinetiam pop. Rom. deposcente supplicium [1] Haloti & Tigillini, solos ex omnibus Neronis [2] emissariis vel maleficentissimos incolumes præstitit: atque insuper Halotum procuratione amplissima ornavit. Pro Tigillino etiam sævitiæ populum increpuit edicto.

1 Qui præguslator cum esset, Claudio venenum dedit. 2 Asconius interpretatur emissarium, eum qui conciliator furtorum, & rapinarum esset, quæ à Principe, sive domino patrarentur.

16. PER

16. PER hæc prope universis ordinibus offensus, vel præcipua flagravit invidia apud milites. Nam cum in verba ejus absentis jurantibus donativum grandius solito præpositi pronuntiassent: neque ratam rem habuit, & subinde jactavit, *legere se militem, non emere consuesse.* Atque eo quidem nomine omnes, qui ubique erant, exacerbavit. Ceterum prætorianos etiam metu & indignitate commovit, removens subinde plerosque ut suspectos, & Nymphidii socios. Sed maxime fremebat superioris Germaniæ exercitus, fraudari se præmiis navatæ adversus Gallos & Vindicem operæ. Ergo primi obsequium rumpere ausi, Kalend. Januarii adigi sacramento nisi in nomen senatus, recusarunt: statimque legationem ad prætorianos cum mandatis destinaverunt, *displicere Imperatorem in Hispania factum, eligerent ipsi quem cuncti exercitus comprobarent.*

17. Quod ut nuntiatum est, despectui esse non tam senectam suam, quam orbitatem ratus, Pisonem Frugi Licinianum, nobilem egregiumque juvenem, ac sibi olim probatissimum, testamentoque semper in bona & nomen adscitum, repente è media salutantium turba apprehendit: filiumque appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptavit: ne tunc quidem donativi ulla mentione facta: quo faciliorem occasionem M. Salvio Othoni præbuit [1] perficiendi conata, intra sextum adoptionis diem.

18. MAGNA & assidua monstra jam inde à principio exitum ei, qualis evenit, portenderant. Cum per omne iter dextra siniſtraque oppidatim victimæ cæderentur, taurus securis ictu consternatus, rupto vinculo, effœdum ejus invasit: elatisque pedibus totum cruore perfudit, ac descendentem spiculator impulsu turbæ lancea prope vulneravit. Urbem quoque, & deinde Palatium ingressum, excepit terra tremore, & assimilis quidam mugitui sonus. Secuta sunt aliquanto manifestiora. Monile margaritis gemmisque consertum ad ornandum Fortunam suam Tusculanam, ex omni gaza secreverat: id repente quasi augustiore dignius loco, Capitolinæ Veneri dedicavit: ac proxima nocte somniavit speciem Fortunæ querentis fraudatam se dono destinato, minantisque erepturam & ipsam quæ dedisset. Cumque exterritus luce prima ad expiandum somnium, præmissis qui rem divinam appararent, Tusculum excucurrisset, nihil invenit præter tepidam in ara favillam, atratumque juxta senem in catino vitreo thus tenentem, & in calice fictili merum. Observatum etiam est Kalend. Januariis sacrificanti coronam de capite excidisse: auspicanti pullos evolasse, adoptionis die neque milites allocuturo castrensem sellam

[1] De occupando imperio, & Galba trucidando.

de

de more positam pro Tribunali, oblitis ministris, & in senatu curulem perverse collocatam.

19. Prius vero quam occideretur, sacrificantem mane haruspex idemtidem monuit, caveret periculum : non longe percussores abesse. Haud multo post cognoscit teneri castra ab Othone : ac plerisque ut eodem quam primum pergeret suadentibus (posse enim auctoritate & præsentia prævalere) nihil amplius quam continere se statuit : & legionariorum firmare præsidiis, qui multifariam diverseque tendebant. Loricam tamen induit linteam, quanquam haud dissimulans parum adversus tot mucrones profuturam. Sed extractus rumoribus falsis, quos conspirati ut eum in publicum elicerent, de industria dissiparunt, paucis temere affirmantibus transactum negotium, oppressos qui tumultuarentur, advenire frequentes ceteros gratulabundos, & in omne obsequium paratos : his ut occurreret, prodiit tanta fiducia, ut militi cuidam occisum à se Othonem glorianti, *Quo auctore* responderit, atque in Forum usque processit. Ibi equites, quibus mandata cædes erat, cum per publicum dimota paganorum turba equos adegissent, viso procul eo, parumper restiterunt : deinde rursum incitati, desertum à suis contrucidarunt.

20. SUNT QUI tradant ad primum tumultum proclamasse eum, *Quid agitis, commilitones? ego vester sum, & vos mei* : donativum etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtulisse ultro jugulum, & *ut hoc agerent ac ferirent, quando ita videretur*, hortatum. Illud mirum admodum fuerit, neque præsentium quempiam opem Imperatori ferre conatum : & omnes qui accersirentur sprevisse nuntium, excepta Germanicorum vexillatione. Hi ob recens meritum, quod se ægros & invalidos magnopere fovisset, in auxilium advolavere : sed serius itinere devio per ignorantiam locorum retardati. Jugulatus est ad lacum Curtii, ac relictus ita uti erat, donec gregarius miles à frumentatione rediens, abjecto onere caput ei amputavit. Et quoniam capillo præ calvitie arripere non poterat, in gremium abdidit. Mox inserto per os pollice, ad Othonem detulit. Ille lixis calonibusque donavit : qui hasta suffixum, non sine ludibrio circum castra portarunt, acclamantes idemtidem, *Galba cupide fruaris ætate tua*. Maxime irritati ad talem jocorum petulantiam, quod ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cuidam formam suam, ut adhuc floridam & vegetam, respondisse eum, ἔτι μοι μένος ἔμπεδόν ἐστιν. Ab his Patrobii Neroniani libertus, centum aureis redemtum, eo loco ubi jussu Galbæ animadversum in patronum fuerat, abjecit. Sero tandem dispensator Argius, & hoc & ceterum truncum in privatis ejus hortis Aureliæ viæ sepulturæ dedit.

21. Sta-

21. Statura fuit juſta, capite præcalvo, oculis cæruleis, aduncо naſo, manibus pedibuſque articulari morbo diſtortiſſimis: ut neque calceum perpeti, neque libellos evolvere aut tenere omnino valeret.

22. Excreverat etiam in dexteriore latere ejus caro, propendebatque adeo, ut ægre faſcia ſubſtringeretur. Cibi plurimi traditur, quem tempore hiberno etiam ante lucem capere conſueverat; inter cœnam vero uſque eo abundantem, ut congeſtas ſuper manus reliquias circumferri juberet, ſpargique ad pedes ſtantibus. Libidinis in mares pronior: & eos non niſi præduros, exoletoſque. Ferebant in Hiſpania Icelum è veteribus concubinis, de Neronis exitu nuntiantem, non modo arctiſſimis oculis palam exceptum ab eo, ſed ut ſine mora velleretur, oratum, atque ſeductum.

23. Periit tertio & ſeptuageſimo ætatis anno, Imperii menſe ſeptimo. Senatus ut primum licitum fuit, ſtatuam ei decreverat roſtratæ columnæ ſuperſtantem in parte Fori, qua trucidatus eſt. Sed decretum Veſpaſianus abolevit, percuſſores ſibi ex Hiſpania in Judæam ſubmiſiſſe opinatus.

C. SUE-

C. SUETONII TRANQUILLI

DE

XII. CÆSARIBUS

LIBER VIII.

M. Salvius Otho.

Breviarum Capitum.

De Othonis progenitoribus. 1
Othonis ortus, & adoleſcentia. 2
Amicitia cum Nerone. 3
Spes ad Imperium. 4
Fruſtratur ſpe adoptionis à Galba. 5
Aſſumtio ad principatum. 6
Geſta in initio principatus. 7
Germanici exercitus conjuratio in Othonem. 8
Congreſſio Othonis cum Vitellianis ducibus. 9
Deteſtatio bellorum civilium. 10
Mors, atque funus. 11
Statura, & cultus corporis. 12

---

1 MAjores Othonis orti ſunt oppido Ferentino, familia vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ. Avus M. Salvius Otho, patre equite Romano, matre humili, incertum an ingenua, per gratiam Liviæ Auguſtæ, in cujus domo creverat, ſenator eſt factus, nec præturæ gradum exceſſit. Pater L. Otho materno genere præclaro, multarum & & magnarum propinquitatum, tam charus, tamque non abſimilis facie Tiberio principi fuit, ut plerique procreatum ex eo crederent. Urbanos honores, proconſulatum Africæ, & extraordinaria imperia, ſeveriſſime adminiſtravit. Auſus etiam eſt in Illyrico milites quoſdam, quod motu Camilli ex pœnitentia præpoſitos ſuos, quaſi defectionis adverſus Claudium auctores, occiderant, capite punire: & quidem ante principia ſe coram: quamvis ob id ipſum promotos in ampliorem gradum à Claudio ſciret. Quo facto, ſicut gloriam auxit, ita gratiam minuit: quam tamen mature recuperavit

peravit, detecta equitis Rom. fraude, quem prodentibus ſervis necem Claudio parare compererat. Namque & ſenatus honore rariſſimo, ſtatua in Palatio poſita, proſecutus eſt eum: & Claudius allectum inter patricios collaudans ampliſſimis verbis, hoc quoque adjecit: *Vir, quo meliores liberos habere ne opto quidem.* Ex Albia Terentia ſplendida femina duos tulit filios, T. Titianum, & minorem Marcum cognominem ſibi. Tulit & filiam, quam nondum nubilem Druſo Germanici filio deſpondit.

2. OTHO Imperator IV. Kalend. Maji natus eſt, Camillo Arruntio, Domitio Ænobarbo Coss. A prima adoleſcentia prodigus, ac procax, adeo ut ſæpe flagris objurgaretur à patre. Ferebatur & vagari noctibus ſolitus, atque invalidum quemque obviorum vel potulentum corripere, ac diſtento ſago impoſitum in ſublime jactare. Poſt patris deinde mortem, libertinam aulicam gratioſam, quo efficacius coleret, etiam diligere ſimulavit, quamvis anum ac pæne decrepitam. Per hanc inſinuatus Neroni, facile ſummum inter amicos locum tenuit congruentia morum, ut vero quidam tradunt, & conſuetudine mutui ſtupri: ac tantum potentia valuit, ut damnatum repetundis conſularem virum, ingens præmium pactus, prius quam plane reſtitutionem ei impetraſſet, non dubitaret in ſenatum ad agendas gratias introducere.

3. Omnium autem conſiliorum ſecretorumque particeps, die quem Nero necandæ matri deſtinaverat, ad avertendas ſuſpiciones cœnam utrique exquiſitiſſimæ comitatis dedit. Item Poppæam Sabinam, tunc adhuc amicam ejus, abductam marito, demandatamque interim ſibi, nuptiarum ſpecie recepit. Nec corrupiſſe contentus, adeo dilexit, ut ne rivalem quidem Neronem æquo tulerit animo. Creditur certe non modo miſſos ad arceſſendam non recepiſſe, ſed ipſum etiam excluſiſſe quondam pro foribus adſtantem, miſcentemque fruſtra minas & preces, ac depoſitum repoſcentem. Quare diducto matrimonio, ſepoſitus eſt per cauſſam legationis in Luſitaniam. Id ſatis viſum, ne pœna acrior mimum omnem divulgaret: qui tamen ſic quoque hoc diſticho enotuit:

Cur Otho mentito ſit quæritis exſul honore?
Uxoris mœchus cœperat eſſe ſuæ.

Provinciam adminiſtravit quæſtorius per decem annos, moderatione atque abſtinentia ſingulari.

4. UT tandem ultionis occaſio data eſt, conatibus Galbæ primus acceſſit: eodemque momento & ipſe ſpem Imperii

perii cepit : magnam quidem & ex conditione temporum, ſed aliquanto majorem ex affirmatione Seleuci mathematici ; qui cum eum olim ſuperſtitem Neroni fore ſpopondiſſet, tunc ultro inopinatus advenerat, imperaturum quoque brevi repromittens. Nullo igitur officii aut ambitionis in quenquam genere omiſſo quoties cœna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim dividebat : nec eo minus alium alia via militem demerebatur. Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit, emancipavitque : ut jam vix ullus eſſet, qui non & ſentiret & prædicaret ſolum ſucceſſione Imperii dignum.

5. Speraverat autem fore ut adoptaretur à Galba : idque in dies exſpectabat. Sed poſtquam, Piſone prælato, ſpe decidit, ad vim converſus eſt : inſtigante ſuper animi dolorem etiam magnitudine æris alieni. Neque enim diſſimulabat, *niſi principem, ſe ſtare non poſſe : nihilque referre, ab hoſte in acie, an in foro ſub creditoribus caderet.* Ante paucos dies ſervo Cæſaris pro impetrata diſpenſatione decies ſeſtertiûm expreſſerat. Hoc ſubſidium tanti cœpti fuit : ac primo quinque ſpiculatoribus commiſſa eſt res, deinde decem aliis, quos 1 ſinguli binos produxerant : omnibus dena ſeſtertia repræſentata, & quinquagena promiſſa. Per hos ſolicitati reliqui, nec adeo multi, haud dubia fiducia in ipſo negotio pluribus aſſuturis.

6. Erat animus poſt adoptionem ſtatim caſtra occupare, cœnantemque in Palatio Galbam aggredi : ſed obſtitit reſpectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur invidia, quod ejuſdem ſtatione & Cajus fuerat occiſus, & deſertus Nero. 2 Medium quoque tempus religio & 3 Seleucus exemit. Ergo deſtinata 4 die, præmonitis conſciis, ut ſe in Foro ſub æde Saturni ad 5 Milliarium aureum operirentur, mane Galbam ſalutavit : utque conſueverat, oſculo exceptus, etiam ſacrificanti interfuit, audivitque prædicta haruſpicis. Deinde liberto adeſſe architectos nuntiante, quod ſignum convenerat, quaſi venalem domum inſpecturus abſceſſit : proripuitque ſe poſtica parte Palatii ad conſtitutum. Alii febrem ſimulaſſe ajunt, eamque excuſationem

1 Eorum quinque quibus ab initio commiſſa res eſt. 2 Inter adoptionem Piſonis, & cædem Galbæ. 3 Qui dixerat tempus cædi opportunum, ex monitu fatorum nondum adventaſſe. 4 XVIII. Kalend. Februarii. 5 Romæ in foro columna erat, in qua inciſæ omnes Italiæ viæ finiunt, dicta *Milliarium aureum*, quod ab eo milliariorum numerus, quibus itinera metiebantur, incipiebat.

proximis

proximis mandasse, si quæreretur. Tunc abditus propere muliebri sella in castra contendit: ac deficientibus lecticariis, cum descendisset, cursumque cepisset, laxato calceo restitit, donec omissa mora succollatus, & à præsente comitatu IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictosque gladios ad principia devenit, obvio quoque non aliter ac si conscius ac particeps foret, adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione testatus est, quam *id demum se habiturum quod sibi illi reliquissent*.

7. Deinde vergente jam die ingressus senatum, [1] positaque brevi ratione, quasi raptus de publico, & suscipere Imperium vi coactus, gesturusque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac super ceteras gratulantium adulantiumque blanditias, ab infima plebe appellatus NERO, nullum indicium recusantis dedit: imo ut quidam tradiderunt, etiam diplomatibus primisque epistolis suis ad quosdam provinciarum Præsides, Neronis cognomen adjecit. Certe & imagines statuasque ejus reponi passus est, & procuratores atque libertos ad [2] eadem officia revocavit. Nec quidquam prius pro potestate subscripsit, quam quingenties HS. ad peragendam [3] Auream domum. Dicitur ea nocte per quietem pavefactus gemitus maximos edidisse: repertusque à concursantibus humi ante lectum jacens, per omnia piaculorum genera manes Galbæ, à quo deturbari expellique se viderat, propitiare tentasse: postridie quoque in augurando tempestate orta graviter prolapsum, identidem obmurmurasse: [4] Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;

8. SUB idem vero tempus, Germaniciani exercitus in Vitellii verba juraverant. Quod ut comperit, auctor senatui fuit mittendæ legationis, quæ doceret, electum jam principem: quietem & concordiam suaderet. Et tamen per internuncios ac litteras, consortem Imperii, generumque se Vitellio obtulit. Verum haud dubio bello jam ducibus & copiis, quas Vitellius præmiserat, appropinquantibus, animum fidemque prætorianorum erga se pene inter-

1 Expositâ. 2 Quæ vivente Nerone habuerant, imperante Galba amiserant. 3 Quam Nero magna ex parte ornarat. 4 Xiphilinus sic. Τί γάρ μοι ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν Et proverbium esse dicit de iis qui quid sibi inutile faciunt. Non omnibus buccis longas tibias, quæ difficilius inflentur, quo longiores sunt, convenire, uti neque Othoni imperium.

necione ampliſſimi ordinis expertus eſt. Placuerat per claſſiarios arma transferri, remittique navibus; Ea cum in caſtris ſub noctem [1] promerentur, inſidias quidam ſuſpicati, tumultum excitaverunt: ac repente omnes, nullo certo duce, in Palatium cucurrerunt, cædem ſenatus flagitantes: repulſique Tribunorum, qui inhibere tentabant, nonnullis & occiſis, ſicut erant cruenti, ubinam Imperator eſſet requirentes, perruperunt in triclinium uſque, nec niſi viſo deſtiterunt. Expeditionem autem impigre atque etiam præpropere inchoavit: nulla ne religionum quidem cura, ſed & [2] motis necdum conditis ancilibus, quod antiquitus infauſtum haberetur: & die, quo cultores Deûm matris lamentari & plangere incipiunt: præterea adverſiſſimis auſpiciis. Nam & victimas Diti patri cæſas litavit: cum tali ſacrificio [3] contraria exta potiora ſint. Et primo egreſſu inundationibus Tiberis retardatus ad xx. etiam lapidem ruinæ ædificiorum præcluſam viam offendit.

9. Simili temeritate quamvis dubium nemini eſſet quin trahi bellum oporteret, quando & fame & anguſtiis locorum urgeretur hoſtis, quam primum tamen decertare ſtatuit: ſive impatiens longioris ſolicitudinis, ſperanſque ante Vitellii adventum profligari plurimum poſſe: ſive impar militum ardori, pugnam depoſcentium. Nec illi pugnæ affuit, ſubſtititque Brixilli. Et tribus quidem, verum mediocribus prælliis, apud Alpes, circaque Placentiam, & ad Caſtoris, quod loco nomen eſt, vicit, noviſſimo maximoque apud Bebriacum fraude ſuperatus eſt: cum ſpe colloquii facta, quaſi ad conditionem pacis militibus eductis, ex improviſo, atque in ipſa conſalutatione, dimicandum fuiſſet: ac ſtatim moriendi impetum cepit: ut multi, nec fruſtra opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem ſibi aſſerere perſeveraret, quam deſperatione ulla, aut diffidentia copiarum: quippe reſiduis, integriſque etiam nunc, quas ſecum ad ſecundos caſus detinuerat, & ſupervenientibus aliis è Dalmatia, Pannoniaque & Mœſia: ne victis quidem adeo afflictis, ut non in ultionem ignominiæ quidvis diſcriminis ultro, & vel ſolæ ſubirent.

10. Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, ter-

1 Ex armamentario educerentur. 2 *Qui belli ſuſceperat curam, Sacrarium Martis ingreſſus, primo ancilia commovebat, poſt haſtam ſimulachri ipſius Dei, dicens, Mars vigila.* Servius. Ancilia ſemel mota ante trigeſimum diem non condebantur. 3 Nam qui non litat Plutoni proſperum auſpicium conſequitur, tanquam ſit victurus.

tiæ

tiæ decimæ legionis Tribunus angusticlavius. Is mox referre crebro solebat, Othonem etiam privatum usque adeo detestatum civilia arma, ut memorante quodam inter epulas de Cassii Brutique exitu, cohorruerit: nec concursurum cum Galba fuisse, nisi confideret sine bello rem transigi posse. Tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum: qui cum cladem exercitus nuntiaret, nec cuiquam fidem faceret, ac nunc mendacii, nunc timoris, quasi fugisset ex acie, argueretur, gladio ante pedes ejus incubuerit: hoc viso proclamasse eum ajebat: *non amplius se in periculum tales tamque benemeritos conjecturum.* Fratrem igitur fratrisque filium, & singulos amicorum cohortatus, ut sibi quisque pro facultate consuleret, ab amplexu & osculo suo dimisit omnes, secretoque captato, binos codicillos exaravit ad sororem consolatorios. Sed & ad Messallinam Neronis, quam matrimonio destinaverat, commendans reliquias suas & memoriam. Quidquid deinde epistolarum erat, ne cui periculo aut noxæ apud victorem forent, concremavit. Divisit & pecunias domesticis ex copia præsenti.

11. Atque ita paratus, intentusque jam morti, tumultu inter moras exorto, ut eos qui discedere & abire cœptabant, corripi quasi desertores, detinerique sensit: *Adjiciamus*, inquit, *vitæ & hanc noctem*, his ipsis, totidemque verbis, vetuitque vim cuiquam fieri: & in serum usque patente cubiculo, si quis adire vellet, potestatem sui præbuit. Post hæc sedata siti gelidæ aquæ potione, arripuit duos pugiones, & explorata utriusque acie, cum alterum pulvino subdidisset, foribus adopertis arctissimo somno quievit. Et circa lucem demum expergefactus, uno se trajecit ictu infra lævam papillam: irrumpentibusque ad primum gemitum, modo celans, modo detegens plagam, exanimatus est: & celeriter (nam ita præceperat) funeratus, XXXVIII. ætatis anno, & XCV. Imperii die.

12. TANTO Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competiit. Fuisse enim traditur & modicæ staturæ, & male pedatus, scambusque. Munditiarum vero pæne muliebrium: vulso corpore: galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Quin & faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum: idque instituisse à prima lanugine, ne barbatus unquam esset. Sacra etiam Isidis sæpe in lintea religiosaque veste propalam celebrasse. Per quæ factum putem ut mors ejus minime congruens vitæ, majori miraculo fuerit. Multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes jacentis exosculati, *fortissimum virum*, *unicum Imperatorem* prædi-

prædicantes, ibidem ſtatim nec procul à rogo vim ſuæ vitæ attulerunt. Multi & abſentium accepto nuntio præ dolore armis inter ſe ad internecionem concurrerunt. Denique magna pars hominum, incolumem graviſſime deteſtata, mortuum laudibus tulit: ut vulgo jactatum ſit etiam, *Galbam ab eo non tam dominandi quam Reip. ac libertatis reſtituendæ cauſſa interemtum.*

C. SUE-

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER IX.

A. Vitellius.

Breviarium Capitum.

Stirps, & origo Vitelliorum. 1
Pater, materque Vitellii, ejuſque pueritia. 2
Adoleſcentia. 3
Probris contaminatur. 4
Honores per eum adminiſtrati. 5
Uxores, & filii. 6
Germania ei decreta; paupertas ipſius, & comitas erga ſingulos. 7
Prodigalitas in omnes. 8
Principatum invadit. 9
Geſta poſt mortem Othonis, & reditus in urbem. 10
Geſta per eum in initio principatus. 11
Progreſſus in initio principatus. 12
Comeſtationes, & epulæ. 13
Sævitia, & crudelitas. 14
Apparatus exercitus in Veſpaſianum. 15
Concordia per eum tentata cum Veſpaſiano. 16
Mors ignominioſiſſima. 17
Interpretatio oſtenti. 18

---

1. VItelliorum originem alii aliam, & quidem diverſiſſimam, tradunt: partim veterem & nobilem: partim vero novam & obſcuram, atque etiam ſordidam. Quod ego per adulatores obtrectatoreſque Imperatoris Vitellii eveniſſe opinarer, niſi aliquanto prius de familiæ conditione variatum eſſet. Exſtat Q. Eulogii ad Q. Vitellium, divi Auguſti quæſtorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aborigi-num rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine colere-tur, ortos, toto Latio imperaſſe. Horum reſiduam ſtirpem ex Sabinis tranſiſſe Romam, atque inter patritios allectam: indicia

indicia ſtirpis diu manſiſſe, viam Vitelliam ab Janiculo ad mare uſque: item coloniam ejuſdem nominis, quam gentili copia adverſus Æquiculos tutandam olim depopoſciſſent: tempore deinde Samnitici belli præſidio in Apuliam miſſo, quoſdam ex Vitelliis ſubſediſſe Nuceriæ: eorumque progeniem longo poſt intervallo repetiſſe urbem, atque ordinem ſenatorium.

2. Contra, plures auctorem generis libertinum prodiderunt. Caſſius Severus, nec minus alii, eundem & ſutorem veteramentarium: cujus filius ſectionibus & cogniturus uberius compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cujuſdam furnariam exercentis filia, equitem Rom. genuerit. Sed quod diſcrepat, ſit in medio. Ceterum P. Vitellius domo Nuceria, ſive ille ſtirpis antiquæ, ſive pudendis parentibus atque avis, eques certe Romanus & rerum Auguſti procurator, quatuor filios ampliſſimæ dignitatis cognomine, ac tantum prænominibus diſtinctos, reliquit, Aulum, Quintum, Publium & Lucium. AULUS in conſulatu obiit, quem cum Domitio Neronis Cæſaris patre inierat: prælautus alioqui, famoſuſque cœnarum magnificentia. QUINTUS caruit ordine, cum auctore Tiberio ſecerni minus idoneos ſenatores, removerique placuiſſet. PUBLIUS Germanici comes Cn. Piſonem inimicum, & interfectorem ejus accuſavit condemnavitque, ac poſt præturæ honorem inter Sejani conſcios arreptus, & in cuſtodiam fratri datus, ſcalpro librario venas ſibi incidit, nec tam mortis pœnitentia quam ſuorum obteſtatione obligari, curarique ſe paſſus, in eadem cuſtodia morbo periit. LUCIUS ex conſulatu Syriæ præpoſitus, Artabanum Parthorum regem ſummis artibus, non modo ad colloquium ſuum, ſed etiam ad veneranda legionum ſigna pellexit. Mox cum Claudio principe, duos inſuper ordinarios conſulatus, cenſuramque geſſit. Curam quoque imperii ſuſtinuit, abſente eo, expeditione Britannica: vir innocens & induſtrius, ſed amore libertinæ perinfamis, cujus etiam ſalivis melle commiſtis, nec clam quidem aut raro, ſed quotidie ac palam arterias & fauces pro remedio fovebat. Idem miri in adulando ingenii, primus C. Cæſarem adorari ut Deum inſtituit, cum reverſus ex Syria non aliter adire auſus eſſet quam [1] capite

1 Plutarchus cauſam tradit cur Deos ſalutantes caput operiunt, cum Viris dignitate præditis caput aperiant, ut aut operiendo capite ſe-ipſos humiliores redderent; aut metu ne quid ominoſum, aut triſte alicunde auribus accideret. Vide Plutar. Prob. Rom.

velato,

velato, [1] circumvertensque se, deinde procumbens. Claudium uxoribus libertisque addictum ne qua non arte demereretur, pro maximo munere à Messallina petiit, ut sibi pedes præberet excalceandos: detractumque soccum dextrum, inter togam tunicasque gestavit assidue, nonnunquam osculabundus. Narcissi quoque & Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Hujus & illa vox est, *Sæpe facias*, cum seculares ludos edenti Claudio gratularetur.

3. Decessit paralysi altero die quam correptus est, duobus filiis superstitibus, quos ex Sextilia probatissima, nec ignobili femina, editos consules vidit: & quidem eodem ambos totoque anno, cum majori minor in VI. menses successisset. Defunctum Senatus publico funere honoravit: item statua pro Rostris, cum hac inscriptione, PIETATIS. IMMOBILIS. ERGA. PRINCIPEM. Aulus Vitellius L. filius IMPER. natus est VIII. Kalend. Octobris, vel, ut quidam, VII. Idus Septembris, Druso Cæsare, Norbano Flacco COSS. Genituram ejus prædictam à mathematicis, ita parentes exhorruerunt, ut magno opere semper contenderit pater, ne qua ei provincia vivo se committeretur: & mater missum ad legiones, & appellatum Imperatorem pro afflicto statim lamentata sit. Pueritiam primamque adolescentiam Capreis egit, inter Tiberiana scorta, & ipse perpetuo spintriæ cognomine notatus: existimatusque corporis gratia initium & caussa incrementorum patri fuisse.

4. Sequenti quoque ætate omnibus probris contaminatus, præcipuum in aula locum tenuit: Cajo per aurigandi, Claudio per aleæ studium familiaris. Sed aliquanto Neroni acceptior, cum propter eadem hæc, tum peculiari merito: quod præsidens certamini Neroneo, cupientem inter citharœdos contendere, nec quamvis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egressum theatro, revocaverat quasi perseverantis populi legatione suscepta, exorandumque præbuerat.

5. Trium itaque principum indulgentia, non solum honoribus, verum & sacerdotiis amplissimis auctus, proconsulatum Africæ posthæc, curamque operum publicorum administravit, & voluntate dispari, & existimatione. In provincia singularem

[1] Numæ institutum est, ut adorantes Deos in orbem sese vertant, deinde sedeant. Plutarchus ait, adorantium illam circumactionem ad mundani circuitus fieri similitudinem; præterea documento esse, nihil ex humanis rebus esse stabile; & utcunque vertat Deus, revolvatque vitam nostram, id jucunde ac libenter admitti oportere. Sedere autem cum adorarent, auspicium esse dicunt, quo significatur ratas preces fore. Fiebat autem hæc conversio à sinistra ad dextram, ad ipsius Mundi imitationem, cujus ortus, ut ait Plinius, est à læva parte in dextram præceps.

innocenti-

innocentiam præſtitit biennio continuato, cum ſuccedenti fratri legatus ſubſtitutus eſſet. At in urbano officio dona atque ornamenta templorum ſurripuiſſe, & commutaſſe quædam, ferebatur: proque auro & argento, ſtannum & aurichalcum ſuppoſuiſſe.

6. Uxorem habuit Petroniam, conſularis viri filiam, & ex ea filium Petronianum, captum altero oculo. Hunc hæredem à matre ſub conditione inſtitutum, ſi de poteſtate patris exiſſet, manu emiſit: brevique, ut creditum eſt, interemit, inſimulatum inſuper parricidii, & quaſi paratum ad ſcelus venenum ex conſcientia hauſiſſet. Duxit mox Galeriam Fundanam prætorio patre. Ac de hac quoque liberos utriuſque ſexus tulit: ſed marem, titubantia oris prope mutum, & elinguem.

7. A Galba in inferiorem Germaniam contra opinionem miſſus eſt. Adjutum putant T. Vinnii ſuffragio, tunc potentiſſimi, & cui jam pridem, per communem factionis ſuæ favorem conciliatus eſſet: niſi quod Galba præ ſe tulit, nullos minus metuendos quam qui de ſolo victu cogitarent: ac poſſe provincialibus copiis profundam ejus expleri gulam, ut cuivis evidens ſit, contemtu magis quam gratia electum. Satis conſtat exituro viaticum defuiſſe, tanta egeſtate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abditis, domum in reliquam partem anni ablocaret: atque ex aure matris detractum unionem pigneraverit ad itineris impenſas. Creditorum quidem præſtolantium ac detinentium turbam, & in iis Sinueſſanos Formianoſque, quorum publica vectigalia interverterat, nonniſi terrore calumniæ amovit: cum libertino cuidam acerbius debitum repoſcenti, injuriarum formulam, quaſi calceo ab eo percuſſus, intendiſſet, nec aliter quam extortis quinquaginta HS. remiſiſſet. Advenientem male animatus erga principem exercitus, pronuſque ad res novas, libens ac ſupinis manibus excepit, velut dono Deûm oblatum ter conſulis filium ætate integra, facili ac prodigo animo. Quam veterem de ſe perſuaſionem Vitellius recentibus etiam experimentis auxerat, tota via caligatorum quoſque militum obvios exoſculans: perque ſtabula ac diverſoria mulionibus ac viatoribus præter modum comis: ut mane ſingulos jamne jentaſſent ſciſcitaretur, ſeque feciſſe ructu quoque oſtenderet.

8. CASTRA vero ingreſſus nihil cuiquam poſcenti negavit: atque etiam ultro ignominioſis, notas, reis ſordes, damnatis ſupplicia demſit. Quare vixdum menſe tranſacto, neque diei, neque temporis habita ratione, ac jam veſpere ſubito à militibus è cubiculo raptus, ita ut erat in veſte domeſtica, IMPERATOR eſt conſalutatus, circumlatuſque per celeber-

celeberrimos vicos, ſtrictum divi Julii gladium tenens, detractum delubro Martis, atque in prima gratulatione porrectum ſibi à quodam: nec ante in Prætorium rediit quam flagrante triclinio ex conceptu camini: tum quidem conſternatis, & quaſi omine adverſo anxiis omnibus, inquit: *Bono animo eſtote, nobis alluxit*: nullo ſermone alio apud milites uſus. Conſentiente deinde etiam ſuperioris provinciæ exercitu, qui prius à Galba ad ſenatum defecerat, cognomen GERMANICI delatum ab univerſis cupide recepit: AUGUSTI diſtulit: CÆSARIS in perpetuum recuſavit.

9. Ac ſubinde cæde Galbæ annuntiata, compoſitis Germanicis rebus partitus eſt copias, quos adverſus Othonem præmitteret, quaſque ipſe perduceret. Præmiſſo agmini lætum evenit auſpicium: ſiquidem à parte dextra repente aquila advolavit: luſtratiſque ſignis, ingreſſos viam ſenſim anteceſſit. At contra ipſo movente, ſtatuæ equeſtres cum plurifariam ei ponerentur, fractis repente cruribus pariter corruerunt: & laurea, quam religioſiſſime circumdederat, in profluentem excidit. Mox Viennæ pro tribunali jura reddenti, gallinaceus ſupra humerum, ac deinde in capite adſtitit. Quibus oſtentis par reſpondit exitus: nam confirmatum per legatos ſuos imperium, per ſe retinere non potuit.

10. De Bebriacenſi victoria, & Othonis exitu, cum adhuc in Gallia eſſet, audiit: nihilque cunctatus, quidquid prætorianarum cohortium fuit, ut peſſimi exempli, uno exauctoravit edicto, juſſis Tribunis tradere arma. Centum autem atque viginti, quorum libellos Othoni datos invenerat, expoſcentium præmia, ob editam in cæde Galbæ operam, conquiri, & ſupplicio affici imperavit: egregie prorſus atque magnifice, & ut ſummi principis ſpem oſtenderet, niſi cetera magis ex natura, & priore vita ſua, quam ex Imperii majeſtate geſſiſſet. Namque itinere inchoato, per medias civitates ritu triumphantium vectus eſt: perque flumina delicatiſſimis navigiis, & variarum coronarum genere redimitis inter profuſiſſimos opſoniorum apparatus, nulla familiæ, aut militis diſciplina, rapinas ac petulantiam omnium in jocum vertens, qui non contenti epulo ubique publice præbito, quoſcunque libuiſſet, in libertatem aſſerebant, verbera & plagas, ſæpe vulnera, nonnunquam necem repræſentantes adverſantibus. Utque campos in quibus pugnatum eſt, adiit, abhorrentes quoſdam cadaverum tabum, deteſtabili voce confirmare auſus eſt: *Optime olere occiſum hoſtem, & melius civem.* Nec eo ſecius ad leniendam gravitatem odoris plurimum meri propalam hauſit, paſſimque diviſit pari vanitate, atque inſolentia. Lapidem memoriæ Othonis

thonis inſcriptum intuens, dignum eo Mauſoleo ait: pugionemque quo ſe is occiderat, in Agrippinenſem coloniam miſit, Marti dedicandum. In Apennini quidem jugis etiam pervigilium egit.

11. URBEM denique ad claſſicum introit paludatus ferroque ſuccinctus, inter ſigna atque vexilla, ſagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis, omni divino humanoque jure neglecto, [1] Allienſi die pontificatum maximum cepit: comitia in decem annos ordinavit, ſeque perpetuum Conſulem. Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendæ Reip. eligeret, medio Martio campo adhibita publicorum ſacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit: ac ſolenni convivio cithrarœdum placentem palam admonuit, ut & aliquid de Domitio diceret, inchoantique Neroniana cantica, primus exſultans etiam plauſit.

12. Talibus principiis magnam Imperii partem, non niſi conſilio & arbitrio viliſſimi cujuſque histrionum & aurigarum adminiſtravit: & maxime Aſiatici liberti. Hunc adoleſcentulum mutua libidine conſtupratum, mox tædio profugum, cum Puteolis [2] poſcam vendentem deprehendiſſet: conjecit in compedes, ſtatimque ſolvit, & rurſus in deliciis habuit: iterum deinde ob nimiam contumaciam & ferocitatem gravatus, circumforaneo laniſtæ vendidit, dilatumque ad finem muneris repente ſurripuit, & provincia demum accepta manumiſit: ac primo Imperii die aures donavit annulis ſuper cœnam, cum manerogantibus pro eo cunctis, deteſtatus eſſet ſeveriſſime talem equeſtris ordinis maculam.

13. Sed vel præcipue luxuriæ ſœvitiæque deditus, epulas trifariam ſemper, interdum quadrifariam diſpertiebat: in jentacula & prandia & cœnas, commiſſationeſque: facile omnibus ſufficiens, vomitandi conſuetudine. Indicebat autem aliud alii eadem die: nec cuiquam minus ſinguli apparatus quadringenis millibus nummûm conſtiterunt. Famoſiſſima ſuper ceteras fuit cœna ei data adventitia à fratre: in qua duo millia lectiſſimorum piſcium, ſeptem avium, appoſita traduntur. Hanc quoque exſuperavit ipſe dedicatione patinæ, quam ob immenſam magnitudinem *Clypeum Minervæ*, αἰγιδα πολιάχυ dictitabat. In hac ſcarorum jocinora, phaſianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicopterum, muræenarum lactes, à Carpathio uſque, fretoque Hiſpaniæ, per navarchos ac triremes petitarum, commiſcuit. Ut autem homo non profundæ modo, ſed intempe-

1 Ad Alliam ſl magna ſtrage Romani à Gallis proſligati xv. Cal Sext. Hunc diem Allienſem appellabant, inſignemque fecere nullâ re publice, aut privatim agenda. Liv. l. 6. c. 3. 2 Potionis genus, ex aqua, acetique miſturâ.

ſtivæ quoque & ſordidæ gulæ, ne in ſacrificio quidem unquam, aut itinere ullo temperavit, quin inter altaria ibidem ſtatim viſcus & farra penè rapta è foco manderet, circaque viarum popinas fumantia opſonia, vel pridiana atque ſemeſa.

14. PRONUS vero ad cujuſque & quacumque de cauſſa, necem atque ſupplicium: nobiles viros, condiſcipulos & æquales ſuos, omnibus blanditiis tantum non ad ſocietatem imperii allicefactos, vario genere fraudis occidit: etiam unum veneno manu ſua porrecto in aquæ frigidæ potione, quam is affectus febre popoſcerat. Tum fœneratorum & ſtipulatorum publicanorumque qui unquam ſe aut Romæ debitum, aut in via portorium flagitaſſent, vix ulli pepercit. Ex quibus quendam in ipſa ſalutatione ſupplicio traditum ſtatimque revocatum, cunctis clementiam laudantibus, coram interfici juſſit, *velle ſe* dicens *paſcere oculos*: alterius pœnæ duos filios adjecit, deprecari pro patre conatos. Sed & equitem Romanum proclamantem, cum raperetur ad pœnam, *Heræs meus es*, exhibere teſtamenti tabulas coëgit: utque legit cohæredem ſibi libertum ejus adſcriptum, jugulari cum liberto imperavit. Quoſdam & de plebe ob id ipſum, quod Venetæ factioni clare maledixerant, interemit: contemtu ſui & nova ſpe id auſos opinatus. Nullis tamen offenſior quam [1] vernaculis & mathematicis, ut quiſque deferretur, inauditum capite puniebat: exacerbatus, quod poſt edictum ſuum, quo jubebat intra Kalend. Octobris urbe Italiaque mathematici excederent, ſtatim libellus eſt propoſitus, *& Chaldæos dicere, Bonum factum, ne Vitellius Germanicus intra eundem Kalendarum diem uſquam eſſet.* Suſpectus & in morte matris fuit, quaſi ægræ præberi cibum prohibuiſſet, vaticinante Catta muliere, cui velut oraculo acquieſcebat, *ita demum firmiter ac diutiſſime imperaturum, ſi ſuperſtes parenti exſtitiſſet.* Alii tradunt ipſam tædio præſentium, & imminentium metu, venenum à filio impetraſſe, haud ſane difficulter.

15. OCTAVO imperii menſe deſciverunt ab eo exercitus Mœſiarum, atque Pannoniæ: item ex tranſmarinis, Judaicus & Syriacus: ac pars in abſentis, pars in præſentis Veſpaſiani verba jurarunt. Ad retinendum ergo ceterorum hominum ſtudium ac favorem, nihil non publice privatimque nullo adhibito modo largitus eſt. Delectum quoque ea conditione in urbe egit, ut voluntariis non modo miſſionem poſt victoriam, ſed etiam veteranorum juſtæque militiæ commoda polliceretur. Urgenti deinde terra marique hoſti, hinc fratrem cum claſſe, ac tironibus & gladiatorum manu oppoſuit: hinc

[1] Videtur eſſe vox ſordidæ plebis, quæ viliſſimos de circo præſtigiatores ſic indigitabat. Alii legunt *divinaculo*. Alii *veraculis*.

Bebria-

Bebriacenſes copias & duces. Atque ubique aut ſuperatus aut proditus, ſalutem ſibi & millies HS. à Flavio Sabino Veſpaſiani fratre pepigit: ſtatimque pro gradibus Palatii apud frequentes milites *cedere ſe imperio, quod invitus recepiſſet*, profeſſus, cunctis reclamantibus, rem diſtulit: ac nocte interpoſita, primo diluculo ſordidatus deſcendit ad Roſtra: multiſque cum lacrymis eadem verba, verum è libello teſtatus eſt. Rurſus interpellante milite, ac populo, & ne deficeret hortante, omnemque operam ſuam pollicente, animum reſumſit, Sabinumque & reliquos Flavianos, nihil jam metuentes, vi ſubita in Capitolium compulit: ſuccenſoque templo Jovis Opt. Max. oppreſſit: cum & prælium & incendium è Tiberiana proſpiceret domo inter epulas. Non multo poſt pœnitens facti, & in alios culpam conferens, vocata concione juravit, coëgitque jurare ceteros, *nihil ſibi antiquius quiete publica fore*. Tunc ſolutum à latere pugionem, conſuli primum, deinde illo recuſante, magiſtratibus, ac mox ſenatoribus ſingulis porrigens: nullo recipiente, quaſi in æde concordiæ poſiturus, abſceſſit. Sed quibuſdam acclamantibus *ipſum eſſe Concordiam*, rediit: nec ſolum retinere ſe ferrum affirmavit, verum etiam CONCORDIÆ recipere cognomen.

16. Suaſitque ſenatui ut legatos cum virginibus Veſtalibus mitterent, pacem, aut certe tempus ad conſultandum, petituros. Poſtridie reſponſa opperienti nuntiatum eſt per explorotorem, hoſtem appropinquare. Continuo igitur abſtrufus geſtatoria ſella, duobus ſolis comitibus, piſtore & coquo, Aventinum & paternam domum clam petiit, ut inde in Campaniam fugeret. Mox levi rumore & incerto tanquam pax impetrata eſſet, referri ſe in palatium paſſus eſt: ubi cum deſerta omnia reperiſſet, delabentibus etiam qui ſimul erant, zona ſe aureorum plena circumdedit: confugitque in cellulam janitoris religato pro foribus cane, lectoque & culcita objectis.

17. IRRUPERANT jam agminis anteceſſores: ac nemine obvio rimabantur, ut fit, ſingula. Ab iis extractus è latebra, ſciſcitantes *quiſnam eſſet* (nam ignorabatur) & *ubi eſſe Vitellium ſciret*, mendacio eluſit: deinde agnitus rogare non deſtitit, quaſi quædam de ſalute Veſpaſiani dicturus, ut cuſtodiretur interim vel in carcere: donec religatis poſt terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veſte diſciſſa ſeminudus in Forum tractus eſt, inter magna rerum verborumque ludibria, per totum viæ Sacræ ſpatium, reducto coma capite, ceu noxii ſolent, atque etiam mento mucrone gladii ſubjecto, ut viſendam præberet faciem, neve ſubmitteret: quibuſdam ſtercore & cœno inceſſentibus, aliis *incendiarium* & *patinarium* vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante (erat enim in eo enormis proceritas, facies rubida plerumque ex vinolentia, venter

venter obesus, alterum femur subdebile, impulsu olim quadrigæ, cum auriganti Cajo ministratorem exhiberet;) tandem apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus atque confectus est, & inde unco tractus in Tiberim.

18. Periit cum fratre & filio, anno vitæ VII. & quinquagesimo: nec fefellit conjecturam eorum qui augurio, quod factum ei Viennæ ostendimus, non aliud portendi prædixerant, quam venturum in alicujus Gallicani hominis potestatem: siquidem ab Antonio Primo adversarum partium duce oppressus est: cui Tolosæ nato cognomen in pueritia *Becco* fuerat. Id valet, gallinacei rostrum.

C. SUE-

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS LIBER X.

T. Flavius Veſpaſianus Auguſtus.

Breviarium Capitum.

De gente Flavia, & Veſpaſiani progenitoribus. 1
Ortus Veſpaſiani, & educatio. 2
Uxor, & filii. 3
Expeditio Germanica, & Judaica. 4
Præſagia, & ſigna Imperium præcedentia. 5
Aſſumtio ad Imperium. 6
Miracula quædam per eum facta initio principatus. 7
Reſtitutio collapſæ reipublicæ. 8
Opera publica per eum facta. 9
Litigia per eum compendioſiſſime deciſa. 10
Decretum in ſœneratores. 11
Mediocritas originis non diſſimulata. 12
Patientia erga criminantes. 13
Oblivio inimicitiarum contra eum. 14
Clementia in reos accuſatos. 15
Avaritia, & cupiditas. 16
Liberalitas, & magnificentia. 17
Cultus in omnes, & præcipue doctos. 18
Ludi per eum editi, & convivia. 19
Statura corporis & membrorum, & valetudo ejuſdem. 20
Vitæ ordo in principatu. 21
Ludi poſt cœnam, & quædam facta ejus dicta. 22
Verſus Græci per eum editi. 23
Infirmitas, & mors. 24
Præſagium de filio ſucceſſuro. 25

1. REbellione trium principum, & cæde incertum diu, & quaſi vagum imperium, ſuſcepit firmavitque tandem gens FLAVIA: obſcura illa quidem, ac ſine ullis majorum imaginibus: ſed tamen Reip. nequaquam pœnitenda, conſtet licet Domitianum cupiditatis ac ſævitiæ merito pœnas luiſſe. Titus Flavius Petro municeps Reatinus, bello civili Pompeianarum partium centurio, an evocatus, profugit ex Pharſalica acie, domumque ſe contulit. Ubi deinde venia & miſſione impetrata,

impetrata, [1] coactiones argentarias factitavit. Hujus filius cognomine Sabinus, expers militiæ (etsi quidam eum primipilarem; nonnulli, cum adhuc ordines duceret, sacramento solutum per causſam valetudinis tradunt) [2] publicum quadragesimæ in Asia egit. Manebantque imagines à civitatibus ei positæ sub hoc titulo, ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ. Postea fœnus apud Helvetios exercuit, ibique diem obiit, superstitibus uxore Vespasia Polla, & duobus ex ea liberis: quorum major Sabinus ad præfecturam urbis, minor Vespasianus ad principatum usque processit. Polla Nursiæ honesto genere orta patrem habuit Vespasium Pollionem, ter Tribunum militum, præfectumque castrorum, fratremque senatorem prætoriæ dignitatis. Locus etiam nunc ad sextum milliarium à Nursia Spoletum euntibus in monte summo appellatur Vespasiæ: ubi Vespasiorum complura monumenta exstant, magnum indicium splendoris familiæ & vetustatis. Non negavere jactatum à quibusdam Petronis patrem è regione Transpadana fuisse [3] mancipem operarum, quæ ex Umbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeare solerent: subsedisse autem in oppido Reatino, uxore ibidem ducta. Ipse ne vestigium quidem de hoc, quamvis satis curiose inquirerem, inveni.

2. VESPASIANUS natus est in Sabinis ultra Reate, vico modico, cui nomen est Phalacrine, XV. Kalend. Decemb. vesperi, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino Coss. quinquennio ante quam Augustus excederet: educatus sub paterna avia Tertulla, in prædiis Cosanis. Quare princeps quoque & locum incunabulorum assidue frequentavit, manente villa, qualis fuerat olim, ne quid scilicet oculorum consuetudini deperiret. Et aviæ memoriam tantopere dilexit, ut solennibus ac festis diebus pocillo quoque ejus argenteo potare perseveraverit. Sumta toga virili, latum clavum, quanquam fratre adepto, diu aversatus est: nec ut tandem appeteret, compelli nisi à matre potuit. Ea demum extudit, magis convicio quam precibus vel auctoritate, dum eum identidem per contumeliam anteambolonem fratris appellat. Tribunatu militum in Thracia meruit. Quæstor Cretam & Cyrenas provinciam sorte cepit: ædilitatis ac mox præturæ

1 *Argentarii coactores*, fuere ministri, & mercenarii eorum, qui argentariam fecere, sive mensam habuerunt. 2 *Publicum egit*, i. e. publicam personam gessit, in exigenda quadragesima. 3 Mos antiquitus obtinuit, & adhuc obtinet, ut imæ plebis pars certo anni tempore voluntarium sibi indicat exilium, & alias terras petat, ut in quo suam occupet industriam, inveniat. Sensus ergo est, Petro solitus est in Umbriam profectus operas, (i. e. operarios, & mancipia mercenaria) vili pretio conducere, & præsente pecunia; quos in Sabinos perductos mercede majore elocabat.

candidatus, illam non ſine repulſa, [1] ſextoque loco vix adeptus eſt: at prima ſtatim petitione, & in primis prætor, infenſus ſenatui, [2] Cajum ne quo non genere demereretur, ludos extraordinarios pro victoria ejus Germanica depopoſcit, pœnæque [2] conjuratorum addendum cenſuit ut inſepulti projicerentur. Egit & gratias ei apud ampliſſimum ordinem, quod ſe [3] honore cœnæ dignatus eſſet.

3. Inter hæc Flaviam Domitillam duxit uxorem, Statilii Capellæ equitis Rom. Sabratenſis ex Africa [4] deligatam olim, Latinæque conditionis, ſed mox ingenuam & civem Romanam recuperatorio judicio pronuntiatam: patre aſſerente Flavio Liberale Ferenti genito, nec quidquam amplius quam quæſtorio ſcriba. Ex hac liberos tulit, Titum & Domitianum, & Domitillam. Uxori ac filiæ ſuperſtes fuit, atque utramque adhuc privatus amiſit. Poſt uxoris exceſſum, Cænidem Antoniæ libertam, & à manu, dilectam quondam ſibi, revocavit in contubernium, habuitque etiam Imperator pæne juſtæ uxoris loco.

4. Claudio principe, Narciſſi gratia legatus legionis in Germaniam miſſus eſt: inde in Britanniam tranſlatus tricies cum hoſte conflixit. Duas validiſſimas gentes, ſuperque XX. oppida, & inſulam Vectem Britanniæ proximam in deditionem redegit: partim Auli Plautii conſularis legati, partim Claudii ipſius ductu. Quare triumphalia ornamenta, & in ſpatio brevi duplex ſacerdotium accepit. Præterea conſulatum, quem geſſit per duos noviſſimos anni menſes: medium tempus ad Proconſulatum uſque in otio ſeceſſuque egit, Agrippinam timens potentem adhuc apud filium, & defuncti quoque Narciſſi amicos peroſam. Exin ſortitus Africam, integerrime, nec ſine magna dignatione adminiſtravit, niſi quod Adrumeti ſeditione quadam, [5] rapa in eum jacta ſunt. Rediit certe nihilo opulentior, ut qui prope labefacta jam fide, omnia prædia fratri obligarit: neceſſarioque ad mangonicos quæſtus ſuſtinendæ dignitatis cauſſa deſcenderit, propter quod vulgo Mulio vocabatur. Convictus quoque dicitur ducenta H. S. expreſſiſſe juveni, cui latum clavum adverſus patris voluntatem impetraret, eoque nomine graviter increpitus. Peregrinatione Achaica inter comites Neronis, cum cantante eo, aut diſcederet ſæpius aut præſens obdormiſceret, graviſſimam contraxit

1 Cum antea quatuor tantum ædiles crearentur, Cæſar duos addidit, qui frumento præeſſent, illumque morem creandi ædiles ſex, duos patricios, plebeios quatuor, ad ſuam ætatem perductum fuiſſe, autor eſt Dio. l. 43. p. 239. 2 Vide Calig. c. 24. 3 Vid. Calig. c. 39. 4 Servam: paſſim enim ſervi dicuntur *deligati*, & *alligati*. Alii *delicatam*, quaſi in deliciis habitam à Statilio. Alii *delegatam*, nempe curæ alicujus amici Romæ. 5 Odii, & contumeliæ cauſſâ, uti honoris gratiâ flores & omne genus fructus mittebantur.

traxit offensam : prohibituſque non contubernio modo, ſed etiam publica ſalutatione, receſſit in parvam ac deviam civitatem, quoad latenti, etiam extrema metuenti, provincia cum exercitu oblata eſt. Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio : eſſe in fatis ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Rom. quantum eventu poſtea paruit, prædictum Judæi ad ſe trahentes, rebellarunt : cæſoque præpoſito, legatum inſuper Syriæ conſularem ſuppetias ferentem, rapta aquila fugaverunt. Ad hunc motum comprimendum cum exercitu ampliore, & non inſtrenuo duce, cui tamen tuto tanti res committeretur, opus eſſet, ipſe potiſſimum delectus eſt, ut & induſtriæ expertus, nec metuendus ullo modo ob humilitatem generis & nominis. Additis igitur ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem, atque inter legatos majore filio aſſumto, ut primum provinciam attigit, proximas quoque convertit in ſe : correcta ſtatim caſtrorum diſciplina : uno quoque & altero prælio tam conſtanter inito, ut in oppugnatione caſtelli lapidis ictum genu, ſcuto ſagittas aliquot exceperit.

5. POST Neronem Galbamque, Othone atque Vitellio de principatu certantibus in ſpem imperii venit, jam pridem ſibi per hæc oſtenta conceptam. In ſuburbano Flaviorum quercus antiqua erat Marti ſacrata, per tres Veſpaſiæ partus, ſingulos repente ramos à frutice dedit, haud dubia ſigna futuri cujuſque fati. Primum exilem, & cito arefactum : ideoque puella nata non perannavit. Secundum prævalidum ac prolixum, & qui magnum felicitatem portenderet. Tertium vero inſtar arboris. Quare patrem Sabinum ferunt haruſpicio inſuper confirmatum renuntiaſſe mari, *nepotem ei Cæſarem genitum* : nec illam quidquam aliud quam cachinnaſſe, mirantem, *quod adhuc ſe mentis compote deliraret jam filius ſuus.* Mox cum ædilem eum C. Cæſar, ſuccenſens curam verrendis viis non adhibitam, luto juſſiſſet oppleri, congeſto per milites in prætextæ ſinum : non defuerunt qui interpretarentur, quandoque proculcatam deſertamque Remp. civili aliqua perturbatione in tutelam ejus, ac velut in gremium, deventuram. Prandente eo quondam, canis [1] extrarius è trivio manum humanam intulit, menſæque ſubjecit. Cœnante rurſus, bos aratro decuſſo jugo, triclinium irrupit : ac fugatis miniſtris, quaſi repente defeſſus, procidit ad ipſos accumbentis pedes, cervicemque ſummiſit. Arbor quoque cupreſſus in agro avito ſine ulla vi tempeſtatis radicitus evulſa atque proſtrata, inſequenti die viridior ac firmior reſurrexit. At in Achaia ſomniavit, initium ſibi ſuiſque felicitatis fu-

1 Non domeſticus.

turum, simul ac dens Neroni exemtus esset: evenitque, ut sequenti die progressus in atrium, medicus dentem ei ostenderet tantum quod exemtum. Apud Judæam [1] Carmeli Dei oraculum consulentem, ita confirmavere sortes: ut quicquid cogitaret volveretque animo, quantumlibet magnum, id esse proventurum pollicerentur. Et unus ex nobilibus captivis Josephus, cum conjiceretur in vincula, constantissime asseveravit fore, ut ab eodem brevi solveretur, verum jam Imperatore. Nuntiabantur & ex urbe præsagia, Neronem diebus ultimis monitum per quietem, ut thensam Jovis opt. max. è sacrario in domum Vespasiani, & in Circum deduceret. Ac non multo post, comitia secundi consulatus ineunte Galba, statua Divi Julii ad Orientem sponte conversa, acieque Bebriacensi, prius quam committeretur, duas aquilas in conspectu omnium confixisse, victaque altera, superveniss tertiam à Solis ortu, ac victricem abegisse.

6. Nec tamen quidquam ante tentavit, promtissimis atque etiam instantibus suis, quam solicitatus quorundam & ignotorum & absentium fortuito favore. Mœsiaci exercitus bina è tribus legionibus millia missa auxilio Othoni, postquam iter ingressis nuntiatum est, victum eum, ac vim vitæ sua attulisse, nihilo secius Aquileiam usque perseveraverunt, quasi rumori minus crederent. Ibi per occasionem ac licentiam omni rapinarum genere grassati, cum timerent ne sibi reversis reddenda ratio ac subeunda pœna esset, consilium inierunt eligendi creandique Imperatoris. *Neque enim deteriores esse, aut Hispaniensi exercitu qui Galbam, aut prætoriano qui Othonem, aut Germaniciano qui Vitellium fecissent.* Propositis itaque nominibus legatorum consularium, quot ubique tunc erant, cum ceteros alii alium alia de causa improbarent: & quidam è legione tertia, quæ sub exitu Neronis translata ex Syria in Mœsiam fuerat, Vespasianum laudibus ferrent, assensere cuncti, nomenque ejus vexillis omnibus sine mora inscripserunt. Et tunc quidem compressa res est, revocatis ad officium [2] numeris parumper. Ceterum divulgato facto, Tiberius Alexander præfectus Ægypti primus in verba Vespasiani legiones adegit Calend. Julii, qui principatus dies in posterum observatus est. Judaicus deinde exercitus, v. Idus Julii apud ipsum juravit. Plurimum cœptis contulerunt jactatum exemplar epistolæ, veræ, sive falsæ, defuncti Otho-

1 *Est Judæam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem, Deumque: nec simulachrum Deo, aut templum: sic tradidere majores: aram tantum, & reverentiam.* Tacitus Hist. l. 2. c. 78.

2 *Numerus* est militare vocabulum, non solum pro catalogo militum, sed pro ordinibus ipsis, turmisque, & cohortibus militum. Hinc *referri in numeros, in numeris manere, desiere in numeris esse*, apud J. C.

mis

nis ad Veſpaſianum, extrema obteſtatione ultionem mandantis, & ut Reip. ſubveniret, optantis: ſimul rumor diſſipatus, deſtinaſſe Vitellium victorem permutare hiberna legionum, & Germanicas transferre in Orientem ad ſecuriorem molliorem-que militiam: præterea ex præſidibus provinciarum Licinius Mucianus, & è regibus Vologeſus Parthus: ille depoſita ſimultate, quam in id tempus ex æmulatione non obſcure gerebat, Syriacum promiſit exercitum: hic quadraginta millia ſagittariorum.

7. SUSCEPTO igitur civili bello, ac ducibus copiiſque in Italiam præmiſſis, interim Alexandriam tranſiit, ut clauſtra Ægypti obtineret. Hic cum de firmitate imperii capturus auſpicium, ædem Serapidis, ſummotis omnibus, ſolus intraſſet: ac propitiato multum Deo, tandem ſe [1] converſſet, verbenas, coronaſque & panificia, ut illic aſſolet, [2] Baſilides libertus obtuliſſe ei viſus eſt: quem neque admiſſum à quoquam, & jampridem propter nervorum valetudinem vix ingredi longeque abeſſe conſtabat. Ac ſtatim advenere litteræ, fuſas apud Cremonam Vitellii copias, ipſum in urbe interemtum nuntiantes. Auctoritas & quaſi majeſtas quædam, ut ſcilicet inopinato & adhuc novo principi deerat, hæc quoque acceſſit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali, pariter adierunt, orantes opem valetudinis, demonſtratam à Serapide per quietem: reſtituturum oculos, [3] ſi inſpuiſſet: confirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere. Cum vix fides eſſet rem ullo modo ſucceſſuram, ideoque ne experiri quidem auderet, extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit, nec eventus defuit. Per idem tempus Tegeæ in Arcadia, inſtinctu vaticinantium, effoſſa ſunt ſacrato loco vaſa operis antiqui, atque in iis aſſimilis Veſpaſiano imago.

8. TALIS, tantaque cum fama in urbem reverſus, acto de Judæis triumpho, conſulatus octo veteri addidit. Suſcepit & cenſuram, ac per totum imperii tempus nihil habuit antiquius, quam prope afflictam nutantemque Rempubl. ſtabilire primo, deinde & ornare. Milites, pars victoriæ fiducia, pars ignominiæ [4] dolore, ad omnem licentiam audaciamque proceſſerant. Sed & provinciæ civitateſque liberæ, necnon & regna quædam tumultioſius inter ſe agebant. Quare Vitellianorum quidem & exauctoravit plurimos, & coercuit. Participibus autem victoriæ adeo nihil extra ordinem

1 Vide Vitell. cap. 11. 2 Nomen hoc omen regni & principatus fecit Veſpaſiano, à βασιλεὺς dictus. 3 Hinc agnoſcas falſam imitationem miraculorum Chriſti. 4 Quod Vitellio adhæſerant.

indulsit, ut etiam legitima præmia nonnisi sero persolverit. Ac ne quam occasionem corrigendi disciplinam præmitteret, adolescentulum fragrantem unguento, cum sibi pro impetrata præfectura gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiam gravissima increpuit: *Maluissem allium oboluisses*: [1] litteraque revocavit. Classiarios vero, qui ab Ostia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant, petentes, *constitui aliquid sibi* [2] *calcearii nomine*: quasi parum esset, sine responso abegisse, jussit post hæc, excalceatos cursitare: & ex eo ita cursitant. Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, libertate ademta, item Thraciam, Ciliciam, & Comagenem ditionis regiæ usque ad id tempus, in provinciarum formam redegit. Cappadociæ propter assiduos barbarorum incursus legiones addidit: consularemque rectorem imposuit, pro equite Rom. Deformis urbs veteribus incendiis ac ruinis erat: vacuas areas occupare & ædificare, si possessores cessarent, cuicumque permisit. Ipse restitutionem Capitolii aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit, ac suo collo quædam extulit: ærearumque tabularum tria millia, quæ simul conflagraverant, restituenda suscepit, undique investigatis exemplaribus, instrumentum imperii pulcherrimum ac vetustissimum, quo continebantur pene ab exordio urbis senatusconsulta, plebiscita de societate & fœdere ac privilegio cuicumque concessis.

9. Fecit & nova opera, templum Pacis Foro proximum: divique Claudii in Cœlio monte, cœptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditus destructum. Item Amphitheatrum urbe media, ut destinasse compererat Augustum. Amplissimos ordines, & exhaustos cæde varia, & contaminatos veteri negligentia, purgavit: supplevitque recensito senatu & equite: submotis indignissimis, & honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto. Atque uti notum esset, utrumque ordinem non tam libertate interse, quam dignitate differre, de jurgio quodam senatoris equitisque Rom. ita pronuntiavit: *Non oportere maledici senatoribus: remaledici civile fasque esse.*

10. Litium series ubique majorem in modum excreverant, manentibus antiquis, intercapedine jurisdictionis, accedentibus novis, ex conditione tumultuque temporum. Sorte elegit per quos rapta bello restituerentur: quique judicia centumviralia, quibus peragendis vix sufficiebat litigatorum ætas videbatur, extra ordinem dijudicarent, redigerentque ad brevissimum numerum.

1 Diploma, quo præfectura impetrata continebatur. 2 Donativi quod in calceos impenditur. Sed de hac classiariorum cursitatione, nihil fere legitur apud alios.

11. Libido

11. Libido atque luxuria, coërcente nullo, invaluerat. Auctor ſenatui fuit decernendi, ut quæ ſe alieno ſervo junxiſſet, ancilla haberetur. Neve filiorum familias fœneratoribus exigendi crediti jus umquam eſſet, hoc eſt, ne poſt patrum quidem mortem.

12. CETERIS in rebus ſtatim ab initio principatus uſque ad exitum, civilis & clemens. Mediocritatem priſtinam neque diſſimulavit unquam, ac frequenter etiam præ ſe tulit. Quin & conantes quoſdam originem Flavii generis ad conditores Reatinos, comitemque Herculis, cujus monumentum exſtat via Salaria, referre, irriſit ultro. Adeoque nihil ornamentorum extrinſecus cupide appetivit, ut triumphi die fatigatus tarditate & tædio pompæ non reticuerit: *merito ſe plecti, qui triumphum, quaſi aut debitum majoribus ſuis, aut ſperatum unquam ſibi, tam inepte ſenex concupiſſet.* Ac ne TRIBUNITIAM quidem POTESTATEM & PATRIS PATRIÆ appellationem niſi ſero recepit. Nam conſuetudinem ſalutantes [1] ſcrutandi, manente adhuc bello civili, omiſerat.

13. Amicorum libertatem, cauſſidicorum [2] figuras, ac Philoſophorum contumaciam leniſſime tulit. Licinium Mucianum notæ impudicitiæ, ſed meritorum fiducia minus ſui reverentem, nunquam niſi clam, & hactenus retaxare ſuſtinuit, ut apud communem aliquem amicum querens, adderet clauſulæ, *Ego tamen vir ſum.* Salvium Liberalem in defenſione divitis rei, auſum dicere, *Quid ad Cæſarem, ſi Hipparchus* H S. *millies habet?* & ipſe laudavit. Demetrium Cynicum in itinere obvium ſibi poſt [3] damnationem, ac neque aſſurgere, neque ſalutare ſe dignantem, oblatrantem etiam neſcio quid, ſatis habuit *Canem* appellare.

14. Offenſarum inimicitiarumque minime memor, executorve, Vitellii hoſtis ſui filiam ſplendidiſſime maritavit, dotavitque etiam & inſtruxit. Trepidum eum interdicta aula ſub Nerone, quærentemque quidnam ageret, aut quo abiret, [4] quidam ex officio admiſſionis ſimul expellens, *abire* [5] *Morboniam* juſſerat. In hunc poſtea deprecantem haud ultra verba excanduit, & quidem totidem fere atque eadem. Nam ut ſuſpicione aliqua vel metu ad perniciem cujuſquam compelleretur

1 Ex ſuſpicione, & metu principum, hæc conſuetudo nata eſt, ut ſalutatores dum Principem adeunt officii cauſſa, explorentur per miniſtros ſcrutatores, ne ſub veſte ferrum deliteſcat. 2 Figuratas reprehenſiones, & obliqua dicta quibus in actione cauſarum Principem taxabant. Vocabulum hac notione, eo ſeculo natum. Quintil. l. 9. c. 2. 3 Nam Veſpaſianus ſuadente Muciano, Philoſophos Româ expulit, relegato in inſulam Demetrio. Xiphilin. 4 Unus ex admiſſionalibus Palatinis, quorum officium eſt admittere aulicos intra cubiculum ad Principem ſalutandum. 5 Morbonia, ut nomen oppidi, quod tamen nuſquam eſt, fingi videtur, niſi Anticyra tunc forte dicta, Morbonia, quod morboſi navigarent, Xiphilinus habet εἰς Κορσικήν.

tantum

tantum abfuit, ut monentibus amicis cavendum esse Metium Pompoſianum, quod vulgo crederetur geneſim habere imperatoriam, inſuper Cos. fecerit: ſpondens, quandoque beneficii memorem futurum.

15. Non temere quis punitus inſons reperitur: niſi abſenti eo & ignaro, aut certe invito atque decepto. Helvidio Priſco, qui reverſum ex Syria, ſolus, privato nomine *Veſpaſianum* ſalutaverat, & in prætura omnibus edictis ſine honore ac mentione ulla tranſmiſerat, non ante ſuccenſuit quam altercationibus inſolentiſſimis pæne in ordinem redactus. Hunc quoque, quamvis relegatum primo, deinde & interfici juſſum, magni æſtimavit ſervare quoquo modo, miſſis qui percuſſores revocarent: & ſervaſſet, niſi jam periiſſe falſo nuntiatum eſſet. Ceterum neque cæde cujuſquam unquam lætatus: juſtis ſuppliciis illacrymavit etiam & ingemuit.

16. SOLA eſt, in qua merito culpetur, pecuniæ cupiditas. Non enim contentus omiſſa ſub Galba vectigalia revocaſſe, nova & gravia addidiſſe, auxiſſe tributa provinciis nonnullis & duplicaſſe; negotiationes quoque vel privato pudendas propalam exercuit, coëmendo quædam tantum ut pluris poſtea diſtraheret. Nec candidatis quidem honores, reiſve tam innoxiis quam nocentibus abſolutiones venditare cunctatus eſt. Creditur etiam procuratorum rapaciſſimum quemque ad ampliora officia ex induſtria ſolitus promovere, quo locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgo *pro ſpongiis* dicebatur *uti*: quod quaſi & ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes. Quidam natura cupidiſſimum tradunt, idque exprobratum ei à ſene bubulco, qui negatâ ſibi gratuita libertate, quam imperium adeptum ſuppliciter orabat, proclamaverit, *Vulpem pilum mutare, non mores.* Sunt contra qui opinentur ad manubias & rapinas neceſſitate compulſum, ſumma ærarii fiſcique inopia: de qua teſtificatus ſit initio ſtatim principatus: profeſſus *quadringenties millies opus eſſe, ut Reſp. ſtare poſſet.* Quod & veriſimilius videtur, quando & male partis optime uſus eſt.

17. In omne hominum genus liberaliſſimus. Explevit cenſum ſenatorium, conſulares inopes quingenis ſeſtertiis annuis ſuſtentavit, plurimas per totum orbem civitates terræ motu aut incendio afflictas, reſtituit in melius.

18. Ingenia & artes vel maxime fovit: primus è fiſco Latinis Græciſque rhetoribus annua centena conſtituit. Præſtantes Poëtas, nec non artifices, coëmit: item coloſſi refectorem inſigni congiario magnaque mercede donavit: mechanico quoque grandes columnas exigua impenſa perducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre

mediocre obtulit, operam remiſit, præfatus 1 *ſineret ſe plebeculam paſcere.*

19. Ludis per quos ſcena Marcelliani theatri reſtituta dedicabatur, vetera quoque acroamata revocaverat. Apollinari tragœdo quadringena, Terpno Diodoroque citharœdis ducena, nonnullis centena, quibus minimum quadragena ſeſtertia ſuper plurimas coronas aureas dedit. Sed & convivabatur aſſidue: ac ſæpius recte, ac dapſile, ut macellarios adjuvaret. Dabat ſicut Saturnalibus viris apophoreta, ita & per Kalend. Martii feminis: & tamen ne ſic quidem priſtinæ cupiditatis infamia caruit. Alexandrini *Cybioſacten* eum vocare perſeveraverunt, cognomine unius è regibus ſuis turpiſſimarum ſordium. Sed & in funere Favo archimimus perſonam ejus ferens, imitanſque, ut eſt mos, facta ac dicta vivi, interrogatis palam procuratoribus *quanti funus & pompa conſtaret:* ut audiit HS. *centies*, exclamavit *Centum ſibi ſeſtertia darent, ac ſe vel in Tiberim projicerent.*

20. STATURA fuit quadrata, compactis firmiſque membris, vultu veluti nitentis. Unde quidam urbanorum non infacete: ſiquidem petenti, *ut in ſe aliquid diceret: Dicam*, inquit, *cum ventrem exonerare deſieris.* Valetudine proſperrima uſus eſt: quamvis ad tuendam eam nihil amplius quam fauces ceteraque membra ſibimet ad numerum in ſphæriſterio defricaret, inediamque unius diei per ſingulos menſes interponeret.

21. ORDINEM vitæ fere hunc tenuit. In principatu maturus ſemper, ac de noctu evigilabat: deinde perlectis epiſtolis, officiorumque omnium breviariis, amicos admittebat: ac dum ſalutabatur, & calceabat ipſe ſeſe & amiciebat. Poſt deciſa quæcunque obveniſſent negotia, geſtationi, & inde quieti vacabat: accubante aliqua pallacarum, quas in defunctæ locum Cænidis plurimas conſtituerat: ac ſecreto in balneum tricliniumque tranſibat. Nec ullo tempore facilior, aut indulgentior traditur: eaque momenta domeſtici ad aliquid petendum magnopere captabant.

22. Et ſuper cœnam autem, & ſemper alias comiſſimus, multa joco tranſigebat. Erat enim dicacitatis plurimæ, & ſic ſcurrilis ac ſordidæ, ut ne prætextatis quidem verbis abſtineret. Et tamen nonnulla ejus facetiſſima exſtant, in quibus & hoc: Menſtrium Florum, conſularem, admonitus ab eo *plauſtra* potius quam *ploſtra* dicenda, die poſtero 2 *Flaurum* ſalutavit.

1 Significavit non debere Principem in ædificando parcere impenſæ, ut ita operarios pauperes, & egenos paſcat pro operâ præſtitâ. 2 Ridens ineptum Grammaticum, & ipſum notans ut nihili, & futilem, id enim eſt φλαύρος.

Expugnatus

Expugnatus autem à quadam, quasi amore sui deperiret, cum productæ pro concubitu sestertia quadringenta donasset, admonente dispensatore quemadmodum summam rationibus vellet referri, *Vespasiano*, inquit, *adamato*.

23. Utebatur & versibus Græcis tempestive satis: ut de quodam proceræ staturæ, improbiusque nato:

Μακρὰ βιβᾶς κραδάων δολιχόστομον ἔγχος.

Et maxime de Cerylo liberto, qui dives admodum ob subterfugiendum quandoque jus fisci, ingenuum se & Lachetem mutato nomine cœperat ferre,

Ὦ Λάχης Λάχης, ἐπὰν ἀποδάνῃς,
Αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς εἰρήσῃ Κήρυλος.

Maxime tamen dicacitatem in deformibus lucris affectabat: ut invidiam aliqua cavillatione dilueret, transferretque ad sales. Quendam è charis ministris dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem cum distuliſſet, ipsum candidatum ad se vocavit: exactaque pecunia, quantum is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinavit. Interpellanti mox ministro: *Alium tibi ait, quære fratrem: hic, quem tuum putas, Meus est.* Mulionem in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas desiliisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet, interrogavit, *quanti calceasset*, pactusque est lucri partem. Reprehendenti filio Tito, quod etiam urinæ vectigal commentus esset, pecuniam ex prima pensione admovit ad nares, scisciatus num odore offenderetur, & illo negante, *Atqui*, inquit, *è lotio est.* Nuntiantibus legatis, *decretam ei publice non mediocris summæ statuam colosseam*, jussit ut continuo ponerent, cavam manum ostentans, & *paratam basim* dicens. Ac ne in metu quidem ac periculo mortis extremo abstinuit jocis. Nam cum inter prodigia cetera Mausoleum Cæsarum derepente patuisset, & stella in cœlo crinita apparuisset: alterum ad Juniam Calvinam è gente Augusti pertinere dicebat: alterum ad Parthorum regem, qui capillatus esset. Prima quoque morbi accessione, *Ut*, inquit, *puto, Deus fio.*

24. CONSULATU suo nono tentatus in Campania motiunculis levibus, ac protinus urbe repetita, Cutylias, ac Reatina rura, ubi æstivare quotannis solebat, petiit. Heic, cum super urgentem valetudinem creberrimo frigidæ aquæ usu & intestina vitiasset: nec eo minus muneribus imperatoriis ex consuetudine fungeretur, ut etiam legationes audiret cubans, alvo repente usque ad defectionem soluta, *imperatorem ait stan-*

tem

tem mori oportere. Dumque conſurgit, ac nititur, inter manus ſublevantium exſtinctus eſt, VIII. Kal. Julii: annum agens ætatis ſexageſimum & nonum, ſuperque menſem ac diem ſeptimum.

25. Convenit inter omnes, tam certum eum de ſua ſuorumque genitura ſemper fuiſſe, ut poſt aſſiduas in ſe conjurationes auſus ſit affirmare ſenatui, *aut filios ſibi ſucceſſuros, aut neminem.* Dicitur etiam vidiſſe quondam per quietem ſtateram in media parte veſtibuli Palatinæ domus poſitam examine æquo: cum in altera lance Claudius & Nero ſtarent in altera ipſe ac filii. Nec res fefellit, quando [1] totidem annis parique temporis ſpatio utrique imperaverunt.

1 Nam Veſpaſianus decem annos imperavit, Titus tres, Domitianus quindecim, qui omnes in ſummum collecti annos efficiunt viginti octo, quot Claudius, & Nero imperaverunt.

C. SUE-

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS

LIBER XI.

Titus Flavius Veſpaſianus Auguſtus.

Breviarium Capitum.

Amor omnium erga Titum.	1	Mutatio in melius.	7
Ortus, & educatio Titi.	2	Natura benevolentiſſimus.	8
Virtus, & ſcientia.	3	Clementia, & manſuetudo.	9
Uxores, honores, atque victoriæ.	4	Geſta per eum in ſua morte.	10
Hieroſolyma expugnata.	5	Locus & tempus mortis.	11
Adminiſtratio Imperii.	6		

1. TITUS, cognomine paterno, amor ac deliciæ generis humani: (tantum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenii vel artis, vel fortunæ ſuperfuit: quod difficillimum eſt in imperio, quando privatus atque etiam ſub patre principe, ne odio quidem, nedum vituperatione publica caruit.)

2. Natus eſt III. Kalend. Jan. inſigni anno Cajana nece, prope Septizonium, ſordidis ædibus, cubiculo vero perparvo, & obſcuro: nam manet adhuc, & oſtenditur. Educatus in aula cum Britannico ſimul, ac paribus diſciplinis, & apud eoſdem magiſtros inſtitutus. Quo quidem tempore, aiunt, metopoſcopum à Narciſſo Claudii liberto adhibitum ut Britannicum

nicum inſpiceret, conſtantiſſime affirmaſſe illum quidem nullo modo, ceterum Titum, qui tunc prope adſtabat, utique imperaturum. Erant autem adeo familiares, ut de potione, qua Britannicus hauſta periit, Titus quoque juxta cubans guſtaſſe credatur, gravique morbo afflictatus diu. Quorum omnium mox memor, ſtatuam ei auream in Palatio poſuit, & alteram ex ebore equeſtrem, quæ Circenſi pompa hodieque præfertur, dedicavit, proſecutuſque eſt.

3. IN puero ſtatim corporis animique dotes exſpleduerunt, magis ac magis deinceps per ætatis gradus: forma egregia, & cui non minus auctoritatis ineſſet quam gratiæ: præcipuum robur, quanquam neque procera ſtatura, & ventre paulo projectiore: memoria ſingularis, docilitas ad omnes fere tum belli tum pacis artes. Armorum & equitandi peritiſſimus, Latinæ Græcæque linguæ, vel in orando, vel in fingendis Poëmatibus promtus, & facilis ad extemporalitatem uſque: ſed ne muſicæ quidem rudis, ut qui cantaret & pſalleret jucunde, ſcienterque. E pluribus comperi, notis quoque excipere velociſſime ſolitum, cum amanuenſibus ſuis per ludum jocumque certantem imitari chirographa quæcunque vidiſſet: ac ſæpe profiteri *ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe.*

4. TRIBUNUS militum & in Germania & in Britannia meruit, ſumma induſtriæ nec minore modeſtiæ fama: ſicut apparet ſtatuarum & imaginum ejus multitudine, ac titulis per utramque provinciam. Poſt ſtipendia foro operam dedit, honeſtam magis quam aſſiduam. Eodemque tempore Arricidiam Tertullam patre equite Rom. ſed præfecto quondam prætorianarum cohortium, duxit uxorem, & in defunctæ locum Marciam Furnillam ſplendidi generis, cum qua, ſublata filia, divortium fecit. Ex quæſturæ deinde honore legioni præpoſitus, Tarichæam & Gamalam urbes validiſſimas Judææ in poteſtatem redegit: equo quidam acie ſub feminibus amiſſo, alteroque inſcenſo, cujus rector contra ſe dimicans occubuerat.

5. GALBA mox tenente Rempublicam miſſus ad gratulandum, quaqua iret, convertit homines, quaſi adoptionis gratia arceſſeretur. Sed ubi turbari rurſus cuncta ſenſit, rediit ex itinere: aditoque Paphiæ Veneris oraculo, dum de navigatione conſulit, etiam de imperii ſpe confirmatus eſt. Cujus brevi compos, & ad perdomandam Judæam relictus, noviſſima Hieroſolymorum oppugnatione XII. propugnatores totidem ſagittarum confecit ictibus: cepitque eam natali filiæ ſuæ, tanto militum gaudio ac favore, ut in gratulatione Imperatorem eum conſalutaverint: & ſubinde decedentem

pro-

provincia detinuerint, ſuppliciter nec non & minaciter efflagitantes, *ut remaneret, aut ſecum omnes pariter abduceret.* Unde nata ſuſpicio eſt, quaſi deſciſceret à patre, Orientiſque regnum ſibi vindicare tentaſſet. Quam ſuſpicionem auxit, poſtquam Alexandriam petens, in conſecrando apud Memphim bove Apide diadema geſtavit: de more id quidem rituque priſcæ religionis: ſed non deerant qui ſecius interpretarentur. Quare feſtinans in Italiam, cum Rhegium, deinde Puteolos oneraria nave appuliſſet, Romam inde contendit expeditiſſimus, inopinantique patri, velut arguens rumorum de ſe temeritatem, *Veni*, inquit, *pater, veni.* Neque ex eo deſtitit participem, atque etiam tutorem imperii agere. Triumphavit cum patre: cenſuramque geſſit una. Eidem collega & in tribunitia poteſtate, & in ſeptem conſulatibus fuit. Receptaque ad ſe prope omnium officiorum cura, cum patris nomine & epiſtolas ipſe dictaret, & edicta conſcriberet, orationeſque in ſenatu recitaret etiam quæſtoris vice, præfecturam quoque prætorii ſuſcepit, nunquam ad id tempus, niſi ab equite Rom. adminiſtratam. Egitque aliquanto incivilius & violentius: ſiquidem ſuſpectiſſimum quemque ſibi, ſubmiſſis qui per theatra & caſtra, quaſi conſenſu ad pœnam depoſcerent, haud cunctanter oppreſſit. In his A. Cæcinam conſularem virum vocavit ad cœnam, ac vixdum triclinio egreſſum, confodi juſſit: ſane urgente diſcrimine: cum etiam chirographum ejus præparatæ apud milites conjurationis deprehendiſſet. Quibus rebus ſicut in poſterum ſecuritati ſatis cavit, ita ad præſens plurimum contraxit invidiæ: ut non temere quis, tam adverſo rumore, magiſque invitis omnibus tranſierit ad principatum.

7. PRÆTER ſævitiam, ſuſpecta in eo etiam luxuria erat, quod ad mediam noctem comiſſationes cum profuſiſſimo quoque familiarium extenderet. Nec minus libido, propter exoletorum & ſpadonum greges, propterque inſignem reginæ Beronices amorem, cui etiam nuptias pollicitus ferebatur. Suſpecta & rapacitas: quod conſtabat in cognitionibus patris nundinari præmiarique ſolitum. Denique propalam alium Neronem & opinabantur & prædicabant. At illi ea fama pro bono ceſſit, converſaque eſt in maximas laudes: neque ullo vitio reperto, & contra virtutibus ſummis. Convivia inſtituit jucunda magis quam profuſa. Amicos elegit, quibus etiam poſt eum principes, ut & ſibi & Reipublicæ neceſſariis acquieverunt, præcipueque ſunt uſi. Beronicem ſtatim ab urbe dimiſit invitus invitam. Quoſdam è gratiſſimis delicatorum, quanquam tam artifices ſaltationis, ut mox ſcenam tenuerint, non modo fovere prolixius, ſed ſpectare omnino

no in publico cœtu ſuperſedit. Nulli civium quidquam ademit: abſtinuit alieno, ut ſi quis unquam: ac ne conceſſas quidem ac ſolitas collationes recepit. Et tamen nemine ante ſe munificentia minor. Amphitheatro dedicato, thermiſque juxta celeriter exſtructis, munus edidit apparatiſſimum largiſſimumque. Dedit & navale prælium in veteri naumachia: ibidem & gladiatores: atque uno die quinque millia omne genus ferarum.

8. NATURA autem benevolentiſſimus, cum ex inſtituto Tiberii omnes dehinc Cæſares beneficia à ſuperioribus conceſſa principibus, aliter rata non haberent, quam ſi eadem iiſdem & ipſi dediſſent: primus præterita omnia uno confirmavit edicto, nec à ſe peti paſſus eſt. In ceteris vero deſideriis omnium hominum obſtinatiſſime tenuit ne quem ſine ſpe dimitteret. Quin & admonentibus domeſticis, *quaſi plura polliceretur quam præſtare poſſet: non oporteret*, ait, *quenquam à ſermone principis triſtem diſcedere.* Atque etiam recordatus quondam ſuper cœnam, quod nihil cuiquam toto die præſtitiſſet, memorabilem illam meritoque laudatam vocem edidit: Amici, Diem Perdidi. Populum in primis univerſum tanta per omnes occaſiones comitate tractavit, ut propoſito gladiatorio munere, *non ad ſuum, ſed ſpectantium arbitrium edituruſ ſe* profeſſus ſit. Et plane ita fecit. Nam neque negavit quidquam petentibus, & ut quæ vellent peterent ultro adhortatus eſt. Quin & ſtudium armaturæ Threcum præ ſe ferens, ſæpe cum populo, & voce, & geſtu, ut fautor, cavillatus eſt: verum majeſtate ſalva, nec minus æquitate. Ne quid popularitatis prætermitteret, nonnunquam in thermis ſuis, admiſſa plebe, lavit. Quædam ſub eo fortuita ac triſtia acciderunt: ut conflagratio Veſevi montis in Campania; & incendium Romæ, per triduum, totidemque noctes; item peſtilentia quanta non temere alias. In his tot adverſis, ac talibus, non modo principis ſolicitudinem: ſed & parentis affectum unicum præſtitit: nunc conſolando, per edicta: nunc opitulando, quatenus ſuppeteret facultas. Curatores reſtituendæ Campaniæ è conſularium numero ſorte duxit. Bona oppreſſorum in Veſevo, quorum hæredes non exſtabant, reſtitutioni afflictarum civitatum attribuit. Urbis incendio nihil niſi ſibi publice periiſſe teſtatus, cuncta prætoriorum ſuorum ornamenta operibus ac templis deſtinavit: præpoſuitque complures ex equeſtri ordine, quo quæque maturius peragerentur. Medendæ valetudini leniendiſque morbis, nullam divinam humanamque opem non adhibuit, inquiſito omnium ſacrificiorum remediorumque genere. Inter ad-

verſa

versa temporum, & delatores [1] mandatoresque erant ex licentia veteri. Hos assidue in foro ac fustibus cæsos, ac noviſſime traductos per Amphitheatri harenam, partim ſubjici in ſervos, ac vænire, imperavit, partim in aſperrimas inſularum avehi. Utque etiam ſimilia quandoque auſuros perpetuo coerceret, vetuit inter cetera de eadem re pluribus legibus agi: quærive de cujuſdam defunctorum ſtatu, ultra certos annos.

9. PONTIFICATUM maximum ideo ſe profeſſus accipere ut puras ſervaret manus, fidem præſtitit: nec auctor poſthac cujuſdam necis, nec conſcius, quamvis interdum ulciſcendi cauſſa non deeſſet: ſed *periturum ſe potius, quam perditurum* adjurans. Duos patricii generis convictos in affectatione imperii, nihil amplius quam ut deſiſterent monuit, dicens *principatum fato dari*: ſi quid præterea deſiderent, promittens ſe tributurum: & confeſtim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, curſores ſuos miſit, qui anxiæ filium ſalvum nuntiarent. Ceterum ipſos non ſolum familiari cœnæ adhibuit, ſed & inſequenti die gladiatorum ſpectaculo circa ſe ex induſtria collocatis, oblata ſibi ornamenta pugnantium inſpicienda porrexit. Dicitur etiam cognita utriuſque genitura, *imminere ambobus periculum* affirmaſſe, verum *quandoque & ab alio*, ſicut evenit. Fratrem inſidiari ſibi non deſinentem, ſed pæne ex profeſſo ſolicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, neque ſeponere, ac ne in minore quidem honore habere ſuſtinuit: ſed ut à primo Imperii die, conſortem ſucceſſoremque teſtari perſeveravit: nonnunquam ſecreto lacrymis & precibus orans *ut tandem mutuo erga ſe animo vellet eſſe*.

10. INTER hæc morte præventus eſt, majore hominum damno quam ſuo. Spectaculis abſolutis, in quorum fine populo coram ubertim fleverat, Sabinos petit aliquanto triſtior, quod ſacrificanti hoſtia aufugerat, quodque tempeſtate ſerena tonuerat. Deinde ad primam ſtatim manſionem febrim nactus, cum inde lectica transferretur, ſuſpexiſſe dicitur dimotis plagulis cœlum, multumque conqueſtus, *Eripi ſibi vitam immerenti: neque enim exſtare ullum ſuum factum pœnitendum, excepto duntaxat uno.* Id quale fuerit, neque ipſe tunc prodidit, neque cuiquam facile ſuccurrit. Quidam opinantur, conſuetudinem recordatum quam cum fratris uxore habuerit. Sed nullam habuiſſe perſancte Do-

1. Hic per *mandatores* ſignificantur occulti delatorum impulſores, qui non ipſi accuſant, ſed aliis mandant accuſationem.

mitia

mitia jurabat, haud negatura, ſi qua omnino fuiſſet, imo etiam gloriatura: quod illi promtiſſimum erat in omnibus probris.

11. Exceſſit in eadem, qua pater, villa, Idib. Septembris, poſt biennium, ac menſes duos, deiſque xx. quam ſucceſſerat patri, altero & quadrageſimo ætatis anno. Quod ut palam factum eſt, non ſecus atque in domeſtico luctu mœrentibus publice cunctis, ſenatus prius quam edicto convocaretur, ad curiam cucurrit: obſeratiſque adhuc foribus, deinde apertis; tantas mortuo gratias egit laudeſque congeſſit, quantas ne vivo quidem unquam, atque præſenti.

C. SUETONII TRANQUILLI DE XII. CÆSARIBUS

LIBER XII.

Titus Flavius Domitianus.

Breviarium Capitum.

Domitiani ortus, & adoleſcentia. 1
Geſta per eum ante principatum. 2
Geſta per eum in initio principatus. 3
Spectacula per eum edita, ac ejus liberalitas. 4
Opera publica per eum facta. 5
Expeditiones per eum ſuſceptæ. 6
Quædam inſtituta, & ordinata per eum. 7
Diligentia, & induſtria in jure dicendo. 8
Clementia, & largitus in initio principatus. 9
Sævitia, & crudelitas in plurimos. 10, 11
Rapinæ & extorſiones. 12
Elatio & vana gloria. 13
Conjuratio contra eum facta, & ſuſpicio mortis quam habebat. 14
Patruelis per eum occiſus, & prodigia mortis. 15
Signa mortis. 16
De inſidiis, & cæde. 17
Statura, & pulcritudo. 18
Peritia in ſagittando, & laborum impatientia. 19
Facundia, & ſtudium. 20
Uſus aleæ, & convivia; & alia per eum geſta. 21
Libido, & luxuria. 22
Mœſtitia nalitum, & lætitia Senatus in morte, ac ſigna mortem præcedentia. 23

1. DOMITIANUS natus eſt IX. Kal. Novembris, patre Coss. deſignato, inituroque menſe inſequenti honorem, regione urbis ſexta, ad Malum Punicum, domo, quam poſtea in templum gentis Flaviæ convertit. Pubertatis ac primæ adoleſcentiæ tempus, tanta inopia tantaque infamia geſſiſſe fertur, ut nullum vas argenteum in uſu haberet. Satiſque conſtat, Clodium Pollionem prætorium virum, in quem eſt Poëma Neronis, quod inſcribitur *Luſcio*, chirogra-

chirographum ejus conſervaſſe, & nonnunquam protuliſſe, noctem ſibi pollicentis: nec defuerunt qui affirmarent corruptum Domitianum & à Nerva ſucceſſore mox ſuo. Bello Vitelliano confugit in Capitolium cum patruo Sabino, ac parte præſentium copiarum: ſed interrumpentibus adverſariis, & ardente templo, apud ædituum clam pernoctavit: ac mane Iſiaci celatus habitu, inter ſacrificulos vanæ ſuperſtitionis, cum ſe trans Tiberim ad condiſcipuli ſui matrem comite uno contuliſſet, ita latuit, ut ſcrutantibus qui veſtigia ſubſecuti erant, deprehendi non potuerit. Poſt victoriam demum progreſſus, & CÆSAR conſalutatus, honorem prætoræ urbanæ cum conſulari poteſtate ſuſcepit titulo tenus: quam juriſdictionem ad collegam proximum tranſtulit. Ceterum omnem vim dominationis tam licenter exercuit, ut jam tum qualis futurus eſſet oſtenderet. Ne exſequar ſingula, contrectatis multorum uxoribus, Domitiam Longinam Ælio Lamiæ nuptam, etiam in matrimonium abduxit: atque uno die ſuper viginti urbana officia atque peregrina diſtribuit: mirari ſe Veſpaſiano dictitante, *quod ſucceſſorem non & ſibi mitteret.*

2. Expeditionem quoque in Galliam, Germaniaſque, neque neceſſariam, & diſſuadentibus paternis amicis, inchoavit: tantum ut fratri ſe & operibus & dignatione adæquaret. Ob hæc correptus, quo magis ætatis & conditionis admoneretur, habitabat cum patre una, ſellamque ejus ac fratris, quoties prodirent, lectica ſequebatur, ac triumphum utriuſque Judaicum equo albo comitatus eſt. In ſex conſulatibus, nonniſi unum ordinarium geſſit: eumque cedente & ſuffragante fratre. Simulavit & ipſe mire modeſtiam: in primiſque Poëticæ ſtudium, tam inſuetum antea ſibi, quam poſtea ſpretum & abjectum: recitavitque etiam publice. Nec tamen eo ſecius, cum Vologeſus Parthorum rex auxilia adverſus Alanos, ducemque alterum ex Veſpaſiani liberis depopoſciſſet, omni ope contendit ut ipſe potiſſimum mitteretur. Et quia diſcuſſa res eſt, alios Orientis reges, ut idem poſtularent, donis ac pollicitationibus ſolicitare tentavit. Patre defuncto, diu cunctatus, an duplum donativum militi offerret, nunquam jactare dubitavit, *relictum ſe participem imperii, ſed fraudem teſtamento adhibitam.* Neque ceſſavit ex eo inſidias ſtruere fratri clam, palamque: quoad correptum gravi valetudine, prius quam plane efflaret animam, pro mortuo deſeri juſſit: defunctumque nullo præterquam conſecrationis honore dignatus, ſæpe etiam carpſit obliquis orationibus & edictis.

3. INTER initia principatus, quotidie ſecretum ſibi horarium ſumere ſolebat: nec quidquam amplius quam muſcas

captare, ac ſtylo præacuto configere: ut cuidam interroganti, *eſſet ne quis intus cum Cæſare*, non abſurde reſponſum ſit à Vibio Criſpo, *ne muſca quidem*. Deinde uxorem Domitiam, ex qua in ſecundo ſuo conſulatu filium tulerat, alteroque anno conſalutaverat ut AUGUSTAM, candem Paridis hiſtrionis amore deperditam, repudiavit: intraque breve tempus impatiens diſſidii, quaſi efflagitante populo, reduxit. Circa adminiſtrationem imperii aliquandiu ſe varium præſtitit: miſtura quoque æquabili vitiorum atque virtutum, donec virtutes quoque in vitia deflexit: quantum conjectare licet, ſuper ingenii naturam, inopia rapax, metu ſævus.

4. SPECTACULA magnifica aſſidue & ſumtuoſa edidit: non in Amphitheatro modo, verum & in Circo: ubi præter ſolennes bigarum quadrigarumque curſus, prælium duplex etiam equeſtre ac pedeſtre commiſit, atque in Amphitheatro navale quoque. Nam venationes, gladiatoreſque & noctibus ad lychnuchos: nec virorum modo pugnas, ſed & feminarum. Præterea [1] quæſtoriis muneribus, quæ olim omiſſa revocaverat, ita ſemper interfuit, ut populo poteſtatem faceret, bina paria è ſuo ludo poſtulandi, quæ noviſſima aulico apparatu induceret. Ac per omne gladiatorum ſpectaculum ante pedes ejus ſtabat puerulus coccinatus, parvo portentoſoque capite, cum quo plurimum fabulabatur, nonnunquam ſerio. Auditus eſt certe, dum ex eo quærit, *ecquid ſciret cur ſibi viſum eſſet ordinatione proxima Ægypto præficere Metium Rufum*. Edidit navales pugnas pæne juſtarum claſſium, effoſſo, & circumſtructo juxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres perſpectavit: fecit & ludos ſeculares: computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, [2] ſed quo olim Auguſtus ediderat. In his, Circenſium die, quo facilius centum miſſus peragerentur, ſingulos à ſeptenis ſpatiis ad quina corripuit. Inſtituit & quinquennale certamen, Capitolino Jovi triplex, muſicum, equeſtre, gymnicum, & aliquanto plurium quam nunc eſt, coronarum. Certabant etiam & proſa oratione Græce Latineque: ac præter citharœdos [3] chorocithariſtæ quoque & pſilocithariſtæ: in ſtadio vero curſu etiam virgines. Certamini præſedit crepidatus, purpureaque amictus [4] toga Græcanica, capite geſtans

1 *Inſtitutum fuit à Claudio principe, ut ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebraretur pecunia eorum, qui quæſturam adipiſcerentur.* Tacitus. 2 Anno U. C. 839. Coss. Imper. T. Fl. Dom. XIV. & L. Municio Rufo, ludos ſeculares centum paulo plus annis (nempe quatuor) poſt Auguſtinos fecit Domitianus. 3 *Chorocithariſtæ* qui plures una fidibus modulatæ concinunt, *Pſilocithariſtæ* qui ſolo nudoque citharæ cantu pſallunt.

4 Ut toga nihil aliud erat quam pallium rotundum, ſic pallium Græcanicum aliud nihil quam toga quadrata. Hinc *togam Græcanicam*, pro pallio Græco dixit.

coronam

coronam auream cum effigie Jovis, ac Junonis, Minervæque: assidentibus Diali sacerdote & collegio Flavialium pari habitu, nisi quod illorum coronis inerat & ipsius imago. Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria Minervæ, cui collegium constituerat: ex quo sorte ducti magisterio fungerentur, ederentque eximias venationes & scenicos ludos, superque oratorum ac poetarum certamina. Congiarium populo nummorum trecenorum ter dedit: atque inter spectacula muneris, largissimum epulum. [1] Septimontiali sacro quidem Senatui, equitique panariis, plebi sportellis cum opsonio distributis, initium vescendi primus fecit: dieque proximo omne genus missilia sparsit: & quia pars major intra popularia deciderat, quinquagenas tesseras in singulos cuneos equestris ac senatorii ordinis pronuntiavit.

5. Plurima & ampliſſima opera incendio absumta restituit: in queis & Capitolium, quod rursus arserat: sed omnia sub titulo tantum suo, ac sine ulla pristini auctoris memoria. Novam autem excitavit ædem in Capitolio custodi Jovi, & *forum* quod nunc *Nervæ* vocatur. Item Flaviæ templum gentis, & stadium, & odeum, & naumachiam: è cujus postea lapide maximus Circus, deustis utrinque lateribus, exstructus est.

6. EXPEDITIONES partim sponte susceptit, partim necessario. Sponte in Cattos: necessario unam in Sarmatas, legione cum Legato simul cæsa. In Dacos duas, primam Appio Sabino consulari oppresso, secundam, Cornelio Fusco præfecto cohortium prætorianorum, cui belli summam commiserat. De Cattis Dacisque post varia prælia, duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit. Bellum civile motum à L. Antonio superioris Germaniæ Præside confecit absens, felicitate mira: cum ipsa dimicationis hora resolutus repente Rhenus, transituras ad Antonium copias Barbarorum inhibuisset. De qua victoria præsagiis prius quam nuntiis comperit. Siquidem ipso, quo dimicatum erat, die, statuam ejus Romæ insignis aquila circumplexa pennis, clangores lætissimos edidit: paulloque post occisum Antonium adeo vulgatum est, ut caput quoque ejus apportatum vidisse se plerique contenderent.

7. MULTA etiam in communi rerum usu notavit. Sportulas publicas sustulit, revocata cœnarum rectarum consuetudine. Duas Circensibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quatuor pristinas addidit. Interdixit histri-

[1] Septimontium, sive Septimontialem diem festum agebant Romani ob inclusum pomœriis septimum collem, atque adeo ob Romam septicollem effectam.

onibus ſcenam, intra domum quidem exercendi artem jure conceſſo. Caſtrari mares vetuit. Spadonum, qui reſidui apud mangones erant, pretia moderatus eſt. Ad ſummam quondam ubertatem vini, frumenti vero inopiam, exiſtimans nimio vinearum ſtudio negligi arva, edixit ne quis in Italia novellaret: utque in provinciis vineta ſuccciderentur, relicta, ubi plurimum, dimidia parte: nec exſequi rem perſeveravit. Quædam ex maximis officiis inter libertinos equiteſque Rom. communicavit. Geminari legionum caſtra prohibuit: nec plus quam mille nummos à quoquam [1] ad ſigna deponi: quod L. Antonius apud duarum legionum hiberna, res novas moliens, fiduciam cepiſſe etiam ex depoſitorum ſumma videbatur.

8. Addidit & quartum ſtipendium militi, aureos ternos. Jus diligenter & induſtrie dixit. Plerumque & in foro pro tribunali extra ordinem ambitioſas Centumvirorum ſententias reſcidit. Recuperatores, [2] ne ſe perſuaſoriis aſſertionibus accommodarent, idemtidem admonuit. [3] Nummarios judices cum ſuo quemque conſilio notavit. Auctor & tribunis pleb. fuit, ædilem ſordidum repetundarum accuſandi, judiceſque in eum à ſenatu petendi. Magiſtratibus quoque urbicis, provinciarumque præſidibus coërcendis, tantum curæ adhibuit, ut neque modeſtiores unquam, neque juſtiores exſtiterint: è quibus pleroſque poſt illum reos omnium criminum vidimus. Suſcepta morum correctione, licentiam theatralem promiſcue in equite ſpectandi inhibuit. Scripta famoſa, vulgoque edita, quibus primares viri ac feminæ notabantur, abolevit non ſine auctorum ignominia. Quæſtorium virum, quod geſticulandi ſaltandique ſtudio teneretur, movit ſenatu. Probroſis feminis lecticæ uſum ademit: jusque capiendi legata hæreditateſque. Equitem Rom. ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimiſſæ adulterii crimen intenderat, eraſit judicum albo. Quoſdam ex utroque ordine [5] lege Scatinia condemnavit. Inceſta Veſtalium virginum, à patre ſuo quoque & fratre neglecta, varie ac ſevere coërcuit: priora, capitali ſupplicio; poſteriora, more veteri. Nam cum Ocellatis ſororibus, item Varonillæ liberum mortis permiſiſſet arbitrium, corruptoreſque earum relegaſſet, mox

1 Scribit Vegetius in 11. de re militari, ab antiquis inſtitutum fuiſſe, ut ex donativo quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, & ibidem ipſis militibus ſervaretur, ne per luxum, & inanium rerum emtionem, poſſet abſumi. 2 Ne aſſertiones eorum, qui jus ſuum aſſerere, & rem vindicare volebant, ſemper ſequerentur, quoniam ad perſuadendum efficaces ſæpe ſunt, ſed tamen fraudulentæ. 3 Nummis & pecuniâ corruptos. 4 Lex Scatinia punit eos qui muliebria patiuntur, & maxime Viros.

Corneliam

Corneliam virginem maximam absolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam atque convictam, defodi imperavit, stupratoresque virgis in comitio ad necem cædi, excepto prætorio viro, cui, dubia etiamnum caussa, & incertis quæstionibus atque tormentis de semet professo, exilium indulsit. Ac ne qua religio Deûm impune contaminaretur, monumentum quod libertus ejus è lapidibus templo Capitolini Jovis destinatis filio construxerat, diruit per milites: ossaque & reliquias, quæ inerant, mari mersit.

9. INTER initia usque adeo ab omni cæde abhorrebat, ut absente adhuc patre, recordatus Virgilii versum,

Impia quam cæsis gens est epulata juvencis:

edicere destinaverit, *ne boves immolarentur*. Cupiditatis quoque atque avaritiæ vix suspicionem ullam, aut privatus unquam, aut princeps aliquandiu dedit: imo è diverso magnæ sæpe non abstinentiæ modo, sed etiam liberalitatis experimenta. Omnes circa se largissime prosecutus, nihil prius aut acrius monuit quam ne quid sordide facerent. Relictas sibi hæreditates ab iis quibus liberi erant, non recepit. Legatum etiam ex Testamento Ruscii Cœpionis, qui caverat: *ut quotannis ingredientibus Curiam senatoribus, certam summam viritim præstaret hæres suus*, irritum fecit. Reos, qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, universos discrimine liberavit: nec repeti, nisi intra annum, eaque conditione permisit, ut accusatori, qui caussam non teneret, exsilium pœna esset. Scribas quæstorios negotiantes ex consuetudine, sed contra [1] Clodiam legem, venia in præteritum donavit. [2] Subseciva, quæ divisis per veteranos agris carptim superfuerunt, veteribus possessoribus, ut usucapta concessit. [3] Fiscales calumnias, magna calumniantium pœna repressit: ferebaturque vox ejus, PRINCEPS QUI DELATORES NON CASTIGAT, IRRITAT.

10. SED NEQUE in clementiæ, neque in abstinentiæ tenore permansit: & tamen aliquanto celerius ad sævitiam descivit, quam ad cupiditatem. Discipulum Paridis pantomimi, impuberem adhuc & tum maxime ægrum, quod arte formaque non absimilis magistro videbatur, occidit: item Hermogenem Tarsensem, propter quasdam in historia figuras: librariis etiam qui eam descripserant, crucifixis. Patrem familias, quod *Threcem mirmilloni parem*, [4] *munerario imparem*

1 Quæ prohibuit scribas Quæstorum exercere negotiationes. 2 Portiunculas agrorum, quasi subcisas relictasve, quæ velut reliquiæ in dividendis agris superfuerant. 3 Falsas delationes, ex quibus damnatorum bona ad fiscum Imperatorium devolvebantur. 4 Editori spectaculorum Domitiano, tanquam ab eo vellet, nollet, digladiari cogeretur; & ita hoc dicto visus est taxare principem exhibitorem spectaculi gladiatorii.

dixerat,

dixerat, detractum è ſpectaculis in arenam, canibus objecit, cum hoc titulo: IMPIE LOCUTUS PARMULARIUS. Complures ſenatores, in his aliquot conſulares, interemit: ex quibus, Civicam Cerealem in ipſo Aſiæ proconſulatu, Salvidienum Orfitum, Acilium Glabrionem exſilio, quaſi molitores novarum rerum: ceteros leviſſima quemque de cauſſa: Ælium Lamiam, ob ſuſpicioſos quidem, verum & veteres & innoxios jocos: quod poſt abductam uxorem laudanti vocem ſuam, [1] *Heu taceo*, dixerat: quodque Tito hortanti ſe ad alterum matrimonium reſponderat, [2] μὴ γὰρ σὺ γαμῆσαι θέλεις; Salvium Cocceianum, quod Othonis Imperatoris patrui ſui diem natalem celebraverat: Metium Pompoſianum, quod habere Imperatoriam geneſim vulgo ferebatur, & quod depictum orbem terræ in membranas, concioneſque regum ac ducum ex Tito Livio circumferret, quodque ſervis nomina Magonis & Annibalis indidiſſet: Salluſtium Lucullum Britanniæ legatum, quod lanceas novæ formæ appellari *Luculleas* paſſus eſſet: Junium Ruſticum, quod Pæti Thraſeæ & Helvidii Priſci laudes edidiſſet, appellaſſetque eos *ſanctiſſimos viros*, cujus criminis occaſione, Philoſophos omnes urbe Italiaque ſubmovit. Occidit & Helvidium filium, quod quaſi ſcenico exodio ſub perſona Paridis & Oenones divortium ſuum cum uxore taxaſſet: Flavium Sabinum alterum è patruelibus, quod eum comitiorum conſularium die deſtinatum, perperam præco non *Conſulem*, ad populum, ſed *Imperatorem* pronuntiaſſet. Verum aliquanto poſt [3] civilis belli victoriam ſævior, pleroſque partis adverſæ, dudum etiam latentes conſcios, inveſtigato novo quæſtionis genere, diſtorſit immiſſo per obſcœna igne. Nonnullis & manus amputavit. Satiſque conſtat duos ſolos è notioribus venia donatos, tribunum laticlavium, & centurionem: qui ſe, quo facilius expertes culpæ oſtenderent, impudicos probaverant, & ob id neque apud ducem, nec apud milites ullius momenti eſſe potuiſſe.

11. Erat autem non ſolum magnæ, ſed & callidæ inopinataeque ſævitiæ. Auctorem ſummarum pridie quam crucifigeret, in cubiculum vocavit: aſſidere in toro juxta coëgit, ſecurum hilaremque dimiſit, partibus etiam de cœna dignatus eſt. Aretinum Clementem conſularem virum, è familiaribus & emiſſariis ſuis, capitis condemnaturus, in eadem, vel etiam in majore gratia habuit, quoad noviſſime ſimul geſtanti, conſpecto delatore ejus, *Vis*, inquit, *hunc nequiſſimum ſervum*

1 Notat tyrannidem Principis, qui omnia in ſuo genere pulchra & excellentia poſſeſſoribus eriperet; unde neceſſitas incumbebat ſuo bona diſſimulandi, celandique. Sic eſſe exponendum docent illa verba, *laudanti vocem ſuam*. 2 Quo dicto intelligi voluit Ælius Lamia, quod Titus quoque vellet abducere alteram ſibi uxorem, ſicut Domitianus primam ſibi abduxerat. 3 Quod Antonius Saturninus moverat. c. 6.

cras

ras audiamus? Et quo contemtius abuteretur patientia hominum, nunquam triſtiorem ſententiam, ſine præfatione clementiæ pronuntiavit: ut non aliud jam certius atrocis exitus ſignum eſſet quam principii lenitas. Quoſdam majeſtatis reos in curiam induxerat, & cum prædixiſſet *experturum ſe illa die quam charus ſenatui eſſet*, facile perfecerat ut etiam more majorum puniendi condemnarentur: deinde atrocitate pœnæ conterritus, ad leniendam invidiam intercеſſit, his verbis: neque enim ab re fuerit ipſa cognoſcere; *Permittite, Patres Conſcripti, à pietate veſtra impetrari (quod ſcio me difficulter impetraturum) ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis. Nam & parcetis oculis veſtris, & intelligent me omnes ſenatui interfuiſſe.*

12. EXHAUSTUS operum ac munerum impenſis, ſtipendioque quod adjecerat, tentavit quidem ad relevandos caſtrenſes ſumtus, militum numerum diminuere. Sed cum obnoxium ſe barbaris per hoc animadverteret, neque eo ſecius in explicandis oneribus omnibus hæreret, nihil penſi habuit quin prædaretur omni modo. Bona vivorum & mortuorum uſquequaque, quolibet & accuſatore & crimine corripiebantur: ſatis erat objici qualecumque factum dictumque adverſum majeſtatem principis. Confiſcabantur alieniſſimæ hæreditates, vel exiſtente uno qui diceret, audiſſe ſe ex defuncto, cum viveret, *hæredem ſibi Cæſarem eſſe*. Præter ceteros Judaicus fiſcus acerbiſſime actus eſt: ad quem deferebantur qui veluti profeſſi, Judaicam intra urbem viverent vitam, vel diſſimulata origine impoſita genti tributa non pependiſſent. Interfuiſſe me adoleſcentulum memini, cum à procuratore, frequentiſſimoque concilio inſpiceretur nonagenarius ſenex, an circumſectus eſſet. Ab juventa minime civilis: animi confidens etiam, & tum verbis tum rebus immodicus. Cænidi patris concubinæ ex Iſtria reverſæ, oſculumque, ut aſſueverat, offerenti, manum præbuit. Generum fratris indigne ferens, albatos & ipſum miniſtros habere, proclamavit; Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.

13. Principatum vero adeptus, neque in ſenatu jactare dubitavit, *& patri ſe, & fratri imperium dediſſe*: *Illos ſibi reddidiſſe*: Neque in reducenda poſt divortium uxore, edicere, *revocatam eam in pulvinar ſuum*: acclamari etiam in Amphitheatro epulari die libenter audiit: *Domino & Dominæ feliciter*. Sed & Capitolino certamine cunctos ingenti conſenſu precantes ut Palfurium Suram reſtitueret, pulſum olim ſenatu, ac tunc de oratoribus coronatum, nullo reſponſo dignatus, tacere tantummodo juſſit voce præconis. Pari arrogantia cum procuratorum ſuorum nomine

ne [1] formalem dictaret epistolam, sic cœpit: *Dominus & Deus noster sic fieri jubet*. Unde institutum posthac, ut ne scripto quidem ac sermone cujusquam appellaretur aliter. Statuas sibi in Capitolio nonnisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Janos, arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis, tantos ac tot exstruxit, ut cuidam Græce inscriptum sit arcui ΑΡΚΕΙ. Consulatus XVII. cepit: quod ante eum nemo. Ex quibus septem medios continuavit: omnes autem pæne titulo tenus gessit: nec quenquam ultra Kalendas Maii, plures ad Idus usque Januarias. Post autem duos triumphos, Germanici cognomine assumto, Septembrem mensem & Octobrem, ex appellationibus suis, Germanicum Domitianumque transnominavit: quod altero suscepisset Imperium, altero natus esset.

14. PER HÆC terribilis cunctis & invisus, tandem oppressus est amicorum libertorumque intimorum conspiratione, simul & uxoris. Annum diemque ultimum vitæ jam pridem suspectum habebat, horam etiam, necnon & genus mortis. Adolescentulo Chaldæi cuncta prædixerant. Pater quoque super cœnam quondam fungis abstinentem palam irriserat, ut ignarum sortis suæ, quod non ferrum potius timeret. Quare pavidus semper atque anxius, minimis etiam suspicionibus præter modum commovebatur, ut edicti de excidendis vineis propositi, gratiam facere non alia magis re compulsus credatur, quam quod sparsi libelli his versibus erant,

Κἢν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Οσσον ἐπισπεῖσαι Καίσαρι θυομένῳ.

Eadem formidine oblatum à senatu novum & excogitatnm honorem, quanquam omnium talium appetentissimus, recusavit: quo decretum erat, *ut quoties gereret consulatum, equites Romani quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus, præcederent eum, inter lictores apparitoresque*. Tempore quoque suspecti periculi appropinquante, solicitior indies, porticuum in quibus spatiari consueverat, parietes phengite lapide distinxit: è cujus splendore per imagines quicquid à tergo fieret, provideret. Nec nisi secreto atque solus plerasque custodias, receptisque in manu catenis, audiebat. Utque domesticis persuaderet, ne bono quidem exemplo audendam esse patroni necem: Epaphroditum à libellis, capitali pœna condemnavit: quod post destitutionem, Nero in adipiscenda morte, manu ejus adjutus existimabatur.

1 Quâ imperator aliquid publice edicebat, aut publice ad alios scribebat, ut ex ejus formâ, & exemplari similes scriberent, Græci dicunt ἐγκυκλίους ἐπιστολάς.

15. Deni-

15. Denique Flavium Clementem patruelem ſuum contemtiſſimæ inertiæ, cujus filios etiamnum parvulos ſucceſſores palam deſtinaverat, & abolito priore nomine, alterum *Veſpaſianum* appellari juſſerat, alterum *Domitianum*, repente ex tenuiſſima ſuſpicione tantum non ipſo ejus conſulatu interemit. Quo maxime facto maturavit ſibi exitium. Continuis octo menſibus tot fulgura facta nuntiataque ſunt, ut exclamaverit, *Feriat jam quem volet*. Tactum de cœlo Capitolium, templumque Flaviæ gentis: item domus Palatina, & cubiculum ipſius: atque etiam è baſi ſtatuæ triumphalis titulus excuſſus vi procellæ in monumentum proximum decidit. Arbor, quæ privato adhuc Veſpaſiano everſa ſurrexerat, tunc rurſus repente corruit. Præneſtina Fortuna, toto imperii ſpatio annum novum commendanti, lætam eandemque ſemper ſortem dare aſſueta, extremo triſtiſſimam reddidit, nec ſine ſanguinis mentione. Minervam, quam ſuperſtitioſe colebat, ſomniavit excedere ſacrario, negantem ultra ſe tueri eum poſſe, quod exarmata eſſet à Jove. Nulla tamen re perinde commotus eſt quam reſponſo caſuque Aſcletarionis mathematici. Hunc delatum, nec inficiantem jactaſſe ſe quæ providiſſet ex arte, ſciſcitatus eſt quis ipſum maneret exitus: & affirmantem *fore ut brevi laceraretur à canibus*, interfici quidem ſine mora, ſed ad coarguendam temeritatem artis, ſepeliri quoque accuratiſſime imperavit. Quod cum fieret, evenit ut repentina tempeſtate dejecto funere ſemiuſtum cadaver diſcerperent canes: idque ei cœnanti à mimo Latino, qui præteriens forte animadverterat, inter ceteras diei fabulas referretur.

16. PRIDIE quam periret, cum oblatos tuberes ſervari juſſiſſet in craſtinum, adjecit: *Si modo uti licuerit*. Et converſus ad proximos, affirmavit *fore ut ſequenti die*, [1] *Luna ſe in Aquario cruentaret, factumque aliquod exiſteret, de quo loquerentur homines per terrarum orbem*. Ac circa mediam noctem ita eſt exterritus, ut de ſtrato proſiliret. Dehinc mane haruſpicem ex Germania miſſum qui conſultus de fulgure mutationem rerum prædixerat, audiit, condemnavitque. Ac dum exulceratam in fronte verrucam vehementius ſcalpit, profluente ſanguine, *Utinam*, inquit, *hactenus*. Tunc horas requirenti pro quinta, quam metuebat, ſexta ex induſtria nuntiata eſt. His velut tranſacto jam periculo lætum, feſtinantemque ad corporis curam, Parthenius cubiculo præpoſitus convertit, nuntians eſſe qui magnum neſcio quid afferret, nec differendum. Itaque ſummotis omnibus, in cubiculum ſe recepit, atque ibi occiſus eſt.

1. Hoc prædixit, præſagiens mortem ſuam futuram ſanguinariam, quo tempore Luna eſſet in Aquario.

17. De

17. De insidiarum cædisque genere, hæc ferè divulgata sunt. Cunctantibus conspiratis quando & quomodo, id est, lavantemne an cœnantem aggrederentur, Stephanus Domitillæ procurator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, consilium operamque obtulit. Ac sinisteriore brachio velut ægro, lanis fasciisque per aliquot dies ad avertendam suspicionem obvoluto, ad ipsam horam [1]dolum interjecit: professusque conspirationis indicium, & ob hoc admissus, legenti traditum à se libellum, & attonito, suffodit inguina. Saucium ac repugnantem adorti Clodianus cornicularius, & Maximus Parthenii libertus, & Saturius decurio cubiculariorum, & quidam è gladiatorio ludo, vulneribus septem contrucidaverunt. Puer, qui curæ Larium cubiculi ex consuetudine assistens, interfuit cædi, hoc amplius narrabat, jussum se à Domitiano ad primum statim vulnus pugionem pulvino subditum porrigere, ac ministros vocare: neque ad caput quidquam, excepto capulo, & præterea omnia clausa reperisse: atque illum interim correpto deductoque ad terram Stephano, colluctatum diu, modo ferrum extorquere, modo quanquam laniatis digitis, oculos effodere conatum. Occisus est XIIII. Kalend. Octobris anno ætatis XLV. Imperii XV. Cadaver ejus populari sandapila per vespillones exportatum, Phyllis nutrix in suburbano suo Latina via funeravit: sed reliquias templo Flaviæ gentis clam intulit, cineribusque Juliæ Titi filiæ, quam & ipsa educaverat, commiscuit.

18. STATURA fuit procera, vultu modesto, ruborisque pleno, grandibus oculis, verum acie hebetiore: præterea pulcher ac decens, maxime in juventa, & quidem toto corpore, exceptis pedibus, quorum digitos restrictiores habebat: postea calvitie quoque deformis, & obesitate ventris, & crurum gracilitate: quæ tamen ei valetudine longa remacruerant. Commendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud senatum sic quondam jactaverit, *Usque adhuc certe animum meum probastis & vultum.* Calvitio ita offendebatur, ut in contumeliam suam traheret, si cui alii joco vel jurgio objectaretur: quamvis libello, quem *De cura capillorum* ad amicum edidit, hoc etiam illum seque consolans inseruerit,

Οὐχ' ὁρᾶς οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε.

eadem me tamen manent capillorum fata, & forti animo fero comam in adolescentia senescentem. Scias nec gratius quidquam decore, nec brevius.

1 Scribe *dolonem* ex emendatione Ferrarii. *Dolo est flagellum intra cujus virgam latet pugio.* Servius.

19. La-

19. Laboris impatiens, per urbem pedibus non temere ambulavit: in expeditione & agmine equo rarius, lectica assidue vectus est. Armorum nullo, sagittarum vel præcipuo studio tenebatur. Centenas varii generis feras sæpe in Albano secessu conficientem spectavere plerique: atque ex industria ita quandam capita figentem, ut duobus ictibus quasi cornua effingeret. Nonnunquam in pueri procul stantis, præbentisque pro scopulo dispansam dextræ manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue evaderent.

20. Liberalia studia in initio Imperii neglexit, quanquam bibliothecas incendio absumtas impensissime reparare curasset, exemplaribus undique petitis, missisque Alexandrinam qui describerent emendarentque. Nunquam tamen aut historiæ carminibusve cognoscendis operam ullam, aut stylo vel necessario dedit. Præter commentarios & acta Tiberii Cæsaris nihil lectitabat: epistolas, orationesque & edicta alieno formabat ingenio. Sermonis tamen nec inelegantis: dictorum interdum etiam notabilium, *Vellem*, inquit, *tam formosus esse quam Metius sibi videtur*. Et cujusdam caput varietate capilli subrutilum, & incanum, *perfusam nivem mulso* dixit.

21. *Conditionem principum miserrimam* ajebat, *quibus de conjuratione comperta non crederetur, nisi occisis*. Quoties otium esset, alea se oblectabat, etiam profestis diebus matutinisque horis: ac lavabat de die, prandebatque ad satietatem: ut non temere super cœnam præter [1] Matianum malum, & modicam in ampulla potiunculam, sumeret. Convivabatur frequenter ac large, sed pæne raptim: certe non ultra Solis occasum, nec ut postea commissaretur. Nam ad horam somni nihil aliud quam secreto solus deambulabat.

22. Libidinis nimiæ, assiduitatem concubitus velut exercitationis genus, clinopalen vocabat. Eratque fama, quasi concubinas ipse divelleret, nataretque inter vulgatissimas meretrices. Fratris filiam adhuc virginem oblatam in matrimonium sibi, cum devinctus Domitiæ nuptiis pertinacissime recusasset, non multo post alii collocatam, ultro corrupit, & quidem vivo etiam tum Tito: mox patre ac viro orbatam, ardentissime palamque dilexit: ut etiam caussa mortis exstiteret, coactæ conceptum à se abigere.

23. OCCISUM eum populus indifferenter, miles gravissime tulit, statimque eum *Divum* appellare conatus est: paratus & ulcisci, nisi duces defuissent. Quod quidem paulo post fecit, expostulatis ad pœnam pertinacissime cædis auctoribus. Contra senatus adeo lætatus est, ut repleta certatim curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbis-

[1] A. C. Matio primo conditore. Plin. Hist. l. 15. c. 14.

simo

simo acclamationum genere laceraret: scalas etiam inferri, clypeosque & imagines ejus coram detrahi, & ibidem solo affligi juberet: novissime eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret. Ante paucos quam occideretur menses, cornix in Capitolio elocuta est, ἴσως πάντα καλῶς. Nec defuit qui ostentum sic interpretaretur:

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine cornix,
Est bene, *non potuit dicere: dixit*, Erit.

Ipsum etiam Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi ponere cervicem auream enatam: pro certoque habuisse, beatiorem post se lætioremque portendi statum Reipublicæ. Sicut sane brevi evenit, abstinentia & moderatione insequentium principum.

FINIS.

C. SUETONII TRANQUILLI
LIBRI DUO,
DE ILLUSTRIBUS
GRAMMATICIS,
ET
DE CLARIS
RHETORIBUS.

C. SUETONII TRANQUILLI

DE ILLUSTRIBUS

GRAMMATICIS

LIBER.

1. GRAMMATICA olim Romæ ne in uſu quidem, nedum in honore ullo erat: rudi ſcilicet ac bellicoſa etiam tum civitate, necdum magnopere liberalibus diſciplinis vacante. Initium quoque ejus mediocre extitit: ſiquidem antiquiſſimi doctorum, qui iidem & Poëtæ & oratores ſemigræci erant (Livium & Ennium dico, quos utraque lingua domi foriſque docuiſſe adnotum eſt) nihil amplius quam Græce interpretabantur: ac ſi quid Latine ipſi compoſuiſſent, prælegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libros *De literis ſyllabiſque*, item *De metris*, ab eodem Ennio editos, jure arguit Lucius Cotta, non Poëtæ ſed poſterioris Ennii eſſe, cujus etiam de augurandi diſciplina volumina feruntur.

2. Primus igitur, quantum opinamur, ſtudium grammaticæ in Urbem intulit CRATES MALLOTES Ariſtarchi æqualis, qui miſſus ad ſenatum ab Attalo rege, inter ſecundum ac tertium bellum Punicum, ſub ipſam Ennii mortem, quum in regione Palatii, prolapſus in cloacæ foramen crus fregiſſet, per omne legationis ſimul & valetudinis tempus, plurimas ἀνεγνώσεις ſubinde fecit, aſſidueque diſſeruit: ac noſtris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc divulgata, vel defunctorum amicorum, vel ſi quorum aliorum probaſſent, diligentius retractarent, ac legendo commentandoque etiam ceteris nota facerent: ut CAJUS OCTAVIUS Lampadio, Nævii Punicum bellum: quod unico volumine & continenti ſcriptura expoſitum, diviſit in ſeptem libros: ut poſtea QUINTUS VARGONTEIUS annales Ennii, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat, ut LÆLIUS, ARCHELAUS, VECTIUS, QUINTUS PHILOCOMUS Lucilii ſatyras familiaris ſui:

quas legisse se apud Archelaum Pompejus Lenæus, apud Philocomum Valerius Cato prædicant.

3. Instruxerunt auxeruntque ab omni parte grammaticam, LUCIUS ÆLIUS LANUVINUS, gener Quinti Ælii, SERVIUS CLAUDIUS, uterque eques Romanus, multique ac varii & in doctrina & in republica usus. LUCIUS ÆLIUS cognomine duplici fuit: nam & Præconinus, quod pater ejus præconium fecerat, vocabatur: & Stilo, quod orationes nobilissimo cuique scribere solebat: tantus optimatum fautor, ut Quintum Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. SERVIUS cum librum soceri nondum editum fraude intercepisset, & ob hoc repudiatus, pudore ac tædio secessisset ab Urbe, in podagræ morbum incidit: cujus impatiens veneno sibi perunxit pedes, & enecuit, ita, ut parte ea corporis quasi præmortua, vixerit. Post hoc magis ac magis & gratia & cura artis increvit: ut ne clarissimi quidem viri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent: utque temporibus quibusdam super viginti celebres scholæ fuisse in urbe tradantur: pretia Grammaticorum tanta, mercedesque tam magnæ, ut constet LUTATIUM DAPHNIDEM, quem LENÆUS MELISUS per cavillationem nominis, [1] Πανὸς ἄγημα dicit, ducentis millibus nummum Quinto Catulo emtum, ac brevi manumissum: LUCIUM APULEIUM ab Eficio Calvino equite Romano prædivite, quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in provincias quoque Grammatica penetraverat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata: inter quos OCTAVIUS TEUCER, & SISCENNIUS JACCHUS, & OPPIUS CARES: hic quidem ad ultimam ætatem, & cum jam non gressu modo deficeretur, sed & visu.

4. Appellatio GRAMMATICORUM Græca consuetudine invaluit, sed initio *Literati* vocabantur. Cornelius quoque Nepos in libello quo distinguit literatum ab erudito, *literatos* vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere aut scribere; ceterum proprie sic appellandos Poëtarum interpretes qui à Græcis γραμματικοὶ nominentur; eosdem LITERATORES vocitatatos. Messala Corvinus, in quadam epistola *non esse sibi* dicens *rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut literatore Catone*: significat enim haud dubie Valerium Catonem Poëtam simul, grammaticumque notissimum. Sunt qui *literatum* à *literatore* distinguant, ut Græci Grammaticum à Gram-

1 Emendat Scaliger, δαπάνης ἄγημα *impensa portentum*, ut & ad nomen *Daphnis* esset aliqua, & ad rem quæ narratur allusio.

matista

mariſta: & illum quidem abſolute, hunc mediocriter doctum exiſtiment: quorum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmat. Nam apud majores, ait, cum familia alicujus venalis produceretur, non temere quem literatum, in titulo, ſed literatorem inſcribi ſolitum eſſe, quaſi non perfectum literis, ſed imbutum. Veteres Grammatici & Rhetoricam docebant: ac multorum de utraque arte commentarii feruntur, ſecundum quam conſuetudinem poſteriores quoque exiſtimo, quanquam jam diſcretis profeſſionibus, nihilominus vel retinuiſſe, vel inſtituiſſe & ipſos quædam genera inſtitutionum ad eloquentiam præparandam, ut problemata, periphraſes, elocutiones, ethologias, atque alia hoc genus: ne ſcilicet ſicci omnino atque aridi pueri Rhetoribus traderentur: quæ quidem omitti jam video deſidia quorundam & infantia; non enim faſtidio putem. Me quidem adoleſcentulo, repeto quendam Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis diſputare, nonnullis vero mane differere, poſt meridiem, remoto pulpito, declamare ſolitum. Audiebam etiam memoria patrum, quoſdam è Grammaticis ſtatim è ludo tranſiſſe in forum, atque in numerum præſtantiſſimorum patronorum receptos. Clari profeſſores, & de quibus prodi poſſit aliquid duntaxat à nobis, fere hi fuerunt.

5. SÆVIUS NICANOR primus ad famam dignationemque docendo pervenit; fecitque præter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, ſatyram quoque: in qua libertinum ſe, ac duplici cognomine eſſe hoc indicat,

Sævius Nicanor Marci libertus negabit:
Sævius Poſthumius idem ſed Marcus docebit.

Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum in Sardiniam ſeceſſiſſe, ibique diem obiiſſe.

6. AURELIUS OPILIUS Epicurei cujuſdam libertus, Philoſophiam primo, deinde Rhetoricam, noviſſime Grammaticam docuit. Dimiſſa autem ſchola, Rutilum Rufum damnatum in Aſiam ſecutus, ibidem Smyrnæ ſimulque conſenuit: compoſuitque variæ eruditionis aliquot volumina, ex quibus novem unius corporis: qui quia ſcriptores ac Poëtas ſub clientela Muſarum judicaret, non abſurde & ſcripſiſſe & feciſſe ſe ait *ex numero Divarum & appellatione*. Hujus cognomen in pleriſque indicibus & titulis per unam literam ſcriptum animadverto; verum ipſe per duas affert in paraſtichide libelli, qui inſcribitur PINAX.

7. MARCUS ANTONIUS GNIPHO ingenuus, in Gallia natus, ſed expoſitus; à nutritore ſuo manumiſſus, inſtitutuſque, Alexandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionyſii Scythobrachionis; (quod equidem non te-

mere crediderim, quum temporum ratio vix congruat) fuiſſe dicitur ingenii magni, memoriæ ſingularis, nec minus Græce quam Latine doctus, præterea comi facilique natura, nec unquam de mercedibus pactus, eoque plura ex liberalitate diſcentium conſecutus. Docuit primum in Divi Julii domo pueri adhuc; deinde in ſua privata. Docuit autem & Rhetoricam, ita ut quotidie præcepta eloquentiæ traderet, declamaret vero nonniſi nundinis. Scholam ejus claros quoque viros frequentaſſe ajunt; in his Marcum Ciceronem, etiam cum prætura fungeretur. Scripſit multa, quamvis annum ætatis quinquageſimum non exceſſerit; etſi Atejus Philologus duo tantum volumina de Latino ſermone reliquiſſe eum tradit. Nam cetera ſcripta diſcipulorum ejus eſſe, non ipſius; in quibus & ſuum alicubi reperiri nomen.

8. POMPILIUS ANDRONICUS, natione Syrus, ſtudio Epicureæ ſectæ deſidioſior in profeſſione Grammaticæ habebatur, minuſque idoneus ad tuendam ſcholam. Itaque cum ſe in Urbe non ſolum Antonio Gniphoni, ſed ceteris etiam deterioribus poſtponi videret, Cumas tranſiit: ibique in otio vixit, & multa compoſuit: verum adeo inops atque egens, ut coactus ſit præcipuum illud opuſculum annalium elenchorum ſedecim millibus nummûm cuidam vendere. Quos libros Orbilius ſuppreſſos redemiſſe ſe dixit, vulgandoſque curaſſe nomine auctoris.

9. ORBILIUS PUPILLUS Beneventanus, morte parentum, una atque eadem die, inimicorum dolo, interemtorum, deſtitutus, primo [1] apparituram magiſtratibus fecit: deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit: functuſque militia, ſtudia repetit: quæ jam inde à puero non leviter attigerat: ac profeſſus diu in patria, quinquageſimo demum anno Romam, conſule Cicerone, tranſiit: docuitque majore fama quam emolumento. Namque jam perſenex pauperem ſe, & habitare ſub tegulis, quodam ſcripto fatetur. Librum etiam, cui eſt titulus *Perialogos*, edidit, continentem querelas de injuriis, quas profeſſores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ non modo in antiſophiſtas, quos omni ſermone laceravit, ſed etiam in diſcipulos, ut Horatius ſignificat, *plagoſum* eum appellans, & Domitius Marſus ſcribens:

Si quos Orbilius ferula ſcuticaque cecidit.

Ac ne principum quidem virorum inſectatione abſtinuit: ſi quidem ignotus adhuc, quum judicio frequenti, teſtimonium diceret; interrogatus à Varrone diverſæ partis advocato, *quidnam ageret, & artificio uteretur, Gibberoſos ſe de ſole in umbram transferre* reſpondit: quod Muræna gibber erat. Vixit prope ad

[1] Apparitorem egit.

centeſimum

centesimum ætatis annum amissa jampridem memoria, ut versus Bibaculi docet,

Orbilius ubinam est, literarum oblivio?

Statua ejus Beneventi ostenditur, in capitolio, ad sinistrum latus, marmorea, habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scriniis. Reliquit filium ORBILIUM, & ipsum Grammaticum professorem.

10. ATTEIUS PHILOLOGUS libertinus, Athenis natus. Hunc Capito Atejus Jurisconsultus inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eodem ASINIUS POLLIO in libro quo Sallustii scripta reprehendit, ut nimia priscorum verborum affectatione oblita, ita tradit: *In eam rem adjutorium ei fecit maxime quidam Atejus prætextatus nobilis Grammaticus Latinus, declamantium deinde adjutor, atque præceptor, ad summam Philologus ab semet nominatus.* Ipse ad Lucium Hermam scripsit, *se in Græcis literis magnum processum habere, & in Latinis nonnullum: audisse* ANTONIUM GNIPHONEM, *ejusque* HERMAM: *postea docuisse. Præcepisse autem multis & claris juvenibus: in quibus* APPIO *quoque &* PULCHRO, CLAUDIIS, *fratribus, quorum etiam comes in provincia fuerit.* Philologi appellationem assumsisse videtur; quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vindicavit, multiplici variaque doctrina censebatur: quod sane ex commentariis ejus apparet, quanquam pauciſſimi extent. De quorum tamen copia, sic altera ad eundem Hermam epistola significat: HYLEN *nostram aliis memento commendare: quam omnis generis coegimus uti scis octingentos in libros.* Coluit postea familiarissime Cajum Sallustium, & eo defuncto ASINIUM POLLIONEM: quos historiam componere aggressos, alterum breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus quas vellet eligeret, instruxit, alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse, antiqua eum verba & figuras solitum esse colligere Sallustio: quum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto civilique & proprio sermone uratur, vitetque maxime obscuritatem Sallustii & audaciam in translationibus.

11. VALERIUS CATO, ut nonnulli tradiderunt, Burseni cujusdam libertus ex Gallia: ipse libello, cui est titulus INDIGNATIO, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoque facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio. Docuit multos, & nobiles: visusque est peridoneus præceptor maxime ad Poëticam tendentibus; ut quidem apparere vel his versiculis potest,

Cato Grammaticus, Latina Siren,
Qui solus legit, ac facit Poetas.

Scripsit præter grammaticos libellos, etiam Poëmata, ex

quibus præcipue probantur Lydia, & Diana. Lydiæ Ticida meminit:

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna:

Secula permaneat noſtri Dïana Catonis.

Vixit ad extremam ſenectam, ſed in ſumma pauperie, & pæne inopia, abditus modico gurguſtio, poſtquam Tuſculana villa creditoribus ceſſerat, ut auctor eſt Bibaculus:

Si quis forte mei domum Catonis,
Depictas minio aſſulas, & illos
Cuſtodis videt hortulos Priapi,
Miratur quibus ille diſciplinis
Tantam ſit ſapientiam aſſecutus,
Quam tres cauliculi, & ſelibra farris,
Racemi duo, tegula ſub una
Ad ſummam prope nutriant ſenectam.

Et idem rurſus,

Catonis modo, Galle, Tuſculanum,
Tota creditor urbe venditabat.
Mirati ſumus unicum magiſtrum,
Summum Grammaticum, optimum Poetam,
Omnes ſolvere poſſe quæſtiones,
Unum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.

12. CORNELIUS EPICADIUS Lucii Corneliï Syllæ Dictatoris libertus [1] Calatorque ſacerdotio augurali, filioque ejus Fauſto gratiſſimus fuit: quare nunquam non utriuſque ſe libertum edidit. Librum autem, quem Sylla noviſſimum de rebus ſuis imperfectum reliquerat, ipſe ſupplevit.

13. LABERIUS Hiera ſuo hero emtus de cataſta, & propter literarum ſtudium manumiſſus, docuit inter ceteros Brutum & Caſſium. Sunt qui tradant tanta eum honeſtate præditum, ut temporibus Syllanis, proſcriptorum liberos, gratis & ſine mercede ulla in diſciplinam receperit.

14. CURTIUS NICIA hæſit Cn. Pompejo & Cajo Memmio; ſed quum codicillos Memmii ad Pompeii uxorem de ſtupro pertuliſſet, proditus ab ea, Pompejum offendit; domoque ei interdictum eſt. Fuit & M. Ciceronis familiaris; in cujus epiſtola ad Dolabellam hæc de eo legimus: *Omnino mihi literæ magis ſunt expetendæ à te, quam à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem ſcire curare, niſi forte ſcire vis me inter Niciam noſtrum & Vidium judicem eſſe. Profert alter, opinor, duobus verſiculis expenſum Niciæ: alter Ariſtarchus hos* ὀβελίζει.

[1] *Calatores miniſtri ſacrorum, quod ſemper poſſent vocari ob neceſſitatem ſervitutis.* Feſtus.

Ego

Ego tanquam criticus antiquus judicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ *an* παρεμβεβλημένο. Item ad Atticum, *De Nicia quod scribis, si ita me haberem ut ejus humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus provincia est: quod quia facile ferebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem victus. Cur ergo illi molestus esse velim, quum mihi ille jucundus esse non possit? voluntas tamen ejus mihi grata est.* Hujus de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

15. LENÆUS Pompeii Magni libertus, & pæne omnium expeditionum comes, defuncto eo, filiisque ejus, schola se sustentavit: docuitque in Carinis ad Telluris ædem; in qua regione Pompejorum domus fuerat: ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, ut SALLUSTIUM historicum, quod eum *oris improbi, animo inverecundo* scripsisset, acerbissima satyra laceraverit, *lastaurum & lurconem, & nebulonem, popinonemque* appellans: & *vita scriptisque monstrosum*: præterea *priscorum, Catonisque verborum ineruditissimum furem.* Traditur autem puer adhuc catenis subreptus, refugisse in patriam: perceptisque liberalibus disciplinis, pretium domino suo retulisse, verum ob ingenium & doctrinam gratis manumissus.

16. QUINTUS CÆCILIUS Epirota, Tusculi natus, libertus Attici Satrii equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam Marco Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit, vixitque una familiarissime; quod ipsi Gallo inter gravissima crimina ab Augusto objicitur. Post deinde damnationem mortemque Galli, scholam aperuit: sed ita, ut paucis, & tantum adolescentibus, præciperet, prætextato nemini, nisi si cujus parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusque Virgilium & alios Poëtas novos prælegere cœpisse, quod etiam Domitii Marsi versiculus indicat,

Epirota tenellorum nutricula vatum.

17. VERRIUS FLACCUS, libertinus, docendi genere maxime inclaruit. Namque ad exercitanda discentium ingenia æqualeis inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed & præmio, quod victor auferret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus ejus præceptor electus, transiit in Palatium cum tota schola: verum ut ne quem amplius posthac discipulum reciperet: docuitque in atrio Catilinæ domus, quæ pars Palatii tunc erat: & sestertia centena in annum accepit. Decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste, in inferiore fori parte, contra

contra hemicyclum: in quo faſtos à ſe ordinatos, & marmoreo parieti inciſos publicarat.

18. LUCIUS CRASSITIUS genere Tarentinus, ordinis libertini, cognomine Paſides, mox Panſam ſe tranſnominavit. Hic initio circa ſcenam verſatus eſt, dum Mimographos adjuvat: deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito inclaruit, ut hæc de eo ſcriberentur.

Uni Craſſitio ſe credere Smyrna probavit:
Deſinite indocti conjugio hanc petere.
Soli Craſſitio ſe dixit nubere velle:
Intima cui ſoli nota ſua exſtiterint.

Sed cum edoceret jam multos & nobiles, in his Julium Antonium triumviri filium, ut Verrio quoque Flacco compararetur, dimiſſa repente ſchola tranſiit ad Quinti Septimii Philoſophi ſectam.

19. SCRIBONIUS APHRODISIUS, Orbilii ſervus atque diſcipulus, mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior Auguſti uxor fuerat, redemtus & manumiſſus, docuit, quo Verrius tempore: cujus etiam libros de Orthographia reſcripſit, non ſine inſectatione ſtudiorum morumque ejus.

20. CAJUS JULIUS HIGINUS, Auguſti libertus, natione Hiſpanus, etſi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæſare puerum Romam advectum, Alexandria capta. Studioſe & avide imitatus eſt Cornelium Alexandrum Grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam, *Polyhiſtorem* multi, quidam *hiſtoriam* vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo ſecius plurimos docuit, fuitque familiariſſimus Ovidio poëtæ & Cajo Licinio conſulari hiſtorico: qui eum admodum pauperem deceſſiſſe tradit, & liberalitate ſua, quoad vixit, ſuſtentatum. Hujus libertus fuit Julius Modeſtus, in ſtudiis atque doctrina, veſtigia patroni ſecutus.

21. CAJUS MELISSUS, Spoleti natus, ingenuus, ſed ob diſcordiam parentum expoſitus, cura & induſtria educatoris ſui altiora ſtudia percepit: ac Mæcenati pro grammatico muneri datus eſt. Cui quum ſe gratum & acceptum in modum amici videret; quanquam adſerente matre, permanſit tamen in ſtatu ſervitutis: præſentemque conditionem veræ origini antepoſuit: quare cito manumiſſus, Auguſto & inſinuatus eſt. Quo delegante, curam ordinandarum bibliothecarum in Octaviæ porticu ſuſcepit. Atque, ut ipſe tradit, ſexageſimum ætatis annum agens, libellos *Ineptiarum*, qui nunc *Jocorum* inſcribuntur, componere inſtituit: abſolvitque centum & quinquaginta, quibus & alios diverſos poſtea addidit. Fecit & novum genus Togatarum, inſcripſitque *Trabeatas*.

22. MARCUS POMPONIUS MARCELLUS ſermonis Latini

Latini exactor moleſtiſſimus, in advocatione quadam (nam interdum & cauſſas agebat) ſolœciſmum ab adverſario factam uſque adeo arguere perſeveravit, quoad Caſſius Severus interpellatis judicibus dilationem petiit: ut litigator ſuus alium Grammaticum adhiberet; quando non putat is cum adverſario de jure ſibi, ſed de ſolœciſmo controverſiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendiſſet: affirmante Ateio Capitone, & eſſe illud Latinum, &, ſi non eſſet, futurum: *Certe jam inde mentitur*, inquit, *Capito. Tu enim Cæſar civitatem dare potes hominibus, verbis non potes.* Pugilem olim fuiſſe Aſinius Gallus hoc in eum Epigrammate oſtendit:

Qui caput ad lævam didicit, gloſſemata nobis
Præcipit: [1] *os nullum, vel potius pugilis!*

23. REMMIUS PALÆMON VICENTINUS, mulieris verna, primo, ut ferunt, textrinum, deinde herilem filium dum comitatur in ſcholas, literas didicit: poſtea manumiſſus, docuit Romæ; ac principem locum inter Grammaticos tenuit; quamquam infamis omnibus vitiis, palamque & Tiberio, & mox Claudio, prædicantibus, nemini minus inſtitutionem puerorum vel juvenum committendam: ſed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate ſermonis: nec non etiam poëmata faciebat ex tempore. Scripſit & variis, nec vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut Marcum Varronem *porcum* appellaret; *ſecum & natas & morituras literas* jactaret, *nomen ſuum in Bucolicis non temere poſitum, ſed præſagiente Virgilio fore quandoque omnium poetarum ac poematum Palæmonem judicem.* Gloriabatur etiam latrones quondam ſibi propter nominis celebritatem parſiſſe. Luxuriæ ita indulſit, ut ſæpius in die lavaretur: nec ſufficeret ſumtibus, quanquam ex ſchola quadragena annua caperet, ac non multo minus ex re familiari: cujus diligentiſſimus erat; cum & officinas promercalium veſtium exerceret: & agros adeo coleret, ut vitem manu ejus inſtitutam ſatis conſtet trecenta ſexaginta quinque vaſa edidiſſe. Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres, uſque ad infamiam oris: dictoque non infaceto notatum ferunt cujuſdam, qui quum in turba oſculum ſibi ingerentem, quanquam refugiens, devitare non poſſet: *vis tu*, inquit, *magiſter, quotiens feſtinantem aliquem vides, abligurire?*

24. MARCUS VALERIUS PROBUS Berytius, diu centuriatum petiit, donec tædio ad ſtudia ſe contulit. Legerat in provincia quoſdam veteres libellos apud Grammatiſtam, du-

[1] Solent pugiles cum dextra adverſarium petunt, caput ab ictu in lævam longius deflectere ne feriantur, & quia tuber plagis, tumidumque redditur eorum caput, interdum etiam ſic male multantur, ut exoſſetur ejus aliqua pars, idcirco addidit, *os nullum, vel potius pugilis*, in quo etiam ei objicitur impudentia, & inſcitia literarum.

rante

rante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, ſicut Romæ. Hos quum diligentius repetere atque alios deinceps cognoſcere cuperet, quamvis ſe contemni, magiſque opprobrio legentibus, quam gloriæ & fructui eſſe animadverteret, nihilominus in propoſito manſit: multaque exemplaria contracta emendare, ac diſtinguere, & adnotare curavit, ſoli huic nec ulli præterea Grammatices parti deditus. Hic non tam diſcipulos quam ſectatores aliquot habuit. Nunquam enim ita docuit ut magiſtri perſonam ſuſtineret. Unum vel alterum, vel, quum plurimos, tres aut quatuor, poſtmeridianis horis admittere ſolebat, cubanſque, inter longos ac vulgares ſermones, legere quædam, idque perraro. Nimis pauca & exigua de quibuſdam minutis quæſtiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem ſilvam obſervationum ſermonis antiqui.

C. SUETONII TRANQUILLI
DE CLARIS
RHETORIBUS
LIBER.

1. RHETORICA quoque apud nos, perinde atque Grammatica, ſero recepta eſt, paulo etiam difficilius, quippe quam conſtet nonnunquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium ſit, vetus ſenatuſconſultum, item Cenſorium edictum ſubjiciam. CAJO FANNIO STRABONE, MARCO VALERIO MESSALLA CONSULIBUS, *Marcus Pomponius prætor ſenatum conſuluit. Quod verba facta ſunt de Philoſophis & de Rhetoribus, de ea re ita cenſuerunt: Ut Marcus Pomponius prætor animadverteret, curaretque uti ei è Republica fideque ſua videretur, uti Romæ ne eſſent.* De iiſdem interjecto tempore, Cnæus Domitius Ænobarbus, & Lucius Lucinius Craſſus cenſores, ita edixerunt: RENUNTIATUM EST NOBIS ESSE HOMINES *qui novum genus diſciplinæ inſtituerunt: ad quos juventus in ludos conveniat: eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos Rhetoras: ibi homines adoleſcentulos totos dies deſidere. Majores noſtri, quæ liberos ſuos diſcere, & quos in ludos itare vellent, inſtituerunt. Hæc nova quæ præter conſuetudinem ac morem majorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Quapropter & iis qui eos ludos habent, & iis qui eo venire conſueverunt, videtur faciendum ut oſtendamus noſtram ſententiam, nobis non placere.* Paulatim & ipſa utilis honeſtaque apparuit: multique eam

eam præſidii cauſſa, & gloriæ, appetiverunt. Cicero ad præturam uſque Græce declamavit: Latine vero ſenior quoque, & quidem conſulibus Hirtio & Panſa, quos *diſcipulos & grandeis prætextatos*, vocabat. Cnæum Pompeium, quidam hiſtorici tradiderunt, ſub ipſum civile bellum, quo facilius Cajo Curioni promtiſſimo juveni, cauſſam Cæſaris defendenti, contradiceret, repetiſſe declamandi conſuetudinem. Marcum Antonium, item Augustum ne Mutinenſi quidem bello omiſiſſe. Nero Cæsar & primo imperii anno, publice quoque bis antea declamavit: plerique autem oratorum, etiam declamationes ediderunt. Quare magno ſtudio hominibus injecto, magna etiam profeſſorum ac doctorum profluxit copia, adeoque floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenatorium, atque ad ſummos honores proceſſerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec ſingulis eadem ſemper fuit: quando vario modo quiſque diſcipulos exercuerunt. Nam & dicta præclare, per omnes figuras, per caſus, & apologos, aliter atque aliter exponere: & narrationes, tum breviter & preſsè, tum latius & uberius explicare conſueverant: interdum Græcorum ſcripta convertere, ac viros illuſtreis laudare, vel vituperare: quædam etiam ad uſum communis vitæ inſtituta, tum utilia, & neceſſaria, tum pernicioſa & ſupervacanea oſtendere: ſæpe fabulis fidem firmare, aut hiſtoriis demere, quod genus θέσεις & ἰστορικὰς & παραδόξους Græci vocant, donec ſenſim hæc exſoleverunt: & ad controverſiam ventum eſt. Veteres Controversiæ, aut ex hiſtoriis trahebantur: ſicut ſane nonnullæ uſque adhuc: aut ex veritate, ac re, ſi qua forte recens accidiſſet. Itaque locorum etiam appellationibus adjectis, proponi ſolebant. Sic certe collectæ editæque ſe habent: ex quibus non alienum fuerit unam & alteram, exempli cauſa, ad verbum referre: *Æſtivo tempore adoleſcentes urbani cum Oſtiam veniſſent, litus ingreſſi, piſcatores trahentes rete adierunt: & pepigerunt, bolum quanti emerent: nummos ſolverunt. diu expectaverunt, dum retia extraherentur. aliquando extractis, piſcis nullus inſuit, ſed ſporta auri obſuta. Tum emtores bolum ſuum ajunt, piſcatores ſuum. Venalicii quum Brunduſii gregem venalium è navi educerent, formoſo, & precioſo puero, quod portitores verebantur, bullam, & prætextam togam impoſuere: facile fallaciam celarunt. Romam venitur, res cognita eſt, petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem.* Olim autem eas appellationes Græci σωτάξεις vocabant, mox controverſias quidam, ſed aut fictas, aut judiciáleis. Illuſtres profeſſores, & quorum memoria aliqua extet, non temere alii reperientur quam de quibus tradam.

2. Lucius Plotius Gallus. De hoc Cicero ad Marcum Titinnium ſic refert: *Equidem memoria teneo, pueris nobis*

nobis primum Latine docere cœpisse Lucium Plotium quendam: ad quem quum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate: qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime vixit) M. CÆLIUS in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dictasse Atracino accusatori suo actionem, subtractoque nomine *ordinarium eum rhetorem* appellat, deridens ut inflatum, ac levem, & sordidum.

3. LUCIUS OTACILIUS PILITUS servisse dicitur, atque etiam hostiarius, vetere more, in catena fuisse: donec ob ingenium ac studium literarum manumissus, accusanti patrono subscripsit. Deinde Rhetoricam professus, Cnæum Pompejum Magnum docuit, patris ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

4. Ad idem tempus EPIDIUS calumnia notatus, ludum docendi aperuit: docuitque inter ceteros Marcum Antonium & Augustum. Quibus quondam Cajus Canutius objicientibus sibi quod in Republica administranda potissimum consularis Isaurici sectam sequeretur: *Malle* respondit, *Isaurici esse discipulum, quam Epidii calumniatoris.* Hic Epidius ortum se ab Epidio Nuncione prædicabat: quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulo post cum cornibus extitisse, ac statim non comparuisse, in numeroque deorum habitum.

5. SEXTUS CLODIUS è Sicilia, Latinæ simul Græcæque eloquentiæ professor, male oculatus, & dicax: par oculorum in amicitia Marci Antonii triumviri exstitisse se ajebat. Ejusdem uxorem Fulviam, cui altera bucca inflatior erat, *acumen stili tentare* dixit, nec eo minus, imo vel magis hoc, Antonio gratus. A quo mox consule ingens etiam congiarium accepit, ut ei in Philippicis Cicero objicit: *Adhibes joci causa magistrum suffragio tuo, & compotorum tuorum Rhetorem: cui concessisti, ut in quem vellet, diceret: falsum omnino hominem: sed materia facilis, in te, & in tuos dicta dicere. At quanta merces rhetori est data, audite Patres Conscripti, & cognoscite Reipublicæ vulnera. duo millia jugerum campi Leontini Sexto Clodio Rhetori adsignasti, & quidem immunia, ut tanta mercede nihil sapere disceres.*

6. CAJUS ALBUTIUS SILUS Novariensis, quum ædilitate in patria fungeretur, quum forte jus diceret, ab iis contra quos pronuntiabat, pedibus è tribunali detractus est. Quod indigne ferens, statim contendit ad portam, & inde Romam: receptusque in PLANCI oratoris contubernium: cui declamaturo mos erat, prius aliquem, qui ante diceret, excitare: susce-

cepit

cepit eas partes, atque ita implevit, ut Planco ſilentium imponeret, non audenti in comparationem ſe dimittere. Sed ex eo clarus, propria auditoria inſtituit, ſolitus propoſita controverſia ſedens incipere, & calore demum provectus conſurgere, ac perorare. Declamabat autem genere vario: modo ſplendide atque adornate: tum, ne uſquequaque ſcholaſticus exiſtimaretur, circunciſe ac ſordide, & tantummodo trivialibus verbis. Egit & cauſas, verum rarius, dum ampliſſimam quanque ſectatur, nec alium in ulla locum, quam perorandi. Poſtea renuntiavit foro, partim pudore, partim metu. Nam quum in lite quadam centumvirali, adverſario, quem ut impium erga parentes inceſſebat, jusjurandum quaſi per figuram ſic obtuliſſet: *Jura per patris matriſque cineres, qui inconditi jacent*: & alia in hunc modum: arripiente eo conditionem, nec judicibus aſpernantibus, non ſine magna ſui invidia negotium afflixit. Et rurſus in cognitione cædis, Mediolani, apud Lucium Piſonem proconſulem, defendens reum, quum cohibente lictore nimias laudantium voces, ita excanduiſſet, ut & deplorato Italiæ ſtatu, quaſi iterum in formam provinciæ redigeretur: Marcum inſuper Brutum, cujus ſtatua in conſpectu erat, invocaret, *legum ac libertatis auctorem, & vindicem*, pæne pœnas luit. Jam autem ſenior ob vitium vomicæ Novariam rediit: convocataque plebe, cauſis, propter quas mori deſtinaſſet, diu, ac more concionantis, redditis, abſtinuit cibo.

HORATII VITA

Sicut etiam Porphyrion ipſius interpres teſtatur.

HORATIUS FLACCUS Venuſinus, patre, ut ipſe tradit, libertino, & exactionum coactore: ut vero creditum eſt ſalſamentario, quum illi quidam in altercatione exprobraſſet; *Quotiens ego vidi patrem tuum cubito emungentem?* Bello Philippenſi, excitus à Marco Bruto Imperatore, tribunus militum meruit: victiſque partibus, venia impetrata, ſcriptum quæſtorium comparavit. Ac primo Mæcenati, deinde Auguſto inſinuatus, non mediocrem locum in amborum

amborum amicitia tenuit. Mæcenas quantopere eum dilexerit, satis monstratur illo Epigrammate, ubi inquit:

Ni te visceribus meis, Horati,
Plus jam diligo, Titium sodalem
Mimo tu videas strigosiorem.

Sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio: *Horatii Flacci, ut mei memor esto.* AUGUSTUS ei Epistolarum officium obtulit: hoc ad Mæcenatem scripto significat: *Ante ipse scribendis epistolis amicorum sufficiebam: nunc occupatissimus, & infirmus, Horatium nostrum à te cupio abducere. Veniet ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam: & nos in scribendis epistolis juvabit.* Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam ingerere desiit. Exstant epistolæ, ex quibus argumenti gratia, pauca subjeci: *Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si victor mihi fueris: recte enim, & non temere feceris, quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri posset.* Et rursus: *Tui qualem habeam memoriam poteris ex Septimio quoque nostro audire; nam incidit ut illo coram fieret à me tui mentio. Neque si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, ideo nos quoque* ἀνθυπερηφανουμεν. Præterea sæpe inter alios jocos purissimum penem, & homuncionem lepidissimum appellat: unaque & altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo, ut non modo seculare carmen componendum injunxerit, sed & Vindelicam Victoriam Tiberii Drusique privignorum: eumque coegerit propter hoc, tribus carminum libris, ex longo intervallo, quartum addere: post Sermones quoque lectos, nullam sui mentionem habitam ita sit questus: *Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros tibi infame sit, quod videaris familiaris nobis esse?* Expressitque Elogium, cujus initium est,

Cum tot sustineas, & tanta negotia, solus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.

* Idem Horatius habitu corporis brevis fuit atque obesus: qualis à se ipso & in Satyris describitur, & ab Augusto hac epistola: *Protulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego, ne accusem te, quantuluscumque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne majores libelli tui sint, quam ipse es; sed si tibi statura deest.* * *unde est. itaque licebit in sextariolo scribas: quum circuitus voluminis tui sit.* * ὀτηκωάνταιος, *sicut est ventriculi tui.* Ad res Venereas intemperantior traditur. Nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita, ut quocunque

que reſpexiſſet, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimum in ſeceſſu ruris ſui Sabini, aut Tiburtini: domuſque ejus oſtenditur circa Tiburtini luculum. Venerunt in manus & *elegi* ſub titulo ejus, & *Epiſtola* proſa oratione, quaſi commendantis ſe Mæcenati: ſed utraque falſa puto. Nam elegi vulgares, epiſtola etiam obſcura: quo vitio minime tenebatur. Natus eſt ſexto Idus Decembres, Lucio Cotta & Lucio Torquato Conſulibus. Deceſſit quinto Calendas Decembres, Cajo Marcio Cenſorino, Cajo Aſinio Galbo Conſulibus, poſt nonum & quinquageſimum annum: hærede Auguſto palam nuncupato: quum urgente vi valetudinis non ſufficeret ad obſignandas teſtamenti tabulas. Humatus & conditus eſt extremis Eſquiliis, juxta Mæcenatis tumulum.

LUCANI VITA.

M. ANNÆUS LUCANUS Cordubenſis prima ingenii experimenta in Neronis laudibus dedit quinquennali certamine. Dein civile bellum quod cum Pompejo & Cæſare geſtum eſt, recitavit. Qui tantæ levitatis & tam immoderatæ linguæ fuit, ut in præfatione quadam ætatem & initia ſua cum Virgilio comparans auſus ſit dicere, *Et quantum mihi reſtat ad culicem?* Hic in initio adoleſcentiæ, cum ob infeſtum matrimonium patrem ſuum ruri agere longe cognoviſſet, revocatus Athenis à Nerone, cohortique amicorum additus, atque etiam quæſtura honoratus: non tamen permanſit in gratia. Siquidem ægre ferens, recitante ſe, ſubito, ac nulla niſi refrigerandi ſui cauſſa, indicto Senatu Neronem receſſiſſe: neque verbis adverſus principem, neque factis extantibus poſt hæc temperavit. Adeo ut quondam in latrinis publicis clariore cum ſtrepitu ventris emiſſo, hemiſtichium Neronis magna cum ſeſſorum fuga pronuntiarit: *Sub terris tonuiſſe putes.* Sed & famoſo carmine cum ipſum, tum potentiſſimos amicorum, graviſſime proſcidit. Ad extremum pene ſignifer Piſonianæ conjurationis extitit. Multis in gloriam tyrannicidarum palam indicenda: ac plenus minarum, uſque eo intemperans, ut Cæſaris caput proximo cuique jactaret. Verum detecta conjuratione, nequaquam animi conſtantiam præſtitit. Facile enim confeſſus, & ad humillimas devolutus preces, matrem quoque innoxiam inter ſocios nominavit:

minavit: ſperans impietatem ſibi apud parricidam principem profuturam. Impetrato autem mortis libero arbitrio, codicillos ad patrem de corrigendis quibuſdam verſibus ſuis exaravit: epulatuſque largiter, brachia ad ſecandas venas medico præbuit. Poëmata etiam ejus prælegi memini: confici vero, ac vænalia proponi, non tantum operoſe & diligenter, ſed inepte quoque.

PLINII VITA.

PLINIUS SECUNDUS Novocomenſis, equeſtribus militiis induſtrie functus, procurationes quoque ſplendidiſſimas, atque continuas ſumma integritate adminiſtravit, & tamen liberalibus ſtudiis tantam operam dedit, ut non temere quis plura in otio ſcripſerit. Itaque bella omnia, quæ unquam cum Germanis geſta ſunt, viginti voluminibus comprehendit. Item naturalis hiſtoriæ triginta ſeptem libros abſolvit. Periit clade Campaniæ. Nam quum Miſenenſi claſſi præeſſet, flagrante Veſevo, ad explorandas propius cauſſas, liburnicas prætendiſſet: neque, adverſantibus ventis, remeare poſſet: vi pulveris ac favillæ oppreſſus eſt: vel ut quidam exiſtimant, à ſervo ſuo occiſus: quem, deficiens æſtu, ut necem ſibi maturaret, oraverit.

INSCRI-

ANTIQUÆ ILLUSTRIORES. *DE* CÆSARIBUS SUETONIANIS,

Quæ Commentario non ſunt inſertæ.

D. JULIO CÆSARI.

I.

In Hiſpania Tarraconenſi.

BELLUM. CAESARIS
ET. PATRIAE. EX. MAGNA. PARTE. CONFECTUM
SEX. ET. CN. MAGNI. POMPEII. FILIIS. HIC. IN.
AGRO. BATESTANIORUM. PROFLIGATIS.

II.

Auguſtæ Taurinorum.

C. IVL. CAESAR. C. F.
DE
GALLEIS
ET
ALLOBROGIBUS
TRIVMPHAVIT

III.

Treveris.

CAES. PRO. EXERC. IMP. P. P.
S. C. AV. TREVE.
INGRESSUM. H. CASTRA. SARRAE
FLV. PRO. MIL. CVSTODIA
BIEN. POTITVS. EST.

IV.

Eboræ.

DIVO. IVLIO
LIB. IVL. EBORA
OB. ILLIVS. IN. MVN. ET. MVN
LIBERALITATEM
EX. D. D. D.
QVOIVS. DEDICATIONE
VENERI. GENETRICI
CÆSTVM. MATRONÆ
DONVM. TVLERUNT.

D. AUGUSTO CÆSARI.

I.

Tergeſtæ.

IMP. CAESAR. COS. DES. TERT. III. VIR. R.P.C
ITERVM. MVRVM. TVRRES. QVE. F.

II.

SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS
IMP. CAESARI. DIVI. IVLI. F. COS. QVINCT
COS. DESIGN. SEXT. IMP. SEPT
REPVBLICA. CONSERVATA.

III.

IMP. CAES. DIVI. F. AVGVSTVS. PONT. MAX
COS. XI. TRIBVNIC. POTEST. X. IMP. VIIII
ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATI. TEMPLO
IANI CLVSO. ET. REP. P.R. OPTIMIS. LEGIBVS
ET. SANCTISSIMIS. INSTITVTIS. REFORMATA
VIAM. SVPERIOR. COS. TEMPORE. INCHOATAM
ET. MVLTIS. LOCIS. INTERMISSAM. PRO
DIGNITATE. IMPERI. P.R. LATIOREM
LONGIOREM. QVE. GADEIS. VSQ. PROMOVIT.

IV.

Romæ.

IMPERATOR
CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS. IMP
XII. COS. XI. TRIB. POT
XIV. AEGYPTO. IN. POTESTATEM
POPVLI
ROMANI. REDACTA
SOLI. DONVM. DEDIT.

V. Romæ.

V.

Romæ.

IMP. CAES. DIVI. F. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV.
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. ROMANVS
ANNO. NOVO. APSENTI. CONTVLIT
NERONE. CLAVDIO. DRVSO
T. QVINCTIO. CRISPINO. COS
VOLCANO.

VI.

LARIBVS. PVBLICIS. SACRVM
IMP. CAESAR. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
TRIBVNIC. POTESTAT. XVIII
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. EI
CONTVLIT. K. IANVAR. APSENTI
C. CALVISIO. SABINO
L. PASSIENO. RVFO. COS.

VII.

Romæ.

COLLEGIO. CENTONARIORVM. :::::::::::::::
CVM. BASI. MARMOREA. ET. CERIOLARIB. DVOBVS
ÆREIS. HABENTIBVS. EFFIGIEM. CVPIDINIS. TE-
NENTIS. CALATHOS. L. SEXTILIVS. SELEVCVS. DE-
CVRIO. D. D. HOC. AMPLIVS. ARK. RET. P. COLLE-
GII. ss. DONVM. DEDIT. -X-V. VT. EX. VSVRIS. CEN-
TESIMIS. EIVS. QVANTITATIS. QVÆ. EFFICIT. AN-
NVOS. -X- DC. DIE. VIIII. KAL. OCTOB. NATALI
DIVI. AVGVSTI. EROGENTVR. EX. ARK.

VIII.

Romæ.

IMP. CAESAR. DIVI. IVLI. F. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS. COS. XII
TRIBVNICIÆ. POTESTAT. XIX. IMP. XIIII
RIVOS. AQVARVM. OMNIVM. REFECIT.

IX.

Seduni in Vallesia,

ex emendatione Casauboni.

IMP. CAESARI. DIVI. IVLI. F
AVGVSTO. COS. XIII
TRIBVNITIA. POTESTATE. XXVIII.
PATRI. PATRIAE
PONTIFICI. MAXIMO
CIVITAS. SEDUNORUM
...PATRONO

X.

In Piceno.

IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVST
PONTIFEX MAXIMVS. COS. XIIII
TRIBVNITIAE. POTESTATIS. XXXII.
IMP. XVI. PATER. PATRIAE
MVRVM. DEDIT.

MONUMENTUM ANCYRANUM

ex Justi Lipsii *Auctario*
Ancyræ in Suburbio.

Series

I.

Rerum gestarum Divi Augusti quibus Orbem terrarum Imperio populi Romani subjecit & [1] impensarum quas in Rempublicam populumque Romanum fecit incisarum in duabus ahaeneis pilis quae sunt Romae positae exemplar subjectum

[2]Annos undeviginti natus exercitum [3] privato consilio & privata impensa comparavi [4] terque M..... factionis oppressam in libertatem [5] vindicavi..... decretis honorificis ordi-

1 *Pane omne cum duobus paternis patrimoniis ceterisque hæreditatibus in Remp. absumsisse* se dicit. Sueton. in Aug. c. ult. 2 Anno. qui præcessit cædem Julii, IX Kal. Octob. ingressus erat annum XIX. ac jam totum fere confecerat, quando contra Antonium pro Optimatibus bellum primum suscepit. 3 *Revocatis ad arma veteranis, privatus (quis credat?) Consulem aggrediar.* Flor. l. 4. c. 4. 4 *Perque M. Antonii factionis*, id est factiones, Lips. 5 Rempublicam sc.

nem

nem [6] ſuum. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

II.

Patriciorum numerum auxi [7] Conſul quintum juſſu populi & Senatus Senatum ter legi & in Conſulatu ſexto [8] cenſum populi collega M. Agrippa egi luſtrum [9] poſt annum alterun & quadrageſimum feci (legi) quo luſtro civium Romanorum cenſita ſunt capita quadragiens centum millia & ſexaginta tria.....cum nuper luſtrum ſolus feci (legi) [10] cenſorum.... ſinio Cos. quo luſtro cenſa ſunt civium [11] Romanorum ...quadragens centun millia & ducenta triginta tria ..... in Conſulatu Fi ..... cum [12] nuperime luſtrum [13] cum lega Tiberio Sext. Pompeio & Sext. Apuleio Cos. quo luſtro [14] ..... Rom. capitum quadragens centum [15] mil.....iginta & ſeptem mil. legi [16] Pno ..... exempla majorum exoleſcentia jam [17] ex nos ..... multarum rerum exempla [18] imitanda

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

6 *Summum* Lipſ. ut Senatum intelgas. Sed nihil mutatum vult Caſaub. verum ſententiam mutilam ita explendam : *Senatus decretis honorificis ordinem ſuum mihi communicavit*, vel *in ordinem ſuum me adſcivit*. 7 Anno ſc. U.C. 725. qui Coss. habuit Cæſarem V. & Sex. Apuleium. 8 Quo inventa civium Romanorum XLI centena, & LXIV millia dicit Euſeb in Chronico. 9 Tot nempe anni ſunt à noviſſimis Cenſoribus Cn. Lentulo & L. Gellio, qui luſtrum condiderunt anno 684. ad hoc luſtrum Auguſti anno 726. factum. 10 *Cenſorino & Aſinio* Lipſ. 11 *Romanorum Capita* Lipſ. 12 Anno uno & vigeſimo poſt proximum Luſtrum U.C. 767. 13 *Conlega* Lipſ. 14 *Cenſa ſunt Romanorum* Lipſ. 15 *Millia triginta* Caſaub. 16 An *Pontifex ad exempla?* 17 *Ex noſtra Rep.* Caſaub. 18 *Imitanda propoſui*, ſeu tale quid, Caſ.

III.

III.

Honoris mei cauſa Senatus populuſque Romanus annum quintum & decimum [19] agentis Conſulis deſignavit ut [20] cum magiſtratum inirent poſt quinquennium ex eo die [21] duo deducti in eorumve intereſſent conſiliis publicis decruit Senatus equites autem Romani univerſi principem [22] .... haſtis argenteis donatum appellaverunt

Libri Romani viritim [23] .... cenos numeravi ex teſtamento patris mei & [24] nomini meo ..... dringenos ex bellorum manubiis [25] Conſul quintum dedi iterum autem [26] in Conſulatu decimo ex patrimonio meo bis quadringenos congiari viritim iterum [27] aere merui & Conſul undecimum duodecim frumentationes frumento privatim [28] Columeio emenſus ſum & Tribunicia poteſtate duodecimum quadringenos nummos tertium viritim dedi [29] qualimea congiaria frumenti [30] ..... num nunquam minus quinquaginta & ducenta ... ſia [31] duodevigintesimum Conſul [32] trecentis & viginti millibus plebis urbanae [33] ſexagenos ſexagenos denarios viritim dedi & [34] quinis militum meorum Conſul quintum ex manibiis viritim millia num-

19 *Agentes Conſules* Lucium & Caium Lipſ. 20 *Eum* Lipſ. 21 *Quo deducti in forum, ut intereſſent* &c. Lipſ. 22 IVV. c. haſtis. id eſt *Trincipem juventutis Caium haſtis* Lipſ. 23 *Centenos vicenos* Lipſ. ex Dionis l. 44. Seu etiam *Tricenos* (nummos ſc. vel ſeſtertios) Caſaub. ex Sueton. in Jul. c. 83. 24 *Nomine meo quadringenos* Lipſ. ex Dion. l. 51. qui exprimit hanc ipſam ſummam congiarii in eodem V. Conſulatu. 25 Poſt triumphum Actiacum. Dion. l. 51. 26 Reverſus ex bello Cantabrico. Dion. l. 53. 27 *Ære meo viritim Conſul.* Caſaub. 28 *Comes* Lipſ. 29 *Qualia mea* Lipſ. 30 *Medimnûm* Lipſ. 31 *Duodecimum* Lipſ. 32 Hæc fuit frumentantium turba ante Julii Cæſaris recenſum & ordinationem, qui ad centum quinquaginta millia eam redegit. Sueton. in Jul. c. 41. 33 Tolle alterum *Sexagenos*, vel fac *Sexagenos ſenos* aut *Septenos* Caſaub. 34 *Quinquag. mill. militum meorum* Caſaub.

mum

mum ſingula dedi acceperunt id triumphale congiarium in colonias hominum circiter centum & viginti [35] millia Conſul tertium decimum ſexagenos denarios plebi quae tum frumentum publicum [36] acce... dedi.

III *Seriei continuatio.*

Ea millia hominum paullo plura quam ducenta fuerunt [1] agris quos in Conſulatu meo quarto & poſtea Conſulibus [2] Marco & Cn. Lentulo augure adſignavi militibus ſolvi municipiis pa... [3] ertium circiter [4] ſexgenſim [5] itineris emit quam Romanis [6] erae.... numeravi..... quod pro agris provincialibus ſolvi unus & ſolus omnium qui deduxerunt colonias militum in provincis ad memoriam aetatis meae feci poſtea Nerone & Cn. Piſone Conſulibus itemque [7]..... gantiſſimo & D. Lelio Conſulibus & L. Caninio & Q. Fabricio Conſulibus quos emeritis ſtipendiis in ſua municipia [8] praem.... perſolvi quam [9]... in Seſt... mili... impendi. Quater [10]..... avi aerarium ita ut Seſtertium [11] millia.... quingenta ded.... ravi aerario detuli..... quod ex concilio..... militibus quin..... meruiſſent HS mil..... o detuli..... [12] Cn. P. Lentulo..... ules fuerunt cum D..... ...cerent..... centum millibus homi-

35 *Millia miſi* Caſaub. 36 *Accepit* Lipſ. 1 *Pro agris* Lipſ. 2 Intelligit M. *Licinium Craſſum.* 3 *Seſtertium* Lipſ. 4 Sexagiens IM. hoc eſt, *Sexagies & ſemel centum millibus* Caſaub. 5 Videntur omitti quædam verba. *Emi* ſaltem legendum, non *emit.* Caſaub. 6 *Pratoribus.* Nam hi tunc Ærario præerant. Lipſ. 7 *C. Antiſtio* Lipſ. 8 *Remiſi* mavult Lipſ. 9 *Quam in rem* Lipſ. 10 *Levavi* Caſaub. 11 Scripſerat fortaſſe *millies & quingenties.* Caſaub. 12 Intelligit duos Lentulos unà Conſules, anno 736. *Lipſ.*

num

num . . . . . o fru . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Oppoſito Latere

Series

I.

Curiam & continens & [1] calchidicum templumque Apollinis in Palatio cum porticibus aedem Divi Julii Iupercal porticum ad circum Flaminium [2] quem ſum apellari paſſus ex nomine ejus qui priorem eodem in ſolo fecerat [3] Octaviani pulvinar ad circum maximum aedes in capitolio Jovis feretrii & Jovis tonantis aedem [4] Quirinis aedes mundo & Junonis [5] . . . . & Jovis libertatis in Aventino aedem larum in ſumma ſacra via aedem Deum Penatium in Velia [6] aedem Juventatis aedem matris mag. Deiae in palacio feci

Sertorium & Pompeium theatrum utrumque opus impenſa grandi refeci ſine ulla inſcriptione nominis mei rivos aquarum compluribus locis vetuſtate labentes refeci & aquam quae [7] Maria appellatur duplicavi fonte novo in rivum ejus immiſſo forum Julium & Baſilicam quae fuit inter aedem Caſtoris & aedem Saturni caepta profligataque opera a patre meo perfeci & eandem Baſilicam [8] conſumatam in . . . . . amplia-

1 Vide Dion. in actis Anni 725. 2 *Quam* ; porticum ſc. Cn. Octavii, quam refeciſſe ait, & fuiſſe appellari veteri nomine. 3 *Octaviam* Caſaub. 4 Barbarè, pro *Quirini*. Caſaub. 5 Fortè Minervæ, quia jungi hæc tria Numina Romanis ſolita, Lipſ. 6 *Diribitorium*. quod mirandum ædificium ab Agrippa inchoatum, perfecit poſt illius obitum Auguſtus & publicavit, ſine ulla nominis ſui inſcriptione. 7 *Martia*. Vide Frontin. de Aquæ ductibus. 8 *Conſumptam incendio amplo* Lipſ.

to

to ejus ſolo ſub titulo..... nominis filiorum [9]..... vivus non perfeciſſem perfeci ab haeredibus [10]..... virgine exemplum Deum in urbe conſu....feci fluvio praetermiſſo quod temp..at . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Continuatio I Seriei oppoſito Latere

Ultoris templum [11] quorumque Auguſtum & templum Apollinis in ſolo magnam partem [12]..... empto feci quod [13] ſuo nomine M. Marcelli [14] Veneri ..... manibus [15] in Capitolio & in aede Divi Julii & in aede Apollinis & in aede Veſtae & in templo Martis [16] victoris conſecravi quae mihi conſtiterunt circiter millenis auri coronari pondo [17] triginta quinque millium municipiis & coloniis Italiae conferentibus [18] ac triumphos meos quintum Conſul remiſi & poſtea quocieſcunque imperator [19] M.... auri coronarium non accepi decernentibus municipiis...quae ante decreveram

Tempus defunctarum Africanarum meo nomine aut filiorum meorum & nepotum in Circo..... aut in foro aut in amphitheatris Popul... quibus confecta ſunt beſtiarum circiter trium millium & quingenta navalis praelii ſpectaculum [20] popul..... liberum in quo

9 *Cum vivus* Lipſ. 10 *Aqua virgine.* 11 *Forumque* Lipſ. 12 *A me empto* Lipſ. 13 *Sub* Lipſ. 14 *Genori dedicavi è manibiis* Lipſ. 15 *Dona in Capitolio* Caſaub. 16 *Ultoris* Lipſ. 17 Omnino ſcripſerat Auguſtus XXXV HS. quod eſt, *tricies quinquies* HS. Faber ſculptor, vel is potius qui Romæ deſcripſit, & in numerorum interpretatione peccavit inſulsè, & in nota HS. quam putavit millenarii numeri eſſe indicem. Stabilitur hæc & emendatio & interpretatio auctoritate Suetoniani loci, qui iſti planè geminus eſt, Cap. 30. *Aedes ſacras opulentiſſimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Jovis ſedecim millia pondo auri, gemmaſque ac margaritas quingenties* HS. *unâ donatione contulerit.* Caſaub. 18 *Ad* Lipſ. 19 *Sum appellatus aurum* &c. Caſaub. 20 *Populo exhibui ad Tiberim in quo* &c. Lipſ. ex auctoritate Suetonii.

loco

loco nunc nemus eſt Caeſarum cavato [21]..... longitudine mille & & octingentos pedes in latitudine pedes ducenti in quo triginta roſtratae naves triremeſque plurimae [22]... rumores inter ſe conflixerunt [23] ..... runt praeter remiges millia .....circiter.....

In templis omnium civitatum [1] P....& Aſiae victor ornamenta repoſui quae ſpoliatis [2] templis ... privatim poſſederat ſtatuae [3] ..... quadragenis argenteis ſteterunt in urbe ac circiter quas ipſe ſuſtuli ex qua de pecunia dona aurea in aedem Apollinis meo nomine & [4] filiorum quae mihi ſtatuerunt honorem habuerunt poſui.

II.

[5] Mare pacavi a praedonibus ..... domibus ..... ſuis .....

[1] contra rem..... domini .....

21 *Solo in longitudine* Lipſ.
22 *Trater minores* Lipſ. 23 *Cecide-runt*, vel *accubuerunt* Lipſ.

1 *Peloponneſi & &c.* Ea enim loca maximè vaſtavit Antonius. *Lipſ.*
2 *Templis Antonius* Lipſ. 3 *Plures quadringenis argentea* Lipſ. 4 *Illorum qui mihi* Lipſ. 5 Vide Sueton. in Aug. c. 98.

1 Putat *Lipſ.* hæc fuiſſe de Servis, quos coërcuit, ne contra rem famamve Domini venirent & audirentur.

III.

III.

[2] Regis Parthorum . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

A me gentes . . . . . [3] thorum & Medorum . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

In Conſulatu . . . . . .

Cætera corroſa ac corrupta.

2 Pertinet ad miſſos obſides, & reddita ſigna à Parthis quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant. *Caſaub.*

3 *Tarthorum.* Loquebatur de Parthis & Medis qui regem ab ipſo petierunt. *Caſaub.*

TIBERIO NERONI CÆSARI.

I.

Romæ.

TI. CLAVDIVS. TI. F. NERO
PONTIFEX. COS. ITERVM
IMP. ITERVM
LVDOS. VOTIVOS. PRO. REDITV
IMP. CAESARIS. DIVI. F. AVGVSTI
PONTIFICIS. MAXIMI
IOVI. OPTIMO. MAXIMO. FECIT
EX. S. C.

II.

Alliæ.

T. KAISARI. AVG. F
DIVI. IVLII. N. AVGVSTO
PONT. MAX. COS. v. IMP. VIII. TRIBVNIC
POTEST. XVIII
PONTIFICES. ALBANI
Q. IVLIVS. Q. F. FAB. RVFVS
C. IVLIVS. C. F. SCA. BASSVS
T. IVLIVS. TIB. F. FAB. MERVLA
M. IVLIVS. C. F. FAB. SENICIO.

III.

In Hiſpania.

TI. CAESARI. DIVI. AVG. F. DIVI. IVLI. N
AVGVSTO. PONT. MAX. TRIB. POT. XXIIX
COS. IIII. IMP. VIII. AVGVRI. XV. VIRO. S. F.
VII. VIRO EPVLON
T. PAPIRIVS. EVRVS
DECRETO. ORDINIS. ILVRCONIENSIS
A. F
Q. MARCIO. BAREA } COS.
T. RVSTIO. NVMMO }

IV. Romæ

IV.

Romæ juxta Ædem S. Andreæ.

OSSA
TIB. CAESARIS. DIVI. AVG. F. AVGVSTI
PONTIFICIS. MAXIMI
TRIB. POTEST. XXXIIX
IMP. VII. COS. V.

TI. CLAVDIO DRVSO.

I.

Ravennæ.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DES. III. IMP. III. P. P. DEDIT.

II.

Romæ.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIFEX. MAXIMVS. TRIB. POTEST. V. IMP. X. P. P. COS. DESIG. IIII. ARCVE DVCTVS. AQVAE. VIRGINIS. DISTVRBATOS. PER. C. CAESAREM. A. FVNDAMENTIS. NOVOS. FECIT. AC. RESTITVIT.

III.

In Hiſpania.

CLAVDIO. CAES
AVG. GERMAN. PONT. MAX.
TRIB. POT. V. IMP. X. P. P. COS. DESIG. IIII
OPTATVS. REBVRRI. L.
IMAG
CAES. AVG. IMP.
D. S. P. D
EAMQVE. CVM. OPTATO. ET. REBVRNO
FILIIS. DEDICAVIT
O R SENATVS. CENSVIT. PERPETVO
BONIS. PVBLICIS. INTERESSE.

IV. PRO

IV.

PRO SALVTE.

TI. CLAVDI. CAESARIS. AVG. GERMANICI. PONTIF. MAX. TRIB. POT. VII. COS. IIII. IMP. XV. P.P. CENSORIS . . . . . LIBERORVM. QVE. . . . . EX. VOTO SVSCEPTO. C. IVLIVS. SEX. F. COR. POSTVMVS. PRAEF. AEGYPTI. TI. CLAVDI. CAESARIS. AVG. GERMANICI EX. AVRI. P. XVI.

V.

Romæ.

TI. CLAVDIVS
DRVSI. F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT
VIIII. IMP. XVI. COS. IV
CENSOR. P. P.
AVCTIS. POPVLI. ROMANI
FINIBVS
POMERIVM
AMPLIAVIT. TARMINAVIT. QVE.

VI.

PRO SALVTE.

T. CLAVDI. CAES. AVG. GERMANICI. PONT. MAX
TRIB. POTEST. X. IMP. XIIX. COS. IIII. DESIGN. V.
SIGN. ARGENTI. P. X. ET. ET. PRO. SALVTE
NERONIS. CAESARIS. F. AGRIPPINAE. AVG
SIGN. ARG. P. V. . . . . VOTO. SVSCEP.
VIATORES. ET. SCRIBAE. LIBR. ET. PRAEF
PRINCEPS. ET. LATINVS. FELIX. DED.

NERO.

NERONI CLAVDIO CÆSARI.

I.

Romæ.

NERONI. CLAVD. CAIS.
AVG. PONT. MAX
OB. PROVINC. LATRONIB
ET. HIS. QVI. NOVAM
GENERI. HVM. SVPER-
STITION. INCVLCAB
PVRGATAM.

II.

Neapoli.

Q. VOLVSIO. SATVRN
P. CORNELIO. SCIP. COS
AVGVSTALES
QVI. NERONI. CLAVDIO
CAESARI. AVGVST. ET
AGRIPPINAE. AVGVSTAE
I. O. M. ET. GENIO. COLONIAE
LVDOS. FECER. XIII. XII. K. MART.

SERGIO GALBÆ CÆSARI.

I.

Romæ.

IMAGINVM. DOMVS
AVG. CVLTORIBVS. SIGNVM
LIBERTATIS. RESTITVTAE
SER. GALBAE. IMPERATORIS. AVG.
CVRATORES. ANNI-SECVNDI
C. TVRRANIVS. POLYBIVS
L. CALPVRNIVS. SENA
C. MVRDIVS. LALVS
C. TVRRANIVS. FLORVS
C. MVRDIVS. DEMOSTHENES

In ſiniſtro latere.

DEDIC. IDIB. OCTOB
C. BELLICO. NATALE
P. CORNELIO. SCIPIONE. ASIATIC. } COS.

A. VI-

A. VITELLIO.

I.

Romæ.

A. VITELLIVS. L. F.
IMPERATOR
COS. PERP.

D. VESPASIANO.

I.

Romæ.

PACI. ÆTERNÆ
DOMVS
IMP. VESPASIANI
CÆSARIS. AVG.
LIBERORVMQ. EJVS
SACRVM
TRIB. SVC. JVNIOR
DEDIC. XV. KAL. DEC
L. ANNIO. BASSO.
C. CÆCINA. PÆTO. } COS.

II.

VICTORIÆ. AVGVSTI
SACRVM
PRO. REDITV
IMP. CÆS. T. FLAVI
VESPASIANI. AVG
PONT. MAXIM
TRIB. POT. COS. II.
P. P.
STATVAM. EX. ÆRE
ORDO. SPOL. CONLOC.

III. IMP.

III.

IMP. CÆSAR. VESPASIANVS. AVG.PONT. MAX TRIB. POT. II. IMP. VI. COS. III. DESIGN. IIII. P.P. AQVAS. CVRTIAM. ET. CÆRVLEAM. PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POSTEA. INTERMISSAS. DILAPSASQVE. PER. ANNOS. NOVEM. SVA. IMPENSA. VRBI. RESTITVIT.

IV.

Cumis.

IMP. CÆSARI
VESPASIANO. AVG
PONT. MAX. TR. POT. III
IMP. IIX. P. P. CONS. III. DES. IIII
S. PVTEOL
QVOD. VIAS. VRBIS
NEGLIGENTIA
SVPERIOR..... TEMPOR
CORRVPTAS. IMPENSA. SVA
RESTITVIT.

V.

IMP. CÆSARI
VESPASIANO. AVG
PONTIF. MAX. TR. POT. IIII
IMP. VIIII. P. P. COS. IIII
LEG. III. AVG

VI.

EX AUCTORITATE.

IMP. CÆS. VESPASIANI
AVG. P. M. TRIB. POT. IIII
IMP. X. P. P. COS. IIII. DES
V. CENSORIS
C. CALPETANVS. RANTIVS
QVIRINALIS. VAL. CESTVS
CVRATOR. RIPARVM. ET
ALVEI. TIBERIS. TERMINAVIT
R. R. PROX. CIPP. P. CLXXIIII.

VII.

Romæ.

IMP. CAESARI. VESPASIANO
AVG. PONT. MAX. TRIB. POT. III
COS. VIII. DES
SACRARVM. ÆDIVM. RESTITVTORI
ET. RITVVM. ANTIQVORVM
CONSERVATORI
SODALES. TITII.

VIII.

IMP. CÆSAR
VESPASIANVS. AVG
PONTIF. MAX. TRIBVNIC
POTESTAT. VI. IMP. XIIII. P. P.
COS. VI. DESIG. VII. CENSOR
LOCVM. VINEAE. PVBLICAE
OCCVPATVM. A. PRIVATIS
PER. COLLEGIVM. PONTIFICVM
RESTITVIT.

IX.

IMP. CAESARI
VESPASIANO. AVG
PONT. MAX. TRIB
POT. VIIII. IMP. XIIX
COS. VIII. P. P
L. PORCIVS SABELLVS
II. VIR. PEQVNIA. SVA
D. D. D.

X. Romæ.

X.

Romæ.

FRANCISCUS DE ALBERTINIS,
Lib. II. De Mirandis Veteris Romæ,
edit. ibid. anno MDX.

In ærario & in templo Iovis Capitolini (ut ſupra diximus) multæ extabant æreæ tabulæ affixæ: è quibus unam tantum noſtro tempore in Lateranenſi baſilica proſpexi apud Tabernaculum ſacratiſſimi corporis Chriſti. Latitudo ejus ped. IV. *longitudo vero* VI. *in qua continentur infra ſcripta:*

Fœduſve cum quibus volet facere liceat, ita ut licuit Divo AVg. Ti. Iulio Cæſari AVg. Tiberioque Claudio Cæſari AVg. Germanico. Vtique ei Senatum habere, relationem facere, remittere Senatuſconſulta per relationem, diſceſſionemque facere liceat, ita ut licuit Divo AVg. Ti. Iulio Cæſari AVg. Ti. Claudio Cæſari AVg. Germanico.

Vtique cum ex voluntate auctoritateve, juſſu mandatuve ejus, præſenteve eo Senatus habebitur, omnium rerum jus perinde habeatur, ſervetur, ac ſi è lege Senatus edictus eſſet habereturque.

Vtique [1] cos magiſtratum, poteſtatem, imperium curationemve, cujus rei petentes Senatui populoque Rom. commendaverit; quibuſque ſuffragationem ſuam dederit, promiſerit, eorum comitIs quibuſque extra ordinem ratio habeatur.

Vtique ei fines Pomerii proferre, promovere, cum ex Republica cenſebit eſſe, liceat, ita ut

1 *L. Quos.*

licuit Ti. Claudio Cæſari AVg. Germanico. Vtique quæcunque ex uſu Reipublicæ, Majeſtate divinarum, humanarum, publicarum, privatarumque rerum eſſe cenſebit, ei agere, facere jus poteſtaſque ſit, ita uti divo AVg. Tiberioque Iulio Cæſari AVg. Tiberioque Claudio Cæſari AVg. Germanico fuit.

Utique, quibus legibus plebeive ſcitis ſcriptum fuit ne Divus AVg. Tiberiuſve Iulius Cæſar AVg. Tiberiuſque Claudius Cæſar AVg. Germanicus tenerentur, iis legibus plebiſque ſcitis Imp. Cæſar Veſpaſianus ſolvi juſſit; quæque ex quaque lege, rogatione Divum AVg. Tiberiumve Iulium Cæſarem AVg. Tiberiumve Claudium Cæſarem AVg. Germanicum facere oportuit, ea omnia Imp. Cæſari Veſpaſiano AVg. facere liceat.

Utique quæ ante hanc legem rogatam acta, geſta, decreta, imperata ab Imperatore Cæſare Veſpaſiano AVg. juſſu mandatumve ejus à quoque ſunt, ea perinde [2] juxta rataque ſint ac ſi populi plebiſve juſſu acta eſſent.

SANCTIO.

Si quis hujuſce legis ergo adverſus leges, rogationes, plebiſve ſcita, Senatuſve conſulta fecit, fecerit, ſive quod eum ex lege, rogatione plebiſve ſcito, [3] S. ve C. facere oportebit, non fecerit, hujus legis ergo id ei ne fraudi eſto, neve [4] quit ob eam rem populo dare debeto, neve cui de ea re actio, neve judicatio eſto, neve quis de ea re [5] *apud* ci ſintio.

Omittitur particula ex anguli fractura.

1 Mandatuve. 2 Juſta. 3 Senatuſve conſulto. 4 Quid. 5 f. Apud ſe agi ſinito.

D. TI-

D. TITO CÆSARI.

I.

Romæ.

IMP. T. CÆSARI
DIVI. VESPASIANI. F
VESPASIANO. AVG
PLEBS. VRBANA
QVÆ. FRVMENTVM
PVBLICVM. ACCEPIT
ET
TRIBVS.

II.

Romæ.

IMP. TITO. CÆSARI
DIVI. VESPASIANI. F
VESPASIANO
CENSORI. CONSERVATORI. ÆDIVM. PVBLICA-
RVM. ET. RESTITVTORI. ÆDIVM. SACRARVM
SODALES. FLAVII
P. MARTIVS. VERVS.

III.

IMP. TITVS. CÆSAR. DIVI. F. VESPASIANVS. AVG
PONTIF. MAX. TRIBVNICIÆ. POTEST. IX. IMP. XV
CENS. COS. VII. DES. IIX. RIVOM. AQVÆ. MARCIÆ
VETVSTATE. DILAPSVM. REFECIT. ET. AQVAM
QVÆ. IN. VSV. ESSE. DESIERAT. REDVXIT.

IV.

Romæ.

IMP. T. CÆS. DIVI. F. VESPASIANVS. AVG. PONT
MAX. TRIB. X. POT. IMP. XVII. P. P. CENSOR
COS. VIII. AQVAS. CLAVDIAM. ET. ANIENEM
PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POSTEA.
A. DIVO. VESPASIANO. PATRE. SVO. VRBI. RE-
STITVTAS. CVM. A. CAPITE. AQVARVM. A. SOLO
VETVSTATE. DILAPSÆ. ESSENT. NOVA. FORMA
REDVCENDAS. SVA. IMPENSA. CVRAVIT.

V.

Ibidem.

IMP. TITO. CÆSARI. VESPASIANI. F
VESPASIANO. AVG. PONTIFICI. MAXIMO. TRIB
POT. X. IMP. XVIII. COS. VIII
PRINCIPI. SVO
S. P. Q R
QVOD. PRAECEPTIS. PATRIS. CONCILIISQ. ET
AVSPICIIS GENTEM. IVDAEORVM
DOMVIT
ET
VRBEM. HIEROSOLYMAM
OMNIBVS. ANTE. SE. DVCIBVS. REGIBVS
GENTIBVSQVE. AVT. PETITAM. FRVSTRA AVT.
OMNINO INTENTATAM
DELEVIT.

DOMITIANO CÆSARI.

I.

CAESARI. AVG. F
DOMITIANO
COS. DESIGNATO. II
PRINCIPI. IVVENTVTIS
C. PAPIRIVS. AEQVOS. 7. LEG. III. AVG
TESTAMENTO. PONI. IVSSIT
EX. AVRI. P. X.

II.

IMP. CAESAR. DIVI. VESPASIANI. F. DOMITIA-
NVS. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIFEX.
MAXIMVS TRIBVNIC. POTESTAT. XII. IMP. XXII.
COS. XVI. CENSOR PERPETVVS. P. P. AD. III.
IDVS. IVLIAS. M. LOLLIO PAVLLINO. VALE-
RIO. ASIATICO. SATVRNINO. C. ANTIO. IVLIO.
QVADRATO. COS.

III. IMP.

III.

IMP. CÆSARI.

DIVI. VESPASIANI F
DOMITIANO. AVGVST
GERMAN. PONT. MAX.
TRIB. POTEST. XIII
IMP. XXII. COS. XVI
CENSOR. PERPET. P. P.
REG. VICI
VESTORIANI. ET
CALPVRNIANI.

IV.

In Tabulis Capitolinis.

A. P. R. C. DCCCXLI.

IMP. CÆSARE. DIVI. VESPASIANI. FILIO
DOMITIANO. AVGVSTO. GERMANICO
MAGISTRO. XV. VIR
EX. S. C. LVDI. SAECVLARES. FACTI.

Nomen Domitiani, quod eradendum ubique Senatus decreverat, Onuphrius hic reſtituit. Corollarium inſcriptionum eſto, quam Scaliger ad Euſebium laudat, illa non inficeta Palæmonis, cujus vita exſtat de III. Gramm. cap. XXIII.

PALAEMON. L. L. L. D. F.
GRAMMA. VEICET. ATQVE. RHET
SIBI. ET. TVBERONIAE. CONTVBERNALI
ATQVE. BENEMERENTI
LAPIDEVM. STRVXIT. TVMVLVM
IN. EO. QVIDEM. CADAVER. QVIES. ESTO
ALIO. AVTEM. REVERTITO. ANIMVS.

FINIS.

DICTI.

DICTIONUM,

Quibus paullo abſtruſioribus, aut minus conſuetis Suetonius utitur,

INDEX NOVUS.

Numerus Capita ſignat.

A

A Bovillis. Aug. 100
A Brundiſio. Jul. 58
A commeatu caſtra repetere. Tib. 12.
A cura præſtantem haberi. Tib 70
A frutice ramos dare. Veſp. 5
A gravi valetudine firmus. Aug. 8
A libellis. Ner. 49
A loco, *id eſt, celerrime.* Aug. 49
A manu. 67
A manu ſervus. Jul. 74
A Maſſilia. Claud. 17
A Meſſana profugit. Cal. 51.
A moribus, à fortuna probare. Jul. 65
A Miſeno movere. Cal. 13
A ſe dividebat, *id eſt, ex ſuis facultatibus.* Aug. 40
Abhorret oſtentum. Galb. 4
Abjecerit, *pro abjeciſſet.* Tib. 53
Ablocare domum, Vit. 7
Abolla. Cal. 35
Ab Oſtia. Tib. 11. Claud. 17. Veſp. 8
Abrogare, *pro derogare.* Jul. 28
Abſolutoria tabella. Aug. 33
Abſtinet præfari. Tib. 23
Abunde potentiæ. Jul. 86
Abutendum ſe permittere. Galb. 14
Acceſiti joci. Claud. 21
Acceſſio morbi. Veſp. 23
Accubans, *id eſt, adſitum* Jul. 44
Accubare, *pro accumbere menſæ.* Jul. 49
Acerbitas eum manet, *id eſt, odium.* Tib. 67.
Aciem committere. Veſp. 5
Acquieſcere amicis. Tit. 7
Acquieſcere honori. Tib. 31
Acroamata. Aug. 74. Veſp. 19
Acta diurna. Jul. 20
Actuarius. Jul. 55.
Actus rerum. Aug. 32. Ner. 17
Ad animum reſpondere, *id eſt, placere.* Jul. 46.
Ad breve. Tib. 68
Ad claſſicum intruire urbem. Vit. 11
Ad conſtitutum, *abſolute.* Oth. 6
Ad cyathum & vinum alicui ſtare. Jul. 49
Ad ferrum exhibere. Ner. 12
Ad flammam ſudare. Aug. 82
Ad geſtandum, *id eſt, ut geſtaretur.* Galb. 8.
Ad imaginem bellicam. Claud. 21
Ad lucem, *id eſt, diluculo.* Jul. 31
Ad lumina. Cal. 45. Jul. 37
Ad lychnuchos. Dom. 4
Ad manus fimbriatum. Jul. 45
Ad melius omen vertere. Jul. 59
Ad multam noctem. Aug. 78
Ad numerum. Veſp. 20
Ad occaſionem auræ. Aug 97
Ad oculos oppoſita manu. Aug. 78
Ad officium venire, *id eſt, muneris intereſſe.* Cal. 25.
Ad opus damnare. Ner. 31
Ad Peruſiam ſecutus. Tib. 4
Ad populum pronuntiare conſulem. Dom. 10.
Ad præſens. Tit. 6
Ad quartas redigere. Ner. 10
Ad remum dare. Aug. 16
Ad ſpeciem ornare. Jul. 67
Ad ſummam. Gramm. 10. Aug. 71
Ad ſummam ubertatem vini, *pro, in ubertate.* Dom. 7
Ad tempus extruere. Jul. 10. & 39
Ad terram dare. Aug. 96
Ad virilem modum. Ner. 44
Adaquari. Galb. 7
Adeſſe, *id eſt, advocatum eſſe.* Claud. 38
Addixit quartam ad tres jud. decurias. Aug. 32.
Addormiſcere. Claud. 8
Adducto vultu. Tib. 86
Adjutorium alicui facere. Gramm. 10
Admovere in convivium, & ad luſum. Claud. 39.
Adnotare exemplaria. Gramm. 24
Adnotum eſt. Gramm. 1
Adornate declamare. Rhet. 6

Adulterare matronas. Aug. 67
Adventitia cœna. Vit. 13
Adversum vulnerare. Jul. 82
Advocatio, *patrocinium.* Gram. 22
Ædes, *in plurali, pro templo.* Claud. 21
Æneatores. Jul. 32
Æque quam, *pro æque atque.* Aug. 64 Claud. 35.
Æstivare. Vesp. 24. Galb. 4
Ætatis exactæ, *id est, decrepitæ.* Gram. 17
Ætatulæ indulgere. Claud. 16
Afflictatus morbo. Tit. 2
Affligere negotium. Rhet. 6
Affligere solo. Dom. 23
Agere se pro eq. R. 25
Agere se principem. Claud. 29
Aggravante morbo. Jul. 1
Aggravata valetudine. Aug. 98
Αγωνοθετης facere. Gram. 2
Albati ministri. Dom. 12
Aleæ rumorem expavescere. Aug. 71
Alieniorem sibi sensit. Tib. 12
Illicefacere. Vit. 14
Allocutio, *id est, consolatio.* Tib. 23
Altero die quam, *pro postridie.* Vit. 3
Ambubajæ. Ner. 27
Ambulationes, *pro locis ambulationum.* Aug. 100.
Ampliare censum Senatorum. Aug. 41 Privilegia. Aug. 45. Imperium. Jul. 44. Numerum palmarum. Ner. 22
Amplissimus ordo, *pro Senatorio.* Oth. 8 Vesp. 2. *sicut ordine carere, pro Senatu moveri.* Vit. 2. Attamen Vesp. 2. per *amplissimos ordines, Equestrem & Senatorium intelligit.*
Amplius quadraginta, *id est, plus quam.* Aug. 72
Amplius ter. Aug. 77
Angustielavius tribunus. Oth. 10
Animadversa flagitia, *pro punita.* Ner. 16.
Animosissime comparare, *id est, nulla habita pretii ratione.* Jul. 47
Annona convaluit. Aug. 42
Annua præbere. Tib. 50
Antlia. Tib. 51
Appariturarn magistratibus facere. Gramm. 9
Appellare collegium trib. pleb. *id est, provocare ad coll. trib.* Jul. 23
Appellare de rep. Patres. Jul. 34
Appellare milites, *id est, alloqui.* Ner. 25
Apophoreta. Cal. 55. Vesp. 19
Apud eosdem magistros institutus. Vesp. 2.
Apud, *id est, è regione.* Aug. 18
Arbor palmæ. Aug. 94
Arcessi, *absolute pro accusari.* Claud. 37
Arctior annona. Tib. 8. Claud. 18 Galb. 7
Arctissima tenebræ. Ner. 45
Arctissima oscula. Galb. 22
Arctissimus somnus. Oth. 11
Aretalogi. Aug. 74
Argentum postulatum. Ner. 44
Argumenta inferorum. Cal. 52
Argumenta Pyrrhicharum. Ner. 12
Armigeri, *id est, satellites.* Aug. 49
Armillatus. Ner. 30. Cal. 52
Ascopera Ner. 45
Asinarius *pro agasone.* Aug. 95
Assessor, *absolute.* Galb. 14
Assiduissimi usus. Aug. 71
Assulæ. Gramm. 11
Astyci ludi. Cal 20
Atellanæ Poeta, *id est, qui Atellanas scribit.* Cal. 27
Atellanarum histrio Ner 39
Atellanicum exodium. Tib. 45
Atellani. Galb. 13
Attendere eloquentiæ. Cal 53. Juri Galb 5. *id est, operam dare.*
Attritis facultatibus. Galb. 3
Auctiones hastæ. Jul. 50
Auctus, *substantive.* Aug. 7
Auditoria instituere. Rhet. 6
Augurato consecrari. Aug. 7
Augustiani. Ner. 25
Augustales. Galb. 8. Claud. 6
Augustinus currus. Claud. 11
Aurigarius. Ner. 5
Aurigare decemjugem. Ner. 24
Auro & purpura stratus lectus. Jul. 84
Austrinæ tempestates. Aug. 81
Aurum ad obrussam. Ner. 44

B.

Baceolus. Aug 87
Basilica. Aug. 100. Cal. 37. & 41
Batuere cum aliquo. Cal. 32
Beneficii sui centuriones, *id est, quos ipse promoverat.* Tib. 12
Beneficii sui fecit. Claud. 23
Betissare. Aug. 87
Biduo continenti. Cal. 19
Biferas ficos. Aug. 76
Bijuge curriculum. Cal. 19
Bipedali minor. Aug. 43
Bolus, *pro jactu retis.* Rhet. 1
Bonum factum. *Vid. Not.* Jul. 80 Vit. 14
Brabeutæ. Ner. 53
Brachiorum nexibus elidere. 53
Breviarium. *passim*
Bustum frequentare. Jul. 84
Buthysia. Ner. 12

C.

CAchinnare. Vesp. 5
Cacozelus. Aug. 86
Cadere ab hoste. Oth. 5
Cadere, *pro evenire.* Tib. 14
Calamariæ aut graphiariæ thecæ. Claud. 35
Calator. Gramm. 12
Calcearе mulas. Vesp. 23
Calceare se. Vesp. 21
Calcearium, *in Neutro subst.* Vesp. 8
Calceatus. Aug. 78
Calceatus *subst antive.* Cal. 52
Caligati. Vit 7. Aug. 25
Calumnia notari. Rhet. 4
Campaniam redire. Tib. 72
Campestres exercitationes. Ner. 10
Campestris decursio. Galb. 6
Candidatus, *id est, candidis vestibus amictus.* Aug. 98
Canis. *in lusu.* Aug. 71
Canusinatus. Ner. 30
Capere Virginem Vestalem. *Vide Notas.* Aug. 31
Capillamentum. Cal. 11
Capitali animadversione punire Aug. 24
Capsarius. Ner. 36
Captura, *id est, lucrum.* Cal. 40
Caput suum vovere. 14
Carptim superfuerunt. Dom. 9
Carrucæ. Ner. 30
Castrensis jocus. Cal. 9
Castrensis sella. Galb. 18
Castrensis sumtus. Dom. 12
Catadromus. Ner. 11
Catervarii. Aug. 45
Cautionem exigere. Aug. 98
Cavato solo. Aug. 43
Cavere in duplum. Aug. 41
Cavillatio nominis. Gramm. 3
Ceterum truncum. Galb. 20
Cedereet sibi genero. Aug. 63
Celebrare circum, & secessus. Cal. 45
Celebratior memoria. Aug. 18
Censente, *subaudi eo, ac sequitur,* non obtinuit. Tib. 31
Centumviralis hasta. Aug. 36
Certum statumque (vectigal) exigere. Cal. 40
Ceræ, *pro tabulis cereis.* Ner. 17
Cessans honor morte Consulis. Jul. 76
Choraula. Galb. 12. Ner. 54
Chorocitharistæ. Dom. 4.
Cibi minimi, plurimi esse. Galb 22. Aug. 76
Circa, *pro circiter.* Claud 6
Circa adequitare. Aug. 64
Circa principem novo exemplo. Claud. 14
Circa scholas assiduum esse. Tib. 11
Circulatim. Jul. 84
Circumcise declamare. Rhet. 6
Circumforaneus lanista. Vit. 12
Circumitu patere. Jul. 25
Circumplector. Dom. 6. Tit. 6
Circum provincias dimittere. Aug. 64
Circumlectus, *de Judaica circumcisione.* Dom. 12
Circumstructo lacu. Dom. 4
Citatis jumentis. Ner. 5
Citharœdicam artem meditari. Ner. 40
Citharœdicus habitus. Ner. 25
Civilem agere. Tib. 26
Civili animo ferre. Jul. 75
Civili & proprio sermone uti. Gram. 10
Classiarii. *passim*
Coactiones argentarias factitare. Vesp. 1
Coarctare tempus. Aug. 34
Coaxare. Aug 94
Coccinnatus. Dom. 4
Coëmere, *id est, mercede conducere.* Vesp. 18
Cœlestis arcus. Aug. 95
Cœlibatus *viduarum.* Galb. 5. Claud. 26
Cœna recta. Dom. 7
Cœnam condicere. Tib. 42
Cœnare adulteria. Aug. 70
Cœnationes laqueatæ. Ner. 31
Cogere centumviralem hastam. Aug. 36
Cogere judicia Majestatis. Tib. 58
Cognituræ, *subst antivum.* Vit. 1
Cohortari invicem, *pro se invicem.* Galb. 10
Collationes. Ner. 44. Tit 7. Cal. 42
Colonici decuriones. Aug. 45
Colossea statua. Vesp. 23
Colosseros. Cal. 35
Comam in gradus formare. Ner. 5
Comissimus. Vesp. 22
Commeare secessu. Ner. 22
Commeatu abesse. Tib. 72
Commentitia spectacula. Claud. 21
Commissa fiunt. Cal. 41
Commissiones meras componere. Cal. 53
Commissio ludorum. Galb. 6. Aug 43
Commissionibus obsolescere. Aug. 89
Committere Circenses. Claud. 21. Musicum agona. Ner. 23. Camelorum quadrigas. Ner. 11. Naumachiam. Claud 21

Communicare lucrum, *pro commune facere.* Aug. 75
Communio ſermonis *pro familiari confabulatione.* Aug. 74
Communis, *id eſt, familiaris.* Claud. 21
Communiter provincias adminiſtrare, *id eſt, cum alio.* Tib. 21
Compactis membris. Veſp. 20
Comparare aliquem hoplomacho, *id eſt, committere cum hoplomacho.* Cal. 35
Compellari, *id eſt, deferri.* Jul. 17
Compendium uberius nanciſci. Vit. 2
Comperta in ſtupro, *pro deprehenſa.* Tib. 35
Compitales Lares ornare. Aug. 31
Compitalicii ludi. Aug. 31
Complanato lacu. Jul. 44
Conata perficere. Galb. 17
Concameratus locus. Aug. 90
Concedere delicta, *id eſt, ignoſcere.* Ner. 29
Conchyliata veſtis. Jul. 43
Concipere lites, judicia. Cal. 40
Concubinatus nuptarum. Ner. 28
Concubinus. Galb. 22
Condemnare, *id eſt, efficere, ut quis condemnetur.* Tib. 8. Vit. 2
Condemnatus de ambitu Jul. 41
Condicta cœnula. Claud. 21
Conditione filiam alicui deferre. Jul. 27
Conditiones circumſpicere, *in re matrimonii.* Aug. 63. *ſic* Claud. 26. de conditionibus tractare. *Et* Galb. 5. neque ulla ſolicitari conditione potuit. *Huc & illud pertinet*, Aug. 69. conditiones quæſitas per amicos.
Conditorium. Aug. 18
Confecta victoria. Aug. 17
Confideret, *pro confiſus fuiſſet.* Oth. 10
Confiſcare aliquem. Cal. 41. Aug. 15
Confiſcata ſumma, *id eſt, in fiſcis aſſervata.* Aug. 101
Confiſcati principes. Tib. 49
Congerere alicui honores. Cal. 15
Congiarium, quod pro munere ſingulis datur. Jul. 27
Conqueſtio. Tib 70
Conſauciatus brachium. Aug. 20
Conſciſcere necem, *ſine ſibi.* Jul. 36
Conſenſu ad pœnam depoſcere. Tit. 6
Conſenſu repudiare. Tib. 1
Conſertum margaritis monile. Galb. 18
Conſilia ſortiri ſemeſtria. Aug. 35
Conſilium, *pro conſiliariis.* Dom 8. Tit. 18
Conſocer. Claud. 29
Conſolandum habere. Jul. 68
Conſpecto, *id eſt, conſulto.* Aug. 15
Conſpirati. Galb 19. Ner. 43. Jul. 82
Conſtitui cum his. Cal. 8
Contabulare Helleſpontum. 19
Contentis & tumentibus oculis proſequi. Tib. 7
Continens biduum. Cal. 19
Continenti ſcriptura. Gram. 2
Contra, *id eſt, e regione.* *paſſim*
Contra commodum facere. Aug. 78
Contumacius parere. Aug. 24
Conventum agere. Galb. 9
Conventus circumire. Jul. 7
Conventus peragere. *Vide notas.* Jul. 30. & 56.
Converberare. Ner. 42
Convictus in majore fraude. Claud. 14. in affectatione imperii. Tit. 9
Convivio ſe frequenti dare. Jul. 31
Copæ. Ner. 27
Copreæ. Tib 61. Claud 8
Corbula. Ner. 19
Corinthiarios. Aug 70
Corneus. Aug. 80
Cornicularius. Dom. 17
Corniculo merere. Gramm. 9
Corollaria. *Vide Notas.* Aug. 45
Coronavit, *pro coronatus eſt.* Claud. 11
Corrigere malas labentes. Aug. 99
Corripere impenſas munerum, *id eſt, imminuere.* Tib. 34
Creverat, ἠύξατο. Oth. 1. *ſic* Claud 43
Crepidatus. Dom. 4
Criminare alterum alteri. Cal. 56
Criminoſiſſime inſectari. Tib. 53
Cruce afficere. Galb. 9
Crudiſſimum piſtrinum. Aug. 4
Cubare, *pro decumbere.* Ner. 34
Cibicularis. Aug. 7
Cubicularius. *paſſim*
Cubitali majus. Galb. 4
Cui acquieſcebat. Vit. 14
Cultrarius. Cal. 32
Curioſus. *Vide Notas.* Aug. 27
Curulem triumphum agere, *id eſt, ſtatum triumphum agere.* Aug. 22
Cuſtodiæ, *pro captivis.* Tib. 61. Dom. 14. Cal. 27. Ner. 31
Cuſtodiæ, *pro cuſtodibus.* Jul. 86
Cuſtodire orthographiam, *id eſt, obſervare.* Aug. 88.
Cuſtodire, *pro cavere.* Tib. 7
Cycladatus Cal. 52

D. Damna-

D

Damnatoria tabella. Aug. 33
Damnatus repetundis. Oth. 2
Dapsile convivari. Vesp. 19
Dare absentibus secundum praesentes. Claud. 15.
Dealbatus. Galb. 9
Decemjugis. Ner. 24
Decernere lapidibus. Ner. 26
Decocta. Ner. 48
Decoloratus. Aug. 4
Decursus, *pro sine cursus.* Ner. 24
Deducere rationem, *pro ducere.* Aug 42
Deductior ab imo nasus. Aug. 79
Deficere ad subita. Aug 84
Defodere lacum. Jul. 39
Defractis subselliis. Claud. 41
Defungi malis. Ner. 40
De manu reddere. Tib. 34
Demonstrare, *id est, histrionum more exprimere.* Ner. 39
Denotare probro. Cal. 36
Denubere. Ner. 29
Denunciationes accusatorum. Aug 66
Deperditus amore alicujus. Dom. 3
Deperire, *pro perire.* Jul. 42
Depicta pænula, *id est, picta: compositum pro simplici, ut* Aug. 42. *deducere rationem, vel* depicta *pro valde picta dixit, sicuti* deparcus *pro admodum parco dicitur.* Cal 52
Deponere actionem. Jul 15
Desaltare canticum. Cal. 54
Descissa veste. Ner. 42
Definere artem. Tib. 36
Desperare eventum. Jul. 20
Desultorii equi. Jul. 39
Destinato. Jul. 60
Destitutus, *absolute pro desperans.* Galb. 11
Deturpare Cal. 35
Devotionibus impugnari. Cal. 3
Devotus arenæ. Cal. 30
Dexteriore equo vehi. Tib. 6
Dicta *Vide notas.* Claud. 10
Diceres, *pro dixisset.* Cal. 58
Dictata exercentibus dare. Jul. 26
Diducto matrimonio. Oth 3
Dies frequens. Cal. 15
Dies lustricus. Ner. 6
Dies religiosus. Tib 6. Claud. 14.
Dies Senatus. Aug. 53
Difficile *pro difficulter.* Gramm. 11
Dignatio. Vesp. 4. *& passim alibi.*
Digressa à marito, *id est, divortio separata.* Jul. 43
Dimissa è matrimonio, *pro repudiata.* Tib. 49
Dimissa, *pro repudiata.* Dom. 8
Dimittere, *pro repudiare.* Aug. 63
Dimittere matrimonium. Cal. 25
Diribitorium. Claud 18
Diripiendi pomorum licentia, Aug. 98
Diritas diei. Ner. 8
Diritas morum. Tib. 21
Discalceatus. Ner. 51
Dispersim. Jul. 80
Disposita tabellis cubicula. Tib. 43
Distillationes. Aug. 81
Distortissimus. Galb. 21
Distrahere pluris. Vesp. 16
Distringere gladium. Cal. 56
Diurna, *scilicet acta.* Claud. 41
Diurnus actus. Aug. 78
Diurni commentarii. Aug. 64
Diurnum victum quærere. Ner. 36
Diversoriæ tabernæ. Ner 27
Divinatio, *in re Oratoria.* Jul 55
Divortium cum aliqua facere. Jul. 6
Docere comœdiam, *pro edere seu publicare.* Claud 11
Dolo, onis. Claud. 13
Domesticatim. *passim*
Domini factionum, *id est, ducet,* Ner. 5. & 22
Domini insularum, *pro possessoribus.* Tib. 48
Domo Nucerìa. Vit. 2
Donare negotium. Cal. 40
Dubiæ civitates, *id est, qua fortunam speculabantur.* Jul. 4
Ducatus ludere. Ner. 35
Ducenarii procuratores. Claud. 24
Ducenarii, *scilicet judices.* Aug. 32
Duracinæ uvæ. Aug. 76
Durius cadentibus rebus. Tib. 14

E.

Edere athletas, gladiatores, Circenses operas in scena, expugnationem oppidi, &c. *passim*
E diverso. Aug. 27. Dom. 9. Jul. 86
Efferare vultum. Cal 50
Effusissimo studio. Ner. 40
Effusius exceptus. Ner. 22
Effutuere. Jul. 51
Egelida aqua, *id est, tepida.* Aug. 82
Electissimus. Cal. 18
Elogium. *Vide notas.* Cal. 27
Emerita militia. Cal. 44
Emerita præmia. Aug. 24

Emiſſarium lacus. Claud. 20
Emiſſarius. Dom. 11. Galb. 15
Emtus de caſtra. Gram. 13
Enixiſſime juvare. Jul. 5
Enoteſcere. Oth. 3
E plano. Tib. 33
E parte diverſa, *id eſt, contraria.* Jul. 29. *ſic alibi* diverſa factio.
E tribunali commiſit ludos. Claud. 21
Epularis dies. Dom. 13
Equeſtria, *id eſt, ſedilia equitum.* Cal. 26
Equeſtres militiæ. Claud. 25
Eſculus. Galb. 3
Eſquilias tranſmigravit. Tib. 15
Eſſedarius. Cal. 35
Evocatus. *Vide notas,* Aug. 56
Exarſiſſe pretia in immenſum. Tib. 34.
Excalceare pedes. Vit. 2
Excanduit in eum haud ultra verba. Veſp. 14.
Excitare, *pro erigere.* Cal. 46
Ex conceptu camini, flagrante triclinio. Vit. 8.
Excogitatiſſimus. Cal. 22
Ex compoſito. Claud. 37
Ex compacto. Jul. 20
Excubitor tribunus, *id eſt, excubans,* Claud. 42. *ſic* bos arator. Veſp. 5
Ex deſtinato. Cal. 43
Exercentes ephebi, *pro, ſe exercentes.* Aug. 98
Exercitata puericia, *id eſt, adverſis agitata.* Tib. 6
Exercuit principem, *id eſt, principatum.* Tib. 33.
Exercere priſtinum. Aug. 4. tabernam unguentariam, *ibid.* furnariam. Vit. 2
Exigere uxorem, *id eſt, repudiare.* Jul. 50. Claud. 26
Exiſtimatione aliqua lædere. Tib. 58
Exiſtimare, *pro æſtimare.* Cal. 60 Aug. 40
Exiit opinio. Ner. 53
Ex inopinato. Galb 10
Ex integro. Aug. 34
Ex occaſione. Jul. 60
Exodium. Tib. 45. Dom. 10
Exoleſcentes literæ. Aug. 7
Expers caſtrorum. Aug. 38
Expertus induſtriæ. Veſp. 4
Expiare oſtenta. Ner. 36
Expoſtulare ad pœnam. Dom. 23
Ex profeſſo. Tit. 9
Expungere decurias rerum actu. Claud. 15
Ex Regillis orta eſt. Tib. 1
Exſecutor inimicitiarum. Veſp. 14
Exſequi, *id eſt,* ἐπιξηρχεῖν. Expectationem facere, explere. Jul. 30 movere. Jul. 42
Exſplendeſcere. Tit. 3
Exta Marti reddere. Aug. 1
Extemporalis facultas. Aug. 84
Extemporalitas. Tit. 3
Extendere pretia. Cal. 38
Extiſpicium. Ner. 56
Extrarius canis. Veſp. 5
Ex tuto audere. Tib. 73

F

FAbularis hiſtoria. Tib. 70
Fabulator, *pro collocutore.* Aug. 78
Facere dignum exitum. Ner. 46
Factiones pantomimorum. Ner. 16. *ſic* Ner. 26.
Familia, *prout à genere diſtinguitur.* Galb. 2. *& à gente.* Aug. 2
Familiare convivium. Tib. 13
Familiaribus epulis interponere, *id eſt, adhibere.* Ner. 22. ſic Cal. 39
Famoſi equi, *id eſt, fama celebrati.* 19
Fatales libri. Jul. 79
Favere adverſus ſtudium alicujus. Cal. 30
Favorabiliter. Ner. 7
Febrim nanciſci. Tit. 10
Ferre alicujus perſonam. Veſp. 19
Ferre ſe palam. Aug 52
Feſtinato. Jul. 16
Fiduciam fati habere. Aug. 94
Figuræ cauſſidicorum. *Vide Notas,* Veſp. 13
Fimbriatus. Jul. 45
Finitimum bellum, *quod cum finitimis geritur.* Aug. 1
Fiſcales calumniæ. Dom. 9
iſcum acerbe agere. Dom. 12
Flagitare aliquem debitum. Vit. 14
Flagramtiſſimo Sole. Cal. 26
Flammeum. Ner. 28
Flaminium Diale, *id eſt, ſacerdotium Flaminis Dialis.* Aug. 31
Flaviales. Dom. 4
Flexuræ vicorum. Ner. 38
Fluxiore cinctura. Jul. 45
Fluxioris animi. Tib. 52
Focillare. Aug. 17
Forenſia. *Vide Notas.* Cal. 17. Aug 73
Formalis epiſtola. Dom. 13
Formare, *pro, thema & argumentum ſuppeditare.* Aug. 89
Formula excidere. Claud. 14
Formulam injuriarum intendere. Vit. 7

Forum aleatorium calefacere. Aug. 71
Fornix, *pro cella meretricia.* Jul. 49
Foſſuræ. Cal. 37
Frater patruelis. Jul. 29
Frequentare dies alicujus ſolennes. Aug. 53
Frumentatio, *pro diſtributione publici frumenti.* Aug. 40. & 42
Fulgur procurare. Galb. 4
Fungi ſenatoria munera. Aug. 35
vicem alicujus. Aug. 45
Funalis equus. Tib. 6
Funerare. *paſſim*
Funus celebrare. Jul. 84
Fuſæ togæ, *quibus opponuntur* reſtrictæ. Aug. 73

G.

GAlbæ, *animalcula.* Galb. 3
Galbanum. Galb. 3
Galbeum. Ibid.
Gemmatæ puppes. Cal. 37
Generatim, *id eſt, per ſingula genera.* 22
Generoſiſſima, *pro nobiliſſima.* Tib. 49
Geneſin imperatoriam habere, *id eſt, thema vel genituram.* Veſp. 14. Dom. 10
Genitivæ notæ. Aug. 80
Genitura, *id eſt, thema nativitatis.* Aug. 94. Cal. 57. Tit. 9.
Genituram prædicere. Vit. 3
Gentes Romanæ. Aug. 2
Gentili copia tutari. Vit. 1
Gentilitiæ hæreditates. Jul. 1
Germaniciani. Oth. 8. Tib. 25
Geruli. Cal. 40
Geſtare, *pro geſſari.* Dom. 11.
Geſtatoria ſella. Vit. 16. Ner. 26
Geſticulari carmina, *id eſt, geſticulando exprimere.* Ner. 42
Gibba. Dom 23
Gibberoſus. Gramm. 9
Gratuito obſtrictus. Jul. 27
Graſſaturæ. Tib. 37
Gratiam facere conjurandi pro partibus ſuis. Aug. 17. *ſic* Tib. 35. Dom. 14.
Gravabatur operoſa prætoria. Aug. 72
Gravate permittere. Aug. 24
Gravatus matrem. Tib. 50
Gravioris cœli provinciæ. Tib. 36
Graviſſime de aliquo opinari. Aug. 67

H.

HAbeo precari. Aug. 58
Hiemare, *id eſt, hiemis incommodo affligi.* Aug 72
Hieronicæ. Ner. 24. & 25
Hieroſolyma, *Gen. Fem.* Aug. 93. *& Neutro pl.* Tit. 5
Hiſpanienſe bellum. Jul. 56
Hiſpanienſis exercitus. Veſp. 6. Jul. 37
Hiſpanienſis victoria. Jul. 38
Hoplomachus. Cal. 35
Hora quaſi ſeptima. Cal. 58
Horarium ſecretum ſibi ſumere. Domit. 3
Horarium ſpatium. Ner. 37
Hoſtiarius, *vel* oſtiarius. Rhet. 3
Hydraula. Ner. 54
Hydraulica organa. Ner. 41
Hypocrita. *Vide Notas.* Ner. 24

I.

JAcere ſignificationes. Ner. 37
Jam tunc, *paſſim*, ut etiam nunc.
Janus, ἀνὴρ *is. Vide Notas.* Aug. 31
Iconicum ſimulacrum. Cal. 22
Icuncula puellaris. Ner. 56
Illud horæ. Ner. 26
Imaginaria militia. Claud. 25
Imaginari, *id eſt, ſomniare.* Jul. 81
Immenſo emere. Cal. 38
Impenſiſſimis precibus expoſtulare. Tib. 13
Impertitus honore, *paſſive.* Claud. 4
Impoſitum colle. Ner. 50. *ut ejuſdem* 12. marina aqua innantibus belluis, *&* veluſtiſſima nave impoſitos. Jul. 66
Improbius natus. Veſp. 23
Imputare. Tib. 53. Ner. 36
Inalpinæ gentes. Aug. 21
In auro decies H S. Galb. 8
In brevi ſpatio. Claud. 12. Veſp. 4. *ita paſſim addere præpoſitiones amat.*
Incanus. Dom. 20
Inceſtare. Tib. 43
Incœnare. 39
In conſpectum alicui eſſe. Aug. 16
Increpare avaritiæ aliquem. Cal. 39
In curiam edicere Senatum. Jul. 80
Indifferens circa victum. 53
Indifferenter ferre. Dom. 23
Inducere prius decretum *id eſt, abolere.* Jul. 16.
In equite ſpectare, *id eſt, in ſedilibus equitum.* Dom. 8
In fabulis eſſe, *pro*, traduci *ſermone hominum.* Aug. 70
Infamare. Ner. 23
Infirmius expaveſcere. Aug. 90

Infulatus. Cal. 27
Infulcire cibum. Tib. 53
In honore & uſu habere. Aug. 67
In ingenuitatem aſſerere. Aug. 74
In magno negotio habere. Jul. 23
In membranas depictus. Dom. 10
In multorum perſonam exorabilis. Aug. 27
In novitate. Tib. 25
Innoxius obtrectatoribus, *id eſt, qui non nocet.* Cal. 3
Inobſervantia. Aug. 76
In poteſtatem alicujus eſſe. 13
In præſentia. Claud. 4. Tib. 22
In punctum, *de aleæ luſu.* Ner. 30
In quatuordecim, *ſc. ordinibus.* Jul. 39
In rationem Libitinæ venire. Ner. 39
In ſcriptis & è libello ſermones habere. Aug. 84
In ſerum protrahere. 17
In ſerum uſque. Oth. 11
In ſolo patrimonii partem collocare. Tib. 48
Inſomnio incitari, *id eſt, agitari.* Cal. 50
In ſortem dare. Aug. 31
Inſpicere aliquem, *id eſt, genituram alicujus.* Tit. 2
Inſtans, *pro ſtans.* Tib. 72
Inſtar *pro imagine.* Jul. 61
Inſtitorium. Ner. 27
Inſtituere arborem. Galb. 1
Inſtituere vitem. Gramm. 23
Inſtrumentum publicum. Cal. 8. *ſic* Veſp. 8
Inſtrumentum regium. Aug. 71
Inſtrumentum triumphi. Jul. 37. & 84
Inſulæ, *id eſt, domus ab aliis ſeparata.* Jul. 41. Ner. 11. & 16. Tib. 48
Integer ætate. Aug. 19
Integra ætate, *id eſt florenti.* Vit. 7 Cal. 25
Integræ fortunæ. Ner. 12
In tenore clementiæ permanere. Dom. 10
Intercapedo juriſdictionis. Veſp. 10
Inter jocum. Jul. 4
Interpellari, *pro compellari.* Tib. 75
Inter vicos, inter vias, *pro in vicis, in viis.* Jul. 39. inter cœnam. Tib. 53 *& ſic paſſim.*
Intercalarius menſis. Jul. 40
Interior ac familiaris vita. Aug. 61
Interior animi nota. Tib. 54
Interiores aulici. Cal. 19
Intolerantia morum. Tib. 51
Interpretata, *paſſive.* Ner. 13
Invicem, *pro viciſſim.* Aug. 10. Jul. 11
Joculariter canere. Jul. 49
Jocunlariter celebrare feſtos dies. Aug. 75
Itinera urbis, *pro regionibus & viis urbis.* Jul. 84.
Itu & reditu. Tib. 38
Judicia centumviralia dijudicare. Veſp. 10
Junctura lapidum. Aug 92
Juraſſet, *pro juraret.* 100

L.

LAbefactatis machinis. Cal. 57
Laboratæ artis inſcitia. Ner. 41
Lachaniſſare. Aug. 87
Lactes. Vit. 13
Laniſta, *qui præeſt gladiatoribus.* Jul. 26
Laſtaurus. Gramm. 15
Latebra. Ner. 48. Vit. 17
Laticlavius. Ner. 26. Dom. 10. Aug. 38
Latum clavum averſari, *id eſt, ſenatoriam dignitatem.* Veſp. 2
Latus ab humeris & pectore. Tib. 68
Laxare ſtudium. Ner. 25
Lecticarius. Cal. 58. Oth. 6
Lecticula lucubratoria. Aug. 78
Legitimum Senatum agere. 35
Lemniſci. Ner. 25
Lenta natura. Tib. 57
Lente ac ſecure ferre. Ner. 40
Libidinari. 28
Libuiſſent. Jul. 20
Liquido ac puro ſereno. Aug. 95
Litare victimas. Oth. 8
Litterarum oblivio. Gramm. 9
Ludere aleam. Aug. 70
Ludum docendi aperire. Rhet. 4.
Luxurioſus, *id eſt, exuberans.* Tit. 6

M.

MAcellarius. Veſp. 19. Jul. 26
Machinoſus. Ner. 34
Mactea. Cal. 38
Mæcenatiana turris. Ner. 38
Magiſterio fungi. Dom. 4
Magiſtri vicorum. Aug. 30. Tib. 76
Magiſteria ſacerdotii. Cal. 22
Magiſteria municipalia. Aug. 2
Magni exiſtimare. 40
Magnum proceſſum habere in literis. Gramm. 10

Majores annorum xxxv. Aug. 38
Male animatus erga principem. Vit. 7
Male fracto animo. Ner. 42
Male oculatus. Rhet. 5
Male opinari de aliquo. Aug. 15 Cal. 27
Male pedatus. Oth. 12
Manceps operarum. Vesp. 1
Mandatores. *Vide Notas.* Tit. 8
Mandatu prætoris. Jul. 7
Mango. Aug. 69. Dom. 7
Mangonici quæstus. Vesp. 4
Manere, *id est, pernoctare.* *passim*
Manipularis habitus. Cal. 9
Manubialis pecunia. Aug. 30
Manus remittere, *in lusu.* Aug. 71
Manuleatus. Cal. 52
Manu emittere, *pro emancipare.* Vit. 6
Mansio. Tit. 10
Mappam mittere. Ner. 22
Maritare. Aug. 34. Vesp. 14
Marinis uti. Aug. 82
Matrimonium tenere, dimittere. Cal. 25
Matrimonio abducere. Aug. 62
Medendæ valetudini. Tit. 8
Medicatus boletus. Claud. 44
Medii & neutrius partis. Jul. 75
Megistanes. Cal. 5
Meleagrides. Cal. 22
Memoriam vitæ componere. Claud. 1
Mensa lanionia. Claud. 15
Mente lapsi. Aug. 48
Mentis diminutio. Aug. 99
Mentito honore. Oth. 3
Metoposcopus. Tit. 2
Mercatus Græciæ. Ner. 28
Merere, *id est, stipendia facere.* Jul. 3
Meretricium facere. Cal. 40
Meridiani, *sc. gladiatores.* Claud. 34
Meridiare. Cal. 38. Ner. 6
Meritoria rheda. Jul. 57
Meritorium cœnaculum. Vit. 7
Militares viæ. Aug. 49
Milliariæ porticus. Ner. 31
Ministratorem exhibere. Vit. 17
Mirmillo è ludo. Cal. 32
Mirmillo. Ner. 30. Dom. 10
Miserint, *pro misissent.* Claud. 38
Missam facere, *id est, repudiare.* Cal. 25
Missicius, *qui à militia missus est.* Ner. 48
Missiones facere. Tib. 48
Mistim assidere. Tib. 33
Mitellita. Ner. 27
Modicella culcita. Ner. 48
Modulata carmina. Aug. 57. Ner. 42
Modulatæ laudationes. Ner. 20
Mœniana. Cal. 18
Molitrix novarum rerum. Ner. 35
Monstrum, *prodigium.* Galb. 18
Monstruosus. Cal. 16
Morari, *id est,* μωρὸν εἶναι. Ner. 33
Morosior circa corporis curam. Jul. 45
Morosissime pensitare. Aug. 66
Morositas, *id est, cura nimia.* Tib. 70
Multatus est pœna, *pro multavit.* Aug. 21
Munerarius. Dom. 10
Municipatim. Jul. 14
Musici agones. Ner. 23

N.

Naturalis filius, *qui opponitur adoptivo.* Tib. 52. & 55
Naumachiarius. Claud. 21
Nec quicquam aliud, *pro tantum.* Claud. *ita passim.*
Nihil quam, *pro, nihil aliud quam* Claud. 36
Nivatæ piscinæ. Ner. 27
Non perinde valebat. Aug. 80. Tib. 52
Non temere, *pro vix unquam.* Aug. 73
Non temere, non fere. Cal. 36
Notare admonitione. Aug. 39
Notare pœna. Aug. 39
Notas demere ignominiosis. Vit. 8
Notum fecit, *significavit.* Aug. 65
Novellare. Dom. 7
Nudatus opere censorio. Jul. 41
Numeros ad officium revocare, *de militibus.* Vesp. 6
Numidicæ. Cal. 22
Nummaria difficultas. Tib. 48
Nummaria res Aug. 41
Nummarii judices. Dom. 8
Nummo addicere. Jul. 50
Nummus asper. Ner 44
Nundinari. Tit. 7

O.

Obesitas. Dom. 18. Claud 41
Obfirmate resistere. Tib. 25
Obire diem destinatum, *id est, adesse.* Jul 9
Obire ganeas atque adulteria. Cal. 11
Objurgare ferulis. Cal. 20. flagris Oth. 2

Obligare

Obligare magiſtratus, *id eſt, beneficiis obſtringere.* Jul. 23
Obligare prædia. Veſp. 4
Obligare ſe in acta. Tib. 67
Obligare ſe ſcelere. Jul. 42
Oblimatus. Aug 18
Oblocare. Jul. 26
Obnoxium & trepidum agere. Tib 12
Obnoxia matrimonia. Cal. 40
Obnuntiare. *Vide Notas.* Jul. 20
Obſecratio habetur. Claud. 22
Obſoleti coloris. Ner. 48
Ocellatis ludere. Aug. 83
Octophoro vehi. Cal. 43
Occurrere ad vadimonium. Cal. 39
Odeum. Dom. 5
Offenſior, *iratus.* Tib. 13
Offenſus ordinibus, *id eſt, inviſus.* Galb. 16
Officiis inſectari. Jul. 19
Officinas promercalium veſtium exercere. Gramm. 23
Officiorum munus remittere. Jul. 67
Officium à voluptatibus inſtituere. Tib. 42
Officium admiſſionis. Veſp. 14
Officium, *id eſt, nuptiæ.* Cal. 25
Officium novorum conſulum, *quod conſulibus exhibetur.* Jul. 15
Officium nuptiarum celebrare. Claud. 26
Omnes circa eum, *id eſt, amici & familiares, ſic* juxta eſſe. Cal. 10
Omnium horarum amici. Tib. 42
Operam ſcenæ arenæque edere. Tib 35
Operæ campeſtres. *Vide Notas.* *f* ug. 3
Optare equeſtri ordini, *id eſt, favere.* Cal. 49
Orcinus. Aug. 35
Ordearius Rhetor. Rhet. 2
Ordinaria deſideria militum. *f* ug. 17
Ordinare Orientem. *f* ug. 13
Ordines aſſignare, *id eſt, ſubſellia.* Aug. 44
Ordines dare. Jul. 75
Ordines ducere. Veſp. 1
Ordo libertinus. Gramm. 18
Ore paullo pleniore. Jul. 45
Ornamenta extrinſecus, *pro, extrema.* Veſp. 12
Ornare provincias. *Vide Notas.* Jul. 18
Oſculum delibatum digitis ad os referre. Aug. 94

P.

PActionem de Rep. facere. Jul. 30
Pagani. *Vide Notas.* Aug. 27. Galb. 19
Pædagogia. Ner. 28
Pædicator. Jul 49
Palam factum eſt, *innotuit.* Tit. 11 Ner. 8
Pallacæ. Veſp. 21
Palliolatus. Claud. 2
Panaria. Dom. 4
Pandatariam feſtinare, *cum ſit nomen inſulæ.* Cal. 15. Tib. 53
Panificia. Veſp. 7
Paraſtichis. Gram. 6
Parmularius. Dom. 10
Patinarius. Vit. 17
Patriciatus. *f* ug. 2
Paullo minus quam privatam egit, *id eſt, tantum non.* Tib. 26. *ſic & Cap.* 39.
Pecuariam facere. Jul. 42
Peculiares loculi. Galb 12
Peculiares ſervi. *Vide Notas.* Jul. 76
Pecunioſior. *f* ug 25
Pendere apud ærarium. Dom. 9
Penetravit, *pro penetraſſet.* Jul. 52
Penſio. Veſp. 23
Per articulos producere, *id eſt, pedetentim ad honores evehere.* Claud. 4
Per cauſſam, *id eſt, prætextu.* Jul. 2 Oth. 3
Per Gallicum triumphum, *id eſt, in triumpho Gallico. ita paſſim,* per *pro* in, uſurpat.
Per genua orare. Tib. 27
Per gratiam & præmium allecti. *f* ug. 35
Per idem tempus. Galb. 10
Per publicum equos adigere. Galb. 19
Per quietem, *id eſt, in ſomno.* paſſim
Per ſomnum, *id eſt, in ſomno,* Jul. 45
Per tot ſucceſſus, *id eſt, inter.* Jul. 25
Perannare. Veſp. 5
Perducere, *lenonium verbum.* Tit. 45
Peregrinitatis reus. Claud. 15
Perferre legationem. Claud. 6
Perinde, *pro, itidem.* Jul. 56
Peritus ſermone. Claud. 42
Peroſa amicos. Veſp. 4
Perpetrare bellum. Cal. 46
Perſedere. Claud. 34
Perſenex. Gramm. 9
Perſeveranter probare. Aug 62
Perſpeculari. Jul. 58
Perſpectare, *id eſt, ad finem uſque ſpectare.* *f* ug. 98. Dom. 4
Perſuaſoriæ aſſertiones. Dom. 8
Pertinaciter luxere. Tib. 74
Petaſatus. Aug. 82
Phaſianæ. Cal. 22

Phasiani. Vit. 13
Phengites, *lapis*. Dom. 14
Pie prosequi. Aug. 66
Pigneto, *activ.* Vit. 7
Pigneror, *depon.* Claud. 10
Pinguis toga. Aug. 82
Pinguissima coma, *id est, densissima.* Ner. 20
Pistoria opera. Tib. 34
Pistrinensia jumenta. Cal. 39
Pocillum. Vesp. 2
Podium. Ner. 12
Polyhistor. Gramm. 20
Polyphagus. Ner. 37
Ponere ratione. Oth. 7
Pontificialis. Aug. 44
Popæ. Cal. 32
Popino. Gramm. 15
Popularia, *id est, sedilia populi.* Claud. 25. Dom. 4. Vit. 12
Posca. Vit. 12
Postmeridianis horis. Gramm. 24
Postulare injuriarum. Aug. 56
Postulare repetundarum. Jul. 4
Postulationes, *id est, accusationes.* Ner. 7
Postulator, *id est, accusator.* 15
Postulatus, *id est, accusatus.* 17
Potestas *id est, magistratus.* Jul. 17. *sic* potestate abire. Jul. 20. *&* summa potestas, *pro consulatu.* Cal. 26
Potionatus. Cal. 50
Potulentus. Oth. 2
Præcalvus. Galb. 21
Præcipere, *id est, præceptorem esse.* Gramm. 10. & 16
Præconium facere. Gramm. 3
Præcordium. Aug. 81
Prædiatoria lex. Claud 9
Prælia sumere. Jul 60
Præmiari. Tit. 7
Prætextata verba. Vesp. 22
Prætextum, *Neutr.* Jul. 30
Prætoria, *id est, villæ splendidiores.* Aug. 72. Cal. 27 Tit. 8
Præsentaneum venenum. Ner. 33
Fridiana obsonia. Tib. 34
Prima vespera, *id est, crepusculo.* Tib 74
Primipilaris. *pasim.*
Primores viri. *Alii legunt,* primates. Jul. 16. Aug. 79
Primori parte. Tib. 33
Primos pilos adimere. Cal. 44
Principatum agere. Tib. 24
Pro Apolline ornatus. Aug. 70
Proauctor generis. Claud. 24
Pro æde, *id est, ante ædem.* Jul. 61, 78. *ita* pro gradibus palatii. Vit. 15. *& pasim.*
Pro bono cessit. Tit. 7
Pro Comitio, *id est, ante locum, qui comitium v cabatur.* Aug. 43
Profiteri, *absolute.* Gramm 9
Profligari plurimum. Oth. 9
Profligatissimus quisque. Tib. 35
Profundæ gulæ homo. Vit. 13
Profuse exstruere. Aug. 72
Progressa ætas. Claud. 2
Projecto ventre, *id est, prominente.* Ner. 51. *sic* projectiore ventre. Tit. 3
Prolixius fovere. Tit. 7
Prolixo corpore. Claud. 30
Promercalis. Jul. 54. Gramm. 23
Promtus Latinæ linguæ. Tit. 3
Promulgatis conjurationibus, seu, *ut Cod. Salmasii,* provulgatis. Ner. 36
Pronior huic spei. Ner. 40
Pronior libidinis. Galb. 22
Pronunciare munus populo. Jul. 26. donativum militi. Galb. 16
Pronunciare nummos per centurias. Jul. 19
Propagare alicui imperium, *id est, prorogare.* Aug. 23. *sic* propagare commeatum. Cal. 29
Proscenium. Ner. 26
Prosecare. *Vide Notas.* Aug. 1
Prosequi aliquem, *absolute, pro, liberalitate prosequi.* Dom. 9. Aug. 49
Prospere decedentibus rebus. Jul. 24
Prosternere, *id est, prostituere.* Jul. 2. Tib. 35. Cal. 24
Protinus, *id est, uno eodemque tempore.* Aug. 38
Provincialibus matrimoniis abstinere, *id est, uxoribus provincialium.* Jul. 51
Provinciatim. Aug. 49
Psilocitharistæ. Dom. 4
Publicare libertinos, *id est, bona eorum.* Claud. 25
Publicare se. Ner. 21
Publico teneri. Cal. 42
Publicum quadragesimæ. Vesp. 1
Pugnatoria arma. Cal. 54
Pullati. Aug. 44
Pulleiaceus. Aug. 87
Puppus. Cal. 13
Putat, *pro putaret.* Gramm. 22

Q.

Quadrata statura. Vesp. 20
Quadrigarii. Ner. 16

Quadrigarius habitus. Cal. 19
Quadrupes receptus, *id est, manibus ac pedibus enixus.* Ner. 48. ita alibi: *quadrupedes evercuit.* Cal. 27
Quæstor. Tib. 33
Quæstionem de ſicariis exercere. Jul. 11
Quam brevi corpore. *ubi* Codex Salmaſii, *quamquam.* Galb. 3
Quam multa, *pro perquam multa.* Claud. 20
Quandoque, *pro quando.* Jul. 81
Quatenus, *pro, quandoquidem.* Claud. 26
Quercica corona. Cal. 19
Quintanam domi conſtituere. *Vide Notas.* Ner. 26
Quodam modo pro parte aliqua. Aug. 46

R.

Raptim convivari. Dom. 21
Raſitare. Oth. 12
Rationarium imperii. Aug. 28
Rationibus referre. Veſp. 22
Recenſum populi agere. Jul. 41. Aug. 40
Recipere alicui, *id eſt, promittere.* Jul. 23
Recipere in manu catenas. Dom. 14
Recognoſcere decurias judicum. Aug. 29. ergaſtula. 32. *ita paſſim*
Recta convivari. Aug. 74
Recte convivari. Veſp. 19
Rectis oculis adſpicere. Aug. 16
Recuperatorium judicium. Veſp. 3
Re & æſtimatione magna eſſe. Aug. 3
Regaliolus, *avis.* Jul. 81
Regionatim. Jul. 39
Regum rex, *id eſt, Parthorum.* Cal. 5.
Religiola veſtis. Oth. 12
Remaledicere. Veſp. 9
Remiſſiores ſermones. Tib 21
Remiſſiſſimo ad otium animo. Aug. 98
Remittere annuam habitationem. Jul. 38
Remittere neceſſitudines amicoſque. Aug. 17
Rempublicam reddere. Aug. 28
Repromittere. *paſſim*
Repudium remittere. Aug 29. Tib. 11
Reſcribere alicujus orationibus, *id eſt, refutare.* Jul. 73
Reſcribere commentarios. Jul. 56. *ſic* Gramm. 19
Reſipiit, *id eſt, ad ſe rediit.* Ner. 42
Reſtituere actiones. Claud. 14
Reſtrictiores digiti pedum. Dom. 18
Retaxare. Veſp. 13
Retectis pedibus, *id eſt, bene tectis.* Aug. 78
Retiarii. Claud. 34. Cal. 30.
Retractare leges, *id eſt, iterum tractare.* Aug. 34. *ſic* Gramm. 2
Reus de vi & rapinis. Tib. 30
Rhodienſis hoſpes. Tib. 62
Rigida & obſtipa cervix. Tib. 68
Rigor, *id eſt, benevolentiæ imminutio.* Aug. 66
Roſaria. Ner. 27
Roſtrata columna. Galb. 23
Rudiarius. Tib. 7
Rudibus batuere. Cal. 32
Rudimentum ponere. Ner. 22
Rutilare comam. Cal. 47

S.

Sabbata. Tib. 32
Sabbata Judæorum. Aug. 76
Sacrificio non litante. Aug. 96
Sagulati comites. Vit. 11
Salarium. Tib 46
Saltare fabulam. Cal. 57
Sandaliarius Apollo. Aug. 57
Sandipala popularis. Dom. 17
Satisfacere. *Vide Notas.* Claud. 38 Jul. 73.
Scabella, *vel* ſcabelli. *Vide Notas.* Cal. 54
Scambus. Oth. 12
Scelere convictus. Ner. 31
Scena, *id eſt, pompa.* Cal. 15
Scenam tenere, *id eſt, inter principes ſeenicorum eſſe.* Tit. 7
Schema, æ. Tib. 43
Scopulus, *pro ſcopo.* Dom. 19
Seceſſpita. Tib. 25
Secreta Thraciæ. Aug. 94
Secretum agere, *id eſt, ſolum eſſe.* Tib. 60
Secretum captare. Oth. 10
Secretum petenti dare. Tib. 25. *ſic* Cal. 23. Claud. 10
Sectam alicujus ſequi. Rhet. 4
Sectilia pavimenta. Jul. 46
Sectiones. Vit. 2
Secubare. Tib. 7
Secutores. Cal. 30
Secundarum plures, *ſc. actores.* Cal. 57
Secundiore fama. Jul. 2. *ita* ſecunda exiſtimatio. Claud. 7
Secundum quietem, *alias* per quietem Aug. 94

Secus admissa, per ἀφημισμὸν, *pro male admissa.* Tib. 2
Seducto, *pro seorsim adducto.* Claud. 37 Galb. 22.
Sellaria Tib. 43
Semiustulare. Tib. 75
Senatum agere. Jul. 88
Senio, *in lusu.* Aug. 71
Sepelire corpus, *id est, cremare, vel cremati corporis reliquias condere.* Dom 15
Sericatus. Cal. 52
Servitia, *pro servis.* Aug. 42. Jul. 47. Ner. 22
Sestertium, *vel* segestrium. Aug. 83
Sexto quam profectus erat mense, *pro postquam.* Claud. 17
Sicilienſe bellum. Aug. 70
Sicilienſis peregrinatio Cal. 51
Sicilienſis pugna. Aug. 96
Sigillaria. Claud. 5
Sigillatim, *vel* singillatim. *passim*
Significationes jacere. Ner. 37
Simpliciter, *id est, citra dissimulationem.* Aug. 71
Simul ac primum. Ner. 43
Sinisterior equus. Tib. 6
Solarium. Claud. 10
Solenne nuptiarum. Ner. 28
Sol est, imber est. Jul. 57
Solicitissime, solicitior. Claud. 18 Dom. 14.
Solium, πυελῶ. Ner. 50
Solœcismum facere. Gramm. 22
Solutilis navis. Ner. 34
Somniculosus. Claud. 39
Somnum resumere. Aug 78
Sordes reis demere. Vit. 8
Sordidatus. Vit. 15
Sorte tracta. Tib. 14
Spectacula, *pro locis, è quibus spectabatur.* Ner. 32. Dom. 10. Cal. 35
Speculabundus signa. Tib. 65
Spintriæ. Cal. 16. Vit. 3. Tib. 43
Sponsaliorum dies. Aug 53
Sportellæ. Dom. 4
Sportulæ. Ner. 16
Spumante rictu. Claud. 30
Stratura viarum. Claud. 24
Strictim scribere. Tib. 73
Studere, *absolute, pro studiis vacare.* Tib. 61
Sua morte defungi. Jul. 89
Sub divo. Aug. 82
Sub exceptione. Jul. 78
Sub exitu vitæ. Claud. 43
Sub manum annuntiari. Aug. 49
Subbibere. Ner. 20
Subcesiva. Dom. 9
Subditivus. Ner. 7
Subjicere in servis, *id est, pro mancipio vendere.* Tit. 8
Subinde, *pro, statim.* Aug. 95. Galb. 1. Ner. 6. Tit. 5. Vit. 9
Submissiore capillo. Tib. 68
Submissim. Aug. 74
Subsortitio. Jul. 41
Subsultim decurrere. Aug. 83
Succlamatio. Ner. 24
Succollere. Claud. 10. Oth. 6
Sufferti aliquid tinnire. Ner. 20
Summa respublica, *id est, summa Reip.* Jul. 28
Summarum auctor, *vel* actor. Dom. 11
Summatim attingere, *id est, carptim.* Aug. 85
Sumtuosus in libidines. Jul. 50
Super cœnam, *inter cœnandum.* passim
Supersesse, *id est, reum defendere.* Aug. 56
Superfuit, *pro adfuit.* Tit. 1
Superjumentarius. Claud. 2
Suspendere, *id est, ductre & suspensi habere.* Tib. 24
Suspiciosus, *qui suspicandi occasionem prabet.* Dom. 10
Sustinuit imitari, *id est, impetrare potuit, ut imitaretur.* Jul. 75. *ita passim.*
Synthesina. Ner. 51

T.

TAm artifices saltationis. Tit 7
Tantum quod, *id est, nix dum* Aug. 63. Ner. 6. Vesp. 5
Taxare sensum senatorium. Aug 41
Taxare, *id est, reprehendere.* Dom. 10
Tenere alicujus gratiam. Aug. 13
Tenere causam, *id est, superiorem esse.* Dom. 2
Tendere, *in re militari.* Galb. 12. & 19
Tessellata pavimenta. Jul. 46
Tetraones. Cal. 22
Thalamegus navis. Jul. 52
Theatrilis pœna. Aug. 40
Thema. *Vide* Genitura.
Thensas deducere. Aug 43. Vesp. 5
Thesauros antiquissimæ gazæ. Ner. 31
Titubantia oris. Vit. 6
Togatarius. Aug. 45
Trabeatæ, *sc. fabulæ.* Gramm. 21
Transfigurare. Cal. 22. Ner. 28
Translatitiæ postulationes. Ner. 7

Tranſlatitio funere efferre. Ner. 33
Tranſlatitium jus. Aug. 10
Tranſnominare. Gr. 18. Dom. 13
Tribunatu militum merere. Veſp. 2
Trierarchæ. Ner. 34
Triviales ex circo ludii. Aug. 74
Turbatiore cœlo. Tib. 69
Turbatius mare. Cal. 23
Tumultuoſiores literæ, *quæ de tumultu nuntiabant.* Ner. 40
Tutelam recipere, *id eſt, exire è poteſtate tutorum.* Claud. 2
Tympanizare. Aug. 68

V.

VAacerroſus. Aug. 87
Valere dicere. Galb. 4. Tib. 72
Valetudo mentis, *id eſt, amentia.* Jul. 49
Vallaris corona. Aug. 25
Vectigaliorum. Cal. 16. Aug. 101
Vectoria navicula. Jul. 63
Venalitiæ familiæ. Aug. 42
Venalis pependit ſub edicto præfectorum. Claud. 9
Venalitii. Rhet. 1.
Venenarius. Ner. 33
Venerem jacere, *in luſu.* Aug. 71
Veræ ſive fallæ, pro, *ſive veræ, ſive falſæ.* Veſp. 6
Verbenatus. Cal. 27
Vernaculi. Vit. 14
Verſare ex fide pecunias. Galb. 9
Vexillatio. Galb. 20
Vice mundi, *pro inſtar.* Ner. 31
Vicibus comparare, *id eſt, per vices.* Cal. 22
Viciſſim, *id eſt, per vices.* Ner. 1. Cal. 24
Vinarius. Claud. 40
Vincerent, *id eſt, cupitis potirentur.* Jul. 1
Virideoleum. *Vide Notat.* Jul. 58
Unguentatus. Jul. 67
Vocatu ipſius. Cal. 39
Urbani litigatores, *quibus opponuntur provinciales.* Aug. 33
Urbica annona. *paſſim.*
Urbici negotiatores. Jul. 49
Uſque adhuc, *pro, hucuſque.* Rhet. 1
Ut ſi quis unquam. Tit. 7.
Vulgaris mulier, *quæ ſe vulgat.* Vit. 2
Vulgatiſſimæ meretrices. Dom. 22

X.

Xyſtici. Galb. 15. Aug. 45

INDEX

ANTIQUITATUM, RITUUM, ET RERUM

imprimis memorabilium, è Suetonio, & adjuncto ei Commentario observatarum.

A.

Absens Reip. causſa, reus non fiebat. 11. *b*
Abſentes à petitione honorum lex Pompeii ſubmovebat. 14. *a*
Accenſus ut ante ſe iret, quo menſe faſces non haberet, Cæſar Cos. inſtituit. 9
Acerronius Proculus & Pontius Niger Coſſ. 125
Achaia & Macedonia Senatui à Claudio redditæ. 169
Achaiæ libertas ademta. 238. ejus nomine omnis Græcia comprehendebatur. 169
Acilii, Cynægyri exemplum imitantis, fortitudo. 31
Acilius Glabrio. 256
Acroamata. 79
Acta, ἀπλᾶις, acta Populi. 9
Acte liberta, & amaſium Neronis. 191
Actiaca victoria ſignat annos imperii Auguſtei. 50
Actiaci ludi. 98
Actiones continuas in cognoſcendo Nero omiſit. 194
Actores ſecundarum. 153
Actuarii. 26
Actui rerum plures ab Auguſto dies accommodati. 59
Actorius Naſo. 5
Ad aram D. Julio exſtructam trecenti dedititii mactati. 48
A manu. 32
Ad remum dati. 49
Ἀδιαπτωσία. 141
Adminius Cinobellini Britannorum regis filius. 147
Admiſſionales. 239
Adoptati multa jura amittebant. 103. *b*
Adorantium geſtus. 225
Adventitia cœna quâ exceptus eſt Vitellius. 228
Ædes cur vocentur illa pegmata, in quibus principum cadavera in foro deponebantur? 38. *a*
Ædes ſacræ non omnes templa ſunt. 26. *a*
Ædificiorum modus præſcriptus. 85. *b*
Ægyptiacos ritus tollendi cauſſa. 111
Ægyptum cur Cæſar provinciam non fecerit? 17
Ægyptum in provinciæ formam Octavius redegit. 50
Ælia Petina, uxor Claudii. 170
Ælius Lamia. 251
Æmilia Lepida, Claudii ſponſa. 169
Æmilii Pauli ſervus interficere Octavium conatur. 49
Ænaria pro Capreis data Neapolitanis. 85
Ænobarbi familia gentis Domitiæ. 179
Æri leges incidebantur, & in ærarium condebantur. 14
Æris alieni magnitudo Othonem ad principatum ſtimulat. 218
Æſar, Etruſca vox. 90
Affectatione & moroſitate ſtylum Tiberius obſcuravit. 114
Afranii togatæ fabulæ. 185
Afranius & Petrejus Julianus in caſtris deprehenſos interficiunt. 33
Agon Actiacus. 50
Agrippa juvenis interemtus. 106
Agrippina veneno Claudium interemit Domitii primum uxor. 176
Agrum Campanum ad ſubſidia Reip. vectigalem relictum, Cæſar diviſit. 10
Alauda, legio Cæſaris. 12
Albanum more hieronicarum Nero intravit. 189
Aleatorium forum. 77
Aleæ artem libro emiſſo Claudius commendavit. 172
Aleæ rumorem Auguſtus non expavit.

vit. 77
Alexandria potitur Octavius. 50
Alexandriam Vespasianus se contulit, ut claustra Ægypti obtineret. 237
Alexandri Magni imagine conspecta, Cæsar ingemuit. 4
Alexandri Magni imagine in signando Augustus utebatur. 68
Alexandrini, Africique & Hispaniensis belli incertus auctor est. 27
Alexandrini regem suum expellunt. 6
Alexandro M. ostentum in Thracia factum. 87
Alliensi die Pontificatum maximum Vitellius cepit. 228
Allobroges Arvernique à Cn. Domitio superati. 179
Alpium regnum in provinciæ formam à Nerone redactum. 186
Altaribus & victimis viros principes excipiebant. 133
Amazonicæ peltæ. 200
Amazonum sedes. 11
Ambiatinus vicus in Treveris. 130
Ambubajæ, Syræ mulieres. 190
Amethystini coloris usus à Nerone prohibitus. 193
Amici ac necessitudines hosti judicato Antonio remissæ. 49
Amicos pari jure, quo ceteri, esse voluit Augustus. 74
Ἀμνηστία à Claudio sancita. 161
Amphitheatri apud Fidenas ruina. 112
Amphitheatrum ligneum à Nerone structum. 183
Amphitheatrum urbe media Vespasian. exstruxit. 238. Titus dedicavit. 247
Amplificare solitus Cæsar vires hostium. 30
Ἀντρωποθυσία Druidum. 169
Ἀνάκωλος tunica. 23
Ancharia. 44
Ancilia. 220
Ancus Marcius. 4
Auguis L. cubitorum ab Augusto publicatus. 65
Anienis novi rivus in urbem perductus. 165
Animadversio. 35. a
Anniversariæ Augusti valetudines. 81
Annua centena rhetoribus è fisco constituta. 240
Annuam habitationem Cæsar remisit. 18. 19
Annum ad cursum Solis Cæsar accommodavit. 29
Annum reformat Augustus. 57
Annuli δαρμακῖται. 204. a
Annulorum jus. 15
Annulum spiranti adhuc Tiberio detrahi Cajus jussit. 132
Annulus cur lævæ potius, quam dextræ fuerit aptatus. 16. a
Anticatones Cæsaris. 27
Antii portus. 182
Antiochus Comagenus. 135
Antiquarii. 83
Antistius Labeo. 70
Antliæ supplicium. 116
Antonia, avia Caligulæ. 134
Antonia, filia Claudii, Neronis nuptias recusat. 195
Antonii Gniphonis scholam Cicero prætor frequentavit. 268
Antonius juvenis simulachro D. julii abreptus & interemtus. 50
Antonius Musa medicus. 72
Antonius Primus. 231
Appenninus Italiæ mons. 22
A. Plautius. 168
Apin visere Augustus supersedit. 86
Apollinis filium credi se Augustus voluit. 87
Apollinis templum in Palatio Augustus excitat. 56
Apollodorus Pergamenus. 84
Apollo Palatinus 69
Apolloniæ studiis Augustus vacavit. 46
Apollonius Molonis, & Molo, diversi. 3
Aponi fons. 102. a
Aponius Saturninus. 145
Apophoreta. 152
Apparatus triumphorum Cæsaris. 18
Apparitores. 101
Appellationes ut à judicibus ad Senatum fierent sanxit Nero. 185
Appius Cæcus. 95
Appius Pulcher. 96
Appius Sabinus à Dacis oppressus. 253
Appius Silanus, consocer Claudii, interfectus. 173
Appulejus & Pompejus Coss. 91
Ἀπραγόπολις. 90
Aquæ ductus à Caligula inchoatus. à Claudio perfectus. 136
Aquilæ felix augurium. 87
Aquilam humeris subiit Augustus. 47
Aræ Deum subversæ. 129

Aræ

Aræ victricium legionum. 102
Aræ vivo Auguſto poſitæ. 72
Archelaus. 99
Arcus mamoreus Druſo decretus. 156
Tiberio. 161
Arelate colonia. 97
Aretalogi. 79
Aretinus Clemens. 256
Areus philoſophus. 85
Argentarii. 76
Argentum poſtulatum. 200
Argumenta inferorum per Æthiopes explicata. 153
Ariminum 57
Arma argento & auro polire, vetus Rom. inſtitutum. 50
Arma ſua Cæſaris rogo veterani injecerunt. 38
Arricidia Tertulla. Titi uxor. 245
Artabanus Parthorum Rex legionum ſigna veneratur. 122
Aſcletarionis mathematici mira prædictio. 259
Aſcopera. 200
Aſellii Sabini Dialogus. 113
Aſiaticum dicendi genus Antonio placuit. 84
Aſinius Epicadus. 51
Aſinius Gallus. 162
Aſinius Marcellus & Cilius Aviola Coss. 177
Aſinius Pollio Salluſtii ſcripta reprehendit 162
Aſprenas Nomus veneficii cauſſam dixit. 102
Ἀσπαγχλομάντις. 102
Aſtura. 90
Aſyla Tiberius abolevit, iis modus adhibitus. 111
Atellana. 114
Athenis Auguſtus initiatus. 86
Atia. 44
Atius Balbus ibid.
Atta Claudius gentis Claudiæ princeps. Romam migrat. 95
Attarum vitium. 96
Atticus Veſtinus. 195
Avernus lacus. 49
Aves tripliciter auſpicium faciebant. 45
Auctionis jus quarum rerum? 135
Auctoramentum. 98. b
Auctoritas Cæſaris in compeſcendis militibus. 31
Aufidius Lingo. 138
Auguria ſprevit Cæſar. 28
Augurium capere candidati dicebantur. 89
Auguſtiani plauſores Neronis. 189
Auguſti cognomen cur Octavio inditum? 45
Auguſti ex inceſto natum ſe Caligula prædicabat. 138
Auguſti nomen Tiberio hæreditarium. 107
Auguſti vaticinium de Galba. 208
Auguſtus menſis. 57
Auli Cæcinæ criminoſiſſimus liber. 33
Auli Gabinii uxor Lollia à Cæſare corrupta. 24
Aurea Neronis domus. 192
Aurei panes cum obſonio à Cajo convivis appoſiti. 144
Aurelia mater Cæſaris. 32
Aurelia via & porta. 214
Aureo hamo piſcantibus ſimilis, qui minima commoda non minimo ſectantur diſcrimine. 54
Aurelius Cotta. 3
Aurum ad obruſſam. 200 b.
aurum promercale Cæſaris. 26
Auſpiciorum & omnium differentia. 86
Autronius. 5

B.

Baiceolus, pro ſtulto. 84
Balnearum novum uſum Cajus commentus eſt. 144
Barbam, capillumque in luctu ſummittebant Romani. 30
Barbatus Meſſalla Claudii Conſobrinus. 170
Baſilides. 237
Bato Pannonius dux. 104
Batuebat Caligula pugnatoriis armis. 151
Bauli, Hortenſii villa. 194
Bebriacum. 220
Beccus, Antonii Primi cognomen. 231
Bellicam virtutem honoravit Auguſtus. 61
Belli occaſione nulla Cæſar abſtinuit. 12
Bello civili quibus opus eſſe Cæſar dixerit. 13
Beneficia à deceſſoribus data uno edicto Titus confirmavit. 247
Beneficia. 101
Beronice. 246
Beſſi. 43
Beſtiarii. 172
Bibliotheca Latina Græcaque in Palatio. 56

Bibliothecas publicare Cæſar deſtinârat. 22
Bibulus, æmulus Cæſaris. 5
Bithynicus fornix Cæſar dictus. 24
Bogues rex Maurus. 25
Boleto medicato Claudius periit. 176
Boletos quaſi Deorum cibum Nero collaudabat. 193
Bononienſes in Antoniorum clientela. 49
Boves ne immolarentur, Domitianus edicere deſtinavit. 255
Bonum factum, ſolennia edictorum verba. 35
Bovillæ. 91
Brabeutæ, deſignatores. 204
Breuci. 99
Britannia margaritarum ferax. 23
Britanniam, unde triumphum requireret, Claudius elegit. 164
Britannicus, Claudii filius. 170
Brixillum. 220
Brundiſium Pompejus & Coſſ. confugêre. 16
Bruti caput ſtatuæ Cæſaris ſubjectum. 47
Brutum Caſſiumque legibus aggredi parat Auguſtus. 46
Burrus toxico conſumtus. 196

C.

C Antonius Cæſaris legatus. 17
Cæſar primus ex Conſulatu annuo bimeſtrem fecit. 35
cur uxorem repudiaverit. 32.
eum Vitellius adorari ut deum inſtituit. 224
C. Cæſaris nomen ab Octavio aſſumtum. 45
C. Curio Cæſaris legatus. 17
C. Curio pater. 5
C. Lecborius. 44
C. Marius & C. Oppius Cæſaris familiares. 25
C. Piſonis urbana conjuratio. 196
Cn. Piſo legatus Syriæ. 117
C. Trebatius. 54
Cacozeli. 83
Caduceum Mercurii. 150
Cajus & Lucius nepotes Auguſti adoptati ab avo, eorum præmaturus obitus. 73
Cajus, Tiberii privignus, Orienti præpoſitus. 101
Caligurritani. 68
Calcearium. 238
Caligulæ cognomen unde inditum. 131
Callipides in proverbium abiit. 112
Calpurnia I. Cæſaris uxor. 10
Calvi Licinii verſus. 23
Calvini, familia gentis Domitiæ. 179
Calvus orator. 77
Camelorum quadrigæ à Nerone commiſſæ. 183
Camillus Aruntius & Domitius Ænobarbus Coſſ. 217
Camillus non extorſit aurum Senonibus. 97
Campana via. 87
Campeſtres operæ. 43
Candidati, coronatique nautæ laudes Auguſto congeſſerunt. 90
Candidati nummarias menſas in comitiis ponebant. 9
Candidatos ſupra numerum, legionibus Nero præpoſuit. 185
Caninius paucarum horarum Conſul. *ibid.*
Cantabria domita. 51
Canuſina lana. 192 *a.*
Capillos ſibi quidam in luctu adimebant. 130
Capillus repente puero canescens. 209
Capi proprie dicebantur Virgines Veſtales. 58. *a*
Capita bubula, locus Romæ. 44
Capitolium à quibus refectum. 7
Capitolium Capuæ. 112
Capitolium à Veſpaſiano reſtitutum. 238. rurſus ſub Domitiano arſit. 253
Capitolium ſub Vitellio incenſum. 230
Cappadociæ conſularis rector à Veſpaſiano impoſitus. 238
Capreæ. 90
Capricorni nota cur nummum Auguſtus percuſſerit. 89
Captivos ſub qua lege venumdederit Auguſtus? 52
Capys, conditor Capuæ. 36
Carmelus deus. 234
Carnificinæ Tiberianæ locus Capreis. 121
Carpentum per Circum ducendum Agrippinæ decretum. 161
Caſpiæ portæ. 186
Caſſii Scævæ fortitudo. 31
Caſſiope. 188
Caſſius Chærea. 196
Caſſius Longinus. *ibid.*
Caſſius Parmenſis. 44
Caſſius Patevinus. 69

INDEX ANTIQUITATUM,

Caſſii Severi reſtituta. 134
Caſtoris & Pollucis ædes in veſtibulum palatii tranſiguratæ. 137
Caſtra prætoria Romæ conſtituta. 111
Caſtrari mares Domitianus vetuit. 254
Caſtrenſes ludi. 124
Caſtricius. 70
Caſtris ſemper hoſtem exuebat Cæſar. 28
Catadromus. 183
Catervarii pugiles. 66
Catilinæ conjuratio 7. inter ejus ſocios Cæſar nominatus. 8
Cato Cæſari minitans. 15
Cato, largitionem quandam è Rep. fieri, non abnuit. 9
Catonem duci in carcerem Cæſar juſſit. 10
Catonis dictum de Cæſare. 25
Catta mulier vaticinans. 229
Catti. 253
Catullo facile ignovit Cæſar. 32
Catulus Capitolinus. 207
Catulus de refectione Capitolii ad diſquiſitionem populi vocatus. 7
Caudicariæ naves. 96
Cava manu aliquid accipere probroſum. 85. *b*
Caveis includere, ſupplicii genus. 141
Cæcina juſſu Titi conſoſſus. 245
Cædem libelli imperatores mandaverunt. 106
Cæruleo vexillo Agrippam donavit Auguſtus. 54
Cæruleus fons. 165
Cæſare ſacrificante in extis cor defuit. 34
Cæſares, quibus Cajo prænomen, ferro perierunt 154
Cæſaris appellationem Galba ſuſcepit. 211
Cæſaris cognomen à Vitellio recuſatum. 227
Cæſaris ex Cleopatra filius. 25
Cæſarum memoriam abolendam quidam decrevere. 154
Cæſarum nemus. 65
Cæſarum progenies in Nerone defecit. 206
Cæſetius Flavus Tr. pl. 35
Cæſonia, uxor Caji. 139
Cæſonius Priſcus. 113
Cæſorum à Cæſare numerus. 31
Cedrinæ naves. 144
Cella, pars templi ſacratior. 38. *b*
Cenſus à Claudio actus. 163
Cenſus Senatorius à Veſpaſiano expletus. 249
Centeſima auctionum remiſſa. 135
Centumviralis haſta. 61
Ceraunii montes. 50
Cereris ſacra non tamen Eleuſina, Roma percoluit. 169
Cerylus libertus joco Veſpaſiani notatus. 242
Ceſpitem portare, vile in militia. 53
Chaldæi horam mortis Domitiano prædixerant. 259
Charicles medicus. 125
Chauci ſuperati. 168
Chii. 99
CHRESTUS gentilibus Servator noſter appellatus. 169
Chriſtiani aliquando appellati Judæi. *ibid.*
Chriſtianos Roma Claudius expulit. *ibid.*
Cicero defenſus à Claudio. 175
Cicero & Antonius Coſſ. 44
Cicero quid de Cæſaris conſilio exiſtimaſſe videatur? 15
Ciceronis de Auguſto ſomnium. 88
Ciceronis Epiſtolæ ad Atticum. 98
Ciceronis Epiſtolæ ad Q. fratrem. 44
Ciceronis judicium de Cæſaris ratione dicendi 26. ejuſdem judicium de commentariis Cæſaris. 27
Cimber Tullius. 37
Cinaria. 118
Cincinnatus. 143
Cinctura Cæſaris reprehenſa. 23
Cinis frigidus exarſit ante mortem Tiberii. 125
Circenſes matri Caligula inſtituit. 134
Circenſes pro Claudii ſalute editi. 182
Circenſibus duas factiones ad quatuor priſtinas Domitianus addidit. 223
Circulatim in funere Cæſaris lamentatæ gentes. 38
Circumſectus an eſſet, à procuratore nonagenarius ſenex inſpectus. 257
Cives quidam cum Auguſti liberis educati. 68
Civica Cerealis à Domitiano interfectus. 256
Civica in veſtibulo Imperatorum corona. 197
Civitas vinctis ac tortis negata. 63
Civitate legionem Gallicam Cæſar donat. 12
Civitate liberalium artium doctores donati. 21
Civitatem Romanam parciſſime Auguſtus dedit. 63

Civitatem Romanam usurpantes securi percussi. 169
Claudia Antonii privigna. 72
Claudiæ duæ, diverso ingenio. 96
Claudii, patriciæ dignitatis assertores. *ibid.*
Claudio Druso statua cum diademate posita. *ibid.*
Claudiorum duæ familiæ. *ibid.*
Claudius Appius Regillianus. *ibid.*
Claudius Caudex. *ibid.*
Claudius Nero Asdrubalem oppressit. *ibid.*
Claudius Pulcher classem amisit. *ibid.*
Clementia Augusti, lassa crudelitas. 69
Cleopatræ Cæsar Ægyptum permisit. 17
Cleopatræ Psyllos admovit Octavius. 50. ei & Antonio communem sepulturæ honorem tribuit. *ibid.*
Clitumnus fluvius. 147
Clodium Cæsar à Patribus ad plebem transduxit. 10
Clodius Macer. 211
Clodius Pollio. 250
Clodius pollutarum cærimoniarum reus. 32
Codeta, major & minor. 19
Cœcilii Attici neptem Tiberius uxorem duxit. 98
Cœlius mons Augustus appellatus. 115
Cœlum Nero odoravit. 199
Cœnatio Neronis, vice mundi circumacta. 192
Cœnationes laqueatæ. *ibid.*
Cognitionis quædam causæ ad Cæsarem pertinebant. 161
Collegia ab Augusto dissoluta, præter antiqua. 58
Coloniæ civium Romanorum, & municipia, eadem quæ cives Romani jura obtinebant. 67
Coloniæ Latinæ de petenda civitate agitantes. 5
Coloniis XXVIII. Italiam Augustus frequentavit. 67
Colossea statua. 242
Colossëros. 143
Colossus Neronis. 192
Comagenus. 135
Comatos occipitio raso Cajus deturpabat. 143
Comes regis in provincia quod fuisset, quidam à Claudio notatus. 164
Commeatu abesse, quid? 125
Commeatus petiGalba interdixit. 209
Commilitones Cæsar milites appellabat. 30. id inferius domus suæ majestate duxit Augustus. 52
Compitales Lares. 58
Compitalicii ludi. *ibid.*
Conchas legere milites Caligula jussit. 148
Concubinas ad virilem modum Nero tondebat. 200
Conditorium & corpus Magni Alexandri oculis subjecit Octavius. 50. ejus thoracem Caligula gestavit. 150
Confluentes. 130
Congiaria à quo ætatis anno pueri acciperent? 64
Connubii jus non cum quavis, Romano licitum. 25. a
Consilia semestria Augusti, cum quibus de negotiis ante tractabat. 61
Consulatum cum altero gerere, inferius principali magnitudine videbatur. *ibid.*
Consulatum in senos plerumque menses Nero dedit. 185
Consulatus XVII. Domitianus cepit. 258
Consulatum XX. anno Octavius invasit. 54
Consulem fieri solum Pompejum Senatus censuit. 12
Consulem perpetuum se Vitellius ordinavit. 228
Consules designati Cajus & Lucius pueri. 73
Contenti simus hoc Catone. 84
Coprianus. 121
Cordi Cremutii scripta restituta. 134
Corfinium. 16
Cornelia J. Cæsaris uxor. 2
Cornelia lex de falso. 59
Cornelius Balbus. 34
Cornelius Fuscus à Dacis oppressus. 253
Cornelius Gallus ad necem compulsus. 74
Cornelius Laco, assessor. 212
Cornelius Nepos. 26
Cornelius Phagita. 32
Cornelius Sabinus. 153
Cornix in Capitolio locuta. 262
Corona orationis carminisque Latini, Neroni delata. 184
Cortina Latinis, quæ Græcis tripus. 69. *b*
Cossutia J. Cæsaris uxor. 2
Cotii regnum. 111
Cotiso Getarum rex. 73

INDEX ANTIQUITATUM,

Crassi Tertulla à Cæsare corrupta. 24
Crassum Pompeiumque alterum consulatum petere Cæsar compellit. 12
Crassus frugi. 165
Crates Mallotes. 265
Creditoribus quomodo Cæsar satisfaciendum sanxerit? 21
Crispus Passienus vitricus Neronis. 181
Cubiculares imagines. 45
Curia Pompeii. 36
Curiatæ leges. 73
Curius index Catilinianæ conj. 8
Currus elephantorum Circensi pompa Liviæ decretus. 161
Curtius fons. 165
Curtii lacus. 71
Curyliæ aquæ. 242
Cybiosacten Vespasianum Alexandrini appellabant. 241
Cyrus. 39
Cyzicenis ademta libertas. 111

D.

Dacicus Domitiani triumphus. 253
Dacos coercere cogitat Cæsar. eorum incursiones. 22
Datus Atellanarum histrio. 198
D. Brutus obsessus Mutinæ. 46
D. Brutus, in secundis hæredibus à Cæsare nominatus. 37
De reddenda Rep. cogitat Augustus. 55
Decempedas gestantem, stare ante Prætorium, ignominiosum. 53
Decimus Silanus. 7
Decuria quinta judicibus addita. 134 sexta à Galba negata. 212
Dedendum hostibus nonnulli Cæsarem censebant. 12
Delatores in asperrimas insularum avecti. 248
Delphicus Apollo à Nerone consultus. 198
Demochares & Apollophanes præfecti Sex. Pompeji. 49
Deorum Dearumque habitum Caligula sumsit. 150
Dertosa. 211
Devotionibus impugnatus Germanicus. 129
Diadema Cæsari oblatum. 35
Diadema gestabant in consecrando apud Memphim bove Apide. 246
Diale Flamminium. 58
Dianæ ædes à L. Cornificio exstructa. 55
Dictaturam Augustus deprecatus est. 69
Dictaturam imprudenter à Sylla depositam esse, Cæsar dictitabat. 34
Didonis thesauris frustra Nero inhiavit. 191
Didymæi Apollinis oraculum. 137
Diei septimi observatio antiquitus inter gentes recepta. 109
Digitus salutaris. 81
Discalceatum in publico videri, pudendum. 204
Discinctum stare pœnæ genus. 53
Distortos Augustus abhorrebat. 82
Divinam sibi majestatem Caligula asseruit. 137
Divina simul atque humana omnia Cæsari decreta. 38
Divinatio in re oratoria. 26
Divortiis modum imposuit Augustus. 60
Δωδεκάθεον cœna Augusti. 76
Dolabella à J. Cæsare repetundarum accusatur. 3
Domini appellationem recusavit Augustus. 69. & Tiberius. 107
Dominus & Deus appellatus Domitianus. 258
Domitia Longina. 251
Domitii patris vox præsagio fuit de Nerone. 181
Domitilla, Vespasiani uxor. 234
Domitiorum gentile monumentum. 203
Domitius Calvinus Cæsaris legatus. 18
Domitius haustum venenum pœnitentia evomuit. 180
Domo egredi Juliam Tiberius vetuit. 116
Donarium ab Augusto in cellam Capitolini Jovis collatum. 57
Donativum Cæsaris. 18
Dos inter auspices consignabatur. 170
Drusi avi memoriæ Tiberius gladiatorium munus edidit. 98
Drusi fratris corpus Romam à Tiberio pervectum. 99
Drusi fratris epistola à Tiberio prodita. 115
Drusilla à fratre Cajo consecrata. 139
Drusus Cæsar & Norbanus Flaccus Coss. 225
Drusus filius in forum à patre Tiberio deductus. 103
Drusus Tib. filius pro rostris Augustum laudavit. 92
Drusus Tib. filius veneno interemtus. 121

Du-

Ducenarii judices. 59
Dureta, ſolium Hiſpanico vocabulo ab Auguſto appellatum. 82
Dyrrachium. 28

E.

EDduliis vectigal impoſitum. 145
Effigiem Auguſti annulo impreſſam latrinæ inferre, capitale. 119
Electra Attii. 38
Elephantidis libelli. 113
Eleuſinia ſacra Claudius ex Attica Romam transferre conatus eſt. 169
Eleuſiniis ſacris ſcelerati ſubmovebantur. 195
Emiſſarium Fucini lacus ſummo cum labore abſolutum. 165
Ennia Nævia, Macronis uxor. 132
Ennius. 45
Epaphroditus. 203
Epidius Marullus Trib. pl. 35
Epiſtola Cæſaris ad Ciceronem. 27
Epulum inter ſpectacula muneris Domitianus populo dedit. 253
Equeſtris dignitas ademta Senatoriam recuſantibus. 168
Equites & Senatores ad ferrum exhibiti. 183
Equites Romani à Caligula recogniti. 134
Equites Romani necem Cæſari comminantur. 7
Equi ubertim flentes. 36
Equitibus Romanis ſcenicæ & gladiatoriæ operæ interdictæ. 65
Equos ancipiti prælio Cæſar dimittebat. 29
Ergaſtula à Tiberio repurgata. 59
Ergaſtula recognovit Auguſtus. 58
Evocati. 71
Εὐθαναζίαν ſibi ac ſuis Auguſtus precatur. 91
Eunoe Maura à Cæſare dilecta. 25
Euphorio. 124
Euripidis verſus, quos Cæſar in ore habebat. 15
Eutychus cum aſino Nicone Auguſto occurrens. 89
Excubiæ per urbem indictæ, Variana clade nuntiata. 52
Exodia. 114
Expugnatio oppidi ſpectaculo repræſentata. 167
Extra ſortem dividere, quid? 10

F.

FAbiani & Scaptienſis tribules Auguſti. 63
Faciem cur pane madido linere Otho conſuetus. 221
Facundiæ Latinæ Græcæque certamen editum. 136
Famem populo Cajus indicebat. 140
Fames ſub Claudio. 165
Fames ſub Auguſto. 64
Fannius Cæpio. 99
Fatidici libri cremati, ſolis retentis Sibyllinis. 57
Favonius, Catonis æmulus. 48
Favo Archimimus. 24
Fauſtus Sylla, imperio Cæſaris interfectus. 33
Fecialium vetus præfatio. 169
Felix libertus, trium reginarum maritus. 170
Feminæ non agnoſcenti filium, matrimonium ejus Claudius indixit. 163
Ferentinum oppidum. 216
Figuræ cauſidicorum. 239
Flaminia via. 92
Flaviæ gentis templum. 260
Flavius Clemens patruelis Domitiani. 259
Fœneratoribus filiorum familias exigendi crediti ne jus unquam eſſet, auctor Veſpaſianus fuit. 239
Florales ludi. 208
Fontejus Capito. 130
Formalis epiſtola. 258
Fortunæ Antiatinæ. 152
Fortuna Præneſtina. 259
Fortunæ ſimulacrum inventum à Galba, & conſecratum. 208
Forum Appii. 96
Forum Auguſti. 56
Forum de manubii Cæſar inchoavit. 13
Forum ſtructurus Auguſtus, non auſus eſt proximas domus extorquere poſſeſſoribus. 70
Foſſæ Druſinæ. 145
Frequentandæ urbi quas leges Cæſar tulerit? 21
Frumentationum publicarum fiducia cultura agrorum ceſſabat. 64
Frumentum populo à Cæſare datum. 13
Fulvia, ſocrus Auguſti, cur diſſenſiones moverit? 72. 6
Funere publico L. Vitellius honoratus. 225
Fundi, urbs. 97
Furius Camillus Scribonianus. 162
Furius Leptinus, ſtirpe prætoria, arena ſe fœdavit. 19

G. Gabi-

G.

GAbinius Secundus. 168
Galbam Veteres Galli pinguem, ex Scythica origine vocarunt. 207
Galbæ interfectores à Vitellio occisi. 227
Galliam comatam Tiberius rexit. 99
Gallico habitu ad suos Cæsar penetrat. 28
Gallius Tiberium testamento adoptavit. 98
Gallus Terrinius inedia mori destinat. 70
Gamala, urbs Judeæ. 245
Gaza Ptolemæorum Urbi invecta. 63
Gebenna mons. 12
Gelotiana. 136. a
Geminari legionum castra Domitius prohibuit. 254
Geminis fratribus ædes in foro constituta, tantum Castoris vocabatur. 6
Gemoniæ scalæ. 117
Genesim imperatoriam habere creditus Pomposianus. 240
Genitivæ notæ Augusti 81
Gentilitiis Romanorum nominibus, peregrinis interdictum. 169
Gergovia. 12
Germaniæ pacandæ status Tiberio delegatus. 103
Germaniæ superioris exercitus Galbam deserit. 213
Germani ultra Albim fluvium summoti. 51
Germanicæ expeditionis impetum Caligula cepit. 147
Germanici cognomen Druso datum. 156
Germanici nomen Septembri inditum. 134
Germanicorum vexillatio à Galba revota. 214
Germanico Tiberius obtrectavit. 116
Germanicus sororis Augusti nepos. 73
Germanicum ad capessendam Remp. milites urserunt. 107
Germanicum Tiberius adoptavit. 103
Germanorum custodiam circa se habuerunt Augustus. 68. Caligula. 151
Germanorum legatis in Orchestra Claudius sedere permisit. 169
Geryonis oraculum. 102
Gesoriacum. 164
Getulici & Lepidi conjuratio. 182
Getulico Galba substitutus. 209
Gladiatores pro salute principis committebantur. 133
Gladiatores sine missione edi prohibuit Augustus. 66
Gladiatorium munus summa sævitia à Domitio datum. 180
Gladius & Pugio libelli in secreto Caligulæ reperti. 149
Græcia libertate à Nerone donata. 189
Gratuitam militiam Cæsari milites obtulerunt. 30
Gravidam Attici filiam Tiberius dimisit 98
Gymnasium à Nerone dedicatum. 184
Gymnicum certamen à Nerone institutum. ibid.

H.

HAlotus prægustator. 176
Harenarum remedium multipliciter intelligi potest. 81. a
Harpocras, aliàs Callistus, libertus Claudii. 171
Haterius. 108
Helvidius filius. 256
Helvidius Priscus pater. ibid.
Helvius Cinna Trib. pl. occiditur per errorem nominis. 39
Herculis Musarum ædes 57
Heredem Imperii Caligula sororem instituit. 138
Hereditates ac legata capiendi jus probrosis feminis ademtum. 254
Hermæum, diætæ nomen. 160
Hermogenes Tursensis. 255
Hiempsal. 31
Hierosolyma capta à Tito. 245
Hierosolymorum regnum destituto Neroni promissum. 198
Hirtius & Pansa opera Augusti occisi creduntur. 47
Hispania ulterior Cæsari obvenit. 4
Histriones omnium linguarum à Cæsare editi. 19. ab Augusto. 64
Homeri carmina abolere Caligula cogitat. 143
Homerici scyphi Neronis. 201
Honorarii ludi qui? 59
Horarium secretum sibi sumere Domitianus solebat. 251
Hordeo cohortes, si quæ cessissent loco, pavit Augustus. 53
Hortalus. 114
Hortos populo Cæsar legavit. 38
Hylas pantomimus. 67

RITUUM ET RERUM.

I.

JAniculum. 224
Janus Quirinus, & Quirini. 52. a
Janus quotiens clauſus. *ibid.*
Icelus Galbæ libertus. 203
Icuncula puellaris à Nerone pro ſummo numine culta. 204. a
Idus Martias ferales ſibi annotavit ipſe Cæſar. 36
Idus Martias parricidium nominari placuit. 40. a
Ilienſium legati ad Tiberium miſſi. 117
Ilii ἄλωσις à Nerone decantata. 197
Illyrici defectio graviſſimum Auguſto metum incuſſit. 103. b
Illyricum domitum. 51
Imagine ſua in ſignando Auguſtus utebatur. 68. eadem inſecuti principes uſi. *ibid.*
Imbrices, plauſuum genus. 187. b
Imperator conſalutatus Nero. 184
Imperatoris prænomen à Tiberio recuſatum. 107. & à Claudio. 161
Incendium, Afranii fabula. 183
Incendium Romæ per triduum. 247
Incendium urbis Neronianum. 197
Incitato equo ſuo conſulatum Caligula deſtinavit. 152
Indi amicitiam pop. Rom. petivere. 25
Inediam unius diei per ſingulos menſes Veſpaſianus interponebat. 241
Infantem Juliæ neptis agnoſci alique Auguſtus vetuit. 74
Inferias Neroni Vitellius dedit. 228
Inferias publice matri ac fratribus Claudius inſtituit. 161
Ingrati in ſervitutem revocati. 168
Inſignia veteribus familiis adempta. 143
Inſtitæ conchylii diſtributæ. 135
Inſtrumentum imperii à Veſpaſiano confectum. 238
Inſulæ, domus ab aliis ſeparatæ. 21. a
Inſulæ, quævis ædes locatitiæ. *ibid.*
Inter Coprias. 121
Intercalarium menſem Cæſar ſuſtulit. 20
Invitis daturus Galba officia exiſtimabatur. 212
Inuſitata ac digna cognitu populo monſtrabant. 65
Joſephus, è nobilibus captivis Judæis. 236
Jovi Cuſtodi ædes à Domitiano ſacrata. 253
Jovis corona à Tarraconenſibus Galbæ oblata. 211
Jovis Olympici ædes. 72
Jovis Tonantis ædes in Capitolio 56
Iſiaci habitu celavit ſe Domitianus. 251.
Italicorum ac provincialium honeſtiſſimum quemque in Senatum & equitem Veſpaſianus adlegit. 238
Juba à Cæſare devictus. 17
Judaicum patris triumphum equo albo Domitianus comitatus. 251
Judaicos ritus Tiberius compeſcuit. 111
Judaicus exercitus apud Veſpaſianum jurat. 236
Judaicus fiſcus acerbiſſime actus. 257
Judaicus triumphus Veſpaſiani. 237
Judæa profectos rerum potituros, opinio percrebuerat. 235
Judæi Urbe ſubmoti in provincias gravioris cœli diſtributi. 111
Julia, Cæſaris amita. 4
Julia, Cæſaris filia. 2
Julia filia Auguſti, quibus maritis collocata. 73
Julia ſoror Cæſaris. 32
Juliæ adulteria pater imprudens publicavit. 74
Juliæ duæ relegatæ. 73
Juliæ Titi filiæ cineribus reliquiæ Domitiani commixtæ. 260
Juliam aviam defunctam pro concione Auguſtus laudavit. 45
Juliam filiam Cn. Pompeio Cæſar collocat. 10
Julias ſepulchro ſuo Auguſtus inferri vetuit. 93
Julii à Venere orti. 4
Julii Cæſaris ſpecies Theſſalo cuidam oblata. 89
Julii menſis appellatio. 34
Julius Antonius & Fabius Africanus, Coss. 157
Julius Marathus. 81
Julius portus. 49
Julius Vindex. 198
Jumenti proprietas mire à Galba detecta. 209
Junia Calvina è gente Auguſti. 242
Junius Novatus. 69
Junius Ruſticus. 256
Junius Saturnius. 55
Jupiter Caſſius. 188

Jupi-

Jupiter Clunias. 210
Jupiter Tragœdus. 71
Jurabant per genium Imperatorum. 141
Jura trium liberorum vix uni atque alteri Galba dedit. 212
Jurejurando cuncti Senatores se pro salute Cæsaris adstrinxerant. 38
Jurisconsultorum scientiam Caligula se abolitorum minabatur. 143
Jus civile ad certum modum redigere Cæsar destinabat. 22
Jus Quiritum. 165
Juvenales ludi Neronis. 183
Juvenalis, dies à Caligula Saturnalibus additus. 135
Juvenes & vehicula per militares vias Augustus disposuit annuntiandi cognoscendique caussa. 68

K.

Κατχηδονιακῶν libri à Claudio scripti. 176

L.

L. Antonius res novas molitur 48
Perusiæ obsidetur. *ibid.*
L. Antonius superioris Germaniæ præses 253
L. Antonius Triumviri frater. 46
L. Audasius. 51
L. Cassius. 29
L. Cæsar Augustus, cognatus Julii interfectus 33
L. Cotta Quindecimvir. 35
L. Pinarius. 37
L. Piso præfecturam Urbis potando meritus. 113
L. Piso socer Cæsaris. 37
L. Tucinius reprehensus, quod filias Augusti salutatum venisset. 73
L. Vitellius amore libertinæ perinfamis. 224
Labienus. 134
Lacedæmonii in tutela Claudiorum. 98
Lacernæ reverentiæ caussa depositæ. 63
Lacus, fontes, puteos, stipem injiciendo, honorabant. 71
Lambrani. 5
Lamiani horti. 153
Lanificio filias ugustus assuefecit 73
Lanuvium. 78
Laodiceni terræ motu afflicti. 99
Lapidatæ per iram deorum imagines. 129
Lares in publicum abjecti. *ibid.*
Latialis Jupiter. 137
Latinarum sacrificium. 35
Latum clavum diu Vespasianus aversatus est. 233
Latum clavum libertini filio Claudius tribuit. 168
Lavicanum. 37
Laureæ perpetuo gestandæ jus Cæsari tributum. 23
Laureolus mimus 153
Lecticæ usus probrosis feminis ademtus. 254
Legata sibi à parentibus Augustus liberis eorum restituit. 75
Legati ad explorandum statum Galliarum missi. 12
Legationes liberæ ornamenti caussa impetrabantur. 108
Legatis uxores intervisere vix permissum. 53
Legere se militem, non emere, vox Galbæ. 213
Legibus de eadem re pluribus agi vetuit Titus. 248
Legionem totam cum ignominia missam Cæsar fecit. 31
Legiones in Armenia sub jugum missæ. 197
Legitimi Senatus. 60
Legum instar habere vult Cæsar, quæ dicat. 34
Lenocinium feminæ famosæ apud ædiles profitebantur. 110. 4
Lentulo Auguri census maximus. 115.
Lepida condemnata. *ibid.*
Lepida uxor Galbæ. 208
Lepidi juvenis conjuratio. 51
Lex agraria. 9. Cornelia de sicariis. 6. sumtuaria, sive cibaria. 22
Liberi patris lucus in Thracia. 87
Libertas justa, vel non justa. 63
Libertatis atrium ab Asinio Pollione exstructum. 57
Libertini temporibus Appii, qui? 168
Libertino milite bis usus Augustus. sed vexillo & armis ab ingenuis discreto. 53
Liberto decedente, patronus dimidium bonorum capiebat. 193
Libitinæ ratio. 197
Liburnicæ Caligulæ. 144

Licentia

Licentia verborum in teſtamentis. 70
Licinius Craſſus orator. 179
Licinius Mucianus. 237
Literatum à literatore quidam diſtinguunt. 266
Literæ novæ tres à Claudio excogitatæ. 175
Litium ſeries à Veſpaſiano imminuta. 238
Livia Druſilla prægnans à marito abducta. 97
Livia Medullina, Claudii ſponſa. 169
Livia Ocellina. 208
Livia Oreſtilla. 139
Livia, Ulyſſes ſtolatus, ignobilitatis à Caio arguitur. 138
Livius à Cajo reprehenſus. 143
Livius Druſus. 97
Livius hortatur Claudium ad hiſtoriam ſcribendam. 175
Locuſta, venefica. 194
Lolliæ Paullinæ luxus; ea Caligulæ nubit. 139
Luca urbs provinciæ Cæſaris. 12
Lucejus, Cæſaris competitor. 9
Lucius Paullus. 51
Lucullo calumniarum metum Cæſar injecit. 10
Ludi maximi pro æternitate Imperii ſuſcepti. 183
Ludi Palatini. 152
Ludi quinquennales in honorem Auguſti inſtituti. 72
Ludos extraordinarios pro victoria Caji Germanica Veſpaſianus depoſcit. 234
Ludos quinquennales in memoriam Actiacæ victoriæ conſtituit Auguſtus. 50
Ludos victoriæ Cæſaris Auguſtus edidit. 46
Lugduni Claudius natus. 157
Lugduni ludi miſcelli editi. 136
Lugere damnatos, vetiti à Tiberio propinqui. 120
Lumen ſponte decidens felix Tiberio oſtentum. 104
Lupanaria in Palatio conſtituta. 146
Lupercale ſacrum ab Auguſto reſtitutum. 58
Lupercalibus currere imberbes vetuit Auguſtus. 58
Luſcio, Neronis Poëma. 250
Luſitaniam Otho rexit. 217
Luſtricus dies 181
Luſtrum condere. 89

M.

M. Agrippa. 49
M. M. Agrippa Marcelli orienti magnitudini ceſſit. 190
M. Agrippæ patientiam Auguſtus deſideravit. 75
M. Agrippæ prædicta magnitudo. 88
M. Agrippæ uxores & liberi. 73
M. Antonius à Lepidi militibus receptus. 47
M. Antonium mortuum vidit Octavius. 50
M. Egnatius. 51
M. Lepidus ab Octavio relegatur. 49
M. Lepidum exulantem Senatorem Antiſtius Labeo legit. 70
M. Lollius. 101
M. Thermus, prætor Aſiæ. 3
M. Varroni Cæſar bibliothecarum curam dare deſtinârat. 22
Macro. 138
Mæcenatis taciturnitatem Auguſtus deſideravit. 75
Magiſteria municipalia. 43
Magiſtratus pene junctim Tiberius percurrit. 100
Magni ludi ſæpe ex votis ducum celebrati. 52
Majeſtatis judicium atrociſſime Tiberius exercuit. 119
Mallonia ferro ſe transfigens. 114
Mamercus Æmilius. 3
Mamurra, Cæſaris liberalitate ditiſſimus. 32
Mandatores, qui delatores inſtruunt. 248
Manumittendi modus terminatus. 61
Mappa miſſa, ludorum committendorum ſignum. 188
Maraboduus. 111
Marcelli theatrum. 56
Marcia Furnilla, Titi uxor. 245
Marcius Philippus, Auguſti vitricus. 46
Marii tropæa Cæſar reſtituit. 6
Maritandis ordinibus quæ leges ſancitæ. 60
Marmoream ſe relinquere Romam dictitabat Auguſtus. 56
Martis Ultoris ædes. 52
Maſgabas, Auguſti dilectus. 90
Mathathas. 51
Matianum malum. 261. a
Matrimoniis paſſim veſtigalia impoſita. 146

Matronæ ad agendum mimum in scenam productæ. 180
Mauseleo duobus ferculis Agrippinæ cineres illati. 134
Mausoleo vox emissa ante obitum Neronis. 201
Mausoleum derepente patuit ante obitum Vespasiani. 248
Mazacum turba Neronem comitata. 192
Megistanes. 130
Memmius & L. Domitius Prætores de actis anni, quo Cæsar Cos. fuerat, referunt. 11
Messallæ Corvini eloquentia. 123
Messallina. 165
Messallina interfecta. 174
Metello trib. pleb. turbulentissimas leges ferenti Cæsar accedit. 7
Μετεωρία Claudii. 174
Metius Rufus. 252
Metoposcopus ad Britannicum inspiciendum à Narcisso adhibitus. 244
Milliarium aureum, Romæ. 218
Militaria dona quomodo distribuit Augustus. 54
Militis fidem primus Claudius præmio pigneratus. 161
Milliariæ porticus. 192
Millies HS. gratuito à Tiberio propositum. 115
Minerva superstitiose à Domitiano culta. 259
Miseni classis collocata. 68
Mitellita, datio mitellarum. 191
Mitylenarum expugnatio. 3
Mnester pantomimus. 144
Mœniana ædificia. 136
Mœsia à Dacis Sarmatisque vastata. 112
Mœsiaci milites Vespasiani nomen vexillis inscribunt. 236
Monetæ servos Cæsar præposuit. 34
Mortem leve supplicium Tiberius putabat. 120
Mortem subitam Cæsar exoptabat. 39
Μωρῶν ἀνάστασις, liber. 174
Mucia Pompeji à Cæsare corrupta. 24
Mulæ partus. 208
Mulieres ante horam quintam in theatrum venire vetuit Augustus. 66
Mummia Achaica. 207
Munatius Plancus. 45
Municipatim dividendos Cæsar censuit socios Catilinæ. 7
Munda. 88
Museum Alexandriæ, doctorum virorum collegium. 176
Musicum certamen à Nerone institutum. 184
Musicus agon Olympiæ præter consuetudinem commissus. 188

N.

NArbo colonia. 97
Narcissi & Pallantis imagines inter Lares cultæ. 225
Narcissus libertus Claudii. 171
Natalis Agrippinæ inter nefastos relatus. 117
Natalis Augusti ab equitibus celebratus. 71
Navales pugnæ pene justarum classium à Domitiano editæ. 252
Naumachia à Claudio commissa. 167. à Tito. 247. à Nerone. 183
Neapolim more hieronicarum Nero intravit. 189
Neapolitanum certamen. 161
Nemorensis rex, pro Dianæ sacerdote. 144. 6
Neoptolemus tragœdus. 153
Neptuno ac Marti castrorum loca consecrat Octavius. 51
Neronis liberalitates à Galba revocatæ. 212
Neropolin Romam appellare Nero destinaverat. 204
Nicomedes rex Bithyniæ. 14
Nicopolim condidit Augustus. 50
Nihil esse Remp. Cæsar dictitabat. 34
Nocturna spectacula soli frequentare juvenes prohibiti. 58
Noctu & in tenebris videre Tiberius potuit. 123
Nolæ Augustus succubuit. 91
Nolæ templum Augusti. 112
Νόμος in Musica quid? 186
Nonis nihil rei seriæ Augustus inchoabat. 86
Nonius Asprenas Torquatorum nomen ad posteros transmisit. 65
Notæ, quibus Cæsar usus. 17
Notis quomodo Augustus scripserit? 84
Novarum tabularum exspectatio, quid? 21
Novius Niger. 8
Novumcomum qui coloni deducti, iis ut civitas adimeretur, Marcellus retulit. 14

Nu-

Nuceria. 224
Nudati Equites. 20
Numerus, militare vocabulum. 236
Nundinarum jus. 161
Nurſiones ab Octavio afflicti. 47
Nymphidius Sabinus. 211
Nyſiæ cauſſam defendit Cæſar. 24

O.

OBeliſcus magnus ex Ægypto advectus. 166
Obruſſa, probatio auri. 200
Oceanum ſeptentrionalem quis primus Romanorum navigaverit? 156
Ocellatis ludere. 82
Ocellæ cognomen Galba aſſumſit. 208
Octavia, Claudii filia. 182
Octavia, ſoror Auguſti. 72
Octaviam ſororis ſuæ neptem Pompejo detulit Cæſar. 13
Octavius, Auguſti pater, quomodo filii magnitudinem præſenſerit. 87
Octobrem ſuo nomine Domitianus invaſerat. 258
Oderint dum probent, vox Tiberii. 119
Officia nova excogitata ab Auguſto. 61
Officium à voluptatibus. 113
Optimatum auctoritatem diminuit Cæſar. 6
Optime olere occiſum hoſtem, & melius civem, dictum Vitellii. 227
Optimi ſtatus auctor dici cupit Auguſtus. 56
Oratorum ac Poëtarum certamina. 253
Orcini ſenatores. 60
Ordo quot milites habuerit. 33. 4
Orientem ordinandum Antonius recepit. 48
Ornamenta ſua Cæſaris rogo matronæ injecerunt. 38
Oſcula quotidiana edicto prohibita. 110
Oſtentum Cæſari Rubiconem tranſituro factum. 16

P.

P Claudius natu minori ſe adoptandum dedit. 96
P. Nigidius. 87
Paconius majeſtatis reus. 121
Pacuvii Armorum judicium. 58
Pæti & Thraſeæ laudes edidiſſe, capitale. 256
Palatium Capitoliumque Caligula conjunxit. 137
Palilia. 135
Panaria diſtributa. 135
Paniſicia in ſacris Serapidis. 237
Pannonia domita. 51
Pantomimorum factiones relegatæ. 185.
Paphiæ Veneris oraculum. 265
Papiæ legis delatores ad quartas redacti. 183
Paris hiſtrio. 252
Parthenius. 259
Parthenius Poëta. 124
Parthi ſigna militaria Auguſto remittunt. 52
Parthos niſi à rege vinci non poſſe, libris fatalibus contineri. 35
Partus conjugum in luctu expoſiti. 129
Paſiphaë. 207
Patina Vitelliana. 228
Patrem defunctum pro Roſtris Tiberius laudavit. 98
Patrem & filium de vita dimicare jubet Auguſtus. 47
Patrimonio attrito in Quatuordecim ſpectare non audebant. 62
Patris patriæ nomen Auguſto delatum. 72
Patrobius Neronianus. 214
Paullo Cenſori Julia neptis Auguſti collocata. 73
Paulus Plancuſque Cenſores. 164
Pecuniæ copia Romæ poſt Alexandrinum Auguſti triumphum. 63
Pedia lex. 180
Penatium ſimulacra à Nerone conflata. 193
Pendere apud ærarium. 255
Per aſſem & libram emere. 73
Percuſſores Antonio Auguſtus ſubornavit. 46
Percuſſorum Cæſaris quidam in tutoribus filii, ſi quis naſceretur, nominati. 37. omnes male periere. 40
Peregrini in ſenatum à Cæſare allecti. 35
Perſuaſoriæ aſſertiones. 254
Perſonam defunctorum in funere hiſtriones repræſentabant. 241
Pharnaces celerrime victus. 17
Pharus Alexandriæ. 166
Philemon à manu ſervus. 32
Philippus Macedo. 153
Philoſophos urbe & Italia Domitianus ſubmovit. 256
Phonaſci. 83

INDEX ANTIQUITATUM,

Pinarium confodi jubet Octavius. 55
Piso frugi Licinianus. 213
Piloniana conjuratio. 196
Plautia Urgulanilla uxor Claudii. 169
Plautus Rufus. 51
Plinius Secundus. 130
Plotia rogatia. 4
Podagra laborans Servius veneno sibi perunxit pedes, & enecuit. 266
Pœnam in se ultro depoposcerunt Cæsaris milites. 30
Pœnas facinorum Cæsar auxit. 21
Polemo, rex Ponti. 186
Pollentina plebs à Tiberio punita. 111
Pollionis Asinii judicium de commentariis Cæsaris. 17
Pollucis & Castoris ædes à Tiberio dedicata. 105
Polybius, Claudii libertus à studiis. 171
Pompeia, J. Cæsaris uxor, à Clodio, ut ferunt, adulterata. 4
Pompeji filiam in matrimonium Cæsar periit. 13
Pompeji legatos in Hispania Cæsar profligat. 17. ipsum maximis operibus obsidet. *ibid.* fundit Pharsalico prælio. *ibid.* occisum Alexandriæ deprehendit. *ibid.* felicitatem ejus qua in re commemoravit? liberos in Hispania vincit. Pompejum vincere scire, negat Cæsar. *ibid.*
Pompeji lex de jure magistratuum. 14
Pompejus, Claudii gener. 171
Pompejus hæres à Cæsare scriptus. 37
Pompejus Macer. 27
Pomponius Flaccus Syriam provinciam potando meritus. 113
Pontia insula. 117
Pontificatum Maximum vivo Lepido non abstulit Augustus. 57
Pontificales ludi. 66
Ponti regnum in provinciæ formam redactum. 186
Pontius Aquila Trib. pl. 34
Poppæa Sabina, uxor Neronis. 217
Porca cæsa fœdus antiquitus ictum. 169
Porticus ante insulas & domos Nero suo sumtu exstruxit. 185
Porticus Liviæ & Octaviæ. 56
Porticus Lucii & Caji. *ibid.*
Posides spado. 170
Prædia & mancipia interdum viritim Cæsar dedit. 13
Prædiatoria lex. 161
Prædones à Cæsare in potestatem redacti, supplicio afficiuntur. 4
Præfectus Urbis sacro Latinarum. 182
Prælium equestre ac pedestre in Circo Domitianus commisit. 252
Prælium quando suscipiendum Augustus existimaverit? 54
Prætextata verba. 241
Prætextatis adhuc filiis assurrectum, ægre tulit Augustus. 70
Prætor Domitius C. Cæsarem abeuntem consulatu ad disquisitionem senatus vocavit. 197
Prandium populo à Cæsare datum. 19
Prasinæ factioni deditus Cajus. 152
Priapus, signum petenti Chæreæ datum. 152
Principatum fato dari, Titi vox. 248
Privilegium Cæsari Marcellus eripit. 14
Procuratoribus pro spongiis uti dicebatur Vespasianus. 249
Pro prætore præesse exercitui jussus Augustus. 47
Proscriptorum liberi ad honores à Cæsare admissi. 20
Proscriptorum ne cui parceretur contendit Octavius. 55
Prostitutarum capturis vectigal impositum. 146
Psilocitharista. 252
Psylli. 50
Ptolemæus Caji consobrinus. 139
Publicæ cœnæ ad sportulas à Nerone redactæ. 185
Publicanos mercedum parte relevavit Cæsar. 10
Puellæ obsides, efficacius animos obligant. 52
Pueros, puellos, antiqui dictitabant. 131
Pueri amabiles Augusto conquisiti. 82
Puerperium sine sexus discrimine dicitur. 131
Puerulus coccinatus Domitiani. 252
Pugillares admonendi causa equitibus ab Augusto traditi. 62
Pulvinar in Circo, quis locus? 66
Puteolanæ moles. 136
Pylades histrio. 67

Q.

Q. Calpenus in fore depugnavit. 19
Q. Catuli de Augusto somnia. 88
Q. Maximus suffectus consul. 35
Q. Metelli oratio de prole augenda. 85
Quadringenties millies opus esse, ut Resp. stare posset, Vespasianus di-

ſtitabat. 240
Quadringenties ſtipendii nomine Galliæ Cæſar impoſuit. 12
Quæſtio de pollutis ſacris. 4
Quæſtionis novum genus à Domitiano inveſtigatum. 256
Quæſtoria munera Domitianus revocavit. 252
Quinquatria in Albano Domitianus celebrabat. 253
Quinquennale certamen Capitolino Jovi inſtitutum. 252
Quinquennale certamen Romæ à Nerone inſtitutum. 184
Quintana domi à Nerone conſtituta. 190
Quintilius Varus. 103
Quinti Septimii philoſophi ſecta. 272
Quirinus conſularis. 115
Quirites appellando, Cæſar milites in ordinem redegit. 31

R.

RAbirio Poſthumo cur majeſtatis crimen motum? 164
Rationarium Imperii. 56
Rationes Imperii publicatæ. 134
Ravennæ claſſis collocata. 68
Recenſum populi Auguſtus vicatim egit. 62
Recenſum populi, nec more nec loco ſolito Cæſar egit. 21
Recta cœna. 78
Rectarum cœnarum conſuetudo à Domitiano revocata. 253
Recuperatores. 186. a
Regem pop. Rom. naturam parturire, prodigio denunciatum. 87
Relegationis novum genus à Claudio inventum. 167. 168
Replicata jocinera, ſeu duplicia, lætiſſima habita. 89
Res ſoli quæ dicantur? 115. a
Rex Regum, Parthorum rex appellatus. 130
Rex ſalutatur Cæſar. 35
Rhianus. 124
Rhodienſis hoſpes à Tiberio necatus. 121
Rhodiis libertas reddita. 169
Rhodum ſecedere J. Cæſar ſtatuit. 3
Rhodus ſub Veſpaſiano provincia facta. 238
Rhætia domita. 51
Romano cultu diſciplinaque legionem Gallicam inſtituit Cæſar. 12
Rubicon, fluvius. 16
Rudiarii. 98. a
Rufinus Criſpinus, privignus Neronis. 195
Rufcius Cœpio. 255
Rutilii oratio de modo ædificiorum. 85

S.

SAbbatum pro hebdomade. 80
Sabinus, frater Veſpaſiani. 233
Sacerdotum ſubrogandorum jus à collegiis ad populum tranſlatum. 179
Sacramenti detrectandi cauſſa pollices ſibi amputarunt filii eq. Rom. 53
Sacrilegium Cæſaris, è Capitolio furantis. 26
Salaria ſenatoribus egenis conſtituta. 183
Salaria via. 202
Salaſſi. 51
Salinator levitatis nomine tribus notavit. 97
Salluſtii obſcuritas & audacia in tranſlationibus. 269
Salluſtius Lucullus Britanniæ legatus. 256
Salluſtius vita ſcriptiſque monſtroſus à Lenæo dicitur. 271
Salvidienus Orfitus. 256
Salvidienus Rufus. 74
Salvius Coccejanus. 256
Sarmatica expeditio Domitiani. 253
Saturnalia ſeminarum Kalend. Martii. 241
Saturni ædes à Munatio Planco extructa. 57
Saturnini ſeditioſus Tribunatus. 6
Scalæ annulariæ. 77
Scatinia lex de impudicitia. 254
Scelerata Caſtra. 156
Scenam hiſtrionibus Domitianus interdixit. 254
Scipio à Cæſare devictus. 17
Scipionum nomen in Africa fataliter invictum ferebatur. 28
Scribis quæſtoriis negotiari prohibitum. 255
Scribonia Auguſti. 72
Scribonius Libo. 106
Scribonius Mathematicus. 102
Scythæ amicitiam populi Rom. petivere. 52
Sectilia. 23
Seculares ludi à Claudio celebrati. 166
Seculares ludi Domitiani. 252

Sedens P. C. Cæſar excepit. 34
Sedes aurea in curia & pro tribunali Cæſari decreta. 33
Sejanus. 115
Sejanus quærenti Tiberio ſævitiæ occaſiones ſubminiſtravit. 120
Selena, Antonii ex Cleopatra filia. 139. a
Seleucus Mathematicus. 218
Sellaria, ſedes libidinum. 113
Senatorium ordinem è Rep. ſublaturus Nero credebatur. 196
Senatorum liberos curiæ intereſſe permiſit Auguſtus. 62
Senatum Idibus Martiis nunquam agi, placuit. 40
Senatus & Eques à Veſpaſiano recenſitus. 238
Seneca ad necem compulſus. 196
Seneca Neronem à cognitione veterum oratorum avertit. 204
Senecæ dictio à Caligula reprehenſa. 151
Senecæ Nero in diſciplinam traditus 181. ejus ſomnium tanquam C. Cæſari præciperet. 182
Septimontiale ſacrum. 253
Serapis. 237
Sermones, etiam cum Livia, graviores Auguſtus è libello habebat. 83
Serpentis exuvias armillis incluſas Nero geſtavit. 181
Servii Sulpicii Poſtumia à Cæſare corrupta. 24
Servius Sulpicius conſul. 14
Serviliam Bruti matrem dilexit Cæſar. 14
Servilius Cæpio. 11
Servilius Iſauricus. 3
Servilius Iſauricus & Antonius Coſſ. 98
Servorum xx. millia manumiſſa. 49
Seſtius Gallus. 113
Sexagenarios generare non poſſe, Papiæ legis interpretatio docet. 167
Sex. Pompejus. 46
Sibyllinorum librorum delectus. 57
Sicariis exemti, qui proſcriptione Syllana capita civium retuliſſent. 6
Siculum Octavii bellum. 48
Sigillaria, feſtum. 159. a
Signis omnium magiſtratuum teſtamentum ſuum Claudius obſignavit. 176
Silani filia, Caligulæ uxor. 132
Silanus. 138
Silio Meſſalina nupſit. 159
Silvæ & ambulationes ab Auguſto publicatæ. 92
Simulacro Cæſaris cur ſtella addatur? 40
Simulacrum Felicitatis. 97
Societas Cæſaris cum Pompejo & Craſſo inita. 9
Sodales Auguſtales. 159
Somniare nunquam ſolitus Nero. 201
Somnium Cæſaris, & ejus interpretamentum. 5
Sortes Antiatinæ. 151
Sortes Patavinæ. 102
Sortes Prænestinæ. 121
Soſius & Domitius Coſſ. 49
Spartacus. 43
Sphinge in ſignando Auguſtus utebatur. 68
Spicillus mirmillo. 191. & 202
Spintriæ. 113
Sponſas habendi tempus coarctatum. 60
Sportulæ publicæ à Domitiano ſublatæ. 29
Sporus, Neronis ſponſa. 119
Spurinna haruſpex Cæſarem monet. 36
Statilia Meſſallina Neronis uxor. 195
Statilii Tauri amphitheatrum. ibid.
Statilius Corvinus. 162
Statuas argenteas ſibi poſitas Auguſtus conflavit. 69
Statuas Syllæ & Pompeji Cæſar repoſuit. 33
Statuæ virorum illuſtrium à Caligula diſjectæ. 143
Stellatem campum, majoribus conſecratum Cæſar diviſit. 10
Stemma in Galbæ atrio propoſitum. 207
Stephanio togatarius. 67
Stephanus Domitiani interfector. 260
Stipem in lacum Curtii pro ſalute Auguſti jaciebant. 71
Stipes Kal. Jan. Cajus captavit. 147
Strabo Cæſar. 26
Sub lentis maxillis eſſe. 105
Subſecivus ager. 255
Succeſſore non exſpectato Cæſar ex Hiſpania diſcedit. 8
Suetonius Lenis, pater Tranquilli. 220
Suffragia obſignata Romam decuriones colonici mittebant. 67
Suggeſtum in orcheſtra Cæſar habuit. 33
Sulpicius Flavus. 175

Sum-

Sumtuariæ leges. 59
Super numerum, imaginariæ militiæ genus. 168
Suppellectili modum adhibendum Tiberius cenſuit. 110
Suſpicione criminis Cæſar carere ſuos vult. 32
Syllæ liber imperfectus ab Epicado ſuppletus. 170
Syllæ dictum de Cæſare ſe ſecuturo dictatore. 23

T.

TAbellæ, damnatoria & abſolutoria. 59
Tanuſius Geminus. 5
Tarichæa, urbs Judææ. 245
Tarraconenſis Hiſpania Galbæ oblata. 209
Τιχυόφυοι Auguſti. 78
Telephi ſervi conjuratio. 51
Templa & aras decerni ſibi Cæſar paſſus. 33
Templa in provinciis, communi ſuo Romæque nomine Auguſtus recepit. 69
Templum Divi Claudii in Cælio monte. 238
Terpnus & Diodorus citharœdi. 241
Terracina. 208
Teſſeræ frumentariæ. 183
Teſtamentum Antonii pro concione recitandum curavit Octavius. 49
Teſtamentum matris pro irrito Tiberius habuit. 116
Teſtamentum Tiberii abolitum. 133
Theatrum à Cornelio Balbo exſtructum. 57
Thema ſuum Auguſtus vulgavit. 89
Theogenes Mathematicus. 88
Θεολογέμενα Aſclepiadis. 87
Thermæ Neronis. 184
Thraſcypolis Thracum rex. 111
Thraſyllus. 90
Tiberii commentarios & acta Domitianus lectitabat. 261
Tiberii Cæſaris pater. 97
Tiberii dictum de Galba. 208
Tiberii fauces manu ſua oppreſſiſſe Cajus creditur. 132
Tiberius Alexander Ægypti præfectus. 236
Tiberius, Tiberii nepos. 117
Tigillinus. 212
Tigrani diadema Tiberius impoſuit. 99
Tiridatis in Urbem introitus. 184
Tirones per equites & ſenatores Cæſar erudiebat. 13
Titianus. 217
Titii ſodales. 209
Tituli Domitiani eraſi. 262
Tituriana clades. 30
Titurius & Aurunculejus legati per inſidias cæſi. 12
Tonitrua expaveſcebat Caligula. 150
Toranius Tutor ab Octavio proſcriptus. 55
Tortor Apollo. 76
Trabeatæ fabulæ Meliſſi. 272
Tranſeundi ad Pompejum Cæſar nonnullis poteſtatem facit. 33
Tranſitoria Neronis domus. 192
Tranſlatitiæ poſtulationes. 182. a
Trebiani. 108
Tribuni ærarii. 20
Tribunitia poteſtas. 103
Tribunitiam poteſtatem perpetuam Auguſtus recepit. 55
Tribus cum candidatis ſuis Auguſtus circumibat. 70
Triumphi juſti ducibus ab Auguſto conceſſit. 61
Triumphi quinque Cæſaris. 18
Triumphus ob mœſtitiam civitatis dilatus. 104
Triumviratum legendi Senatus inſtituit Auguſtus. 61
Trojani Circenſes. 92
Trojæ ludo claræ ſtirpis indoles innoteſcebat. 65
Τυρρηνικὰ libri à Claudio ſcripti. 176
Tyrii coloris uſus à Nerone prohibitus. 193

V.

VAcatio legis Papiæ Poppææ nonnullis tributa. 165
Vacationem à Rep. petiit Auguſtus 55
Vacuas areas occupare & ædificare, ſi poſſeſſores ceſſarent, cuicunque Veſpaſianus permiſit. 238
Valerius Meſſalla. 71
Valerius Meſſalla & Lentulus coſſ. 207
Variana clade cæſorum reliquiæ à Germanico humatæ. 129
Varro Muræna. 99
Vatinia lege Cæſar Galliam Ciſalpinam accepit. 11
Vatinia rogatio. 14

Veſtem

Veſtem Britanniæ inſulam Veſpaſianus ſubegit. 236
Vectigalia à Nerone imminuta vel abolita. 183
Vejentanum Liviæ. 206
Velato capite deos adorabant. 226
Velitrini quam cauſſam bellandi cum pop. Rom. habuerint. 86
Venalitiæ familiæ. 64
Venationes in omnibus urbis regionibus Domitius dedit. 180
Venenorum plena arca in Caligulæ ſecreto reperta. 149
Veneris Erycinæ templum. 169
Venetæ factioni Vitellius favebat. 229
Venus Capitolina. 213
Veranius Flaccus. 84
Verrius Flaccus in Palatio docuit. 271
Veſevi montis conflagratio. 247
Veſpaſia, loci nomen. 233
Veſpaſiani imago in vaſis effoſſis inventa 237
Veſpaſius Pollio. 236
Veſtales ad athletarum ſpectaculum à Nerone invitatæ. 184
Veſtalium inceſta ſevere à Domitiano coërcita. 254
Veſtem mutare Claudii rei non ſuſtinuerunt. 96
Veſtem nullam Nero bis induit. 119
Veſtem ſcenici rogo Cæſaris injecerunt. 38
Veteranos municipalibus agris recepit Octavius. 48
Via Conſulibus Tiberius deceſſit. 109
Viatores per Italiæ oppida, niſi aut pedibus, aut ſella, aut lectica tranſire vetiti. 169
Vibius Criſpus. 252
Vienna. 227
Villa ad Gabinas. 206
Vineta in provinciis ſuccidi Domitianus juſſit. 254. ejus edicti gratiam fecit. 258
Vinciana conjuratio. 196
Vini uſum Juliæ ademit Auguſtus. 74
Vinius, legatus Galbæ. 212
Vinius Philipœmen patronum proſcriptum celat. 55
Virgilii Turnum ſaltaturum ſe Nero voverat. 204
Virgilius à Cajo reprehenſus. 143
Virginis honeſtæ vaticinatio de imperio Galbæ. 210
Virgines in ſtadio curſu certantes. 252
Vitellii hoſtis ſui filiam ſplendidiſſime Veſpaſianus maritavit. 239
Unionem ex aure matris detractum Vitellius pigneravit. 226
Vologeſus Parthorum rex. 237
Votivi Circenſes. 65
Urbes paſſim magnificis operibus Cæſar exornat. 14
Urinæ vectigal. 242
Urſa cœleſtis. 81
Vulpem pilum mutare, non mores, vox bubulci Veſpaſiano. 240

X.

Xerxes Helleſpontum contabulavit. 136
Xenophon. 39
Xyſticorum certationes. 67

FINIS.